

WAAN

&

ILLUSIE

Kerst 2020

Het is eerste kerstdag, maar het werk op een boerderij gaat altijd door. Boer Berno Quist is in de melkstal en plaatst de zuignappen om de spenen van de laatste koe. De melkmachine doet de rest. Over een halfuurtje als hij heeft opgeruimd kan hij zich gaan verkleden voor de jaarlijkse kerstmaaltijd met zijn vrouw Jannie en hun dochter Tonnie. Twee jaar geleden schoof nog een flink deel van hun familie aan, maar in dit tweede Covidjaar heeft de regering bepaald dat er maar een paar mensen op bezoek mogen komen. Óf allemaal, óf niemand, heeft Berno gezegd. Dus dan maar niemand.

Ze zitten aan de gedekte tafel in de mooie kamer. Berno in een zwart kostuum aan het hoofd, Jannie in een lange zwarte japon tegenover hem en hun dochter aan de lange kant van de tafel. Zij steekt af bij haar ouders in haar witte jurk met korte mouwen – ‘en dat midden in de winter’ moppert haar moeder – maar ze trekt zich niets van hun kritiek aan. Zij gaat al een paar jaar in stilte haar eigen weg. Tonnie is vierentwintig en buitengewoon knap. ‘Zo mooi als je moeder toen ze jonger was,’ zegt haar vader. Een compliment voor haar of voor haar moeder? Is het eigenlijk wel een compliment? Tonnie woont nog steeds thuis in het besloten kringetje van het gezin. Maar de wereld trekt aan haar, dringt zich aan haar op. Samen genieten ze van het traditionele kerstmaal. Gestoofde haas, die is geschoten op hun eigen land, rodekool en aardappelgratin met nog wat lekkernijen. Een overvloedig maal, want Kerstmis is een belangrijk feest. Het is het hoogtepunt van het kerkelijk jaar, de geboortedag van de Heer. De familie Quist is gelovig.

Aan het einde van de maaltijd leest haar vader voor uit de Bijbel en spreekt een gebed uit. Tijdens het bidden kijkt Tonnie naar haar ouders met hun gesloten ogen. Ze moesten eens weten, denkt ze.

*

Hij is aan het doen wat hij het liefste doet: ronddolen op het internet. Met een hoofdtelefoon op zit hij achter zijn bureau in de grote slaapkamer op de bovenverdieping van zijn huis, die is ingericht als computerkamer. De ruimte lijkt meer op het zenuwcentrum van een kerncentrale dan op een slaapkamer. Op tafels langs de muren staan computerschermen, modems, toetsenborden en printers. Twee computerservers staan op schappen in een stalen kast met een glazen deur, net als op zijn werk. Je ziet er kabelbomen naartoe lopen en aan- en uitfloepende lampjes in alle kleuren. Hij weet er blind de weg. Tegen de achtergevel van het huis heeft hij een airco laten aanleggen om te voorkomen dat de apparatuur ’s zomers te heet wordt.

Hij realiseert zich nauwelijks dat het eerste kerstdag is. Kerst is voor hem geen aanleiding om iets bijzonders te doen. En waarom zou hij ook. Hij is alleen op aarde, heeft geen gezin, geen vrienden om uit te nodigen. Hij leeft in een persoonlijke, digitale werkelijkheid waarin de wereld aan zijn voeten ligt. Gulzig slurpt hij alle informatie op die hij kan vinden en past die in zijn eigen gedachtewereld in. Het is echter een getroebleerde wereld, want hij lijdt zonder het zich bewust zijn aan een lichte vorm van paranoïde schizofrenie die hem extra gevoelig maakt voor wat algemeen als valse informatie wordt beschouwd. Maar wonderlijk genoeg zit hem dit niet in de weg om, in een soort dubbelleven, op werkdagen van negen tot vijf IT-specialist bij het stadsbestuur te kunnen zijn, al staat hij daar wel te boek als een tikje zonderling. Hij wordt echter als heel bekwaam beschouwd.

Momenteel zit hij te werken aan een omvangrijke website waarop hij alles wil samenvatten waarvan de gemiddelde, onnadenkende mens een totaal verkeerd beeld opgedrongen heeft gekregen. Juist in deze tijd van de coronacrisis, waarin de regering onder aanvoering van het Outbreak Management Team de meest bizarre maatregelen treft om mensen hun vrijheid te ontnemen, is het hard nodig dat er tegengeluiden komen. Dat de waarheid wordt onthuld, de échte waarheid.

Ha, hij zal de wereld eens iets laten zien!

*

Boer Martien Groen hoeft vanavond niet te werken, in tegenstelling tot zijn buurman Berno Quist. Zijn koeien beschikken over een volledig automatische melkrobot, waar ze gemolken worden zodra ze dat zelf willen. Dociele wezens als ze zijn sjokken ze er met hun eigen regelmaat naartoe. De robot herkent de koe, weet hoe haar spenen zitten en plaatst de zuignappen automatisch op de uier om te gaan melken.

Daarom kan Martien Groen ook in alle rust van het kerstdiner genieten dat zijn vrouw Elisabeth heeft klaargemaakt. Martien Groen is een indrukwekkend grote man, die als een patriarch in een zwart kostuum aan het hoofd van de tafel zetelt. Alleen draagt hij in plaats van een mijter of een koukoulion zijn vertrouwde zwarte zijden pet die hij zelden afzet. De traditie wil dat hij hem ook gedurende de maaltijd op houdt. Tijdens het Bijbellezen en het gebed gaat de pet echter af. En natuurlijk op zondag als hij voorganger is van de kleine, streng orthodoxe geloofsgemeenschap waarvan de leden afkomstig zijn uit de hele Achterhoek en een gedeelte van Twente. Vandaag, eerste kerstdag, hebben ze al twee kerkdiensten achter de rug. Boer Groen is voorganger omdat de splintergroepering zich geen dominee kan permitteren. Hij vindt dat niet erg, want er zijn maar heel weinig predikanten die volgens hem recht genoeg in de leer zijn. Ook is hij kerkvoogd en geeft hij de schaarse jongeren catechisatie. Martien Groen is een autoriteit in zijn wereld.

Aan de lange tafel in de opkamer van de fraaie boerderij geniet het gezin Groen van de groentesoep. Martien aan het hoofd, zijn vrouw Elisabeth tegenover hem. Aan de lange zijden van de tafel zitten hun dochters Liesbeth en Iris tegenover hun jongste broer David. Voor de gelegenheid van kerst hebben ze hun dagelijkse refokleding verruild voor een zwart-witte uitdossing die in de verte doet denken aan die van de *Amish*, en die alleen met kerst tevoorschijn wordt gehaald. Hun vader vindt dat recht doen aan de eerbied die ze verschuldigd zijn aan de Verlosser wiens geboorte ze vieren.

Kerstmis wordt geacht een vrolijk feest te zijn. Maar vrolijkheid past niet in de denkwereld van boer Groen, het leven is niet om plezier te maken. Zijn vrouw en kinderen zitten er dan ook bij alsof ze op een begrafenis zijn. Overigens hebben de kinderen diverse redenen om niet vrolijk te zijn. Zo zit David, de jongste, te denken aan zijn niet-gelovige vriend Bart met wie hij in de examenklas van de havo zit. Hoe zou die zijn kerstmaal beleven? En Iris, de middelste in de kinderrij, realiseert zich meer dan ooit dat ze eigenlijk helemaal niet wil meedoen aan deze poppenkast. Haar gedachten zijn bij haar studievriend Jeroen van de deeltijd lerarenopleiding. En hun oudste dochter, Liesbeth? Zij gaat nog het verst mee in het geloof van haar vader, al beginnen daarin scheurtjes te verschijnen.

Een alledaags tafereel. Een jonge vrouw zit op haar vrije ochtend achter haar laptop. Over het scherm schiet het pijltje door de beweging van haar muis. Ze is geboeid door een website die ze zojuist heeft gevonden en die haar alles om zich heen doet vergeten: haar niet onaardige maar wat saaie kamer, de jurk die ze heeft klaargehangen voor als ze straks naar haar werk gaat, de kaptafel met make-upspulletjes, de regen die op deze vroege meidag op het Veluxraam tikt. Wat Tonnie Quist op haar scherm ziet verbluft haar. De site bevat antwoorden op vragen waar ze al lang mee rondloopt, eigenlijk al sinds het begin van de coronapandemie, een jaar geleden. Ze had veel tijd om na te denken. De modewinkel waar ze werkt werd tijdelijk gesloten, de cafés en restaurants gingen dicht en vrijwel alle sociale activiteiten kwamen stil te liggen. En daar zat ze dan, uren en uren op deze kamer in de boerderij van haar vader, boer Quist. Haar vader hoopt nog steeds dat zij de boerderij ooit zal overnemen. Tonnie moet er niet aan denken.

De pandemie heeft haar in verwarring gebracht en onzeker gemaakt. Wat gebeurt er allemaal in de wereld? Wie veroorzaakt dit? Waar hebben we het aan te danken? Welk recht heeft de regering...

Vragen.

Ze voelt veel voor de theorie dat het virus is ontsnapt uit een Chinees laboratorium. Want er moet toch een oorzaak zijn. Of nee, liever nog dat een stel Chinese wetenschappers het virus hebben gemaakt en expres hebben laten ontsnappen om de Chinese samenleving te ontwrichten, niet beseffend dat het zo snel wereldwijd om zich heen zou grijpen. Of is het God die dit doet, omdat Hij wraak wil nemen op ongehoorzame mensen? Zoals Hij Sodom en Gomorra heeft vernietigd. Vanuit haar opvoeding is ze vertrouwd met zulke gedachten. Haar familie behoort tot een strenge geloofsgemeenschap, een afsplitsing van een afsplitsing.

Buurman Groen, die de kerkdiensten leidt hamert er elke zondag op dat het virus door God is gestuurd als straf voor de weerspannige en tuchteloze mensen die niet in Hem geloven. Maar ook dat zij zelf gespaard zullen blijven omdat hun kerk de ware leer verkondigt. Tijdens de corona heeft eigenlijk alleen het kerkelijke leven maar kunnen doorgaan.

Tonnie leunt achterover en denkt na. Onzeker. Ze is ten prooi aan tegenstrijdige gevoelens. Waarom wil ze niet gewoon het leven leiden dat van haar wordt verwacht? Als goede, gehoorzame dochter van vrome ouders? Zondags naar de kerk, bidden voor en na het eten, catechisatie. Diep vanbinnen weet ze dat de donkere somberheid van hun geloof en de angst voor het Hogere niet het echte leven is.

Want aan de andere kant is daar de vitaliteit van de buitenwereld, haar opgewektheid als ze niet thuis is. Ze is gezegend met een fraai uiterlijk dat eigenlijk niet past bij de benauwende omgeving waarin ze is opgegroeid. Ze is zich ervan bewust dat ze mooi is. Vierentwintig is ze, met het figuur van een mannequin, een volmaakt gezicht en een bos donker haar waarmee ze zo kan optreden in een reclamespot voor een dure shampoo. Maar ze is ook geremd in het accentueren van haar schoonheid. Ze maakt zich vrijwel nooit op en dat is eerlijk gezegd ook niet nodig.

‘Je hebt van God een mooi snoetje gekregen,’ zegt haar vader, ‘maar daar moet je niet op een wereldse manier mee aan de haal gaan.’

Tonnie is niet uit op een glamoureuze carrière in de mode- of modellenwereld. Ze heeft een baan waarin ze grote delen van haar dagen doorbrengt met posten bij de paskamers en opletten dat er geen kleding wordt gestolen. Van haar salaris permitteert ze zich een autootje waarmee ze op en neer rijdt tussen hun boerderij aan de Lange Dijk en het

parkeerterrein op de Doetinchemse Varkensweide, waarvan de parkeerkosten door haar baas worden vergoed.

En nu heeft ze deze website gevonden. Hij heet *'De échte waarheid'*. Bestaat er dan ook een onechte waarheid, denkt Tonnie. Ja, zegt de website, maar dat is niet de waarheid. Dat is alles waarvan de overheden en de grote bedrijven je willen laten geloven dat het zo is. Met rode oortjes leest ze over hoe de wereld echt in elkaar steekt.

Tonnie heeft altijd al een hang naar het esoterische gehad. Toen ze jonger was, op de basisschool en het voortgezet onderwijs, werd ze vooral geboeid door verhalen en ideeën die ontleend waren aan het Christelijke geloof. Ze geloofde toen heilig in engelen en andere geesten, in mystieke zaken die tijd en plaats overstegen. In gebeurtenissen die geen toeval waren, maar wel op een onverklaarbare manier samenvielen. Ze geloofde in de Duivel die erop uit was om bij mensen narigheid aan te richten en in God die daar wel een stokje voor zou steken.

Maar op deze website leest ze dat het niet alleen goden of geesten zijn die gebeurtenissen veroorzaken, maar dat ook mensen daar de hand in hebben. Er worden geheime verbanden onthuld, onvermoed, vaak onbegrijpelijk, die haar ook wel angst inboezemen. Ze leest dat er veel meer samenhang in zaken en gebeurtenissen bestaat dan de meeste mensen kunnen of willen zien. Dat het land niet door de regering wordt bestuurd, maar door een groepje grootindustriëlen, die daarvan nog rijker worden dan ze al waren. Ga maar na, ze betalen vrijwel geen belasting, laten de gewone man en vrouw voor zich werken voor een klein loontje en gaan zelf aan de haal met miljardenwinsten en met overheids gelden die in de vorm van subsidies worden verstrekt.

Ze scrollt door de website.

Het blijkt dat zelfs haar eigen boerenwereld niet is zoals hij lijkt. Friesland Campina, die elke dag met een tankauto de melk van haar vader komt ophalen, voegt stoffen aan de melk toe die gewone mensen eerst meegaander en op den duur willoos maken. Als opium voor het volk, staat er. Want wat is er eenvoudiger en meer voor de hand liggend dan zulke stoffen te mengen met iets wat bijna iedereen elke dag consumeert: melk?

Hoe verder ze leest, hoe meer ze ervan overtuigd raakt dat er in de wereld veel meer gebeurt dan je als gewoon mens ook maar in de verste verte kan bevroeden.

Er zijn oorlogen geweest die zijn uitgelokt door de Amerikaanse wapenlobby.

Er wordt over het hele land een langzamerhand dekkend netwerk van windturbines geplaatst, die helemaal niet voor het milieu zijn bedoeld, zoals de overheid beweert, maar die als informatiepunten dienen en gegevens opslaan over de mensen die er in de buurt woonden, om hen onder de duim te houden. En dat worden er steeds meer. Wie weet wat er allemaal gebeurt in die honderd meter hoge, holle masten, waar niets vermoedende monteurs de installaties beheren voor het opwekken van elektriciteit?

Ook wordt door de overheid en een aantal wetenschappers het waandenkbeeld verspreid dat de ijskappen op de polen aan het afsmelten zijn. Maar de realiteit is dat de bouwlobby rijk wordt van het bouwen van hogere dijken en grote waterwerken.

En zo gaat de website door.

Tonnie ziet dat het bijna tijd is om naar haar werk te gaan. Het loopt tegen twaalf, over een uur gaat de winkel open. Ze rukt zich van de website los en bewaart hem onder 'favorieten'.

Op hetzelfde moment verschijnt er een appje op haar mobiele telefoon van haar vriendin Liesbeth. De twee zijn al heel lang bevriend, maar een groter verschil tussen hen beiden is haast niet denkbaar. Hun uiterlijk verschilt zoveel van elkaar als dat van een Sint Bernhard hond en een Ierse Setter: de blozende wangen en bebrilde, enigszins bolle ogen van Liesbeth

tegenover de fraaie, voorname gelaatstreken van Tonnie. Bij die gedachte glimlacht ze, want haar vriendin mag dan niet gezegend zijn met veel schoonheid, ze heeft een karakter dat even mooi is als Tonnies uiterlijk. En het omgekeerde van deze vergelijking zou ook wel eens kunnen opgaan.

Wat hen bindt is dat Tonnie en Liesbeth beiden zijn opgegroeid binnen de besloten gemeenschap van hun Christelijke milieu. Tonnie als enig kind, Liesbeth als de oudste van drie. Ze hebben een starre, kleinburgerlijke opvoeding genoten in afzondering van de wereld om hen heen, zowel letterlijk – hun boerderijen liggen kilometers van de bewoonde wereld – als figuurlijk. Het geloof en alles wat daarbij hoorde heeft hun jeugd bepaald, een jeugd waarin weinig ruimte was voor pleziertjes, evenmin als voor vriendjes. Jawel, je hebt natuurlijk de weinige jongens die bij hun kerk horen, maar die vindt Tonnie saai. Met als gevolg dat zij op haar leeftijd nog steeds single is, al zou ze dit woord niet snel in de mond nemen. En Liesbeth? Die is door haar vader zo kort gehouden dat ze gewoon nooit aan een jongen is toegekomen.

Toch is er ook een verschil. Tonnies ouders zijn iets 'lichter' dan de familie Groen. Terwijl zij, Tonnie, kleding mag dragen die ze zelf wil, loopt Liesbeth, net als haar moeder en haar zus, haar hele leven al rond in lange donkerkleurige rokken en bloezen met lange mouwen, haar lange haar in een wrong achterop het hoofd. In Tonnies huis heerst nu en dan een opgewekte stemming, terwijl er in huize Groen nooit wordt gelachen.

Maar: er is een doorbraak gaande. Onlangs heeft zij Liesbeth zover gekregen dat ze op een vrijdagavond mee is gegaan naar een dancefeest. Illegaal, want zulke feesten zijn momenteel wegens corona verboden. Liesbeth was stiekem haar huis uit geslopen en bleek zowaar het haar los te hebben en een jurk met korte mouwen te dragen. Zij heeft Tonnie toevertrouwd dat haar moeder van het bestaan van die jurk niets weet. En het is duidelijk dat Liesbeth die avond had gesnoven aan een leven dat ze nooit had gekend, maar dat aantrekkingskracht op haar uitoefent. Na afloop heeft ze gezegd dat ze nog wel een keer mee wil. En daarover gaat dit appje.

'Aanstaande vrijdag is er weer zo'n feest? Ga je mee?'

'Da's goed,' appt ze terug, met een smiley erachter. Ze heeft nu even geen tijd voor een uitgebreidere reactie. Snel verkleedt ze zich en maakt in de keuken een boterham klaar voor onderweg. Een middagje werken in de winkel, dat gaat wel lukken. En wat er daarna kan gebeuren... Ondanks de temperatuur in huis rilt Tonnie van opwinding bij de gedachte. Ze kan het haast niet voor zich houden. Maar ze zal dit nooit aan Liesbeth kunnen vertellen.

's Avonds na het eten loopt ze de trap op naar haar kamer en start haar laptop op. Ze klikt op favorieten en vindt dezelfde site als 's morgens. Die middag kon ze zich op haar werk moeilijk concentreren. Door haar hoofd speelden de dingen die ze op *'De échte waarheid'* heeft gelezen. In de winkel begon ze met andere ogen naar haar klanten te kijken. Zouden die het ook weten, vroeg ze zich af. Zouden ze zich realiseren dat ze gemanipuleerd worden? Als je met je pinpas betaalt, wie registreert dan wat je hebt gekocht, en waarvoor? Sommige klanten betalen met hun mobiel. Dan weet de bank ook meteen waar je bent en wat je doet. Het kassasysteem van de winkel is rechtstreeks verbonden met alle andere winkels van de winkelketen. Dus elke toets die ze indrukt wordt door iemand gezien. Eigenlijk kun je nooit meer iets doen waarbij een ander niet meekijkt, tenminste als het digitaal gaat. Ze leest dat het maar de vraag is of de maanlanding in 1961 echt heeft plaatsgevonden. Velen zijn van mening dat het een in scène gezet spektakel is geweest ter meerdere glorie van de Amerikanen.

Aan het eind van de website ontdekt ze een gekleurd blokje waarin 'contact' staat. Ze klikt erop en er verschijnt een formulier dat je kan invullen. Even denkt ze na en besluit dan dat ze zich het beste maar niet met haar eigen naam bekend kan maken. Je weet immers maar nooit...

'Roos Vijling' vult ze in, de eerste de beste naam die haar te binnen schiet. Met een lange ij. Maar dan aarzelt ze weer. Om het formulier te kunnen verzenden moet je ook een adres invullen en een 06-nummer. Het zweet breekt haar uit. Wie kan je vertrouwen? Ze deletet haar schuilnaam weer, sluit de website en gaat achterover op haar bed liggen om na te denken.

De volgende ochtend als ze opstaat is Tonnie eruit. Vrolijk kamt ze haar haar en trekt een zomers topje aan, want het belooft een mooie dag te worden. Ze is van plan om niet alleen een valse naam te gebruiken, maar ook een vals adres. En ook niet haar eigen 06-nummer. Haar parallelle leven moet op die manier afzonderlijk vorm krijgen.

Aan het ontbijt begint ze zwijgend een boterham te smeren. 's Morgens is ze nooit op haar gezelligst. Behalve haar moeder zit ook haar vader aan tafel. Het gebeurt haast nooit dat hij op deze tijd nog in huis is, maar dat valt haar nauwelijks op.

'Goeiemorgen, Tonnie.'

'O, ja, goeiemorgen. Bent u niet aan het melken?'

Haar vader zucht.

'Het is je blijkbaar ontgaan dat we sinds kort een melkrobot hebben, net als Martien Groen. De kinderziektes zijn er nu wel uit, de beesten doen het zelf. Daardoor kan ik samen met jullie ontbijten.'

'Oké.'

Tonnie heeft nooit de geringste belangstelling getoond voor het boerenbedrijf van haar vader.

'Je vergeet te bidden, Ton,' zegt hij.

'Sorry,' mompelt ze en doet braaf wat wordt gevraagd. Snel eet ze haar boterham op.

'Is dat niet een beetje bloot?' vraagt haar moeder terwijl ze naar Tonnies schouders knikt.

'Ik trek er nog een vest overheen. Nou, doe dan!' Ze staat op, lacht haar liefste glimlach en loopt met haar tas naar haar auto.

Tijdens de lunchpauze wandelt ze het centrum van Doetinchem in en schaft een niet al te duur mobieltje en een paar prepaid telefoonkaarten aan. De verkoper zet de simkaart er voor haar in. Voorlopig heeft ze voldoende saldo. Later die dag, op de terugweg van haar werk naar huis, rijdt ze een omweg door een Doetinchemse wijk. In een willekeurige straat vindt ze wat ze zoekt. De huisnummers van de Hudsonstraat lopen tot 24, dus nummer 30 bestaat in elk geval niet. Ze schrijft de straat en het nummer op een stukje papier en rijdt naar huis.

Na de afwas gaat ze weer naar haar kamer om de website '*De échte waarheid*' te openen. Ze vult het formulier in met haar valse naam en adres.

'Graag meer informatie,' typt ze in het tekstblok. 'Groeten, Roos.' En tikt op 'verzenden'.

Het jongetje huppelde door de kamer en klapte in zijn handjes van plezier. Waar hij zo'n plezier om had was niet duidelijk. Nauwelijks twee turven hoog scheerde hij langs de piano, rondde een oorfauteuil, tikte een poot van de eettafel aan en klauterde op de 3-zitsbank. Hij droeg op deze zomerochtend alleen een hemdje en een luier, want hij was nog niet zindelijk. 'Hij is er laat mee,' mopperde zijn moeder. 'Andere kinderen zijn al op hun tweede zindelijk.' 'Dat komt door die luiers van tegenwoordig,' antwoordde zijn vader. 'Een kind voelt niet meer dat het nat is, dan heeft het natuurlijk ook geen behoefte aan zindelijkheid.'

Het jongetje zat er niet mee. Vanaf zijn zitplaats op de bank kon hij door het raam naar buiten gluren, waar zijn moeder in de voortuin aan het werk was. Nu en dan keek ze naar binnen om te zien wat hij uitspookte, maar hij was voor haar niet goed zichtbaar. Als hij zijn moeder zag kijken, dan bewoog hij niet, want hij had geleerd haar niet boos te maken. Hij was altijd gehoorzaam.

'Zie je dat luik daar?' vroeg ze hem eens, terwijl ze wees naar het doorgeefluik tussen de woonkamer en de keuken. 'Daardoor ziet Jezus altijd wat je doet. Als je dingen doet die niet mogen, dan weet hij dat direct.'

Hij vroeg: 'En als het luik dicht is?'

'Dan ziet hij je ook.'

Dit laatste betwijfelde hij, wat je voor zijn bijna vier jaren wijs kon noemen. Toch speelde hij sindsdien niet graag meer aan de achterkant van de kamer.

'En als je in bed ligt, dan kan hij je door het gordijn heen zien.' Op dat moment wist hij dat zijn moeder maar wat zei.

Hij was slim. Op zijn derde kon hij al verrassend goed praten en beschikte hij over een behoorlijke woordenschat. Daarmee zou hij zijn moeder van repliek kunnen dienen als ze hem aansprak, maar dat deed hij niet. Hij wist wat er dan zou volgen. Je kon moeder beter maar niet tegenspreken en al helemaal niet kwaad maken.

Maar op dit uur, terwijl zijn moeder buiten was, gaf hij zijn kind-zijn voluit de ruimte. Hij klauterde van de bank af en kroop langs de randen van het vloerkleed, alsof hij de grenzen van een nieuwe wereld wilde verkennen. Het blauwe kleed en de grijze vloer, dat waren verschillende werelden. Hij moest denken aan het verhaal van Bobo het Eskimojongetje, dat zijn vader hem had voorgelezen. Tijdens een lange zeereis bekeek Bobo de landkaart.

Daarop was het poolgebied waar hij vandaan kwam wit getekend. Dat klopte met de kleur van sneeuw en ijs. Daarna kwam hij in Groenland, dat op de kaart groen was gekleurd. Dat klopte niet, want ook Groenland was helemaal wit van de sneeuw. Daar begreep Bobo niets van. Hij was benieuwd naar het volgende land, dat op de kaart rood was gekleurd. Zou dat land helemaal rood zijn?

Het jongetje was nog ondergedompeld in zijn fantasie toen hij zijn moeder binnen hoorde komen. Hij schrok en rende naar de bank waar hij braaf ging zitten. Zijn moeder kwam tegenover hem staan.

'Wat ben je aan het doen?'

Hoe kon hij dat nu uitleggen.

'Gewoon,' zei hij. En onverwacht nam hij een sprong in de richting van zijn moeder. Zij stak instinctief haar armen uit en ving hem op.

'Dit is een spelletje,' riep hij, blij dat hij zijn moeder eens iets leuks zag doen. Hij klom weer op de bank, sprong nog een keer en opnieuw ving zijn moeder hem op. Hij gierde van het lachen.

Maar toen hij voor de derde keer sprong, deed zijn moeder plotseling met een lachend gezicht een stap terug en stak geen hand uit. Het jongetje kwam met een bons op de grond terecht en deed zich pijn. Hij kon van schrik niet huilen, was daarvoor te verbouwereerd. Zijn moeder, zijn eigen moeder die hem expres liet vallen.

Terwijl hij zich verbeet om niet te huilen keek zijn moeder hem indringend aan en vroeg: 'Wat leer je hiervan?'

Het jongetje kon geen woorden vinden. Hij wist alleen maar vragend zijn schouders op te halen. De lach was van zijn moeders gezicht verdwenen.

'Hier leer je van,' zei ze op narrige toon, 'dat je zelfs je eigen moeder niet kunt vertrouwen. Laat dit een les voor je zijn.'

Ze draaide zich om en verliet de kamer.

Vijf kilometer van de dichtstbijzijnde buurtschap in het Achterhoekse coulisseland, aan het einde van een kaarsrechte Lange Dijk met aan weerszijden rijen reusachtige zomereiken, ligt de monumentale boerderij van de familie Groen te blakeren in het zonlicht. Op het keramische pannendak weerkaatst de zon waardoor het bijna onmogelijk is om ernaar te kijken. Op het uitgestrekte erf heerst een volmaakte rust. Het woonhuis, de melkveestal, de stal voor het jongvee, de kaasmakerij en de kapschuur lijken verlaten. Dat is echter maar schijn.

Op dit moment is Liesbeth Groen in de kaasschuur bezig jonge kazen op lange schappen te keren. De anderhalve kilo kazen heeft ze al gedaan, nu zijn de vijf kilo's aan de beurt. De luchtbehandelingsapparatuur maakt een brommend geluid. Ze zweet, ondanks dat de temperatuur in de opslagruimte krap vijftien graden is, maar de luchtvochtigheid van bijna honderd procent speelt haar parten. Na een tijdje krijgt ze pijn in haar bovenarmen en vlucht naar buiten. Daar zit ze een poosje op een bankje om haar lijf te laten rusten en van de zon te genieten. Kaasmaken is hard werken.

Sinds kort heeft haar leven een volledig nieuwe wending genomen. Zo nieuw en zo onverwacht, dat ze er nog met niemand over heeft durven spreken, zelfs niet met Tonnie. Ze is verliefd geworden. En het begon met een leugen.

‘Waar ga je naartoe, Lies?’ vroeg haar moeder toen ze op een avond aanstalten maakte om naar buiten te gaan. ‘Het is al bij half acht.’

‘Ik ga nog even naar Tonnie.’

Dat was een leugen, en het was niet haar eerste van die dag. Want ‘s middags was ze het erf op komen fietsen toen haar moeder net uit de grote stal kwam.

‘Waar ben je geweest?’ vroeg ze, en die vraag schoot Liesbeth verkeerd. Wat ga je doen? Wat heb je gedaan? Waar ga je heen? Waar kom je vandaan? Ze is drieëntwintig, oud genoeg om zelf te bepalen waar ze kan gaan of staan. Dat gecontroleer, ze wordt er niet goed van.

‘Ik heb een rondje gefietst,’ antwoordde ze. ‘Hoezo?’ Haar moeder moet de irritatie in haar stem hebben gehoord. Haar gezicht zei: je doet toch geen dingen die wij niet goed zouden vinden?

De werkelijkheid is dat ze ‘s middags helemaal naar Livelde is gefietst om bij de plaatselijke drogist make-up spullen te kopen. Voor het eerst in haar leven. Niet bij het supermarktje vijf kilometer van haar huis, want dat zou binnen de kortste keren aan haar ouders worden doorgebieft. Men kent haar als Lies de saaie. ‘Lies de droge’ noemen de jongens van de kerk haar spottend. Ze is de onaantrekkelijke, kansloze dochter van boer Groen, die haar leven wel als oude vrijster zal eindigen.

Maar, ha!

‘Ik zal Tonnie de groeten van je doen,’ blufte ze. En met haar jas over haar arm liep ze het huis uit richting kaasmakerij. Daar hangt een spiegel waarvoor ze zichzelf veranderde in een vamp. Dat was tenminste wat ze graag wilde denken. In werkelijkheid bleef ze natuurlijk gewoon Liesbeth, met haar bolle, blozende wangen waar je kleine adertjes in zag, en met haar iets te gevulde lijf. Maar met wat eyeliner, oogschaduw, blusher en mascara voor haar wimpers zag ze er toch anders uit. Ze maakte zich aantrekkelijk voor Hannes, want ze had een afspraak met hem. Geen echte date, maar een afspraak. Dat zat zo.

Een week eerder op zondag in de kerk zat ze toevallig dichtbij het orgel. Hannes is organist in hun kerk. Nou ja, kerk, ze hebben geen echt kerkgebouw, want daar is de gemeente te klein voor. En dat klopt ook wel, beweert haar vader, want in de Bijbel staat dat er steeds minder

mensen het ware geloof zullen hebben. Dat zijn zij dus. Ze kerken in een zaaltje dat als kerk is ingericht. Tegen de lange wand staat een klein formaat pijporgel, een geschenk van een rijk kerklid, waar ze buitengewoon trots op zijn. Naast het orgel wordt een stoel op de hoek van de rij vrijgehouden, voor de organist als hij niet hoeft te spelen. En daar zat Liesbeth naast. Zo kwam het dat ze na de collecte tegen hem fluisterde: 'U hebt mooi gespeeld.' Tijdens de collecte speelt hij altijd een vrij werk. Daarin kan hij laten zien hoe goed hij is, want aan de samenzang op hele noten is voor een organist weinig eer te behalen. Hij keek naar haar alsof ze hem nog niet eerder was opgevallen.

'Dank je,' zei hij en concentreerde zich op Liesbeths vader die de preek ging voorlezen. Toen de dienst was afgelopen, treuzelde ze tot de organist zijn slotspel had beëindigd. Hij legde het deksel op de speeltafel terwijl ze toekeek.

'Hou je van muziek?' vroeg hij.

'Ja,' zei ze. 'Ik zou wel willen dat ik ook kon spelen.'

Hij stak zijn hand uit die ze schudde.

'Hannes Meekrap.'

'Liesbeth Groen.'

'Aha, dochter van boer Groen.'

'Klopt,' antwoordde ze.

Zo was het begonnen. Nooit eerder had ze een vriend gehad, laat staan een relatie, daar had ze alleen maar van kunnen dromen. En nu opeens zat ze zomaar met een man te babbelen. Hij was gewoon aardig. Ze schatte hem rond de veertig en in zijn blauwe pak zag hij er goed uit.

'Dus jij wilt leren orgelspelen?' vroeg hij.

'Nou ja..., ja eigenlijk wel. Zoals u daarnet speelde, dat vond ik mooi.'

'Dat was van Bach, *Jesu bleibet meine Freude*.' Hij streek door zijn haar, wat ze uitlegde als een gebaar van verlegenheid. 'Maar dat kun je niet zomaar, hoor.'

'Ik ben er inderdaad wel wat laat mee.'

'O, nee, je bent nooit te oud om muziek te leren maken. Ha, ha, oud! Je bent nog hartstikke jong. Maar je mag het wel proberen. Ga er maar achter zitten.'

Hij verwijderde het deksel weer van de speeltafel, schakelde de pomp van het orgel in en trok een register open. Liesbeth speelde een paar noten. Thuis hebben ze een trapharmonium waar niet vaak op wordt gespeeld. Haar vader kan een paar noten spelen en haar broer David ook. Op dit orgel hoef je niet te trappen. Ze kreeg er zowaar een paar akkoorden uit.

'Ik kan je wel proberen les te geven. Dan kunnen we eens kijken wat je ervan vindt.'

Haar gezicht moet voldoende hebben gezegd. Bij zijn auto gaf hij haar zijn adres en spraken ze af dat ze een keer bij hem langs zou komen.

Een week later fietste ze een halfuurtje en bereikte het dorp waar hij woonde. Zijn huis was een bescheiden woning in een rijtje. Toen Hannes opendeed was hij een en al glimlach. Hij droeg een linnen broek en een poloshirt.

'Kom verder. Wil je koffie?'

'Thee graag, als je hebt. Ben je alleen thuis?' Liesbeth schrok zelf van haar indiscrete vraag.

'Ik woon alleen. Vorig jaar gescheiden.' Oei, dacht ze, wat zou vader ervan vinden als hij wist dat ik als meisje alleen bij een kerel op bezoek ga, die nota ben gescheiden is? Ze dronken koffie en thee en hij serveerde er gevulde koeken bij.

'Zullen we eens bij het orgel gaan kijken?' vroeg Hannes op zeker moment. Hij opende de schuifdeuren naar de achterkamer waar een groot orgel met twee manualen en voetpedalen

tegen de blinde muur stond. *Johannus* stond erop. Een lesboek stond op de lessenaar, Folk Dean, het zag er stokoud uit.

‘Wat een prachtig orgel heb je.’

‘Heb je wel eens muziknoten gelezen?’

Dat had ze. Op de basisschool had juffrouw Moree haar best gedaan om de klas het notenschrift bij te brengen en Liesbeth merkte dat ze daar toch iets van had opgestoken. Vanaf die avond kreeg ze echt orgelles. Haar eerste melodietje speelde ze met één hand op het onderste klavier van het orgel. Het klonk net als in een kerk. Hannes speelde een stukje voor. Ze vond het geweldig.

De volgende keren dat ze bij Hannes was, gebruikte ze thuis dezelfde smoes om van huis weg te gaan: ik ga nog even naar Tonnie. Want ze wist zeker dat haar vader en moeder het niet goed zouden vinden wat ze in het echt deed. In de kaasmakerij tute ze zichzelf op en als ze terugkwam, haalde ze het er daar ook weer vanaf.

Hannes was een leuke orgelleraar. Hij friste het notenschrift voor haar op, legde uit hoe ze haar vingers zo goed mogelijk kon gebruiken en al snel mocht ze met twee handen spelen. Twee melodietjes die door elkaar heen klonken, dat leek al heel echt. Hij zat naast haar op de orgelbank en hun armen raakten elkaar. Ze kreeg er een warm gevoel van, maar Hannes merkte dat natuurlijk niet. Mijn hemel, hij was minstens vijftien jaar ouder dan zij, en hij was al getrouwd geweest.

Na de les dronken ze frisdrank en zette hij zoutjes op tafel. Liesbeth vertelde over haar leven op de boerderij en hij over zijn werk op de administratie van een transportbedrijf. Ze hoorden bij dezelfde kerk, dus dat schiep een band. Toen ze erover doorpraatten, bleek Hannes echter niet zo gelovig als ze dacht. Hij geloofde wel, zei hij, maar dat strenge, dat strikte, daar moest hij weinig van hebben.

‘Het is vooral het pijporgel in de kerkzaal waarvoor ik ga. De rest neem ik maar voor lief.’

‘Nou,’ reageerde Liesbeth, ‘wij zijn thuis echt streng. Alleen de Bijbel geldt, en wel zo letterlijk mogelijk. En de Heidelbergse Catechismus natuurlijk.’

Ze hoorde het zichzelf zeggen en vroeg zich af of hij wist waar ze het over had.

‘O, die,’ zei Hannes. ‘Nou die zal me m’n reet roesten.’

Liesbeth schrok van zijn woorden. Tot nu toe was Hannes keurig netjes geweest, zowel in zijn gedrag als in zijn woordgebruik. Maar ze lachten er samen om en Liesbeth dacht: dit gebeurt niet echt. Er kwam een bijzonder gevoel over haar, het besef dat de wereld groter was dan het stukje Achterhoek waar zij woonden, dat er méér was. Ze voelde dat ze een moment werd weggezogen uit het bekrompen wereldje van geloof en kerk in de richting van een poort naar een Grote Vrijheid. Haar ogen gingen open.

Liesbeth komt van het bankje overeind en sloft terug naar de kaasschuur om de rest van de kazen te keren.

De volgende keer dat ze Hannes bezocht, begroette hij haar met een omhelzing en een kus op haar wang.

‘Liesbeth!’ zei hij. ‘Welkom, fijn dat je er bent.’ Had hij zich speciaal geschoren? Ze rook de geur van zijn aftershave. Achter het orgel oefenden ze de toonladder met één kruis. Die begint bij de G, dat wist ze nog van de lagere school. Hannes zat die avond dicht tegen haar aan en ze vond het niet onaangenaam. In de kaasmakerij had ze zich deze keer niet alleen opgemaakt, maar ook verkleed. Ze droeg de enige wereldse zomerjurk die ze bezat, dezelfde van het dancefeest, waar haar moeder niets van wist. Ook liet ze haar lange haar los hangen.

‘Hoe doe ik het?’ vroeg Liesbeth, terwijl ze de noten speelde. Ze kende het wijsje met twee handen uit haar hoofd, want ze had thuis op het harmonium geoefend.

‘Je hebt best wel aanleg,’ zei Hannes.

Hij draaide zich naar haar toe en pakte haar bij haar bovenarmen.

‘En je ziet er leuk uit.’

Liesbeth glom van het compliment, misschien wel het eerste van haar leven. Ze was niet eens verbaasd of overrompeld. Het schrok haar ook niet af, ze kon het niet helpen dat ze het leuk vond om door een kerel versierd te worden. Want wie had haar nou willen hebben? Hannes was een aardige man, die haar duidelijk zag zitten. Hij was de eerste man in haar leven en wie weet misschien ook wel de laatste. Hun hoofden waren dicht bij elkaar en ze gaf hem een vluchtig kusje op zijn mond. Dat intensieve gezoen zoals in films die ze bij Tonnie keek, daar had ze niks mee. Voor Hannes was het aanleiding om over haar haar te strelen. Het wond hem op.

‘Muziek!’ zei Liesbeth quasi streng.

‘Oké.’

Maar na afloop van de orgelles ging het toch nog mis. Of misschien juist wel goed. Ze zaten naast elkaar op de bank en Hannes kon niet van haar afblijven. Hij schoof haar jurk voorzichtig langs haar armen en schouders naar beneden en haalde haar borsten tevoorschijn. Ze vond het heerlijk. Hij wilde verder gaan, maar toen hij zijn handen over haar benen omhoog liet glijden, fluisterde ze dat ze geen pil gebruikte. Hannes was echter niet meer te stoppen en ze hielp hem. Hun spel eindigde met een vlek op zijn broek. Het was voor het eerst dat ze dit in werkelijkheid zag.

‘Het is ook zo’n tijd geleden,’ fluisterde hij. Liesbeth was beduusd van zijn bekentenis.

Hij verdween naar boven om zich om te kleden. Intussen maakte zij haar kleding weer in orde en trok haar vest aan.

Het volgende kwartier zeiden ze haast niets tegen elkaar. Toen begon Hannes opeens te praten.

‘Ik werk dus bij een transportbedrijf.’

‘Vind je het leuk werk?’

‘Ja, hoor. Ik doe de vrachtadministratie en een deel van de logistiek.’

Liesbeth had geen idee wat logistiek betekent.

‘Onze vrachtwagens rijden door heel Europa en zelfs naar Rusland, Turkije en Roemenië. Soms nemen de chauffeurs spullen mee die ze daar voor een krats kunnen kopen op marktjes of in winkeltjes. Leuke dingen, die hier in Nederland wel aftrek vinden. Ik handel daar een beetje in.’

‘Als hobby?’ vroeg ze. ‘Of heb je er een bedrijfje van gemaakt?’ Ze wist dat haar vader bewondering heeft voor mensen die hun eigen bedrijf beginnen en gaan ondernemen, net zoals hijzelf.

‘Nou ja, ik verdien er wel wat mee. En jij zou me erbij kunnen helpen. Zou je daar wat voor voelen?’

Ze was nog helemaal onder de indruk van zo-even en zei: ‘Als ik jou daar een plezier mee kan doen...’

‘Dat kun je,’ zei hij. ‘Ik laat je nog wel weten hoe.’

‘Oké,’ reageerde ze en stond op om haar jas aan te trekken.

De laatste kazen zijn omgedraaid. Meer dan tachtig keer vijf kilo, dat is ruim vierhonderd kilo opgetild. Door haar bloes heen masseert ze haar schouders. Het keren van de kazen is elke keer weer een pijnlijke klus. Bezweet verlaat ze de kaasschuur. Dinsdag gaat ze weer naar hem toe. Ze kan niet wachten.

Twee weken gaan voorbij zonder dat Tonnie een reactie krijgt op het contactformulier. Waarschijnlijk, denkt ze, hebben ze het daar druk. Twee weken waarin ze, juist door die onzekerheid, extra gemotiveerd raakt om erachter te komen wat er allemaal in de wereld gebeurt en wat haast niemand weet. Om meer te weten te komen Googelt ze op 'Echte waarheid', maar krijgt dan vooral religieus getinte websites met verhalen die ze van huis uit al wel kent. Langzamerhand komt ze erachter op welke trefwoorden ze moet zoeken om meer websites te vinden die voor haar interessant zijn. Sommige websites brengen haar in verwarring omdat ze haaks staan op de gedachtewereld waarin ze is opgevoed. Op een ervan is bijvoorbeeld te lezen dat Jezus een hippie was, een entertainer, die met goocheltrucs de mensen bespeelde. Ook vindt ze een passage uit een boek van Maarten 't Hart over de zondvloed. Dat die ark nooit bestaan kan hebben, omdat beesten elkaar opvreten en er ook nooit genoeg voedsel kon worden meegenomen. Bovendien zou alleen al het inladen van al die dieren, als je ze al kon vangen, jaren hebben geduurd. Van dit soort spotternij krijgt ze een koude rilling over haar rug. Ze heeft nog lang geen afstand genomen van haar eerste leven.

Dan opeens, terwijl ze in haar auto op weg is van haar werk naar huis, komt er een rinkelend telefoontje op haar nieuwe mobiel. Ze schrikt. Dat kan alleen maar een reactie zijn op het formulier. Slordig parkeert ze haar auto langs een stoep en drukt op het groene telefoontje.

'Met Roos.' Ze is alert genoeg om zich niet in haar naam te vergissen.

'Met Joep. Je hebt gereageerd.' Geen verdere introductie.

'Klopt.'

'Je hebt om meer informatie gevraagd. Wat wil je precies weten?'

Tonnie aarzelt een moment.

'Ik, eh, ik geloof in dezelfde dingen als jullie. En ik heb gezocht naar wat er allemaal gebeurt wat niemand beseft.'

'Inderdaad, zo is het, niemand beseft goed wat er gebeurt.' Het is een jeugdig klinkende mannenstem. 'Neem die onzin van corona. Weet je wat vaccinaties voor bijwerkingen hebben? Hartkwalen, trombose, onvruchtbaarheid en noem maar op.'

'Ik ben niet gevaccineerd. Bij ons thuis zijn we tegen inenten. Want God bepaalt wanneer je ziek moet worden.'

Joep lacht met een cynische ondertoon die Tonnie ontgaat.

'Nou ja, waar je het ook vandaan haalt dat je er tegen bent, er moet tegen worden opgetreden. Net als tegen allerlei andere landelijke toestanden, zoals 5G netwerken. Wil je je bij ons aansluiten?' Joep verspilt geen onnodige woorden. De rechtstreekse vraag overvalt Tonnie.

'Nou, is dat niet een beetje snel?'

'We kunnen altijd mensen gebruiken, denk daar maar over na. Ik hoor van je.'

De verbinding wordt verbroken.

'Nou,' mompelt Tonnie in zichzelf, 'vriendelijk is anders.'

Maar zijn stem blijft haar bij. Deze Joep fascineert haar. Hij doet haar denken aan een leraar op het vmbo, lang geleden, die bij haar dezelfde snaar in trilling bracht, hij haalde een hang naar avontuur in haar naar boven. Er is meer, meer dan wat ze thuis te horen krijgt. Ze realiseert zich dat ze maar weinig van de wereld weet en verlangt ernaar om daar verandering in te brengen. Dat is wat deze Joep in haar teweegbrengt.

Ze start de motor en rijdt naar huis. Als ze het erf van hun boerderij oprijdt, realiseert ze zich dat ze zich weinig van deze rit kan herinneren. Ze heeft hem helemaal automatisch als in een

trance gereden. Ze stap uit en gaat weer onder in de gemeenzame werkelijkheid van thuis. Maar haar opwindning blijft. Aan tafel moet ze moeite doen om dezelfde te zijn als anders. Tijdens de maaltijd begint haar vader over catechisatie. Dat is een soort cursus waarin de jongeren meer leren over het geloof, zodat ze daarna als volwaardig lid van hun kerk kan gaan meedraaien. De catechisatie wordt gegeven door hun buurman, Martien Groen, en ook zijn dochter, haar vriendin Liesbeth, doet mee.

Ze denkt: ik kan maar het beste doen wat ze van me vragen, dan sta ik buiten verdenking voor wat betreft mijn tweede leven. Haar tweede leven, want in die termen denkt ze nu over *'De echte waarheid'*. Ze gaat inderdaad naar de catechisatie, maar om een heel andere reden dan haar vader kan vermoeden.

's Avonds achter haar laptop probeert ze meer te weten te komen over Joep, geen idee hoe hij verder heet. Ze zoekt de hele website nog een keer af, maar vindt niets over hem of andere mensen die erbij betrokken zijn. Maar het telefoonnummer waarmee hij haar heeft gebeld staat nu in haar mobiel en het blijkt niet afgeschermd te zijn. Ze voegt het aan haar contacten toe en dan blijkt het ook nog onder de naam 'Joep' bij *WhatsApp* aangesloten te zijn. Geen achternaam, geen foto erbij, maar wel een plaatje van een soort duiveltje. Tonnie denkt een tijdje na voordat ze een bericht verstuurt. Zal ze dit wel doen? Welk risico loopt ze? Ze denkt dat er weinig risico aan zit, want deze Joep weet verder niets van haar. Alle gegevens die hij van haar heeft zijn fake. En als het contact haar niet bevalt, dan verwijdert ze haar account en laat ze gewoon niets meer van zich horen. Ze vraagt zich af of Joep dit zelf misschien ook onder een schuilnaam doet.

Na een paar tekstpogingen besluit ze een open appje te sturen.

Ik wil wel met 'De echte waarheid' meedoen, maar kan ik je wel vertrouwen? 😊

Binnen tien minuten komt er een reactie.

Je zal me wel moeten vertrouwen.
Ik wil je wel eerst beter leren kennen, weten wat ik aan je heb.
Kun je me om te beginnen een foto van jezelf sturen?

Nu aarzelt Tonnie. Het komt opeens wel dichtbij. Om half elf gaat ze naar bed, maar ze kan niet slapen omdat het idee van aansluiting bij die groep – is het eigenlijk wel een groep? – haar wakker houdt. Pas tegen drieën neemt ze een besluit. Ze zal zich niet alleen met een valse identiteit bij *'De échte waarheid'* aansluiten, maar ook met een ander uiterlijk. Met een glimlach valt ze in slaap.

De volgende dag rijdt ze in haar middagpauze naar een haarspecialist in Doetinchem en vraagt naar de mogelijkheden van een pruik. De vrouw die haar helpt trekt direct een meelevend gezicht.

'Chemo?' vraagt ze.

'O, nee hoor, gelukkig niet. Ik wil er gewoon anders uitzien.'

'Gelukkig maar. Weet je dat tachtig procent van onze vrouwelijke klanten aan kanker lijdt? Maar je hebt zulk prachtig haar, wil je dat er zomaar onder laten verdwijnen?'

‘Jazeker, daar heb ik een reden voor. Om er anders uit te zien, dus. En ik wil graag een blonde pruik. Het maakt me niet zoveel uit hoe die precies is gekapt, als hij maar heel anders is dan ik nu heb.’

‘Nou, hij moet natuurlijk wel bij je gezicht passen. Heb je er haast mee?’

‘Eigenlijk wel, ja. Hebben jullie geen pruiken in voorraad?’

‘Niet van echt haar, die maken we altijd op maat. Maar dat zal wel niet je bedoeling zijn, toch?’

‘Nee. Want die zijn vast ook heel duur.’

De vrouw moet lachen.

‘Oké,’ zegt ze, ‘dat is duidelijk. Ik heb een aantal pruiken van kunsthair in voorraad. Ze zijn haast niet van echt te onderscheiden, hoor. Kom maar mee om te passen.’

Een kwartier later kijkt Tonnie op haar horloge. Ze belt een collega om te zeggen dat ze wat later terug zal zijn van haar pauze. Maar haar pruik heeft ze uitgezocht. Er gaat eerst een soort dunne badmuts over haar donkere haar heen, en daaroverheen gaat de pruik. Hij zit muurvast.

Twee winkels verder dan haar eigen modezaak is een brillenwinkel. Er staan tientallen brillen in de rekken. Ze moet even wachten tot ze naar binnen mag omdat er al drie mensen binnen zijn, maar daarna koopt ze zonder probleem een donker montuur met gewoon glas. Om te passen doet ze haar mondkapje af. Het zijn voor haar doen dure aankopen waar ze haar spaargeld voor zal moeten aanspreken.

Die avond doet ze de deur van haar kamer op slot, kruipt achter haar kaptafel en creëert de nieuwe look. Het resultaat mag er zijn. Ze doet flink wat roze poeder op haar wangen en zet haar lippen aan. Met de bril en de pruik herkent ze zichzelf niet eens, laat staan dat iemand anders haar zal herkennen. Tonnie is tevreden. Haar uitstraling doet haar denken aan een roddeljournaliste, ooit een typetje van Martine Bijl, dat ze na haar overlijden op tv zag. Met haar mobiel maakt ze een selfie en stuurt die met een appje naar Joep.

Opnieuw duurt het een paar dagen voordat er een reactie komt. Al die tijd loopt ze met twee mobieltjes in haar tas. Vroeg op een avond hoort ze weer het ouderwetse rinkelgeluid van haar tweede apparaat. Ze wandelt juist over de Lange Dijk naar de boerderij van Liesbeths vader waar de catechisatie wordt gehouden. Alsof ze bang is om afgeluisterd te worden gaat ze achter een van de reusachtige zomereiken langs de dijk staan en schuift haar vinger over het scherm.

‘Met Roos.’

‘Joep. Kun je praten?’

‘Ja.’

‘Goed. Als je bij *‘De échte waarheid’* wilt komen, dan moeten we weten wat je waard bent. Volgende week dinsdag hebben we een manifestatie. Als je bij ons wilt komen moet je daaraan deelnemen.’

Geen woord over de foto en opnieuw geen woord te veel. Tonnie hoeft geen seconde na te denken.

‘Dat is goed.’

‘Oké. Joeps stem klinkt iets vriendelijker. ‘Ik laat je via WhatsApp weten hoe en wat.’

‘Om wat voor manifestatie gaat het?’

‘Dat lees je wel.’

‘Jawel, maar ik weet helemaal niets van jullie. Met hoeveel zijn jullie? Waar komen jullie vandaan?’

‘Dat komt allemaal wel als je bij ons bent aangesloten,’ zegt Joep. ‘Onze organisatie is nu eenmaal gebaat bij discretie. Wacht het appje maar af en dan zien we verder.’

Meer dan ooit voelt Tonnie zich op dat moment twee personen in één lichaam. Enerzijds is ze de deugdzame, fatsoenlijke dochter van boer Quist, de gelovige jonge vrouw, op weg naar een bijeenkomst voor de jeugd van hun kerk. En anderzijds de jonge vrouw die in haar hart de kerk al lang vaarwel heeft gezegd, die in complottheorieën gelooft en op het punt staat zich aan te sluiten bij een radicale organisatie. Intuïtief voelt ze aan dat Joep en de zijnen zich begeven op het snijvlak van de wet, of misschien wel over de rand heen gaan. Maar zoals ze in haar opvoeding geleerd heeft rotsvast te geloven in onbegrijpelijke, bovennatuurlijke geloofszaken, zo gelooft ze nu met dezelfde onwankelbare onverzettelijkheid dat de algemeen bekende wereld een schijnwereld is, die in werkelijkheid totaal anders in elkaar zit.

Ze neemt afscheid van Joep en bergt haar mobieltje op. Voor de zekerheid zet ze het geluid van de beltoon uit. Ze leunt nog een ogenblik tegen haar boom en ziet Marcel en Frieda voorbijfietsen, op weg naar dezelfde bijeenkomst als zij. Oef, denkt ze, het is bijna halfacht. Dan herpakt ze zich en loopt over de dijk naar de boerderij van Martien Groen, waar ze aanschuift aan de tafel, midden in de grote huiskamer in het voorhuis. Martien Groen zit aan het hoofd van de tafel achter een opengeslagen Bijbel. Aan tafel zitten twee jongens en twee meisjes, Fred, Marcel en Frieda, afkomstig uit naburige dorpen, en Martiens dochter Iris. Het wachten is op zijn dochter Liesbeth, Tonnies vriendin. Hun kerk heeft niet heel veel leden en bijgevolg zijn er ook niet zoveel jongeren die de catechisatie bezoeken. Martiens vrouw, heeft zich discreet teruggetrokken in een hoek van de kamer.

‘Sorry, vader,’ zegt Liesbeth als ze binnenkomt. ‘Ik was nog even bezig’.

‘Vele laatsten zullen de eersten zijn, staat er geschreven. Goed, jongelui. We gaan het vanavond hebben over Bileam en de sprekende ezelin uit het boek Numeri. Laten we eerst om Gods zegen vragen.’

Tonnie moet toegeven dat Martien Groen charisma bezit. Hij kan boeiend vertellen, al gebruikt hij vaak ouderwetse woorden en heeft hij opvattingen die niet meer in de eenentwintigste eeuw passen. Ze doet mee met een minimum aan eigen inbreng, net genoeg om niet in negatieve zin op te vallen. Want ze zit hier helemaal niet voor de catechisatie, en ze is ook absoluut niet van plan om ooit als belijdend lid tot de kerk toe te treden. Ze is uit op Martien Groen, met wie ze sinds een paar weken een soort verhouding heeft. Ze ontmoeten elkaar nu en dan, waarbij hij haar lichaam mag onderzoeken en zij het zijne. Maar daar is op dit moment absoluut niets van te merken.

Halverwege de bijeenkomst hoort ze in haar tas het trillen van een mobieltje.

‘Sorry, ik moet even...,’ mompelt ze en staat op om naar het toilet te gaan. Er is inderdaad een appje van Joep.

Volgende week dinsdag om 20.00
uur, parkeerplaats Postillion Hotel
Deventer.

Vanuit de Achterhoek is het in haar oude Toyota Yaris bijna een uur rijden naar Deventer. Dankzij de TomTom vindt ze het hotel met een grote parkeerplaats ervoor, die op dit tijdstip voor de helft is gevuld. Ze weet niet wie of wat ze er zal aantreffen en in eerste instantie ziet ze niemand. Ze rijdt een rondje en kijkt om zich heen. Gelukkig is het nog licht. Dan ontdekt ze helemaal achteraan in de hoek van de parkeerplaats een ouderwetse Amerikaanse Chevroletbus waar een jongeman uitstapt. Ze parkeert een stukje verderop. Ze bekijkt zichzelf nog even kritisch in de achteruitkijkspiegel en constateert eens te meer dat ze

onherkenbaar is. Ze ziet eruit als een barmeid in een goedkope kroeg. Dan stapt ze uit, de koele avond in. De parkeerplaats voelt onherbergzaam, winderig en lawaaierig door het verkeer op de A1 die er vlak langs loopt. Ze ritst haar fleecvest tot boven vast en loopt op de man af. Als ze hem nadert ziet ze dat hij de verpersoonlijking van het alternatieve is. Hij is niet erg lang, een meter vijfenzeventig, net als zichzelf. Hij heeft een vlasbaardje en lang, vettig lichtbruin haar dat in een klein knotje op zijn achterhoofd is gebonden. Als ze hem nadert, ziet ze dat hij zachte, lichtbruine ogen heeft waarin geen spoor van meedogenloosheid of agressie is te vinden.

‘Jij bent vast Joep.’

‘Jij bent Roos Vijling?’ Dezelfde stem als door de telefoon. ‘Goed dat je er bent.’ Hij kijkt Tonnie indringend aan, maar laat niet blijken wat hij denkt. ‘Welkom bij *“De échte waarheid”*. Heb je ver moeten rijden?’

Tonnie voelt onmiddellijk dat dit een testvraagje is.

‘Je weet waar ik woon. Een goed halfuur vanuit Doetinchem.’

Joep glimlacht vaag maar reageert niet.

‘En je wilt nog steeds meedoen?’

Ze haalt haar schouders op. ‘Natuurlijk, anders was ik niet gekomen.’

‘Oké.’ Alsof hij vindt dat er voldoende kennis is gemaakt, wijst hij naar zijn bus. ‘Vanavond ben je op proef. We gaan een manifestatie houden, hier niet zo heel ver vandaan. Laat je auto maar staan, ik breng je na afloop terug naar deze parkeerplaats.’

Tonnie loopt met hem mee en stapt in via het rechterportier dat hij voor haar openhoudt. Het valt haar op dat de auto opgeruimd en schoon is.

‘Rare naam, Vijling,’ zegt hij als hij achter het stuur zit. ‘Die hoor je niet veel.’

‘Nee,’ antwoordt ze. Ze had deze vraag verwacht. ‘Die naam komt niet veel voor. Daarom heet ik zo.’

Joep grinnikt. ‘Ik vind het prima.’

Ze denkt: hij heeft al lang door dat ik een valse identiteit gebruik.

‘Hoe heet je echt?’

‘Hoe heet jij echt?’

Nu lacht Joep voluit en start de motor, het ronkende geluid van een achtcilinder.

‘We weten wat we aan elkaar hebben,’ zegt hij.

Via de IJsseldijk rijden ze in noordelijke richting de IJsseldijk op. Ergens halverwege die lange, bochtige dijk slaat Joep rechtsaf en vindt zonder navigatie allerlei weggetjes naar links en naar rechts tussen weilanden door, langs bosjes en sloten. Na een paar afslagen is Tonnie haar gevoel voor richting helemaal kwijt. Ze spreken nauwelijks met elkaar. Tonnie denkt: hij moet hier goed bekend zijn. En alsof hij haar gedachten heeft geraden zegt hij: ‘Een manifestatie begint altijd met een goede voorbereiding. Zoals het verkennen van de locatie. Onze manifestaties zijn net als militaire operaties: goede planning en zonder sporen na te laten. Goed dat je een donkerblauwe fleec aan hebt, ik was vergeten te appen dat je donkere kleding moest aantrekken. Hier is ons verzamelpunt.’

Hij stopt bij een loofbos langs een brede sloot. Hij parkeert de bus achteruit een zandpad op, verscholen achter bomen. Tonnie ziet dat er nog een auto staat. Tussen de bomen vandaan komt een vrouw aanlopen.

‘Dat is Brechtje,’ zegt Joep. ‘Brechtje, dit is Roos.’

‘Dag Roos,’ zegt Brechtje plichtmatig.

Het is intussen over negen en zo goed als donker.

‘Zijn we zover?’ vraagt Joep, die de leiding neemt. ‘Dan gaan we op pad.’ Hij haalt een kleine gereedschapskoffer achter uit zijn bus, sluit af en loopt voor de twee vrouwen uit langs de sloot het land in.

‘Waar gaan we heen?’

‘Dat wordt nog wel duidelijk, Roos. Het is een kwartiertje lopen.’

Na tien minuten lopen bevinden ze zich in een verlaten, landelijke omgeving. Het is intussen donker geworden. Een halve maan staat laag aan de hemel en hun ogen zijn aan het donker gewend.

Onder het lopen legt Joep uit dat ‘*De échte waarheid*’ niet alleen echte waarheden aan het licht wil brengen, maar ook prikken wil uitdelen. Hij grinnikt terwijl hij het zegt.

‘We zijn er niet op uit om op grote schaal te saboteren, maar wat we doen moet een signaal geven dat ze op de verkeerde weg zijn. Neem Friesland Campina.’

Tonnie spitst haar oren. Dat is het bedrijf waaraan haar vader zijn melk levert.

‘Weet je dat die in de top dertig van ’s werelds vervuilendste bedrijven staat?’

‘O, ja?’ vraagt Tonnie.

‘Ja. En er is meer.’

‘Ja,’ zegt ze, ‘ze voegen ook nog allerlei spul aan de melk toe,’ zegt ze. ‘Mijn vaders koeien...’ Oef, denkt ze, foutje. Geen privé zaken.

Joep houdt zijn pas in en kijkt om.

‘Is jouw vader boer? Daar moet je me een keer het fijne over vertellen.’

‘Hoe heet jij eigenlijk?’ vraagt Brechtje aan Roos, die naast haar loopt. ‘Ik bedoel je achternaam.’

‘Vijling. En jij?’

‘Pascal.’

‘Oké. En Joep, hoe heet jij van achteren?’

‘Quist.’

‘Haha,’ lacht Roos. ‘Ook al zo’n onbekende naam.’ Vanbinnen heeft ze pret: Quint en Quist, wat een toeval. Maar voordat ze het zeggen kan bijt ze op haar tong. Ze heet hier Vijling, geen Quist. Net zoals Joep vermoedelijk ook geen Quint heet, en waarschijnlijk ook geen Joep. En Brechtje vermoedelijk geen Pascal heet. Zwijgend lopen ze nog een paar minuten door over een zanderig pad dat tussen weilanden door loopt.

Als ze een kwartier onderweg zijn doemt in de verte een nederzetting op. Die bestaat uit een bungalow waar achter de ramen licht brandt, met een flinke schuur erachter, die donker afsteekt tegen de wolken. In het schijnsel van de maan lichten drie grote, lichtgekleurde tanks op. Bij het naderen blijken het tankauto’s te zijn die geparkeerd staan op een terrein bij het huis. Vaag zijn het logo en de naam van Friesland Campina op de tank te onderscheiden.

‘Dit is ons doel,’ fluistert Joep. ‘Maak geen geluid.’

Ze sluipen dichterbij.

Joep opent geruisloos het koffertje en haalt een kleine accuboormachine tevoorschijn.

‘Ik doe de eerste,’ fluistert hij en richt de boor op de eerste van de drie achterwielen van een van de opleggers. Binnen een paar seconden is het boortje door het rubber heen en begint een zacht gesis. Het fluisteren van de elektrische boor maakt nog behoorlijk geluid in de stille avond. Maar blijkbaar is het binnen niet te horen, want er wordt geen alarm geslagen.

‘Klein gaatje maar, meer is niet nodig. Nou jij, Brechtje.’

Brechtje neemt het apparaat over. Band nummer twee. Zij geeft de boor door aan Tonnie die na een korte aarzeling de derde band lek prikt. Ze denkt: nu ben ik medeplichtig.

De manifestatie, zoals Joep hem noemt, neemt minder dan tien minuten in beslag. Dan lopen alle achttien banden van de drie opleggers langzaam leeg. Zes banden per persoon. 'Gelukkig hebben ze geen hond,' fluistert hij. 'Daar moet je toch niet aan denken.'

Joep bergt de accuboor op en in ganzenpas lopen ze weer terug over het zandpaadje, Joep voorop.

'Maar waarom Friesland Campina?' vraagt Tonnie als ze voldoende ver weg zijn om weer te kunnen praten. Joep staat stil en draait zich om. Het fletse maanlicht schijnt op zijn gezicht. 'Dat bedrijf heeft dit voorjaar een enorme vervuiling in de Berkel veroorzaakt doordat een persleiding knapte.' Hij windt zich op terwijl hij dit zegt. Tonnie ziet opeens een andere Joep met een fanatieke blik en donkere ogen. 'Tonnen vervuild water stroomden zo de rivier in,' gaat hij verder, 'tienduizenden vissen gingen dood. En daar zijn ze veel te goedkoop vanaf gekomen, want het Waterschap heeft het grootste deel van de kosten betaald. Vandaar dit lesje.'

In de bus van Joep, op de terugweg naar Deventer, doet hij haar uit de doeken welke bijdrage Friesland Campina levert aan de vervuiling en de CO₂ uitstoot.

'Daartoe staat zo'n prikactie als vanavond in geen enkele verhouding.'

Terwijl hij dit vertelt draait hij zijn hoofd nu en dan haar kant op. Ze ziet opnieuw dat zijn bruine ogen bijna zwart zijn geworden. Er brandt een vuur in zijn blik, dat echter even snel ook weer dooft. Tonnie realiseert zich in een flits dat Joep, net als zichzelf, twee persoonlijkheden in zich verenigt.

Op de parkeerplaats kijkt hij haar aan en zegt: nu hoor je bij ons, je kunt niet meer terug. Hij haalt een geprint A4tje tevoorschijn en geeft het aan Tonnie.

'Lees dit maar eens, dan zul je nog meer zien.'

Tonnie vouwt het op en stopt het weg.

'Nou, dag,' zegt ze wat schutterig en stapt uit.

'Dag Roos,' klinkt het achter haar.

Eenmaal in haar auto dringt pas goed tot Tonnie door wat ze heeft gedaan. Ik heb helpen actievoeren, realiseert ze zich, en daarbij is schade aangericht. We hebben een misdrijf begaan. Ze ziet Joep in de bus weggrijden. Op de parkeerplaats zet ze haar pruik en bril af en verwijdt de lippenstift en de schmink van haar gezicht. Ze ziet er weer uit als Tonnie. Maar in haar brein is de scheidslijn tussen 'Roos' en 'Tonnie' deze avond massiever, ondoordringbaarder geworden. Het zijn meer dan ooit twee aparte levens.

Als ze haar vertrouwde omgeving nadert, vervagen de beelden van de avond. Het voelt alsof het niet echt is gebeurd, of in het andere leven heeft plaatsgevonden.

Ze is later thuis dan haar ouders gewend zijn.

'Hoe was het bij Liesbeth?' vraagt haar moeder, daarmee voorkomend dat Tonnie een smoes moet bedenken.

'Goed, gezellig. Ik denk dat ik maar naar bed ga.'

'Drink nog even wat mee. Ik heb druivensap gekocht.'

'Nee, dat moest ik maar niet doen. Morgen is weer een drukke dag. Welterusten.'

Op haar kamer kleedt ze zich uit en vindt in haar zak het opgevouwen vel papier dat Joep haar heeft gegeven. Even later ligt ze op bed en leest wat erin staat. 'Factsheet' staat erboven. Het is een document dat informatie geeft over een wereld waarvan ze het bestaan niet kent. Naast het gewone internet blijkt er nog een ander wereldwijd web te bestaan, dat *darknet* heet. '*De échte waarheid*' maakt daar gebruik van. Het A4-tje legt uit dat je daarvoor een speciale *browser* nodig hebt. Want de gewone zoekmachines kunnen de websites op het darknet niet vinden. Ook staat erin hoe ze zo'n browser op haar laptop kan downloaden. En tenslotte worden er de URL's opgesomd van een paar websites.

Ze leest het nog een keer en maakt eruit op dat Joep niet alleen een gewone website beheert, die iedereen kan vinden, maar dus ook een op dit darknet. Tonnie moet ervan zuchten, het is wel veel in een keer.

Normaal gesproken doet ze een gebedje voor het slapengaan, maar dat past helemaal niet bij waar ze vanavond mee bezig is geweest. Dit is haar tweede leven, zonder God. Ze gaat slapen met de gedachte dat ze morgen gaat proberen het darknet te vinden. Ze denkt: en dan vermom ik me ook als Roos Vijling als ik dit op mijn laptop ga doen. Met de kamerdeur op slot, dat wel.

Het jongetje was na het voorval met zijn moeder minstens een week uit zijn doen. Er was iets onherstelbaars gebeurd. Zijn wereld die tot dan toe rein, onbezoedeld en onbedorven was geweest, had opeens een nieuwe dimensie gekregen. Er bestond ook zoiets als het kwaad. Hij zag zijn moeder, zijn mooie moeder, nu met andere ogen. Zijn argeloosheid en naïviteit waren in een klap verdwenen. Met het denkvermogen van een vierjarige begreep hij dat niet iedereen betrouwbaar was zoals hij altijd had gedacht. Maar hoe kon je weten of er ergens gevaar was? Zijn moeder ontliiep hij na het voorval zoveel mogelijk. En als het contact onvermijdbaar was, zoals bij het eten, het douchen of het aankleden, dan was hij op zijn hoede. Je wist maar nooit wat zij nu weer zou gaan doen.

Hij wilde graag aan zijn vader vertellen wat er was gebeurd. Maar de woorden om dat te doen ontbraken hem.

‘Moeder,’ zei hij, ‘is niet lief.’ Hij noemde haar nooit mama omdat zij daar niet goed tegen leek te kunnen. ‘Ze is...’ Verder kwam hij niet. Dan kroop hij bij zijn vader op schoot, tegen zijn buik aan, en als hij zich oprolde kon hij het bonzen van zijn vaders hart en het borrelen van zijn ingewanden horen. Alsof ze tegen hem zeggen wilden: hier ben je veilig. Zijn vader keek hem met droeve ogen aan.

‘Je moeder heeft het niet gemakkelijk.’ Het jongetje begreep dat zijn vader het wist, zonder dat hij het behoefde te vertellen.

‘Ze kan er niets aan doen, ze is een beetje ziek.’ Dat begreep hij dan weer niet, want zijn moeder moest nooit in bed blijven.

Een gevolg van zijn moeders ziekte was ook dat er bijna nooit andere kinderen kwamen om te spelen. Hun huis lag een eindje buiten het dorp. Een enkele keer was er een andere moeder met haar kind op bezoek gekomen. Het jongetje vond het leuk om met een vriendje of vriendinnetje te spelen, maar om de een of andere reden kwam er nooit een volgende keer.

Meestal zat hij dus maar stilletjes te spelen op plaatsen waar hij zich onzichtbaar kon maken. Op zijn kamer vermaakte hij zich met autootjes, mini Loco en natuurlijk met zijn Nintendo waarmee hij allerlei leerzame spelletjes kon doen. Aan speelgoed geen gebrek. Beneden was er ruimte onder de grote tafel, van waaraf het kleed haast tot op de grond hing, zijn favoriete plek. Daar speelde hij uren. Zijn moeder ging met hem om alsof er niets aan de hand was, alsof niets was gebeurd. Maar als ze sprak zei hij alleen iets terug als het niet anders kon. Het leek of zijn moeder niet anders van hem verwachtte.

Kort voor zijn vierde verjaardag vertelde zijn moeder hem dat hij naar school zou gaan.

‘Alle kinderen gaan naar school,’ zei ze.

Hij wist niet goed wat hij zich daarbij moest voorstellen. Vanuit zijn isolement kende hij geen kinderen die op school zaten. Daarom dacht hij er verder niet over na.

Op de dag dat het zover was bracht zijn moeder hem met de auto naar het dorp en zette hem af bij een omheind plein waar tientallen rennende en schreeuwende kinderen waren. Ze keek haar zoon aan en zei: ‘Zul je je best doen?’ Toen draaide ze zich om, liep het schoolplein af, stapte in de auto en vertrok.

Het jongetje wist niet wat hem overkwam. Hij liep het plein op en keek om zich heen, maar niemand schonk aandacht aan hem. Hij schuifelde naar de ingang van het gebouw waar meer kinderen van zijn leeftijd stonden te wachten, aan de hand van hun moeder of vader of van een grootouder. Wat was de bedoeling?

Als een speer in zijn borst kwam de herinnering bij hem binnen: de scène die hij zo graag had willen vergeten. ‘Hiervan leer je dat je zelfs je eigen moeder niet kunt vertrouwen. Laat dit

een les voor je zijn.' Dit was het dus. Zijn moeder liet hem alleen. Hij huilde niet, maar liet zich gewillig meetronen naar binnen, waar een mevrouw opeens heel aardig tegen hem begon te doen.

'Ben je alleen? Och, jee. Nou kom maar met mij mee. Ik ben Juf Jolanda.' Het jongetje vroeg zich af wat die vrouw van hem wilde. Was dit soms een nieuwe moeder? In het lokaal waren veel andere kinderen, jongens en meisjes. Sommigen huilden en werden door juf Jolanda en een andere jonge vrouw getroost. Nadat hij het allemaal een uurtje vanuit een hoekje had bekeken, begon hij te begrijpen dat al die kinderen hier moesten zijn achtergelaten, net als hijzelf. Hij begreep dat dit school moest zijn. Geleidelijk begon hij contact te zoeken. Hij speelde Loco met een jongetje dat nog nauwelijks kon praten. Eén meisje bleef bijna de hele dag huilen. Ze deden met hun allen spelletjes en de andere juf las voor. Na een hele tijd zei juf Jolanda dat het tijd werd om weer naar huis te gaan. Ze moesten hun jassen aantrekken en het jongetje zag door het raam dat zijn vader voor de buitendeur stond te wachten. Een warm gevoel vervulde hem. Hij dacht: moeder is weg, dus vader en ik zullen het samen moeten doen. Maar thuis bleek er niets te zijn veranderd, behalve dat hij nu minder tijd in zijn eentje thuis was. Zijn moeder was nog steeds als een vreemde voor hem. Ze zorgde voor hem zoals je voor kippen of geiten zorgt. Hij kreeg eten en drinken van haar, maar het was zijn vader die hem knuffelde en een verhaaltje voor het slapengaan voorlas.

De weken verstreken en het liep tegen Sinterklaas. Juf Jolanda maakte het op school spannend door een paar kinderen in de klas als zwarte piet te verkleden. Het jongetje vond het prachtig. Hij twijfelde er niet aan dat hij van Sinterklaas ook cadeautjes zou krijgen. Maar dat werd een teleurstelling.

'Sinterklaas bestaat helemaal niet,' zei zijn moeder toen hij over de zwarte pieten vertelde.

'Dat is een verzinsel.'

'Nou, nou,' zei zijn vader. Maar het kwaad was al geschied. Opnieuw stortte voor de ogen van het jongetje een wereld in elkaar. Hij probeerde het nog een keer.

'Maar het grote boek dan, dat Sinterklaas heeft, daar staat alles in...'

'Onzin,' zei zijn moeder. Zijn vader kreunde.

'En het luikje in de klas, waardoorheen hij ons kan zien?'

'Ook onzin. Sinterklaas is een verzinsel.'

Toch kreeg hij van Sinterklaas de computerspelletjes die hij graag wilde hebben en ook flink wat snoep.

'Maar niet van Sinterklaas,' zei zijn moeder.

'Als Sinterklaas niet bestaat, bestaat Jezus dan wel?' riep het jongetje uit, terwijl hij naar het doorgeefluik naar de keuken wees. Zijn vader en moeder keken elkaar snel aan.

'Ja,' zei zijn vader, 'die bestaat wel.'

'Waar is hij dan? Ik heb hem nog nooit gezien.'

Zijn vader aaide hem over zijn bol. 'Je bent een slim jongetje,' lachte hij.

Maar het jongetje wist genoeg. Hij moest aan het idee wennen dat Sinterklaas niet bestaat, ondanks dat de juf het tegendeel beweerde.

Op dat moment drong de zekerheid tot hem door: zijn moeder kon hij niet vertrouwen, maar juf Jolanda ook niet. En kon hij zijn vader dan nog wél vertrouwen? En was Jezus ook een verzinsel, net als Sinterklaas?

Dr. Ramon Pirotti heeft zijn middag vrij geroosterd voor een seminar over het thema 'psychologie van de ontkenning'. Hij verheugt zich erop. Want in zijn Velpse praktijk als psychiater en psychotherapeut komt hij dat verschijnsel bij patiënten regelmatig tegen. Hij heeft er een jaar of wat eerder een artikel in een medisch tijdschrift over gepubliceerd. Daarin stelde hij dat de diepste emotie van waaruit *ontkenners* handelen angst is. Ze zijn bang dat ze ongelijk hebben, dat wat ze niet willen wel waar zal zijn. Daarom verzinnen ze een andere werkelijkheid en klampen ze zich daaraan vast, meestal aanvankelijk tegen beter weten in. Nee hoor, zegt iemand, ik heb geen kanker, het gaat vanzelf weer over. Nee hoor, beweert een moeder, mijn zoon is niet verslaafd aan heroïne, hij kan er elk moment mee stoppen. En ze durven hun angst niet onder ogen te zien, want het toegeven dat je ongelijk hebt voelt zo vernederend dat je dit met alles wat in je is wilt ontkennen en verdringen. Het kan nog erger worden: mensen ontkennen hun hele bestaan en verkeren in een voortdurende waan. Ze hebben schizofrene of paranoïde verschijnselen. Hoe vaak heeft hij al moeten proberen om zulke patiënten met behulp van rationele therapie en antipsychotica letterlijk tot rede te brengen?

Een seminar dus.

De Covid pandemie is in zijn zoveelste golf, live seminars zijn niet mogelijk. Dus wordt het een digitale bijeenkomst, een Webinar, waar maximaal veertig personen aan kunnen deelnemen. Ramon is uit de aanmeldingen geselecteerd. Ruim voordat het zal beginnen zit hij achter zijn laptop. In zijn Inbox zoekt hij de e-mail met de uitnodiging en klikt op de link die daarin staat. Het blijkt dat hij eerst het programma ZOOM moet installeren voordat hij kan deelnemen. Vervolgens heeft hij al zijn digitale vaardigheden nodig om het programma op zijn computer te zetten, een account aan te maken en geluid en beeld te activeren. Tot zijn tevredenheid krijgt hij een wachtscherm te zien, waarop tien minuten later de veertig deelnemers aan het seminar in kleine schermpjes verschijnen.

De digitale bijeenkomst wordt geleid door een hoogleraar, die zichtbaar is in het midden van het scherm. Hij houdt een uitgebreide inleiding waarin hij het thema 'ontkenning van de realiteit' toelicht volgens de psychoanalytische benadering. Nu is Ramon geen aanhanger van Freud en hij voelt dan ook een lichte teleurstelling. Maar goed, hij zit hier nu eenmaal en besluit het seminar een kans te geven. Maar al tijdens de inleiding dwalen zijn gedachten af en laat hij zijn blik gaan over de veertig personen die op het scherm rondom de inleider zijn gerangschikt. Gelukkig heeft hij een groot scherm met een goede beeldkwaliteit. De deelnemers zijn meest mannen op leeftijd, valt hem op. Zichzelf ziet hij linksonder en hij meent een collega-psychotherapeut uit Utrecht te herkennen. Verder ontdekt hij geen bekende gezichten.

Voor de aardigheid maakt hij van zijn scherm een Print Screen.

Nadat de professor zijn inleiding heeft afgerond kunnen er vragen worden gesteld, waar hij op ingaat. Het is in Ramons beleving niet erg opzienbarend en na een kwartiertje overweegt hij serieus om af te haken. Dat is het aardige van digitaal bijeenkomen, het is niet erg als je halverwege wegloopt.

Maar dan wordt zijn aandacht getrokken door de stem van een jonge vrouw die helder afsteekt tegen de donkere mannenstemmen. Hij ziet haar aan de bovenrand van het scherm, een van de weinige vrouwen die deelneemt.

'Professor,' zegt ze, 'kunt u een verklaring geven van het complotdenken wat je nu zo vaak ziet? Dat is toch ook een vorm van ontkennen van de werkelijkheid?'

‘Hoe komt u daar zo op?’

‘Ik maak een studie van complottheorieën en complotdenkers. Zij ontkennen bijvoorbeeld de klimaatcrisis of ze ontkennen dat het Covidvirus bestaat. En dan probeer ik vooral te begrijpen wat zulke mensen bezielt. Wat hen motiveert om zo te denken.’

Ramon gaat rechtop zitten. Hij wil wel eens horen hoe een Freudiaan daar tegenaan kijkt. Maar het wordt een teleurstelling.

‘Ah, goede vraag mevrouw, eh...’

‘Marjolein van der Goor.’

‘Ja, mevrouw Van der Goor, daar legt u iets op tafel dat zeker wel een relatie heeft met de psychologie van de ontkenning. Maar complotdenken is niet hetzelfde als ontkennen van de werkelijkheid. Complotdenkers ontkennen niet zozeer de werkelijkheid, als wel dat ze een nieuwe werkelijkheid bedenken. Dat is echt iets anders.’

‘Maar...’

‘Ja, ja, het zou wellicht een mooi onderwerp zijn voor een volgend seminar, maar tot mijn spijt valt dit buiten het thema van vanmiddag. Volgende vraag graag.’

Ramon let gespannen op haar reactie. In haar blik bespeurt hij eerst verbazing, daarna boosheid. En daar kan hij zich iets bij voorstellen. De cursusleider maakt zich er behoorlijk bot en heel gemakkelijk van af. Ramon zou de vraag zelf gesteld kunnen hebben, want het thema complotdenken boeit hem vanuit zijn professie. Hij krabbelt de naam van de vraagstelster op een papiertje, want deze jonge vrouw raakt bij hem een snaar. Hij bestudeert haar gezicht, voor zover dat mogelijk is in een blokje van zes bij vijf centimeter, en constateert dat ze een open, intelligente blik heeft. Maar, denkt hij, na deze afwijzing van de seminarleider zal ze wel afhaken. En inderdaad wordt het rechthoekje waarin ze zich bevindt even later zwart. Maar vlak voordat dit gebeurt, ziet hij nog iets anders. Het gebeurt in een paar seconden.

Achter haar duikt als een donker spook een man op. Zijn gezicht is een moment zichtbaar voordat het achter haar hoofd verdwijnt. Ramon ziet de verschrikte blik waarmee de vrouw omkijkt. Er staat angst in te lezen. Dan verschijnt er een arm met een opgerolde overhemdsmouw en een zilverkleurig polshorloge die zich om haar keel spant en haar hoofd achterover trekt. Het beeld draait weg en de webcam filmt een plafond met balken. Daarna wordt het beeld na een paar flitsen zwart.

Ramon vraagt zich af of er ook andere deelnemers zijn die het hebben gezien. Vermoedelijk niet, gefocust als ze zijn op de professor die aan het woord is. Maar hij heeft zich niet vergist. Dit meisje, deze jonge vrouw werd aangevallen. Zelf wordt hij koud van wat hij heeft gezien, ondanks de zomerse temperatuur in zijn spreekkamer. De blik van Marjolein van der Goor op het moment dat ze werd vastgepakt, de pure schrik, veranderend in angst, die zal Ramon niet snel vergeten.

Hij concentreert zich weer op het seminar. De professor houdt een uitvoerige verhandeling over de relatie tussen ‘ontkenning’ en de Freudiaanse begrippen *Ich* en *Über-ich*. Begrippen die Ramon natuurlijk wel kent, maar waar hij als psychiater weinig mee kan beginnen. Intussen ziet hij dat er al meer vakjes van deelnemers zwart zijn geworden. En hij besluit er zelf ook een punt achter te zetten.

Nu herinnert hij zich dat hij een halfuur geleden een Print Screen heeft gemaakt, die nog in het geheugen van zijn laptop moet zitten. Hij opent een nieuw Word document, zet de afdrukstand op ‘liggend’ en klikt op ‘plakken’. Een foto van het scherm met de deelnemers van het seminar en de professor in het midden verschijnt. Hij rekt het beeld uit en verschuift het zodanig dat Marjolein van der Goor er flink uitvergroot op staat. Dan slaat hij het document op en maakt er een afdruk van.

Hij kijkt op zijn horloge. Kwart over drie, tijd om zijn werk van die ochtend af te maken. Hij logt uit en opent het programma *Medicore* met het elektronische patiëntendossier van zijn praktijk. Want er is nog een klus die hij moet doen voordat hij naar huis kan, en dat is het uitschrijven van recepten voor de vier patiënten die hij vandaag in zijn spreekkamer heeft gehad. In de psychiatrie luistert dat nauw, want hij schrijft medicatie voor die een grote uitwerking op mensen kan hebben. Niet alleen de keuze van het middel is belangrijk, maar vooral ook de voorgeschreven dosis. Die moet nauwkeurig worden bepaald, soms ook uitgerekend, wil het medicijn het beoogde effect hebben. Een milligram meer of minder van het werkzame bestanddeel, of zelfs de helft daarvan, kan een averechtse uitwerking op de patiënt hebben. Kan depressiviteit veroorzaken of het tegenovergestelde. Kan een patiënt suf maken of juist hyper. Op zijn computerscherm verschijnen zijn aantekeningen over de betreffende patiënten, die hij altijd direct na afloop van de consulten aan hun status toevoegt. Om die reden laat hij steeds tien minuten pauze tussen twee consulten vallen. Ramon typt de recepten op de computer, controleert ze, ondertekent ze met zijn digitale handtekening en stuurt ze naar zijn medewerkster Jeanine, die sinds een paar jaar receptioniste en algemeen ondersteunster van de praktijk is. Zij zal ze doorsturen naar de apotheek van de cliënten

Tijdens de avondmaaltijd vertelt hij zijn vrouw Josien over het min of meer mislukte seminar en dat hij om die reden zo vroeg thuis was. In zijn achterhoofd zit het beeld van de jonge vrouw die werd vastgepakt en de angst die op haar gezicht was te lezen, maar dat vertelt hij haar niet. In een flits was ze van het scherm verdwenen en daarna ging het beeld op zwart. Marjolein van der Goor. Wat is er gebeurd? Het lijkt alsof iemand haar overviel en dwong de verbinding met het seminar te verbreken. Maar waarom zou iemand dat doen? Hij heeft er een ongerust gevoel over. Of kan het zijn dat hij zich vergist, dat hij zich die angstige blik maar heeft verbeeld? Die man achter haar was er, dat weet hij met zekerheid, die heeft hij gezien. Weliswaar in een glimp, maar toch.

Na het achttuurnieuws besluit hij haar op het internet op te zoeken om het gewoon aan haar te vragen. Hij loopt naar zijn werkkamer en toetst haar naam in op Google. De zoekmachine verwijst naar Facebook, waarop twee vrouwen met die naam blijken voor te komen. Maar die kunnen het niet zijn. Een van de twee is weliswaar jong, maar lijkt van geen kanten op de vrouw die hij 's middags heeft gezien. De tweede is op de Facebookfoto minstens dertig jaar ouder dan de Marjolein van het seminar. Na een kwartier zoeken besluit Ramon ermee te stoppen en dit over te laten aan Jeanine op de praktijk, die veel beter is in dat soort dingen dan hij. Na dit besluit zet hij het uit zijn hoofd en schenkt voor zichzelf en Josien een glas wijn in.

De volgende ochtend loopt hij het praktijkgebouw binnen en buigt zich over de balie.

‘Goedemorgen Jeanine.’

‘Hallo, Ramon. Je eerste cliënt zit al in de wachtkamer te wachten.’

‘Mooi. Maar voordat ik aan het werk ga heb ik een verzoek aan jou, misschien een beetje raar verzoek. Zou jij willen uitzoeken of er een psycholoog of een psychiater bestaat die Marjolijn van der Goor heet? Kijk, dit is haar foto.’ Hij geeft haar de afdruk van zijn computerscherm. ‘Nou ja, ze zal wel geen psychiater zijn, want daarvoor is ze nog een beetje jong.’ Hij trekt een gezicht. ‘Alhoewel, je weet maar nooit...’

Jeanine kijkt hem ondeugend aan.

‘Tja, Ramon, die psychiaters van tegenwoordig, die worden steeds jonger naarmate je zelf ouder wordt.’

‘Touché!’ zegt hij lachend, en realiseert zich eens te meer dat hij in de richting van de vijftig

loopt. Hij vertelt zijn medewerkster kort wat de aanleiding van zijn vraag is.

‘Marjolein van der Goor,’ herhaalt ze. ‘Ik doe mijn best.’

Later die dag vraagt Ramon aan Jeanine: ‘Heb je nog iets kunnen vinden?’ Ze is naar zijn spreekkamer gekomen met een kop koffie en het lijstje van patiënten die hij ‘s middags zal behandelen.

‘Ik bedoel over Marjolein van der Goor?’

‘Helemaal niets, Ramon. Helaas. Ik heb natuurlijk op de sociale media gekeken, maar daar komt ze niet voor. Ik heb gezocht in het BIG-register van het Nederlands Instituut van Psychologen, maar daar staat ze ook niet in. Het kan natuurlijk zijn dat ze psycholoog is zonder NIP-registratie. Ik heb alle zoektermcombinaties ingevoerd die ik kon bedenken, maar *niente*.’

Oké, dankjewel. Dan loopt het spoor dood. Nou ja, zo belangrijk is het nou ook weer niet, toch?’ Hij haalt zijn schouders op en bestudeert het lijstje.

Maar het voorval tijdens het digitale seminar laat Ramon toch niet los. Regelmatig ziet hij in een flits het angstige gezicht van de jonge vrouw. ‘s Nachts in bed krijgt hij een idee. De volgende ochtend belt hij het politiebureau in Arnhem en vraagt naar inspecteur De Groot. Die kent hij nog van de afschuwelijke gebeurtenissen die zijn praktijk drie jaar geleden hebben getroffen: een serie moorden op patiënten van zijn praktijk, die in scène waren gezet als zelfmoorden. Ook zijn eigen bureaumedewerkster werd slachtoffer. Een rilling loopt over zijn rug als hij eraan denkt. Nog steeds heeft hij er nu en dan angstdromen van. Na tweemaal doorverbinden en een tijdje wachten komt De Groot aan de telefoon.

‘Met De Groot.’

‘Je spreekt met Ramon Pirotti.’

‘Ha, die naam zal ik niet licht vergeten. Hoe gaat het met je?’

‘Goed, goed. We zijn hier zo’n beetje over de ellende van toen heen.’

‘Hij heeft twintig jaar en TBS gekregen.’

‘Weet ik,’ zegt Ramon. ‘Ontzettend jammer van zo’n talent. Wat is er eigenlijk met die schilderijen gebeurd?’

‘Die zijn aan zijn ouders overgedragen. Het was een soort van zijn erfenis. Ik heb gehoord dat ze hem schildermateriaal verstrekken om in zijn cel verder te schilderen. Maar goed, wat kan ik voor je betekenen?’

‘Nou, een merkwaardige gebeurtenis.’ En hij vertelt van het seminar en wat hij heeft gezien. Het duurt even voordat de politieman reageert.

‘Ik maak me ongerust. Zou jij haar willen opsporen en nagaan of alles goed met haar is?’

‘Tsja, daar vraag je me wat. Weet je zeker wat je hebt gezien?’

‘Honderd procent. De vraag is dus of er ergens een jonge vrouw met de naam Marjolein van der Goor wordt vermist. Als ik het bij jou neerleg, dan kan ik het uit mijn hoofd zetten.’

‘Je snapt dat dit niet bovenaan mijn prioriteitenlijstje staat? Maar goed, omdat ik jou toen een tijdje heb verdacht, ben ik je wel een wederdienst schuldig. Oké, stuur me haar foto maar op en ik zal zien wat ik voor je kan doen.’

‘Bedankt, John. Ik hoor graag van je.’

Vlak voordat de trein het station van Doetinchem binnenrijdt, maakt Iris Groen haar haar los uit de knot die ze er thuis heeft ingedraaid. Het is een vorm van bevrijding. Ze voelt haar lange blonde lokken langs haar nek op haar schouders zakken, wat haar een bijna seksuele sensatie verschaft. Tijdens de treinrit heeft ze de truttige overhemdblouse uitgetrokken. Bij hen thuis geldt een *dresscode* die bloot verbiedt, net als lange broeken voor vrouwen. Daar houdt ze zich aan, maar zodra ze van huis weg is kan ze zichzelf zijn. In het T-shirt dat eronder zit ziet ze eruit als een normale vrouw van twintig.

Het is volop zomer en nog warm, hoewel het al avond is. Ondanks de zware rugzak met haar schoolspullen en laptop is het een plezier om naar de hogeschool te wandelen. Tijdens de wandeling hangt haar spijkerjasje over haar arm.

‘Hoi Iris,’ klinkt het achter haar.

‘Hoi Jeroen,’ antwoordt ze zonder zich om te draaien. Hij heeft blijkbaar in de dezelfde trein gezeten zonder dat ze elkaar hebben gezien.

‘Je bent vandaag zowaar op tijd,’ zegt ze verbaasd.

‘Altijd op tijd,’ zegt hij lachend en pakt haar van achteren stevig bij haar schouders. Jeroen Vlug heet hij. Hij is haar vriend op school en ook daarbuiten, een slungel van bijna een meter tachtig met een kalend hoofd en een rond baardje. Hij doet zijn naam geen eer aan, want op veel lesavonden komt hij een kwartier na aanvang binnenrennen onder het roepen van excuses.

‘Trein gemist,’ hijgt hij dan. Meestal is dat niet zo, want hij werkt in Doetinchem en dan gaat hij niet met de trein naar school. Maar zo is Jeroen nu eenmaal. Ze draait haar hoofd om en kust hem vluchtig op zijn behaarde wang. Twee avonden per week studeren ze samen voor basisschoolleraar. Tijdens de allereerste collegeavond, twee jaar geleden, zat zij toevallig naast hem en zo is het gebelev.

Ze volgen de driejarige pabo deeltijdopleiding aan de Hogeschool Iselinge. Het is haar droom om leraar op een basisschool te worden. Dat was het al toen ze nog op het vmbo zat en die wens werd alleen maar sterker op het mbo. Ze zit nu in het tweede jaar. Naast haar studie werkt ze een paar dagen per week als onderwijsassistent op een kleine basisschool in de Achterhoek. Het is haast vrijwilligerswerk, want ze verdient er een schijntje mee.

Deze avond staan wereldoriëntatie en rekenen op het programma. De klas discussieert over een schietpartij op een school in de Verenigde Staten, waarbij slachtoffers zijn gevallen. En vooral over de vraag hoe je met zulk verschrikkelijk nieuws moet omgaan in een klas met dertig kinderen. Het lesblok vliegt om. Daarna is het rekenen voor haar een eitje, want daar is ze goed in. Jeroen niet, die kent op zijn negentiende de tafels van een tot tien nog nauwelijks. Soms denkt ze: moet die ook leraar worden? Maar met Jeroen weet je het nooit, misschien gaat hij wel in de vrijetijdsbranche werken of monstert hij aan op de grote vaart. Ze probeert hem bij de sommen te helpen, maar hij leidt haar steeds af door over haar haar naar beneden te strijken in een poging haar borsten te bereiken. Ze mept hem zachtjes op zijn hand, maar vindt het niet onaangenaam.

Jeroen woont in Lichtenvoorde. Dat is een Katholieke enclave in een overwegend protestantse regio, en volgens haar vader een Rooms nest. Jeroen is Katholiek opgevoed, al doet hij er al jaren niets meer aan. Hij heeft haar eens verteld dat hij op zijn achtste of zo voor het laatst is wezen biechten, toen ze dat op de basisschool nog klassikaal deden. Sindsdien is hij nooit meer naar een kerk geweest.

De familie Groen is Protestants, en ook nog behoorlijk fanatiek, dus wat dat betreft zal het niet iets tussen hen kunnen worden. Toch gaan Jeroen en zij met elkaar om op een manier

die je wel een relatie kunt noemen. Ze is een paar keer bij hem thuis geweest en daar hebben ze in zijn bed liggen vrijen. Na de eerste keer heeft ze een paar weken in de zenuwen gezeten, maar het geluk bleek met haar te zijn, want ze werd weer ongesteld. In het diepste geheim heeft ze bij dokter De Jager de pil gevraagd en gekregen, dus kunnen ze zo nu en dan ook eens lekker uit hun dak gaan. Maar er kan geen sprake van zijn dat Jeroen bij haar over de vloer komt. Een van de eerste dingen die haar vader aan hem zal vragen is: van welke kerk ben je? Misschien zou Jeroen nog wel voor haar willen liegen en zeggen dat hij protestants is, maar dan valt hij snel door de mand. Hij weet er gewoon niets van. En haar vader kent alle dominees in de wijde omtrek. Bovendien zijn de meeste protestantse kerken voor haar vader toch te licht. Daar wil hij zijn jongste dochter niet aan wagen.

Iris leeft in twee werelden.

In haar eerste wereld speelt ze de dochter die thuis refokleding, kuise truien, bloezen en lange rokken draagt, met haar haar in een wrong, en die doet wat er van haar wordt verwacht. Uit respect voor haar ouders en ook om geen ruzie te krijgen. Alleen heeft ze haar buik al jaren vol van dat Christelijke gedoe. Je mag niks, alles is zondig en ze moeten bang zijn voor de duivel en voor God, die je willekeurig kan straffen of belonen, geen idee waarom of waartoe. Met als ultieme dreiging het hiernamaals, hel of hemel. Ja, angst is de belangrijkste gemoedsgesteldheid bij haar thuis. Daarbij komt dat ze afgelegen wonen en zij als kinderen in hun jeugd eigenlijk alleen mochten omgaan met mensen die ongeveer hetzelfde dachten. Pas op het Graafschap College, waar ze mbo-onderwijsassistent heeft gedaan, kwam ze in aanraking met leeftijdsgenoten uit andere milieus. Haar ogen gingen open en ze zag in de loop van de jaren steeds meer in dat het hele geloof één groot verzinzel is, net zoiets als de idiote verhalen waar Tonnie Quist, de vriendin van haar zus in gelooft. Haar tweede wereld speelt zich buitenshuis af, ver van het verstikkende milieu. Alleen op haar slaapkamer heeft ze wel wat privacy, de deur gaat op slot, ook als ze er is. Daar heeft ze stiekem een laptop. Daar hangen de kleren die ze in haar tweede leven draagt, zoals op haar werk en op de hogeschool, broeken, shirts, vlotte truien.

De colleges zijn op maandag- en woensdagavond. Dan reist ze met bus en trein naar Doetinchem. Overdag werkt ze op een basisschool, tenminste dat denken haar ouders. In werkelijkheid doet ze dat alleen op maandag en woensdag, de dagen dat ze ook naar de hogeschool gaat. Op de andere dagen is ze zoveel mogelijk van huis. Ze zit dan graag in de leeszaal van de Doetinchemse bibliotheek te studeren, loopt wat door de stad of gaat naar een middagvoorstelling in de bioscoop. Of ze is bij Jeroen. Naast zijn studie werkt hij als verkoper in een zaak voor sportartikelen. Onlangs paste ze voor de gein korte tennisrokjes en strakke polo's aan en liet ze aan haar vriend zien. Jeroen vond dat opwindend. Hij zei dat ze mooi was. Zelf voelt ze dat niet zo, maar eigenlijk denkt ze dat hij wel gelijk heeft. En de bedrijfsleider, een man die maar een paar jaar ouder is dan Jeroen, vindt dat blijkbaar ook. 'Je lijkt me wel geschikt als winkelhulp,' zei hij. 'Ben je een beetje sportief?' 'Jazeker,' jekte ze, en dacht aan haar achtenhalf voor gym op het vmbo. Want behalve daar heeft ze nooit gesport.

'Als ik een vacature heb, moet je maar eens langskomen. Dan kunnen we misschien zakendoen.'

Ze voelde zich gevlaid. Het zou toch mooi zijn als ze dat baantje kan krijgen, want dan kan ze van de verdiensten ergens een kamer huren en op zichzelf gaan wonen. Weg uit die benauwde thuissituatie. Haar vader vindt dat vast niet goed, die houdt zijn kinderen het liefst binnen de muren van zijn boerderij. Maar Iris is langzamerhand zo ver dat ze haar eigen weg wil gaan, ontsnappen uit haar milieu. Ze denkt niet dat hij haar zal kunnen tegenhouden, daar is ze te vrijgevochten voor. Ze vermoedt trouwens dat haar vader het

wat haar betreft een beetje heeft opgegeven. Naar Liesbeth en David toe is hij anders dan naar haar, strenger, dwingender. Blijkbaar heeft ze iets waardoor hij haar niet goed aan durft te pakken. Natuurlijk kan hij haar het huis uitgooien. Nou, dat is dan maar zo. Ze zal zich wel redden, samen met Jeroen.

Ze zou het alleen zielig vinden voor haar jongere broer David, het gevoel dat ze hem in de steek zou laten. Hun vader heeft de pik op hem. David heeft het moeilijk met zijn autisme en haar vader denkt dat zijn zoon niet normaal is. Zo behandelt hij hem ook. Maar ze weet als pabostudent wel beter. In de opleiding hebben ze het uitgebreid over autisme gehad. Ze weet dat David een kansloos slachtoffer van zijn vader is. Ze mag hem graag en hij leunt erg op haar. Maar ze kan toch niet haar hele leven voor hem blijven zorgen?

Niet alleen de gebruikers van het darknet weten de weg op dit verborgen deel van het internet, ook de nieuwsmedia struinen er regelmatig rond, op zoek naar opzienbarend nieuws. Het is dan ook onvermijdelijk dat zij vroeg of laat op de websites van complotdenkers, zoals *'De échte waarheid'* stuiten. Een jaar of wat geleden zouden journalisten misschien nog wat lacherig hebben gereageerd op het verschijnsel complottheorieën en op de malloten die daarin geloven. Maar sinds de coronapandemie is het thema *hot*. Helemaal sinds een landelijke politicus openlijk complottheorieën aan het verkondigen is. Een journalist ontdekt de website van *'De échte waarheid'* op het darknet en al snel gaan de URL's van de complotdenkers rond onder de redacties van kranten, magazines en televisierubrieken. *Off the record*, natuurlijk, maar intussen zitten ze te smullen van wat er allemaal te vinden is.

Zo gebeurt het dat Anne-Marie van Gaalen, hoofdredacteur van de talkshow *Actueel* op een van de commerciële tv-zenders, het idee opvat om een uitzending aan het thema complotdenken te wijden. Het is een lekker controversieel onderwerp dat met behulp van wat vooraankondigingen flink wat kijkers zal trekken en beroering zal veroorzaken. En daar gaat het tenslotte om. Ze bespreekt het met haar redactieleden, die wel iets zien in een beetje opwindning tegenover het saaie NOS Journaal. Anne-Marie herinnert zich het mailtje van een collega met het webadres van de complotdenkers en besluit hen voor haar programma *'De échte waarheid'* te benaderen. Maar dat valt tegen, want ze loopt vast op de schuilnamen waaronder de publicaties zijn geplaatst.

'Kijk nou,' zegt ze tegen haar assistente met wie ze de website bekijkt, 'zo overtuigd van hun gelijk zijn ze blijkbaar ook weer niet, want anders zouden ze zich niet verstoppen achter valse namen.'

'Ze zijn natuurlijk bang voor haatmail en bedreigingen. De vraag is wie er achter die namen schuilgaan.'

'Zou jij willen zoeken of je een aanwijzing kunt vinden voor een echte naam?'

De assistente gaat aan het werk en na een uurtje appt ze Anne-Marie: 'Ik heb beet.'

Het is Tonnie Quist die slordig is geweest. Ze heeft onder een van haar berichten haar mobiele telefoonnummer genoemd. Daar komt ze achter op haar werk, als ze in haar tas het rinkelgeluid hoort terwijl een klant aan het passen is. Haar tweede leven. Dat moet Joep zijn, denkt ze, maar daarin vergist ze zich.

'Ja?'

'Met Anne Marie van Gaalen. Spreek ik met Roos Vijling?'

De schrik slaat haar om het hart. Niemand wordt geacht haar schuilnaam te kennen. Nog een geluk dat ze zich zo even niet met haar echte naam heeft gemeld.

'Wie bent u?'

'Ik ben van het tv-programma *Actueel*.'

Gedachten schieten Tonnie als vuurpijlen door het hoofd. *Roos Vijling, Actueel*, dit kan alleen maar over complotdenken gaan.

'Een ogenblikje,' zegt ze door het gordijn tegen de klant, 'mijn collega zal u verder helpen.'

'Waarom belt u?'

'Onze uitzending van volgende week donderdag gaat over complotdenken. Wij hebben uw website bekeken en ik zou graag willen dat u in de uitzending een paar vragen komt beantwoorden.'

Haar woorden klinken bijna als een bevel. Tonnie trekt zich schichtig terug in een lege paskamer om rustig te kunnen bellen.

‘Ik weet niet of ik daar wel zin in heb.’

‘Kom op, mevrouw Vijling, u weet hoe actueel dit onderwerp momenteel is. De kijkers moeten toch weten wat er onder grote delen van de bevolking leeft? U weet dat u door half Nederland voor *wappies* wordt versleten, dit is uw kans om daar iets tegenover te zetten. Zoekt u alstublieft een paar medestanders en kom uw standpunten in de uitzending verdedigen.’

‘Verdedigen? Tegenover wie?’

‘Dat weten we nog niet, maar het zal iemand zijn die het niet met u eens is, dat mag duidelijk zijn.’

Tonnie denkt een ogenblik na. In gedachten ziet ze zichzelf al voor de camera’s zitten, dat maken niet veel mensen mee.

‘Oké,’ zegt ze in een opwelling, ‘ik doe mee.’

‘Fijn, alvast bedankt. Iemand van ons belt u binnenkort op om nadere afspraken te maken.’ Anne-Marie verbreekt de verbinding voordat Tonnie nog iets kan zeggen. Zodra ze zich realiseert waartegen ze zojuist ja heeft gezegd, moet ze diep zuchten. Heel de wereld zal haar zien en herkennen. Dan bedenkt ze dat Roos Vijling er heel anders uitziet dan Tonnie Quist en is ze dankbaar voor het besluit om zich te vermommen. Ze kan niet meer terug. Een lichte paniek overvalt haar. Maar ze denkt: wie A zegt moet ook B zeggen. Dan wendt ze zich weer tot haar klant.

‘Sorry, hoor, maar dat was even privé. Ik denk dat ik het blauwe shirt je leuker vind staan.’ Intussen zit de redactie van de talkshow *Actueel* te brainstormen over iemand die ze kunnen inzetten als opponent van de complotdenkers. Annemarie denkt hardop.

‘Wie zullen we vragen? Een minister? Een lid van het OMT? Een professor? Een bekende Nederlander, Freek de Jonge of die kerel die directeur was van Londense ziekenhuizen?’ ‘Cohen.’

‘Nee, hij heette anders. Levi, geloof ik.’

‘Of vragen we Willem Alexander?’ grapt iemand.

Anne-Marie kan nog net een minachtende reactie binnenhouden.

‘Ik heb op het internet een artikel gevonden onder ‘complottheorieën’, zegt een piepjonge redactrice. ‘Als je daarop googelt krijg je een enorme hoeveelheid bagger, maar ook wel een paar zinnige artikelen. Dit artikel is van een psychiater. Wacht even...’. Ze tikt op haar laptop. ‘Hier, van een zekere Pirotti. Een heel verhaal, met ideeën over complotdenkers en wat hen motiveert.’

‘Een psychiater,’ mompelt Anne-Marie nadenkend, ‘dat is wel een idee. Dan wordt het niet alleen een discussie ‘complotten ja of nee’, maar hij kan er een medische draai aan geven. Misschien zegt hij wel dat complotdenkers niet goed bij hun hoofd zijn. Als psychiater... Hoe zei je dat hij heet?’

‘Pirotti. Hij heeft een praktijk in Velp.’

‘Waar ligt dat oord in godsnaam?’

‘In de buurt van Arnhem.’

‘Oké. Zijn naam klinkt Italiaans. Is hij niet een of andere buitenlander? Want dan gaan die complotdenkers hem daarmee om zijn oren slaan.’

‘Dat denk ik niet. Zijn naam doet wel Italiaans aan, maar hij ziet er hier uit als een gewone Nederlander.’ Ze draait haar laptop en laat haar chef de website van de PGGP zien. ‘Praktijk voor geestelijke gezondheidszorg Pirotti.’

‘Goed. Bel hem direct na deze meeting op en verbind hem met mij door, dan zal ik met hem praten’

Die donderdag zijn ze het laatste onderwerp in de uitzending van *Actueel* na een item over een beroemde voetballer, een optreden van een singer-songwriter en een professor die beweert dat er na de pandemie een tijdelijke opleving van de economie zal komen, maar voorspelt dat die op enig moment op een recessie zal uitdraaien.

Door het wegstervende applaus heen kondigt presentatrice Yilmaz Özdemir de complotdenkers aan. Het is een kleurrijk gezelschap dat aan tafel zit. Joep Quint ziet eruit als een overjarige hippie in een donkergroene kaftan, met het haar lang en een hoofdband. Brechtje Pascal met donkerrode lippen, hoge getekende wenkbrauwen en gemillimeterd haar in een oversized houthakkersoverhemd. En Roos Vijling met haar blonde pruik, opgemaakt als Lady Gaga, met een geel jurkje en een donkere bril, in wie je onmogelijk Tonnie Quist kan herkennen.

‘We horen en lezen ze dagelijks,’ begint Yilmaz, ‘verhalen over organisaties of personen op deze aarde die boze plannen hebben met de wereld. Complotten. En ook verhalen van mensen die, in tegenstelling tot de gewone burgers, deze boze plannen doorzien en ze willen onthullen. Ze worden complottheorieën genoemd. Maar wie zijn nou die mensen die zulke complotten ontdekken? Wij hebben vanavond drie mensen aan de ene kant van de tafel die zich complotdenkers noemen: Joep Quint, Roos Vijling en Brechtje Pascal. Hun missie is het om zulke samenzweringen aan de orde te stellen en te bestrijden.

Aan de andere kant van de tafel zit een man die niet in complotten gelooft, dokter Ramon Pirotti. Hij is psychiater en psychotherapeut.

Verdomme, denkt Tonnie, die naam komt me bekend voor. Ze graaft in haar geheugen. Dan weet ze het. Haar vriendin Liesbeth heeft het over hem gehad. Ze was met haar jongste broer David voor zijn behandeling naar Velp gereden, omdat hun vader niet mee wilde. Hij vond het onzin, zijn zoon bij een zielenknipper. Dat moet jaren geleden zijn. De jongen bleek autisme te hebben.

Maar op dit moment heeft ze geen tijd om er verder bij stil te staan. Een ogenblik moet ze zichzelf tot de orde roepen, maar dan is ze weer alert. Hun thema van de uitzending is begonnen.

Joep, laat ik met jou beginnen. Wat zijn eigenlijk complottheorieën?’

‘Ja, mijn opvatting is dat complottheorieën niet bestaan. Dat zijn gewoon ware verhalen, alleen worden ze verteld door mensen die anders tegen de werkelijkheid aankijken. Als wij bijvoorbeeld zeggen dat corona een complot is, dan is dat zo. Er wordt een griepje gebruikt als zogenaamd bewijs van een pandemie. En al die ophef die erover wordt gemaakt, die is alleen maar bedoeld om de gewone man bang te maken, zodat de regering meer invloed op hem kan krijgen.’

‘Maar al die mensen in het ziekenhuis dan, de duizenden doden die er intussen zijn gevallen...’

‘Heb jij die cijfers gecontroleerd? Wie verzint dat? Waarschijnlijk is de helft gelogen en bestaat de ander helft uit andere ziektes. Of uit acteurs die doen alsof ze ziek zijn. En heb jij gecontroleerd of die zogenaamde slachtoffers echt dood zijn?’

‘Ik heb hier cijfers van het RIVM die er niet om liegen.’

‘Die berusten niet op feiten. Ze worden zwaar overdreven. Dat hele RIVM en ook het OMT is door de clan van Rutte ingehuurd om ons te misleiden en onze vrijheden af te pakken.’

‘Oké, dat is heldere taal.’ Yilmaz wendt zich naar de andere kant van de tafel.

‘Dokter Pirotti, u bent psychiater en u gelooft niet in complotten. Wat zijn uw tegenargumenten?’

Ramon glimlacht minzaam, misschien een tikje arrogant.

‘Tegenargumenten, ja. Die heb ik wel degelijk, maar die ga ik hier niet op tafel leggen. En

waarom niet? Het heeft geen enkele zin om te proberen om complotdenkers met argumenten te overtuigen, simpelweg...'

'Ha, zie je wel,' onderbreekt Brechtje hem triomfantelijk, 'een zwaktebod. Hij heeft geen argumenten omdat...'

Yilmaz grijpt in.

'Hoho, ik heb jullie aan het woord gelaten, nu mag meneer Pirotti zijn zegje doen.'

'Ja,' vervolgt Ramon, 'argumenten zeg je. Die zijn er genoeg. Sterker nog, de werkelijkheid is er gewoon, die hoef je niet te beargumenteren. Maar complotdenkers geloven niet in de realiteit, ze scheppen hun eigen realiteit. Daarom heeft argumenteren geen zin. Elk tegenargument zullen ze simpelweg van tafel vegen door te stellen dat dit tot het complot behoort. In de opvatting van deze mensen – hij maakte een hoofdbeweging naar de overkant van de tafel – zit ik waarschijnlijk zelf ook in het complot, en u ook, mevrouw Özdemir. Ze zien overal verbanden en complotten die er niet zijn. En ze verdrinken steeds dieper in hun eigen gelijk.'

'Onzin!' roept Roos Vijling. 'Wij kijken alleen verder dan onze neus lang is.'

'Neem het klimaat,' valt Joep Quint in, 'ze willen ons laten geloven dat de mens grote invloed heeft op het klimaat. Dat is nonsens. Al die wetenschappers die dat beweren hebben zich zand in de ogen laten strooien door de grote industrieën. Of ze zijn door bedrijven omgekocht. Er worden miljarden verdiend met massale bouwwerken om ons zogenaamd te beveiligen tegen de stijgende zee. De halve Noordzee wordt volgeplempt met windmolens à zoveel miljoen per stuk. Tel uit je winst. En let maar op, binnenkort beginnen ze weer over kerncentrales, omdat die lekker goedkope energie produceren. Hup, vijftien miljard per stuk. En de bouwjongens maar verdienen. Die lachen zich rot, terwijl wij onze huizen moeten isoleren en godbetert allemaal een elektrische auto moeten kopen.'

'Psychologisch,' zegt Ramon tegen Yilmaz, 'is wat hier gebeurt een interessant fenomeen.' Hij vermijdt het nu om rechtstreeks met zijn opponenten in gesprek te gaan.

'Complotdenkers zijn voortdurend op zoek naar ideeën die afwijken van de algemene opvatting. Vinden ze iets, dan klampen ze zich daaraan vast, ze zien relaties en verbanden die er niet zijn en redeneren in de richting van conclusies die ze graag willen trekken. En daarbij zoeken ze dus vooral naar 'bewijzen' die passen bij hun conclusies. Dit laatste verschijnsel heet in de psychologie *Confirmation bias*, ofwel vooroordelen die je goed uitkomen.'

Roos Vijling zegt: 'Dit is psychologisch geklets.'

'Da's een pleonasme...' reageert Joep ad rem, waarop het weinige publiek in lachen uitbarst. 'Ook wetenschappers,' vervolgt Roos, 'maken zich schuldig aan vooroordelen. Ze zoeken in hun onderzoeken naar bewijzen die hun politiek of economisch goed uitkomen.'

'O, ik zal niet ontkennen dat dit soms voorkomt,' antwoordt Ramon, 'maar in de wetenschap wordt dat niet getolereerd. Om die reden, wetenschapsfraude, zijn er wel hoogleraren ontslagen. Maar de wetenschap corrigeert zichzelf. Voor controle kan onderzoek worden herhaald, en het moet dan dezelfde uitkomst geven. En over de grote problemen van nu, de pandemie, het klimaat, het milieu, bestaat zo'n brede wetenschappelijke consensus dat je daar echt niet omheen kunt. De complotdenkers zitten ernaast.'

Er ontstaat een welles-nietes gesprek. De drie complotters voeren de ene na de andere theorie op, waarop Ramon steeds weinig anders kan doen dan aantonen dat die duidelijk onzin zijn, waarop zijn opponenten zich alleen maar verder vastbijten in hun standpunt.

Hoofdredacteur Anne-Marie roept op zeker moment in het oortje van presentatrice: 'Dit heeft zo geen zin, Yilmaz. Stop de discussie en geef die psychiater het laatste woord.'

'Oké,' oké, roept Yilmaz dwars door het gesprek heen, 'het probleem is duidelijk. Jullie

hebben een totaal verschillende perceptie van de werkelijkheid en jullie kunnen elkaar onmogelijk overtuigen. Dokter Pirotti, wilt u afsluiten met een duidelijke uitleg van wat een complottheorie volgens u is?’

‘De werkelijkheid!’ roept Roos Vijling.’

‘Dokter Pirotti?’

‘Complottheorieën’ zegt Ramon en glimlacht erbij, ‘hebben een paar kenmerken. Een goede complottheorie gaat over kwaadaardig bedrog, dat op een verborgen manier, sluw en boosaardig wordt uitgevoerd. Meestal is een complottheorie nauwelijks te bewijzen. En vaak spreken ze elkaar tegen.

‘Mag ik ook wat zeggen? Roept Brechtje.

‘Nee, nu heeft dokter Pirotti het woord.’

‘Nou, je ziet het wel, dat is dus duidelijk. Jullie zweren tegen ons samen.’ Ze draait zich demonstratief om op haar stoel.

‘Wat kunt u als psychiater zeggen over complotdenkers?’

‘Nou, wat je vaak ziet bij mensen die in complottheorieën geloven is dat ze patronen menen te kunnen ontdekken in dingen die op zichzelf niets met elkaar te maken hebben. Ze zien er betekenissen in die er niet zijn. In mijn praktijk kom ik zulke mensen tegen. In feite houden ze zichzelf voor de gek.

Uit veel onderzoeken blijkt dat mensen die zulke verschijnselen vertonen vaak in een voorstadium van een psychose verkeren. En een psychose, dat weet u, is een ernstige psychiatrische aandoening. Psychotisch zijn betekent dat je je grip op de realiteit kwijtraakt, dat je hallucinaties en waandenkbeelden krijgt, dat je stemmen in je hoofd hoort en dat je dingen ziet die er niet zijn. Daarvoor moet je behandeld worden of, in ernstige gevallen, zelfs worden opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis.’

‘U beweert dus dat complotdenkers ziek zijn?’

‘Nou, in zijn algemeenheid, zonder individueel onderzoek, kan ik dat natuurlijk niet zomaar zeggen, maar het lijkt er inderdaad veel op dat complotdenkers soms licht psychotische trekken vertonen.’

Mocht Ramon denken dat zijn optreden in *Actueel* ongemerkt voorbijgaat, dan vergist hij zich zwaar. De talkshow wordt landelijk nieuws. Zelf het Journaal besteedt er aandacht aan. Ramon Pirotti is heel even een bekende Nederlander en niet alleen maar in gunstige zin. Het programma roept reacties op. Al in de loop van de volgende morgen vertelt Jeanine hem dat de website en het Facebookaccount van de praktijk worden overspoeld met berichten.

Ramon doet niet aan Twitter, maar ook daar zullen reacties te vinden zijn.

Na zijn laatste patiënt van de dag gaat hij achter zijn laptop zitten om er rustig naar te kijken.

“U durft, zeg, complotdenkers voor psychopaten uit te maken!”

“Ik ben het wel eens dat complotdenkers een beetje doorslaat, maar er moet toch ook naar ze geluistert worden”

“U hoort zeker bij die klik van de VVD. Die mogen rotten in de hel.”

“Helemaal mee eens dat het psychoten zijn. Die horen in een gesticht.”

“Wat hebben ze je betaalt om in Actueel onzin uit te kramen? Je moet je schamen als psychater.”

En zo gaat het nog een tijdje door.

Er verschijnt een glimlach om Ramons lippen. Het zijn reacties zoals die te verwachten waren. Toch twijfelt hij. Want blijkbaar hebben velen uit zijn woorden begrepen dat hij complotdenkers als psychiatrische patiënten beschouwt, terwijl hij alleen heeft willen uitleggen dat mensen die complotdenken een grotere kans op een psychose hebben. Die

uitspraak is verantwoord, want ze is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Maar ja, die nuance ontgaat de meesten. Daarom besluit hij om zichzelf en zijn uitspraken in de uitzending nog eens terug te kijken. Jeanine heeft een link op zijn computer gezet. Hij spoelt de video van de uitzending door tot bijna het einde en luistert kritisch naar zichzelf. En inderdaad, de oppervlakkige luisteraar – en dat is vrijwel iedereen – zal waarschijnlijk hebben gehoord dat hij de mensen tegenover hem aan tafel in een psychiatrische inrichting wil stoppen.

‘Je had zorgvuldiger moeten formuleren, Ramon,’ zegt hij half hardop. ‘Nu zijn ze ermee aan de haal gegaan.’

Hij loopt naar Jeanines balie.

‘Wat is eigenlijk de bedoeling?’ vraagt hij. ‘Dat we op al die opmerkingen reageren?’

‘Daar is geen beginnen aan,’ zegt zijn bureauassistente. ‘Dat gaat je uren kosten, en je maakt er alleen maar meer reacties mee los.’

‘Nou, dan moeten we de zondvloed maar over ons laten komen.’

‘Ach, een paar dagen opwinding, overmorgen zijn ze het weer vergeten, dan is er weer wat anders waar ze zich druk over kunnen maken.’

‘Kunnen we die troep niet van Facebook verwijderen? Ik vind het eerlijk gezegd geen goede reclame voor onze praktijk. Toch?’ Hij kijkt Jeanine schuin aan.

‘Ik geloof niet dat dat kan. Dat kan alleen Facebook zelf doen. Maar ik geloof dat je het wel kunt verbergen. Ik zal zien wat ik kan doen.’

Maar de twee dagen opwinding van Jeanine worden er drie en vier, en het houdt niet op. Een journalist van het Algemeen Dagblad ziet er wel iets in en schrijft erover in zijn column. Daarin noemt hij dokter Pirotti met name en vraagt hij zich af of deze psychiater wel weet waar hij mee bezig is. Is hij niet dezelfde psychiater waarover het gerucht ging dat hij met zijn hypnosetherapie verschillende patiënten tot zelfmoord had gedreven?

Als Ramon dit leest, ontsteekt hij in grote woede en belt de hoofdredacteur. Die is uiteraard niet bereikbaar, maar na het dreigen met een advocaat krijgt hij hem toch aan de lijn. Hij ziet kans om redelijk rustig zijn verhaal te doen.

‘Tja,’ reageert de hoofdredacteur, ‘dat is een kwestie van persvrijheid, meneer...eh?’

‘Pirotti.’

‘Meneer Pirotti. Wij schrijven wel meer in de krant wat sommigen niet bevalt.’

‘Maar dit is van een andere orde. Die columnist heeft ergens op het internet broodje-aap geruchten van een paar jaar geleden gevonden, die onzinnig waren. Ik klaag de krant aan wegens smaad.’

‘Nou ja, als het zo ligt... Ik bied u ons excuus aan. Kennelijk heeft de columnist zich niet helemaal aan de feiten gehouden.’

‘Feiten? Féiten? Die man beschuldigt me van moord op basis van niets. Misschien weet u nog wat er speelde? Het heeft toen in alle kranten gestaan, ook in de uwe. De waarheid was dat er in mijn praktijk een seriemoordenaar bezig was die stelselmatig patiënten vermoordde en het op zelfmoord deed lijken. Dat had helemaal niets met mijn hypnosetherapie te maken, zoals een idiote collega van mij op de televisie beweerde. Zelfs mijn eigen secretaresse heeft hij vermoord, voor een trein gegooid!’ Ramon windt zich steeds meer op.

‘En die moordenaar, meneer de hoofdredacteur, was trouwens een talentvolle kunstschilder, die nu in een Tbs-inrichting zit. Weet u wat die column in uw krant voor mijn reputatie kan betekenen? Ik eis dat die journalist wordt ontslagen en dat de column wordt gerectificeerd. En ik geef mijn advocaat opdracht om een aanklacht tegen de krant in te dienen.’

Na dit emotionele gesprek is hij het eerste uur niet in staat om te werken.
De column wordt een paar dagen later inderdaad gerespectueerd, ergens op een plekje
achterin de krant, onderaan in een hoekje.

De ochtend na zijn vijfde verjaardag tijdens de paasvakantie zag het jongetje dat zijn moeder een koffer begon te pakken. Hij was stilletjes de slaapkamer van zijn ouders ingeslopen. Zijn vader was naar zijn werk.

‘Ga ja op vakantie?’ vroeg hij. Zijn moeder schrok van hem keek hem met een boze blik aan, terwijl ze doorging met pakken. Toen draaide ze zich om.

‘Ik, ik...’, stamelde ze. Er verschenen tranen in haar ogen. Hij had zijn moeder nog niet eerder zien huilen. Hij vreesde dat er een uitbarsting zou komen en maakte dat hij weg kwam. Want intussen kon hij aardig inschatten wanneer zijn moeder zou gaan schreeuwen, of, juist het tegenovergestelde, in zichzelf gekeerd in een fauteuil zou wegcruipen of onbereikbaar op bed zou gaan liggen. Hij kon het moeilijk aanzien omdat hij het niet begreep. Zijn vader zei steeds dat moeder een beetje ziek was, maar daar merkte hij weinig van. Hij liep naar zijn kamer, kroop achter zijn bureautje om een tekening te gaan maken. Hij gebruikte graag kleurpotloden omdat je daarmee kon laten zien of je vrolijk was of juist niet. Op school kleurde hij meestal met donkere kleuren. Niet omdat hij neerslachtig was, maar omdat hij helemaal achter in de klas zat en alle mooie lichte kleurtjes al wegwaren voordat hij aan de beurt was om voorin op de tafel van de juf kleurpotloden uit te kiezen. Maar hier had hij het hele kleurspectrum tot zijn beschikking. Hij maakte een wereld met bergen, zee, huizen en bruggen en hij was er zo druk mee dat hij vergat dat hij trek begon te krijgen. Het jongetje liep de trap af. Toen hij beneden in de hal stond herinnerde hij zich dat zijn moeder een koffer aan het inpakken was geweest en even beving hem een vlaag van paniek uit vrees dat ze weg zou zijn. Hij stond stil om te luisteren maar hoorde geen enkel gerucht. In de keuken was ze niet en in de woonkamer ook niet. Hij pakte een boterham uit de broodtrommel en deed er jam op. Aldus gewapend tegen de honger klom hij de trap weer op.

Hij dacht: als ze weg is, dan is dat misschien maar beter. Want sinds die eerste kennismaking met het vreemde gedrag van zijn moeder een jaar geleden was hij op zijn kinderlijke manier langzaam afscheid van haar gaan nemen. Hij had zich een koele afstandelijkheid aangeleerd, die zijn moeder op prijs leek te stellen. Zo nu en dan was ze toeschietelijk en vertelde ze over de wereld terwijl hij stil luisterde. Zelden gaf hij echter een reactie op wat ze zei, die zijn moeder ook niet leek te verwachten. Vaak liet ze hem foto’s uit de krant of uit een tijdschrift zien.

‘Kijk,’ zei ze dan bijvoorbeeld, ‘dit is de koningin. Die denkt dat ze de baas van het land is, maar dat is ze helemaal niet, dat speelt ze maar. Ze verdient er ontzettend veel geld mee en is erg rijk. Intussen bepalen de bazen van de grote fabrieken wat er met het land gebeurt.’ Of ze zei, terwijl ze hem een foto liet zien van een lange man met een grote grijze kuif: ‘Dit is de premier van Nederland, hij is het hoofd van de regering. Hij heet Kok, maar ook hij is niet te vertrouwen. Hij is veel te goede vriendjes met boeven en houdt hun de hand boven het hoofd.’

Het jongetjes vond het, ondanks zijn slimheid, moeilijk om te begrijpen wat ze precies bedoelde. Maar uit alles wat ze in het afgelopen jaar verteld had, had hij één ding duidelijk geleerd: je kunt niet alles geloven wat je hoort en wat je ziet.

Hij was nu vijf jaar en kon al aardig lezen. Op een keer had hij een artikel uit de krant geknipt en vroeg aarzelend aan zijn moeder wat zij ervan vond. Zijn beloning was een zeldzame zweem van trots die uit haar ogen straalde, een ogenblik maar. Daarna sloot haar blik zich weer. Ze zei: ‘Wat een krant schrijft, dat is vaak maar onzin. Wat je hier gelezen hebt – opnieuw een flits van trots – is bedacht door een journalist die je wil laten geloven dat het economisch slecht gaat met ons land. Maar het gaat vooral slecht met gewone mensen,

zoals wij. De rijken worden alleen maar rijker.’ Het jongetje had willen vragen: ‘Wat is een journalist?’ Maar hij merkte dat de toeschietelijkheid van zijn moeder haar grens had bereikt.

Nu, terwijl hij een hap van zijn boterham nam, dacht hij: als ze weggegaan is, dan is dat maar zo. Vader komt vanavond thuis en die zal het uitleggen.

Terwijl hij op de overloop liep hoorde hij een gerucht. Moeder is er dus nog, dacht hij. Hij sloop weer naar de slaapkamerdeur van zijn ouders en luisterde. Een zacht gegrom drong tot hem door. Zachtjes opende hij de deur en zag zijn moeder dwars over het bed liggen. Haar lichaam schokte en ze maakte afwisselend snurkende en brakende geluiden. Naast haar op het nachtkastje stond een halfvolle drankfles. Naast haar hoofd op het kussen lagen een paar pilletjes. In een hoek van de kamer stond de half ingepakte koffer op de grond.

‘Moeder!’ riep het jongetje. Maar ze reageerde niet.

Ze laat me weer in de steek, ging het door hem heen. Maar, gehard als hij was door het afgelopen jaar, raakte hij niet in paniek. Hij begreep dat er iets erg mis was en dat zijn moeder in nood verkeerde.

‘De dokter,’ dacht hij. Hij rende de trap af naar de telefoon. ‘Huisarts’ stond op een plakkerijtje op het toestel. Hij toetste sterretje vier en vertelde wat er aan de hand was.

‘Blijf thuis, ga niet weg,’ zei de vrouw aan de andere kant. ‘We komen eraan’.

Nog geen kwartier later stopte met veel kabaal een grote, gele ziekenauto voor de deur. Hij deed open en er verschenen twee mannen met een brancard.

‘Boven,’ zei het jongetje.

Even later namen ze zijn moeder mee.

Intussen waren er veel nieuwsgierigen verschenen. Ze liepen het tuinpad op om niets van het gebeuren te missen.

‘Het moest een keer gebeuren,’ hoorde hij een vrouw zeggen.

Het jongetje stond verlaten te kijken hoe de ambulance met loeiende sirene wegreed toen een buurvrouw zijn hand pakte.

‘Ben je alleen?’

Hij knikte alleen maar.

‘Kom maar met mij naar huis. We gaan je vader bellen.’

Aan de hand van de buurvrouw, zoals een moeder hoort te doen, liep hij met haar mee.

Terwijl haar dagelijkse werk in de jongveestal en de kaasmakerij gewoon doorgaat, is er voor Liesbeth een nieuw tijdperk aangebroken. Ze is *een beetje verliefd*, zoals André Hazes ooit zong. Haar humeur is beter dan het was, ze ziet vooral de positieve kant van de dingen. Zelfs tijdens het snijden van de kaaswringel, een zwaar werkje, loopt ze zachtjes te neuriën.

Hannes heeft gezegd dat hij haar leuk vindt. Zij, Liesbeth Groen, leuk!

Na afloop van de orgellessen knuffelen en vrijen ze sinds kort een beetje op de bank, met de gordijnen dicht. Hannes is niet meer zo gretig als die eerste keer, maar ze merkt aan hem dat hij zich moet beheersen om niet verder te gaan. Op zeker moment vroeg hij of ze de pil niet kon gaan gebruiken.

‘Dan kunnen we tenminste écht, je weet wel’, zei hij. Maar dat durfde ze niet, als de dood als ze is dat dokter De Jager het aan haar ouders zal doorbrieven. Hannes zei dat die een ambtsgeheim heeft, dus dat hij dat helemaal niet mag. Ze loopt daarover na te denken, want de volgende orgellessen verwacht hij meer van haar dan een beetje half bloot op de bank zitten. En inderdaad, de volgende orgellessen, die trouwens best goed gaat, loopt uit op echte seks.

Hannes heeft condooms gekocht, waarvan hij er een over zijn geslacht rolt. Liesbeth heeft dit nog nooit in het echt gezien. Ze wordt een beetje bang, maar hij stelt haar gerust.

‘Ik zal heel voorzichtig doen,’ fluistert hij als hij haar op de bank legt en haar broekje uitdoet.

‘Wees zuinig op mij,’ mompelt ze.

Ze voelt eerst niets, dan een pijnsteek, die al snel overgaat in een zalig gevoel. Het is niet zo lekker als wanneer ze het bij zichzelf doet, maar toch wel fijn. En ze moet haar lachen inhouden als ze aan de koeien denkt. Voordat haar vader op K/ overging, werden de koeien door een stier gedekt. Die beesten ondergingen het met een onbewogen snuit, koeien kennen geen seks. Hannes heeft het natuurlijk niet in de gaten, die heeft al zijn aandacht bij waar hij mee bezig is. Het duurt niet lang. Na afloop is ze een beetje bloederig van onderen.

‘Je had het nog nooit gedaan?’ zegt Hannes. ‘Jezus, dat wist ik niet.’ En hij brengt haar zorgzaam naar de badkamer, boven, om zich te kunnen wassen.

Als ze thuiskomt zit de rest van de familie, behalve haar vader in de kamer. Ze moeten haast wel aan haar kunnen zien wat er is gebeurd. Maar niemand merkt iets, haar moeder niet en ook Iris en David niet. ‘Waarschijnlijk komen ze helemaal niet op de gedachte dat ik seks heb,’ denkt ze, ze houden het simpelweg voor onmogelijk.

‘Hoe was de orgellessen?’ vraagt moeder.

Ze weten thuis intussen dat ze orgellessen krijg van de organist van hun kerk. Het smoesje van Tonnie kon ze niet blijven gebruiken. Op zeker moment dacht ze: waarom vertel ik niet gewoon de waarheid? Haar vader vond het maar niks. Wonderlijk genoeg niet vanwege het feit dat ze bij een man over de vloer komt, want die is van hun kerk. Maar het feit dat ze orgel wil leren spelen.

‘Dat draait natuurlijk uit op wereldse muziek,’ zei hij hoofdschuddend. Maar hij ging er niet vóór liggen, misschien had hij het een beetje opgegeven om zijn kroost binnen de muren van de boerderij te houden. Het voordeel is dat ze het niet meer stiekem hoeft te doen en ook de muziekboeken gewoon open en bloot kan laten liggen en dat ze nu en dan kan oefenen op het harmonium. Wat ze nog wel stiekem doet is zichzelf opmaken voor de spiegel in de kaasmakerij.

‘Enfin,’ zei haar vader, ‘misschien leer je op den duur de gemeente te begeleiden. Dan komt er toch nog iets nuttigs van.’

Intussen schakelt Hannes haar ook in bij zijn bedrijfje met de cadeautjes uit Oost-Europa.

‘Hebben jullie veel ruimte in de boerderij?’ vraagt hij, nadat ze zijn bijgekomen van hun eerste echte seks.

‘Die is best groot. Mijn vader heeft onder het dak boven de deel voor mij een appartementje laten timmeren. En er is genoeg ruimte voor nog een.’

‘Jij boft maar met zo’n vader.’

‘Nou...,’ zegt ze. Ze vertelt hem maar niet dat haar vader dat vooral heeft gedaan om te voorkomen dat ze het huis uitgaat.

‘Ik had het laatst over mijn bedrijfje, weet je nog?’

‘Die voorwerpen uit Roemenië?’

‘Inderdaad, onder andere.’

‘Die zou ik wel eens willen zien.’

‘Da’s lastig, want ze zijn allemaal ingepakt. Het zijn beeldjes, stukken serviesgoed, vazen, kannetjes, dat soort dingen. Ik kan je er wel foto’s van laten zien.’ Hij opent zijn mobiele telefoon en laat haar plaatjes zien van vrolijke, kleurig beschilderde borden, schalen en kommen.

‘Het is allemaal porselein uit landen in Oost-Europa. Ik verkoop het via het internet.’

‘Ziet er mooi uit.’

‘Zeker. Maar ik heb wat opslagruimte nodig.’

Liesbeth kijkt verwonderd om zich heen. ‘Je hebt hier toch ruimte zat?’

‘Op zich wel, ja, maar ik wil het risico graag spreiden. Als er hier wordt ingebroken, of als er brand uitbreekt...’

‘Dan is alles in een keer weg, wou je zeggen.’

‘Ja. En het is te duur om een speciale opslagruimte te huren. Zoveel verdien ik er nou ook weer niet aan. Zou je mij kunnen helpen?’

‘Dat moet ik aan mijn vader vragen. We hebben ruimte genoeg, hoor.’

‘Ik heb liever niet dat hij het weet. Zie je, onze kerk is een kleine gemeenschap waar iedereen alles van iedereen weet. En ik wil deze handel niet aan de grote klok hangen.’

‘Is je handel dan geheim?’

‘Nou ja..., mijn baas weet er niets van. Dus die chauffeurs steken ook hun nek voor me uit.’

‘Ben je bang dat je baas hier komt binnenvallen?’

‘Wel nee, maar wat ik zeg, ik hou het graag voor mezelf. En nu dus voor jou.’

Hij kijkt haar aan met een smachtende blik die ze niet kan weerstaan.

‘Goed dan, maar dan wil ik er ook iets van krijgen.’

Hannes aarzelt even, maar knikt. ‘Dat is goed, dat krijg je van mij.’

‘Ik weet wel een goede opslagplek,’ zei ze. ‘Achter mijn slaapkamer zit een grote ruimte onder het dakbeschot. Daar kan ik het opbergen totdat je het nodig hebt.’

‘Is het daar wel droog?’

‘O, ja. Het hele dak is nog maar kortgeleden geïsoleerd. Eerder blies de wind er dwars doorheen, zo had ik er nooit kunnen slapen. Maar nu is alles met isolatie en houten panelen afgedekt.’

‘Dat is mooi. Bedankt alvast. Je moet elke keer als je hier komt maar een boodschappentas vol meenemen. En denk eraan, dit is ons geheimpje.’

‘Ons tweede geheimpje.’

‘Hoe bedoel je, tweede?’

‘Dacht je dat ik thuis zou vertellen dat ik met jou, nou ja, hét heb gedaan?’

Hannes lacht.

‘Op zeker moment moeten ze erachter komen. Toch?’

De cadeautjes zijn inderdaad in mooi pakpapier verpakt, even kleurig als de voorwerpen zelf. Ze rijdt met een tas van de supermarkt naar huis en sluipt naar haar appartement, waar ze de pakjes achter het luik opbergt. Beneden gekomen speelt ze op het harmonium wat ze die avond heeft geleerd. Alsof er niets is gebeurd.

Op het tafeltje in haar kamer staat een mooi Roemeens keramieken kannetje. Ze mailt naar Tonnie en vraagt of ze het wil komen bekijken. Wat zou ze haar vriendin graag over haar romantische avontuur met Hannes willen vertellen. Maar dat durft ze toch niet.

Twee dagen later gaat ze 's avonds weer naar Hannes. Ze begrijpt niet goed wat er met hem aan de hand is. Hij is geprikkeld en toont maar matig belangstelling voor wat ze vertelt. Aan oefenen op het harmonium is ze niet toegekomen, dus wordt de orgelles niet optimaal.

Bovendien heeft ze na een drukke dag op de boerderij niet veel puf meer over voor seks.

Hannes toont zich teleurgesteld, of misschien ook gespannen.

'Heb je de cadeautjes goed opgeborgen?' vraagt hij.

'Natuurlijk, dat heb ik toch beloofd.'

'Oké. Misschien kun je er zo nu en dan een voor mij verkopen. Soms zijn mensen geïnteresseerd in de keramiek dat bij jou ligt.'

'Verkopen?'

'Ja, heel simpel. Iemand meldt zich bij jou aan de deur, jij haalt een pakje, hij of zij betaalt vijftig euro en klaar is Kees.'

Liesbeth is verbaasd, deze wending heeft ze niet zien aankomen.

'Ik weet niet hoor... Vijftig euro? Dat is veel geld.'

'Je kunt het geld een volgende keer mee hier naartoe nemen.'

Ze haalt aarzelend haar schouders op.

'Weten ze dan wat ze kopen?'

'Ja, ze weten dat het een verrassing is. Bovendien zijn alle kannetjes die bij jou liggen precies hetzelfde, daarom zijn ze al ingepakt. Maar goed, als je het niet wilt...' Hij kijkt haar weer met van die smekende ogen aan.

'Al goed,' zegt ze snel, 'ik doe het wel,' waarna hij haar hartstochtelijk zoent.

Ze fietst naar huis en glipt de kaasmakerij binnen om haar make-up te verwijderen en haar jurk te vervangen door de grijze rok en haar bloes. Terwijl ze ermee bezig is realiseert ze zich pas goed wat er vanavond is gebeurd, dat ze het heeft gedaan met een man, dat ze geen maagd meer is. Zorgvuldig verstopt ze de kleding en de toilettas en loopt het erf op. Het is half augustus, de zon is al aan het ondergaan. De laatste schemering dooft als ze over het erf langs de grote stal loopt, waar ze de geluiden van de koeien hoort, gesnuif, gerinkel van kettingen, vallende plas. Ze loopt in de richting van de oude hooiberg en gaat even zitten om te genieten van de koele avondlucht. Er is geen zuchtje wind. Dan wandelt ze weer terug, om de kaasmakerij heen, langs haar eigen stal. Die is leeg, want de pinken lopen buiten. Ze staat stil omdat ze in de lege ruimte een gerucht hoort. Het klinkt als het puffen en blazen van een oude stoomtrein. Ze glimlacht omdat ze het geluid herkent. Parende egeltjes, ergens onder het stro waarmee de betonnen vloer bedekt is. Door de half openstaande deur gluurt ze om de hoek naar binnen en verstijft. Haar ogen sperren wijd open. Ze kan niet geloven wat ze in het flauwe schijnsel van de nachtverlichting ziet.

Liesbeth is niet onwetend als het om seks gaat. Ze heeft haar vader geholpen met het insemineren van de melkkoeien. Een rietje met sperma in je hand, je arm met een lange handschoen in de koe tot aan de baarmoeder en de koe wordt zwanger. Bij mensen gaat dat niet veel anders. Bij Tonnie heeft ze trouwens in het geniep wel eens seksfilmpjes gezien om te weten wat er al niet kan gebeuren. En heeft zij vanavond niet zelf een sekservaring gehad?

Maar wat ze in het halfduister van de stal ziet kan ze nauwelijks bevatten. Ze ziet haar vader, staand, zuchtend zijn hoofd wellustig voorovergebogen. In het duister voor hem ziet ze de omtrekken van een persoon voor hem hurken die de rits van zijn broek open heeft gemaakt. Ze kan niet veel onderscheiden, maar de bewegingen van de vrouw – of is het een man?? – zijn onmiskenbaar. Hij of zij draagt donkere kleding. Een smalle lichtbundel valt op het glimmende, gezwollen lid van haar vader. Ze hoort zijn zachte grommen dat wel wat lijkt op dat van hun hond. Een oerbeeld, archetypisch. Haar vader heeft seks met een vreemde vrouw.

Ze draait zich om, sluipt de stal uit en loopt door de woonkamer, waar haar moeder niets vermoedend zit te breien, naar haar eigen kamer, waar ze door alle emoties van deze avond in een huilbui losbarst.

Jeroen Vlug heeft een auto gekocht, een blauwe Suzuki Alto van elf jaar oud. Dat kan hij doen omdat hij nog thuis bij zijn ouders woont en geen kostgeld hoeft te betalen en dus zijn hele loon overhoudt. Hij heeft aan Iris Groen een appje gestuurd met een foto van zijn glimmend gepoetste aanwinst. 'Trots!' staat eronder.

Het is woensdagmiddag en Iris is net thuis van haar basisschool. Vanavond weer college. Tot haar vermaak en schrik rijdt haar vriend in zijn nieuwe auto opeens het erf van hun boerderij op. Behalve familie, mensen van de kerk, de melkauto van Friesland Campina, het bedrijf dat hun kaas verkoopt en nu en dan de veearts komen er bij hen niet veel auto's op het erf. Het is ook nog een ongelukkig moment, want haar vader rijdt net met zijn tractor het oprijpad af als Jeroen erop rijdt. Hij zet de tractor stil en komt ervan af om de bezoeker te verwelkomen. Door het raam ziet ze dat Jeroen zijn lange lijf uit het kleine autootje wringt en ze moet om hem lachen. Hij heeft zich in een grijs pak met stropdas gestoken en ziet eruit uit als de directeur van een onderneming. Hij draagt een mapje met papieren onder zijn arm. Haar vader geeft hem een hand en ze praten even. Iris ziet haar vader een wuifgebaar over zijn schouder maken, waarna Jeroen weer instapt en verder het erf op rijdt. Ze loopt naar buiten als de tractor al bijna uit het zicht is. Bas, hun golden retriever, huppelt achter haar aan. 'Idioot,' lacht ze tegen hem. 'Wat een lef om hier te komen. Wat heb je tegen mijn vader gezegd?'

'Dat ik een collega van je ben en iets met je wil bespreken. Vond hij goed.' Hij haalt de hond aan die enthousiast tegen hem opspringt.

'Bas, kalm!' roept Iris, bang voor vieze hondenpoten tegen zijn mooie broek.

Ze geeft Jeroen een snel kusje. 'Je bent vermomd als nette jongen,' fluistert ze. Ze vindt hem er fantastisch uitzien, heel wat beter dan in zijn eeuwige vale spijkerbroeken en T-shirts.

'Je zou je vaker wat netter moeten kleden.' Maar met Jeroen weet je het nooit.

'Mooi karretje, trouwens. Doet hij het goed?'

'Prima. Eenentwintighonderd euro. Koopje toch?'

Op dat moment komt haar moeder uit de kaasmakerij op hen af.

'Goedemiddag, mevrouw Groen,' zegt Jeroen beleefd. 'Ik ben Jeroen Vlug, een collega van uw dochter en we willen even iets bespreken. Ik hoop dat het gelegen komt.' Ze schudden handen.

Moeder kijkt op haar horloge. 'Wilt u dan thee?'

'Graag,' antwoordt Jeroen en hij loopt achter haar aan naar de woonkeuken, waar haar moeder de waterkoker aanzet. Jeroen legt de map op tafel. Er zit iets in wat ze herkent als een reader over pedagogiek van school. Jeroen bladert erin, laat haar iets lezen en vraagt wat ze ervan vindt. Ze kan haar lach nauwelijks onderdrukken, maar speelt het spel mee.

'Alstublieft, meneer,' zegt moeder. 'Wilt u er suiker in?'

'Graag.'

Ze buigen zich weer over de pedagogiek en ze ziet haar moeder nieuwsgierig kijken. Iris kan wel raden wat ze denkt, maar niet durft te zeggen. In tegenstelling tot haar rechtlijnige vader is haar moeder niet naïef. Ze treuzelt achter het aanrecht terwijl Jeroen en Iris doen alsof ze over een opvoedkundig probleem overleggen.

'Dyslexie hoeft geen indicatie te zijn voor SO,' merkt Iris op. 'Dat moeten we in het reguliere onderwijs ook kunnen tackelen.'

'Tja,' zegt Jeroen na even nadenken. 'Nou, dat zullen we dan moeten nagaan. Rij je met me mee naar school of ga je op de fiets?'

‘Natuurlijk rijdt Iris met u mee,’ zegt moeder, die heeft meegeluisterd. ‘Maar dan moet u haar ook weer hier afzetten.’

‘Dat doe ik graag, mevrouw Groen.’

‘Moet je niet eten, dan?’ vraagt ze aan haar dochter.

‘Ik haal wel ergens een frietje.’

Hoofdschuddend ziet ze hen vertrekken.

In de auto lachen ze om het toneelstukje dat ze hebben geïmproviseerd. Haar spullen voor school heeft ze meegenomen. Ze heeft ook een topje en een kort rokje in de tas gedaan.

‘Vond je me niet briljant?’ vraagt Jeroen. ‘Nu heb ik met allebei je ouders kennisgemaakt, zonder dat ze in de gaten hebben dat wij...’

‘Ja, ja, dat denk je maar.’ Iris kijkt zorgelijk. ‘Volgens mij heeft mijn moeder wel degelijk iets door, tenminste, ze verdenkt ons ervan. Ze keek wantrouwend. Wat nu als ze mijn school gaat bellen?’

‘O, daar lullen we ons wel uit. Trouwens, we zijn toch ook collega’s? Studiecollega’s. Enfin, ze zullen er toch een keer achter moeten komen. Wat is er nou natuurlijker dan dat hun dochter met een knul omgaat?’

‘Daar denken mijn ouders heel anders over, dat wil zeggen als die knul niet van de goede kerk is.’

‘Zoals je weet ben ik zo heidens als wat. Kerken zie ik alleen op vakanties in het buitenland. Maar goed, uit het kwartiertje dat ik je moeder heb gezien maak ik op dat het haar niet zal meevallen haar dochter los te laten. Het is trouwens niet veel anders dan met mijn vader en moeder. De opvoeding is meer bestemd voor de ouders dan voor de kinderen.’

‘Wat een wijsheid.’

Jeroen grijnst.

‘Oké,’ zegt Iris, ‘maar wat gaan we nu doen? We zijn hartstikke vroeg.’

‘Ontspannen. Ik heb vanmiddag vrij van mijn werk. Vanavond moeten we naar school, en voor die tijd gaan we nog even aan het strand liggen.’

‘Strand?’

‘Vlakbij Doetinchem heb je een recreatieplas. Laten we maar van het mooie weer genieten.’ Ze rijden naar een gehucht dat Braamt heet, waar inderdaad een grote waterplas blijkt te liggen, compleet met strand, waterskibaan, toiletgebouwen en een drink- en snackgelegenheid. Het is er behoorlijk druk. Op de parkeerplaats verwisselt Jeroen zijn pak voor een korte broek en een T-shirt. Iris verkleedt zich ook. Samen lopen ze naar het strand en gaan in het warme zand liggen.

‘Binnenkort hebben we vakantie,’ begint Jeroen. ‘Zullen we dan samen iets gaan ondernemen?’

Iris aarzelt met antwoorden. Natuurlijk zou ze niets liever willen, maar haar ouders... Dat zegt ze ook tegen hem.

‘Je vader maakte geen onaardige indruk.’

‘Ha, je hebt hem niet echt ontmoet. Hij lijdt aan godsdienstgekte.’ Iris zegt het keihard, omdat het zo is. ‘Hij zal nooit goedvinden dat ik alleen met een jongen op vakantie ga. Alleen de Reformatorische zomerkampen zijn toegestaan. Daar kom je uitsluitend jongelui van onze eigen soort tegen.’

Jeroen zucht. ‘Maar je moet toch een keer het huis uit, loskomen van je familie. Je bent twintig, volwassen. Zelf ben je toch niet zo refo?’

‘Nee, dat niet,’ zegt ze kleintjes. ‘Maar als ik niet doe wat mijn vader en moeder van me verlangen, dan zetten ze me misschien het huis uit. Dan ben ik alles kwijt. Mijn huis, mijn familie...’

Jeroen is er stil van. 'Is het zo erg?'

'Ja, zo erg is het. Momenteel speel ik dus met vuur. Maar dat kan me niet schelen, want net wat je zei, het moment moet toch een keer komen.'

'Zo is het. En als je maar weet dat ik er voor jou ben als dat moment komt.'

Door zijn woorden ontspant ze zich.

'Laten we naar die fritestent gaan en iets te eten halen.'

's Avonds brengt Jeroen haar na afloop van het avondcollege met de auto naar huis. Hij stopt een paar honderd meter voor de boerderij, zet de motor af en buigt zich in de beginnende schemer naar Iris toe.

'Je bent mijn Iris,' zegt hij terwijl hij haar in de ogen kijkt. 'Nu heb ik er dus drie.'

Ze moet tamelijk dom kijken, want hij lacht om haar blik. Dan snapt ze het.

'Je bent een beetje getikt,' antwoordt ze. 'Daarom vind ik je zo leuk. Maar je bent ook onvoorspelbaar. Toch?'

'Ja, dat klopt. Ik ben Jeroen, daar is alles mee gezegd.'

'Soms denk ik,' zegt Iris, 'dat je jezelf en de wereld niet helemaal serieus neemt. Je neemt een loopje met regels, je komt bijna structureel te laat en je hebt onverwachte streken. Zoals vanmiddag met mijn ouders, dat verzin je toch niet? Had je speciaal daarvoor een grijs pak met stropdas aangetrokken?'

Jeroen grijnst, een scheve, dubbelzinnige lach.

'Ik zal je uit de droom helpen. Ik kwam van een sollicitatie. Daar heb ik vrij voor genomen. Ja, daar kijk je van op, hè? Bij een grote scholengroep als ICT-er. Ik ben nogal handig met computers. En toen ik daar klaar was – die sollicitatie wordt niets – dacht ik: ik ga bij Iris langs. Die smoes, dat ik een collega van je ben, kwam spontaan in me op. Zo zit ik nu eenmaal in elkaar.'

'Je hebt me niets over een sollicitatie verteld.'

'Het was een shitgesprek. Ze vroegen naar mijn opleiding en toen begreep ik meteen al dat ik was afgefallen. Geen computerstudie gedaan.'

Er ontstaat zowaar een ernstig gesprek tussen hen. Zo serieus heeft Iris haar vriend nog niet meegemaakt. Ze buigen naar elkaar toe, over de versnellingspook heen, hun armen verstrengelen en ze kussen elkaar.

'Wordt het wat tussen ons?' vraagt hij plotseling. Iris voelt haar bloed sneller gaan stromen. Met deze vraag maakt Jeroen zich kwetsbaar en dat doet hij zelden. Iris wacht even met antwoorden om het spannend te maken. Uiteindelijk zegt ze: 'Ja, wat mij betreft wel. Ik ben er echt zeker van.'

Een zwijgende eenstemmigheid, een onuitgesproken overeenstemming.

'Hoe lang kennen we elkaar al?' vraagt ze.

'Vanaf het begin van de opleiding, dus nu bijna twee jaar. En we hebben nota bene *het* al gedaan, nietwaar. Dus...'

'Dus wat?'

'Dus... Ja, moet je luisteren, ik ga je nu niet ten huwelijk vragen. Haha, wat een uitdrukking. Ik studeer nog, en jij ook. En van een lullig baantje bij een sportwinkel kunnen we niet leven.' Iris knikt, blozend tot in haar nek. Dit betekent een aanzoek op termijn.

Ze zegt: 'Over een jaar zijn we allebei klaar met onze studie, dan kunnen we voor de klas. In het basisonderwijs zitten ze te springen om mensen, dus we hebben allebei binnen de kortste keren een baan. Van twee lerarensalarissen kun je er wel komen, hoor.'

In dat autootje zitten ze hun toekomst vorm te geven. Hun gezamenlijke toekomst. Op dat moment kan Iris niet vermoeden hoe dichtbij dat moment al is. Ze kussen elkaar opnieuw. Er

gaat een rilling door hen beiden heen. Maar het is geen seks die ze voelen, het is... Ja, denkt Iris, het klinkt zwaar, maar het is liefde.

‘Ik kan het niet uit mijn bek krijgen,’ zegt Jeroen met een brede lach.

‘Wat?’

‘Ik hou van jou. En dat ga ik niet zeggen ook, want ik vind dat zo’n platgetrapte uitdrukking.’ Hij lacht hardop. ‘Die uitspraak is zwaar gedevalueerd. *I love you* is volgens mij al zo vaak zonder inhoud uitgesproken, dat het inderdaad geen inhoud meer heeft.’

‘Maar je doet het wel, van mij houden.’

‘Ik doe het wel.’

‘Ik ook van jou, dus.’

Jeroen trekt alweer een gek gezicht, zoveel ernst, dat kan hij niet aan. Ze omhelzen elkaar nog een keer en Iris stapt uit. Door het geopende portier roept hij: ‘Wanneer zien we elkaar weer?’

‘Komende woensdag.’

‘Oké. Slaap lekker.’

De resterende afstand naar huis loopt Iris op een wolk.

Op het moment dat ze de woonkamer binnenkomt realiseert ze zich dat ze is vergeten zich om te kleden. Haar kleren voor thuis zitten nog in haar tas. Ze draagt een mouwloos hemdje en een rokje. Snel wil ze zich omdraaien, maar ze is al gezien. Haar vader en mijn moeder zitten in hun fauteuils en kijken verbijsterd.

‘Wat is dit?’ roept haar vader.

‘Sorry,’ probeert ze luchtig te doen en loopt naar de deur om zich te gaan verkleden. Maar hij roept haar terug.

‘Je bent half naakt, als een hoer! Ben je zo naar school geweest?’

Dat is ze inderdaad. Het is warm en iedereen loopt er zomers bij.

‘Je lichaam is een tempel des Heeren. Dat is je gegeven, het is niet van jezelf! Daar moet je zuinig op zijn. En jij, jij loopt ermee te koop als, als...’

‘Iedereen heeft zomerkleren aan,’ zegt ze wanhopig. ‘Alleen wij hier moeten van u die tuttige kleren dragen.’

Moeder zegt streng: ‘Iris!’

‘Niet zo brutaal,’ roept haar vader uit. ‘God vraagt van ons dat wij ons...’

‘God, God, altijd maar God,’ valt ze hem in de rede. Dat is hij niet gewend.

‘Snapt u dan niet dat ongeveer de hele wereld daar anders over denkt dan u? Vier miljard mensen geloven niet eens dat God bestaat.’

‘Zoveel ongeloof. Heb ik jullie daarvoor opgevoed?’

‘Poeh, opgevoed. Gedrild zal je bedoelen. Gevangengehouden. Ik ga naar boven.’

Maar het ergste moet nog komen.

‘Blijf hier! Wat was dat, die kerel die hier vanmiddag was? Die is helemaal geen onderwijzer op jouw school.’

Ze hebben dus inderdaad gebeld.

‘Wie is hij? En waarom ging je met hem mee?’

‘We zitten samen op het Iselinge.’ Iris voelt venijn opkomen. ‘Zoals jullie je *misschien* herinneren, daar studeer ik voor leraar.’

Nu vindt haar moeder het genoeg.

‘Je hoeft ons niet te jijen en jouwen, alsof je het tegen je vrienden hebt, Iris,’ zegt ze bits.

‘Nou, dat zijn jullie ook bepaald niet!’

Moeder weet even niet wat ze moet zeggen. Iris voelt een lichte triomf. Zowel haar vader als zij hebben geen weerwoord.

‘Maar,’ gaat haar moeder verder, alsof Iris niets heeft gezegd, ‘uit je gedrag blijkt wel dat we gelijk hebben. Je leert daar blijkbaar niet veel goeds.’

‘Zeker omdat ik niet naar Zwolle wilde, waar je alleen maar met studenten van *je eigen geloof* omgaat? Nee, in jullie ogen leer ik niet veel goeds. Maar ik kom er wel verder mee. De wereld houdt niet op bij deze boerderij, hoor.’

‘Van welke kerk is hij?’ vraagt haar vader bars.

‘Hij is niet van een kerk, net als driekwart van Nederland.’

Hier heeft hij opnieuw even geen antwoord op. Op deze manier te worden tegengesproken maakt hem sprakeloos. Iris denkt: *met stomheid geslagen*, om het maar eens bijbels te zeggen.

De discussie loopt niet goed. Haar vader gaat steeds harder schreeuwen en begint dreigementen op haar los te laten. Huisarrest, de straffende hand van God die haar zal bezoeken tot en met de hel. Iris wordt ook steeds kwader.

‘Ik ben twintig! Ik ben volwassen. Jullie kunnen me wat. Jullie interesseren je helemaal niet voor mijn geluk,’ roept ze uit. ‘Je wilt niet eens weten hoe hij heet en of ik soms verliefd op hem ben. Nou, dat ben ik.’

‘Hoe heet hij?’ vraagt moeder.

‘Hij heet Jeroen en we hebben een relatie. Hij is een fantastische jongen, slim en leuk. Ideaal voor mij.’

‘Maar hij gelooft niet.’

‘Nee, en ik...’ De woorden ‘ook niet’ kan ze tegenover haar ouders niet hardop uitspreken. Haar vader begint te preken met een hoge, overslaande stem en geheven ogen, alsof hij naar de hemel kijkt. Als in een trance, zoals soms gebeurt als hij zondags hardop aan het bidden is. Dan kan hij hele stukken uit de Bijbel citeren.

‘Goddeloos, zijn ze, verloren. Wees hen genadig, Heer, anders zullen ze in de vurige oven worden geworpen, daar zal het gewezen zijn en het tandengeknars,’ roept hij uit, waarna zijn blik dooft.

‘Je bent verloren. Mijn dochter, verloren!’

Die opmerking brengt Iris in een blinde staat van woede.

‘Weet je wat?’ schreeuwt ze naar hem, ‘ga zelf maar naar de hel waar je zo verschrikkelijk bang voor bent. Dan kun je daar de duivel en al je gelovige vriendjes ontmoeten.’ Ze kent haar lesje en dat komt hard bij haar vader aan.

Vervolgens keert ze zich abrupt om en verlaat de huiskamer, haar vader en moeder in verbijstering achterlatend. Ze dendert naar haar kamer op het moment dat Liesbeth naar beneden komt. Halverwege de trap ze staat stil en kijkt haar aan. Haar grote zus, die door haar vader heilig is verklaard. Liesbeth kijkt naar Iris met een blik die ze van haar niet kent. Geen afkeuring, geen afwijzing. Ze moet de ruzie door het plafond heen hebben gehoord, maar ze kijkt haar niet verwijtend aan, eerder begripvol.

‘Je hebt stampeij gemaakt,’ zegt ze zacht. ‘Dat zou ik misschien ook moeten doen.’ Iris is verbouwereerd.

‘Ja, dit moest een keer gebeuren,’ antwoordt ze.

Eenmaal op haar kamer realiseert ze zich pas goed wat ze heeft gedaan. Zoveel ongeloof en zo weinig respect voor haar ouders. Dat past niet in hun beeld van een dochter, zelfs niet als die een beetje anders is, zoals zij. Ze realiseert zich dat ze een deur tussen haar en hen heeft dichtgesmeten. Dit zullen ze haar nooit vergeven. En daar zit ze dan, op de rand van haar bed, met haar streepjesbloes in de hand, tijd om naar bed te gaan. Maar haar adrenalinepeil is zo hoog, dat van slapen niets gaat komen. Een zware deken van triestheid valt over haar. Ze is veroordeeld tot een leven als dit, tot deze boerderij, tot het verstikkende geloof dat

hier in huis hangt als een zware wierookwolk in een Katholieke kerk. Tranen van woede, van spijt, van ellende wellen in haar op. Zonder zich uit te kleden gaat ze op bed liggen. Haar hartslag wordt langzaam iets rustiger. Ze denkt aan haar vader en moeder in ditzelfde huis en wat ze zullen denken en tegen elkaar zullen zeggen. Het zullen harde woorden zijn. En ze denkt aan Liesbeth op de bovenverdieping. Zou zij zich in het conflict mengen en over haar oordelen, zoals zij dat als oudste dochter vaak heeft gedaan? 'Onze Iris, nee, die is niet uit het goede hout gesneden. Verloren, verloren,' zal hun vader blijven herhalen. En ze kan nergens heen.

Iris veert op.

'Nergens?' vraagt ze hardop aan zichzelf. Nergens? Ze zit in gedachten weer in de auto van Jeroen. Hoe lang is dat geleden, drie kwartier, een uur? Hebben ze niet gedroomd over een gezamenlijke toekomst? Nee, het was meer dan dromen. Ze hadden elkaar een belofte gedaan, elkaar aangenomen als partner.

iris neemt een besluit.

Dit is het moment om te ontdekken of de belofte van Jeroens kant even gemeend en oprecht was als van de hare.

Ze haalt haar mobiel tevoorschijn en tikt op Jeroens 06-nummer.

Na de televisie-uitzending plaatsen de leden van de besloten groepsapp van *'De échte waarheid'* nieuwe berichten. Vooral Joep Quint is actief. Hij schrijft dat hij spijt heeft van hun optreden in *Actueel* omdat dit volgens hem geen goed heeft gedaan aan hun zaak.

'We zijn niet goed uit de verf gekomen,' vindt hij. 'Die buitenlandse presentatrice was zwaar bevooroordeeld, tegen ons. En die psychiater heeft ons te kakken gezet en ons naar een psychiatrische inrichting verwezen. Wraak! We moeten passende actie ondernemen.'

Brechtje Pascal reageert als eerste.

'Ik heb gezocht op het net. Die psychiater heeft volgens mij bloed aan zijn handen. Drie jaar geleden zijn een aantal van zijn patiënten doodgegaan, zelfmoord. En hij schijnt ook allerlei paranormale methodes toe te passen. Kunnen we hem daarop niet pakken?'

'Dat is misschien een idee,' appt Joep. 'We moeten erover praten hoe we dat gaan doen. Ik wil dat jullie aanstaande woensdag om acht uur in het restaurant van Postillion in Deventer zijn. Dan houden we krijgsraad.'

Als Tonnie de inmiddels bekende parkeerplaats oversteekt is Joep er al. Het is een mooie avond en hij zit buiten op het terras voor het hotel, onder een parasol. De tafeltjes staan ver uit elkaar en als je naar binnen wilt moet je een mondkapje op en je QR-code laten zien. Hij drinkt bier.

'Dag Roos,' zegt hij. Voor de gelegenheid heeft Tonnie zich weer haar Roos-uiteerlijk aangemeten en draagt ze een lichtblauwe tuinbroek over een knalrood T-shirt.

'Dag Joep.'

Ze hebben elkaar niet meer gesproken sinds de afgelopen manifestatie. Het lekprikken van de banden heeft het landelijke nieuws gehaald. De politie was er niet zeker van of er een terroristisch motief aanwezig was, en vond geen spoor van de daders. Friesland Campina verklaarde dat ze geen idee hebben wie erachter kan zitten en waarom. Joep maakt een ontspannen indruk, maar Tonnie laat zich daardoor niet misleiden. Ze weet intussen dat hij licht ontvlambaar is.

'Wordt het geen tijd dat je me wat meer vertelt over onze groep?' vraagt ze. 'Ik heb tenslotte laten zien dat ik serieus meedoe. Hoe groot is die groep? Wie horen er allemaal bij?'

Joep lacht een beetje ongemakkelijk en friemelt aan zijn baardje.

'De échte waarheid, dat ben ik,' zegt hij. Hij maakt een proostgebaar met zijn glas en neemt een slok. 'Momenteel bestaat de cel uit drie personen. Maar er komen er vast meer bij.'

'Dus alleen Brechtje, jij en ik?'

Joep knikt. 'Maar het gaat niet om de kwantiteit, maar om de kwaliteit. Wij drieën kunnen het verschil maken. Wil je wat drinken?'

'Koffie graag. Ah, daar heb je Brechtje.' Ze zwaait richting de parkeerplaats om haar aandacht te trekken. Het derde lid van hun groepje heeft zich vanavond uitgedost als suikerspin in een roze met witte jurk en ze draagt overdreven lange oorbellen die rammelen aan haar bijna kale hoofd.

Joep staat op en gaat het restaurant binnen om drankjes te regelen omdat hij vindt dat de bediening niet snel genoeg komt.

'Hoe lang ben jij er al bij?' vraagt Tonnie aan Brechtje.

'Een paar maanden.' Ze neemt Tonnie kritisch op, een beetje argwanend zelfs. 'Heet jij echt Roos? Ik kan van een kilometer afstand zien dat je een pruik op hebt.'

'Heet jij echt Brechtje?' is Tonnies wedervraag. Ze schieten allebei in de lach. 'Het is denk ik beter als we niet te veel van elkaar weten,' zegt Brechtje. 'Dat maakt het alleen maar lastig.'

‘Zo is het.’

Joep komt het terras weer op met in zijn kielzog een kelner. Ze bestellen hun drankjes.

‘Oké,’ begint Joep, ‘we moeten het over die psychiater hebben.’ Bij de woorden ‘die psychiater’ ziet Tonnie dat zijn bruine ogen bijna zwart worden. Zijn adem stukt en hij kan even niet verder spreken. Blijkbaar heeft Ramon Pirotti hem hard geraakt. Hij neemt een grote teug van zijn bier en lijkt daardoor wat kalmer te worden.

‘We kunnen proberen hem kapot te maken,’ zegt Brechtje. Ik heb het hele net afgezocht en ik heb nogal wat over hem gevonden. Dingen die hij niet graag in de openbaarheid zal zien.’

‘Daar schreef je al over,’ onderbreekt Joep haar. ‘Je bedoelt de zelfmoorden van zijn patiënten. Hij heeft die patiënten daartoe gebracht door ze onder hypnose een schuldgevoel aan te praten, of zo iets. Interessant.’

‘Ik heb dat ook gevonden,’ zegt Tonnie, ‘maar het blijkt achteraf toch niet waar te zijn. De dader was een patiënt van hem, een seriemoordenaar, die zijn moorden deed voorkomen als zelfmoorden.’

‘Wie beweert dat?’ vraagt Joep.

‘De politie, iedereen. Die moordenaar is gepakt en veroordeeld.’

‘Ha,’ roept hij, ‘ja, dat is natuurlijk wat ze zeggen. Maar de échte waarheid is dat ze met z’n allen die psychiater de hand boven het hoofd houden. Hij is ermee weggekomen.’

‘Maar...’

‘Kijk, Roos, wij zijn een groep die op zoek is naar de *real truth*, niet naar wat ze willen dat we geloven. Maar goed, die zelfmoorden zijn tot daaraantoe, maar wat hij ons geflikt heeft is veel erger. Daar zal hij voor moeten boeten.’

Er valt een stilte.

‘Wie heeft een voorstel?’ vraagt Joep.

Tonnie heeft haar vriendin Liesbeth naar Pirotti gevraagd en hij is inderdaad de psychiater van haar jongste broer David. De jongen heeft autisme en slikt een medicijn om zijn hoofd rustig te houden. Maar Tonnie is niet van plan om haar kennis over Ramon Pirotti zomaar te delen.

‘We moeten eerst meer over hem te weten komen’ begint ze aarzelend. ‘Waar hij woont, waar hij werkt, of hij getrouwd is, dat soort dingen.’

‘Ga verder.’

‘Nou, en dan moeten we bedenken hoe we hem kunnen terugpakken.’

‘Wat bedoel je daarmee?’ vraagt Brechtje.

‘Of we hem fysiek iets aandoen, nou ja, geen moord of zo, hoor, maar...’

‘Of dat we het via sociale media doen, geruchten en zo.’ Brechtje fleurt op. ‘Via het net. De mensen geloven al gauw...’

‘Ja, ja,’ zegt Joep, ‘of zijn auto bekladden.’

‘Kan ook.’

De vrouwen drinken van hun koffie, Joep van zijn bier.

‘Misschien...’ Tonnie aarzelt opzettelijk.

‘Ja, zeg het maar, hoor.’

‘Misschien kan ik eens bij hem gaan rondkijken. Zijn praktijk zit in Velp, dat is niet zo ver van Doetinchem.’

‘Hee, woon jij daar dan?’ Brechtje duikt er bovenop.

Tonnie realiseert zich dat ze zich heeft versproken. ‘Nou, ik werk daar in elk geval.’

Joep grinnikt nu openlijk om de gretigheid waarmee Brechtje naar informatie over Tonnie zit te hengelen.

‘Roos woont in ieder geval een heel eind bij jou vandaan, jongedame.’ En tegen Tonnie: ‘Dat

is misschien wel een goed idee. Zou je dat willen doen? Een van mijn stelregels is dat je voor acties altijd goed voorbereid moet zijn. Onderzoek en nog eens onderzoek.' Zijn ogen kleuren weer donkerder. 'Hoe meer je weet, des te effectiever kun je toeslaan. Ja, doe dat maar. Zoek uit hoe hij leeft, waar hij woont, net wat je zegt. Maar wat je te weten komt moest je maar niet met ons delen via het gewone internet, want dat is te gemakkelijk te traceren. Daarom heb ik die darknet site gebouwd. Je hebt toch de toegangscode?'

'Ja, die heb ik.'

'Mooi, dan wachten wij af.'

'En mijn idee dan?' vraagt Brechtje verongelijkt. 'Zij' – ze knikt met haar hoofd richting Tonnie – 'is er nog maar net bij en nu al doe je net alsof...'

'Brechtje, Brechtje,' valt Joep haar in de rede, 'je bent toch niet jaloers?' Hij staat op, loopt om de tafel heen en omhelst haar van achteraf. Zijn handen kruipen in de richting van haar borsten. Ze laat het zich welgevallen.

Tonnie denkt: charmant kan hij zeker zijn.

'Het mooiste zou natuurlijk zijn,' gaat Tonnie verder, 'als ik bij hem tot in zijn spreekkamer kon doordringen. Als patiënt, bijvoorbeeld. Maar dat zal wel niet lukken, want er is in de GGZ een lange wachtlijst.'

'Wie weet, als je zegt dat je paranoïde bent...' Joep lacht terwijl hij het zegt, maar hij gruwelt bij het woord. 'Dat beweert die psych immers!'

'Och,' reageert ze droog, 'misschien ben ik dat ook wel een beetje.'

Ze lachen allemaal. Joep wenkt de kelner voor een tweede ronde drankjes.

Twee dagen later zit Tonnie tegenover haar huisarts, dokter De Jager, op het ochtendspreekuur. Ze heeft er vrij voor gevraagd van haar werkgever. Toen ze uit bed kwam heeft ze haar gezicht niet opgemaakt en haar haar een beetje nat gemaakt, zodat het piekerig zit. Ze ziet er niet fit uit.

'Wat kan ik voor je doen?' De dokter ziet haar zelden in zijn spreekkamer.

'Ik ben zo somber de laatste tijd.'

'Ah.' Hij komt naar voren op zijn stoel. 'En waarin uit zich die somberheid?'

'Nou, ik heb nergens zin in en ik loop maar te piekeren. En ik slaap er ook slecht van.'

De dokter knikt nadenkend.

'Daar hebben veel jongelui last van sinds de uitbraak van het coronavirus. Al die beperkingen die we krijgen opgelegd, tja, daar word je inderdaad niet vrolijk van. En voor jullie jongelui al helemaal niet.'

Hij kijkt kritisch naar zijn patiënte.

'Kun je wat specifiekere zijn? Is het een, wat zal ik zeggen, algemene somberheid, of maak je je zorgen over iets speciaals?'

Tonnie aarzelt. 'Ja, eh, het gaat vooral over thuis. Ik voel me er opgesloten.'

'Je woont op de boerderij van je ouders, toch? Heb je nooit overwogen om op jezelf te gaan wonen?'

'Ik woon er gratis en het leven is al duur genoeg. Het komt vooral door de invloed van thuis, zal ik maar zeggen. U weet hoe het bij ons toe gaat. Mijn vader praat bijna alleen maar over het geloof, daar word ik melig van. Sinds ik mijn baan in de winkel heb, twijfel ik steeds meer aan wat ze allemaal zeggen. En we hebben ook geen vrienden met wie ik kan praten. Ja, mensen van de kerk, maar die zijn allemaal hetzelfde.' Er verschijnt een traantje in een van haar ogen.

'Ik kan er met niemand over praten.'

De Jager begrijpt wat Tonnie bedoelt. Ze wonen een eind buiten de bewoonde wereld in het

buitengebied.

Tonnie zegt: 'Ik zoek iemand met wie ik kan praten, bij wie ik mijn hart kan luchten zonder dat meteen iedereen het hoort.'

'Iedereen?'

'Nou ja, mijn vader, ouderling Groen, dat soort mensen.'

De dokter is eruit. Hij vraagt even door en stelt nog een paar controlevragen om te weten te komen of er niets fysieks aan de hand is. Dat lijkt niet zo te zijn. Deze jonge vrouw is kerngezond, maar zit vast in haar gedachten en emoties. Counseling, denkt hij, dat is wat ze nodig heeft, professionele hulp voor mensen bij het oplossen of hanteren van hun problemen.

'Wij hebben een praktijkondersteuner GGZ die je kan helpen.'

Tonnie denkt snel na.

'Ik zou graag met iemand willen praten die niet uit deze buurt komt,' zegt ze.

'Mm, discretie is anders verzekerd, hoor!'

'Jawel, dat weet ik wel. Maar toch.'

De Jager observeert de jonge vrouw tegenover hem. Vanuit zijn jarenlange ervaring heeft hij het gevoel dat er meer achter zit, maar zelf is hij niet in staat om daarachter te komen. Hij neemt een besluit.

'Ik zou je kunnen verwijzen naar een psycholoog.'

'Of naar een psychiater.'

'Nee, nee, dat is veel te zwaar. Bovendien zijn er ellenlange wachtlijsten voor de psychiatrische zorg. Nee, met jouw probleem moet je bij een counselor zijn. Die kan je helpen je gedachten en emoties op een rijtje te zetten en ermee te dealen.'

'Ik weet wel iemand,' zegt ze. 'Een hulpverlener in Velp waar mijn buurjongen David Groen ook bij is.'

Daar weet De Jager van. Een knaap van achttien die in vergelijkbare emotionele problemen zit. De dokter, zelf niet religieus, kan zich nog regelmatig verbazen over de denkwereld van deze orthodoxe Christenen. Het is maar goed dat er Ritalin bestaat, denkt hij cynisch.

'Dat is ook ver genoeg weg om anoniem te kunnen praten,' gaat Tonnie verder, 'zonder de tamtam van deze streek. Want ik moet er niet aan denken dat ik hier bekend kom te staan als die meid van Quist die bij een psychiater loopt.'

De Jager moet om haar lachen.

'Oké,' zegt hij, 'ik zal hem bellen.'

Tonnie verlaat de spreekkamer met een verwijzing naar de praktijk van Ramon Pirotti.

Dankzij het telefoontje van de huisarts kan ze tamelijk snel terecht voor een intake. Niet bij Ramon Pirotti zelf, maar bij Maria Woudenberg, die als psycholoog aan de praktijk van Pirotti is verbonden. Daarover is ze teleurgesteld, want ze had de psychiater graag persoonlijk willen ontmoeten. Maar na alle moeite die ze heeft gedaan, kan ze de afspraak redelijkerwijs niet weigeren. Dus rijdt ze op een zonnige vrijdag naar Velp. De praktijk ligt aan een doorgaande weg naast een rotonde, en is gevestigd in een laag, langwerpige gebouw met een kleine verdieping erop. Rondom de ingangspartij met automatische schuifdeuren is een parkeerplaats waar een stuk of vijftien auto's kunnen staan. Om het gebouw heen ligt een goed onderhouden tuin. 'PGGP' staat in sierlijke letters op een bord naast de oprit, Praktijk voor Geestelijke Gezondheidszorg Pirotti, met een kleurig logo ernaast. De entree is ruim en licht. De receptioniste, gekleed in een poloshirt met hetzelfde logo erop controleert haar doorverwijzing en haar identiteitskaart en vraagt haar in de wachtkamer te wachten, waar nog twee mensen zitten.

Terwijl ze daar zit en goed om zich heen kijkt piekert ze erover hoe ze Pirotti zelf te spreken zou kunnen krijgen. Ze is hier min of meer door Joep naartoe gestuurd om de omgeving te observeren voor een van zijn manifestaties. De psychiater moet hier ergens zijn. Ze moet in elk geval te weten komen waar zijn spreekkamer is.

‘Een goede logistiek is alles,’ betoogde Joep toen ze dit een week eerder bespraken, ‘zoals bij een militaire operatie. Wist je dat het woord logistiek uit het leger vandaan komt? Dat is de wetenschap om alles voor de oorlogsvoering op de juiste tijd op de goede plek te krijgen. Tegenwoordig betekent het gewoon “vervoer”. Maar goed, jij gaat dus de omgeving van die psychiater verkennen.’

Precies op tijd verschijnt er een jonge vrouw die haar naam roept. Tonnie loopt achter haar aan een lange gang in met links een rij spreekkamers. Aan de rechterzijde kijk je door brede ramen uit op de tuin.

‘Ik heet Maria,’ zegt de psycholoog. Ze is een jaar of vijfendertig, met blond haar en een open gezicht. Ze draagt een vrolijk T-shirt dat past bij dit warme weer. Ze gaat haar kamer binnen en nodigt Tonnie uit tegenover haar te gaan zitten. Naast haar staat een tafeltje met een laptop waarop ze aantekeningen maakt. Ze glimlacht vriendelijk om haar patiënt op haar gemak te stellen.

‘Welkom in onze praktijk,’ zegt ze. ‘Je bent naar mij verwezen – mag ik trouwens je zeggen?’

‘Ja, hoor. Ik heet Tonnie.’

‘Oké, je bent naar mij verwezen door je huisarts wegens depressieve klachten. Klopt dat?’

‘Ja.’

‘Om je wat beter te leren kennen wil ik je graag een paar vragen stellen. Zou je om te beginnen iets over je jeugd willen vertellen?’

Tonnie aarzelt even, maar voordat ze het goed in de gaten heeft, zit ze openhartig te vertellen. De stem van Maria klinkt invoelend en uitnodigend. Ze spreekt over haar bekrompen, enghartige afkomst, de boerderij, het Christelijke milieu waarin ze is opgegroeid, over haar vader die de neiging heeft om alles wat er gebeurt in het kader van zijn geloof te zien. En dat ze nu twijfelt of God eigenlijk wel bestaat, maar dat ze die gedachte niet onder ogen durft te zien. Het is de eerste keer dat ze dit onder woorden brengt. Ze gaat zo in haar verhaal op dat ze vergeet waarom ze hier eigenlijk naartoe is gekomen. Het is alsof haar tweede leven tegenover deze therapeute vervaagt. Ze raakt in verwarring en zwijgt uiteindelijk, omdat ze niet weet hoe ze haar echte gevoel los kan maken van *‘De échte waarheid’*.

‘Als ik heel eerlijk ben,’ zegt Maria na een lange stilte, ‘merk ik niet heel veel van je depressiviteit. Jouw verhaal maakt indruk op me. Maar je komt op mij evenwichtig over. Onzeker, maar evenwichtig.’

Tonnie schrikt. Heeft deze vrouw door dat ze hier onder een vals voorwendsel zit? Kan zo’n psycholoog door haar heen kijken? Is ze te spraakzaam, te open? Ze denkt weer even na.

‘Ik, eh...’

‘Mm, ja?’

‘Ik weet gewoon niet goed wat ik moet denken. Wat ik mag denken.’

‘Wat zit je dwars?’

‘Nou ja, iedere keer als ik zelf iets bedenken, of als ik iets doe, dan voel ik me zondig. Een soort van schuldig, omdat ik niet weet of het wel mag, of God het wel goed vindt...’

Maria knikt langzaam, terwijl ze Tonnie diep in de ogen kijkt.

‘Schuldgevoel. Dat is je met de paplepel ingegoten, hè.’

‘Ja. Mijn vader dreigt altijd met God die alles ziet...’

‘Je bent opgegroeid in een omgeving waar je voortdurend kritisch op de vingers wordt

gekeken. Waarin je nooit zeker weet of je iets goed doet. Is dat het?’

‘Ja, ja. Zo is het.’

‘En waar ben je dan bang voor?’

‘Bang?’

‘Jazeker, als je dit zo vertelt, maak je een vreesachtige, onzekere indruk. Alsof je steeds de kans loopt om straf te krijgen. Waarvoor heb je angst?’

Tonnie aarzelt. Dan zegt ze zachtjes: ‘Dat ik zondig ben, dat God me niet zal vergeven. En of ik wel naar de hemel zal gaan...’

De woorden komen er onzeker uit, alsof ze weer een meisje van zes of zeven is. Dan volgen er tranen. Maria pakt de doos tissues en geeft haar er een.

En op dat moment, terwijl ze het zachte papier tegen haar ogen drukt, terwijl het licht uit haar ogen verdwijnt, ervaart Tonnie iets raadselachtigs. In een flits, als in een snel doorgedraaide film, ziet ze haar leven aan zich voorbijgaan. Een cinematografie van wat ze zojuist aan de psycholoog heeft verteld. Haar vroege jeugd, beschermd en afgezonderd van de wereld. Haar basisschooltijd waarin ze voor het eerst kennis maakte met wat anderen dachten en langzaam begon te twijfelen aan wat haar ouders altijd hadden beweerd. Het vmbo, waar ze kinderen ontmoette die volgens haar ouders helemaal waren losgeslagen en met wie ze niet mocht omgaan. Het werken op haar vaders boerderij, waar ze vanaf de eerste minuut een hekel aan heeft gehad, de vochtige walm in de stal, de stank, het sjoeren aan de uiers, de stront van de koeien. Daarna haar baan in de kledingzaak, waar iedereen anders denkt dan zij.

Ze ziet ook haar slechte leven voor zich. Het scharrelen met Buurman Groen die haar vastpakt, haar billen en borsten betast waarbij er een wellustige blik in zijn ogen verschijnt. Hij fluistert: ik kan het niet helpen, je bent ook zo mooi, daar moet God de hand in hebben gehad. Ze heeft macht over hem, waar ze van geniet. Zondig is het, maar dat is Martien Groen dan toch ook? Deze rots van geloof? Of zou hij dit als ouderling en voorganger van de kerk mogen doen? Ze denkt aan haar geloof in complotten, aan wat ze op het internet heeft gelezen. Lijken die verhalen niet als twee druppels water op de verhalen uit haar godsdienstige jeugd? Ze ziet Joep voor zich en ze ziet zichzelf de banden van een melkauto lekprikken. In een fractie van een seconde realiseert Tonnie zich dat haar tweede leven, haar leven als Roos Vijling, niet zomaar uit het niets is ontstaan. Nee, het vindt zijn oorsprong en oorzaak in haar jeugd en opvoeding. Ze hebben haar met de Bijbel leren geloven in absurde zaken. Doden die levend worden, een man die overleeft in de maag van een walvis, brood dat uit de hemel valt, een man die met zijn staf de zee kan splitsen, zodat zijn volk erdoor kan. Een man die een dode levend maakt, die water in wijn verandert, die over water kan lopen, die met bijna niets vijfduizend mensen kan voeden... Niets is te gek. En tegenwoordig? Een softwareontwerper die minichips in coronavaccins stopt. Een president die een maanlanding in scène zet. Elektriciteitsleidingen waar je kanker van krijgt. Een dictator die een virus verzint om macht over de bevolking te krijgen. Het Journaal dat nepnieuws verspreidt om de mensen om de tuin te leiden. Ja, ze is bang, bang voor de waarheid en ze is bang voor de leugen.

‘Ik weet niet meer wat echt is,’ fluistert ze.

Op datzelfde moment stoppen de beelden in haar hoofd abrupt en verandert ze weer in de nuchtere boerendochter die het nog niet zo beroerd doet in het leven.

Maria, die haar gedachten uiteraard niet heeft kunnen volgen, zegt: ‘Beste Tonnie, het feit dat je hier zit, dat is echt. Ik ben echt, jij bent echt.’

En heel even komt Tonnie in de verleiding om te vertellen dat er twee Tonnies zijn, om haar alter-ego Roos Vijling ter sprake te brengen, maar stapt daar direct weer vanaf. Dat kan ze

niet maken tegenover Joep en Brechtje.

Maria pakt de draad weer op en vraagt naar haar huidige leven. Terwijl Tonnie min of meer automatisch vertelt, de kerk op zondagen en haar baan in de rest van de week, haar bezoeken aan disco's, haar vriendschap met de dochter van de buurman, razen tuimelende gedachten door haar hoofd. Wat zit ze hier te doen? Waar is ze in 's hemelsnaam mee bezig? En ze beseft glashelder dat ze hier per saldo niet zit als spion van *'De échte waarheid'*, maar voor zichzelf. Deze therapie is echt.

'Dit lijkt me voldoende voor een eerste sessie, Tonnie,' zegt Maria als Tonnie is uitgesproken.

'Dankjewel voor je openhartigheid, dat helpt mij enorm. Ik stel voor dat we aan de gang gaan met het op een rij zetten van wat jou bezighoudt, met behulp van rationele therapie. Dat is een manier van werken waarmee ik hoop je te kunnen helpen bij het onderscheiden van fictie en werkelijkheid. Ben je het daarmee eens?'

'Ja.'

'Goed, ik schat in dat we na vandaag nog drie à vier sessies nodig zullen hebben. Rationele therapie is meestal kortdurend en succesvol.'

Ze spreken een volgende datum af en nemen afscheid.

Op weg naar de uitgang In de centrale hal staat Tonnie opeens recht tegenover Ramon Pirotti. Ze schrikt en kijkt hem met grote ogen aan.

'Oh, hallo,' zegt ze, en realiseert zich dat dit voor hem moet klinken alsof ze hem al kent. Hij kijkt terug en frons zijn wenkbrauwen.

'Goedemiddag,' zegt hij en loopt in de richting van de balie.

Tonnie weet niet hoe snel ze de deur moet bereiken.

Ramon kijkt haar na als ze het gebouw verlaat. Heel even denkt hij iets bekends te zien in deze vrouw. En ze reageerde alsof dit wederzijds was. Hij schudt zijn hoofd. Geen idee. Zeker een keer ergens ontmoet.

David Groen is naar Doetinchem gefietst om samen met zijn vriend Bart Mijnhout te gamen. Bart heeft de nieuwste versie van *Civilization gekregen*, waarmee je een beschaving kunt bouwen vanaf het stenen tijdperk. Barts ouders houden niet zo van gewelddadige vechtgames. Na de middagboterham fietst David terug naar huis. Het is heet buiten, de zon schijnt uitbundig. Tijdens het fietsen trekt hij zijn overhemd uit en geniet in zijn T-shirtje van het tochtje van een half uur. Hij zet er flink de vaart in en rijdt bezweet het erf van hun boerderij op, met zijn overhemd in zijn hand. Daar ziet hij zijn vader die net klaar is met het sluiten van het zware luik van de gierkelder. Zijn vader beweegt zich schichtig, heeft een rood hoofd van inspanning en er zitten zweetplekken in zijn blauwe overall. Als David komt aanfietsen kijkt hij zijn zoon aan met een blik vol walging, alsof die zelf in de gierkelder heeft gelegen. David ziet dat hij een slechte bui heeft. Dat komt vast nog van die verschrikkelijke ruzie met Iris van gisteravond, denkt hij.

‘Wat is dat?’ roept zijn vader. ‘Half naakt over straat? Je moet je schamen.’ Hij haalt adem voor een preek. ‘Weet je niet dat je elk ogenblik kan worden geroepen om voor God te verschijnen? Dan moet je er fatsoenlijk uitzien! Schiet op, ga je aankleden.’

Misschien komt het wel doordat David net bij de familie van Bart is geweest, maar de gedachte komt in hem op: die vent is niet wijs. En het is niet voor het eerst dat hij dit over zijn vader durft te denken. Hij raakt niet overprikkeld, maar ziet kans om zijn fiets tegen een schuur te zetten en zonder iets te zeggen het huis binnen te gaan.

Maar op dit moment ligt hij als een zak compost op zijn bed, wél zwaar overprikkeld en ook depressief. Het is warm in zijn kamer, wat de rust in zijn hoofd niet ten goede komt. Hij, David Groen, zit er doorheen. Hij vindt zichzelf mislukt. Achttien jaar is hij, maar hij doet niet mee in de wereld. Hij woont geïsoleerd tussen de weilanden en heeft nauwelijks vrienden, eigenlijk maar een. Ha, hem raken de coronabeperkingen niet, want hij gaat sowieso nooit ergens naartoe. Hij mag niets, zelden kan hij bij zijn vader iets goed doen. Zijn moeder valt nog wel mee, maar die heeft thuis niets in te brengen.

Davids gedachten zweven terug naar de kerkdienst van afgelopen zondag. Hij zat eerste rang, recht tegenover Tonnie Quist, de vriendin van zijn zus. Tonnie droeg een gebloemde zomerjurk, laag van voren en zonder mouwen. Zo mooi en zo slecht.

‘Je lichaam moet bedekt zijn,’ zegt zijn vader altijd. ‘Het is een tempel van de Heilige Geest, dat je van God hebt ontvangen, het is niet van jou.’

Zodra hij aan Tonnie denkt, doet hij zijn broek naar beneden en laat zijn hand zijn gang gaan. Vader beweert dat je daar ruggenmergkanker van krijgt, maar zijn vriend Bart zegt dat dat onzin is. En Barts vader is dokter, dus die zal het wel weten. Maar zondig is het natuurlijk wel. Als het gebeurd is, trekt hij zijn broek weer omhoog. Gelukkig kan een mens aan alles denken zonder dat anderen het weten. Alleen God weet het natuurlijk, maar van Hem heeft hij toch niets meer te verwachten. Hij denkt erover om Tonnie te gaan tekenen.

Vanaf het moment dat hij een potlood kon vasthouden houdt hij al van tekenen. Zijn moeder vindt dat hij talent heeft, maar zijn vader is wantrouwend. Kunst vindt hij maar niks. Nou ja, een landschapje met een molen en een bootje, dat kan nog, maar mensen, en vooral vrouwen... Buiten haar man om koopt zijn moeder voor hem teken- en schilderspullen, acrylverf, penselen, schilderpaneeltjes. Goedkoop bij de Action, want ze betaalt het van haar huishoudgeld.

Tijdens de basisschool waren het vooral fantasietekeningen. Monsterlijke wezens, enge hagedissen of huiveringwekkende spinnen. Hij drukte er zijn innerlijk mee uit, wat hij voelde, wat er door hem heen ging. Want hij zat niet goed in zijn vel.

Later, op de havo tekende en schilderde hij spooksteden, bouwvallige kastelen met afbrokkelende muren. En vaak ook meisjes. Hij vormde hun lichamen naar zijn verlangen, lang, slank met kleine borsten. Eigenlijk zoals zijn zus Iris. Maar die werkstukken verstopte hij achter de luiken onder het schuine dak van zijn kamer. Zijn vader zou ze verbranden als hij ze zou vinden.

De monsters en de bouwvallen staan voor hoe hij is. En sinds zijn twaalfde heeft het ook een naam: hij heeft autisme. Zo zeg je dat, je hebt autisme. Je mag niet zeggen: ik ben autist, want dan lijkt het alsof je niets anders bent dan dat. Tegenwoordig weet men dat je met autisme wordt geboren, maar dat wisten ze blijkbaar nog niet toen hij klein was. Zijn ouders wisten alleen dat hij problemen veroorzaakte. Op de basisschool voelde hij zich niet thuis. Op zijn school bleef je vanaf groep drie bij dezelfde leraar en David had de pech dat dit juffrouw Knoet was. Zo heette ze echt. Ze was een vrouw van over de vijftig met een hard gezicht en een schelle stem, niet erg lief, wel streng. Haar grijzende haar zat in een knotje en ze droeg jurken met de rok tot bijna op de grond. In de klas om hem heen was er altijd rumoer en gedoe. De kinderen waren druk en daar kon hij niet goed tegen.

Vaak begreep hij niet wat de juffrouw bedoelde, of dat ze een grapje maakte. Dan werd ze ongeduldig en daardoor voelde hij zich onzeker. Soms werd hij er onrustig van en dan kwaad. Na zo'n gebeurtenis trok hij zich wekenlang terug in zichzelf. Op een dag moest hij vanwege zijn gedrag met zijn vader en moeder voor een gesprek op school komen, met de directeur erbij.

Tijdens dit gesprek zei zijn moeder opeens: 'Waarom laten we David niet testen?'

'Testen?' vroeg zijn vader geïrriteerd. 'Waarom zouden we hem laten testen?'

'Omdat ik denk dat onze David anders is dan andere kinderen. Ik ken mijn kind. Hij is ook anders dan onze Liesbeth en onze Iris.' Waarschijnlijk had zijn moeder in een officiële bijeenkomst nog nooit zoveel achter elkaar gesproken.

'Er is iets met hem,' ging ze verder. 'Ik voel het als moeder, maar ik kan er de vinger niet op leggen.'

De mening van de schooldirecteur gaf de doorslag. Uiteindelijk zei zijn vader: 'Goed, dan. Ik zal erover nadenken.'

Het duurde nog een tijd voordat er iets van kwam. Eerst werd hij naar huisarts De Jager gestuurd. Want in hem had zijn vader vertrouwen, al was hij dan niet van hun kerk. Dokter De Jager sprak met David en herkende bepaalde symptomen, want hij schreef een verwijsbrief naar een psychiater. Die viel bij zijn vader niet in goede aarde.

'Een psychiater? Mijn zoon is toch niet geestesziek!' riep hij uit toen hij de verwijzing las. 'Die De Jager is zelf niet goed wijs!' Maar na enig aandringen van de huisarts vond hij het toch goed.

'Alleen dan wel naar een zielenknijper die een eind weg zit,' zei hij, 'want de hele buurt hoeft niet te weten dat David misschien wel malende is. De Jager zegt dat hij er een kent in Velp, volgens mij is het een Italiaan. Velp lijkt me wel ver genoeg hier vandaan om geroddel te voorkomen.'

Pas kort voordat hij naar de havo zou gaan kwam David voor het eerst bij dokter Pirotti. Zijn zus Liesbeth bracht hem de auto. Na drie bijeenkomsten kwam het eindoordeel in aanwezigheid van zijn moeder, zijn vader wilde er niet bij zijn.

‘Je bent intelligent, David,’ zei dokter Pirotti. Hij sprak tegen David, niet tegen zijn moeder, waardoor de jongen zich serieus genomen voelde. ‘Je IQ is iets meer dan 120 en dat is dik bovengemiddeld.’ Hij keek David vriendelijk aan. ‘Maar je hebt ook een vorm van autisme.’ Het A-woord was gevallen. Pirotti sprak het zonder omhaal uit. Vervolgens nam hij de tijd om uit te leggen wat autisme is en hoe ze daarmee het beste konden omgaan. David kreeg ook een medicijn voorgeschreven.

‘Voor meer rust in je hoofd,’ zei Pirotti. ‘Dagelijks één klein pilletje.’ Hij slikt het tot de dag van vandaag.

‘Je bent nu wel bij een psychiater, David,’ vervolgde Pirotti, ‘maar je bent niet abnormaal, hoor. Je bent wel speciaal. Je hebt een heel goed geheugen, dat jou nog van pas zal komen. Maar het communiceren – weet je wat ik daarmee bedoel?’ Natuurlijk wist hij dat. ‘Oké. Het communiceren met andere mensen, dat wordt jouw uitdaging.’

Wat dit betekende ervoer hij op zijn nieuwe school. De lesstof was niet zo’n probleem, maar hij zat opnieuw in een grote, rumoerige klas. Meestal koos hij een plekje helemaal achterin het lokaal, waar hij zo weinig mogelijk werd gestoord. Hij had moeite zich te concentreren, zijn hoofd liep regelmatig vol. Dan ging hij naar de wc om tot rust te komen. Na een week hadden zijn medeleerlingen in de gaten dat hij een gebruiksaanwijzing had. Sommigen vroegen of hij een ziekte had dat hij zo vaak naar het toilet moest, waar hij maar een beetje lacherig op reageerde, alsof hij het niet durfde toegeven. Hij merkte dat er grapjes over hem werden gemaakt. Pas drie weken zat hij in die klas en hij moest nog zo lang.

Hij verzamelde moed, belde de praktijk van dokter Pirotti en legde zijn probleem voor. Pirotti was natuurlijk in gesprek, maar een uurtje later mailde hij David met een advies dat hij opvolgde. De volgende morgen vroeg hij de leraar aan het begin van de eerste les of hij de klas even mocht toespreken. Hij had zijn verhaaltje op papier, woorden die Pirotti had gesuggereerd.

‘Oké,’ begon hij, ‘jullie hebben wel gemerkt dat er iets met mij is. Ik heb namelijk autisme. Dat betekent helemaal niet dat ik gek ben of zo, maar met sommige dingen heb ik moeite. Anderen hebben misschien dyslexie, suikerziekte of astma. Autismes houdt in dat je slecht tegen drukte kunt, dat je snel overprikkeld raakt, dat je in de war raakt als dingen opeens anders gaan, dat soort zaken.’ Hij keek rond en zag blikken die varieerden van verbazing tot medelijden. ‘Nou ja, ik hoop dat jullie een beetje rekening met mij willen houden. Als je me beter leert kennen, dan zul je merken dat...’ Hier stokte hij. ‘Als ik bijvoorbeeld een koptelefoon opzet, dan weten jullie waar dat voor nodig is.’

Het bleef even stil toen hij trillend zijn bankje weer opzocht. Toen zei een jongensstem: ‘Cool, dat je dit durft.’ Vanaf dat moment was hij min of meer geaccepteerd.

De jongen die dit had gezegd was Bart Mijnhout. Hij zocht David in de pauze op. Het was voor het eerst dat David niet in zijn eentje of met jongelui van andere klassen in de schoolkantine zat, want tot dan toe meed hij zijn klasgenoten.

‘Dankjewel voor je reactie,’ zei David.

‘Da’s oké. Ik had wel door dat je, eh...’

‘Dat er iets mis met me is?’

‘Nee, dat bedoel ik niet. Maar nu je het hebt verteld weet iedereen het gewoon. Er gingen de gekste verhalen over jou, hoor. Dat je niet spoort, of dat je kanker hebt. Nou ja.’

‘Had jij wel eens van autisme gehoord?’

‘Jawel, mijn vader is dokter. Die heeft het er wel eens over gehad, het ging over een collega van het ziekenhuis.’ Hij grinnikte. ‘Zo zie je maar, dat je er best ver mee kan komen.’

‘Een arts met autisme??’

‘Ja zeker, een endocrinoloog.’

‘Oké. Het is een lastige kwaal, maar ik hoop dat ik ermee kan leven.’

‘Wat doet jouw vader?’ vroeg Bart.

‘Hij is boer. We hebben een melkveebedrijf en een kaasmakerij.’

‘Wow, dat is wat. Hoeveel koeien hebben jullie?’

‘Zo’n zestig melkkoeien, dertig vleeskoeien en wat jongvee.’

‘Nou, dan is jouw kostje gekocht, toch? Je kunt de boerderij later zo overnemen.’

David moest erom grinniken.

‘Nou, zo eenvoudig ligt dat niet. Jij kent mijn vader niet... Hij denkt dat ik niet goed wijs ben. En ik heb een oudere zus die wel graag wil gaan boeren, maar dat vindt hij niet goed omdat ze een vrouw is.’

Bart viel stil.

‘Tja...,’ zei hij.

‘Inderdaad.’

Bart en David raakten bevriend. David had nog nooit een echte vriend gehad. Op een dag dat ze onverwacht een paar tussenuren hadden, fietste hij met Bart mee, die in een herenhuis aan de rand van Doetinchem woonde waar ook de school stond. Het was het een wereld van verschil met hun boerderij. Barts moeder, die toevallig thuis was, was een blonde vrouw die hem vrolijk welkom heette. Ze droeg een vlot T-shirt. Heel anders dan zijn moeder in haar eeuwige blouses, altijd met een ernstige en zorgelijke blik, want het leven is niet om te genieten.

Barts kamer bevatte alles waar hij alleen maar van kon dromen. Licht en ruimte, een flatscreen tv, een laptop op zijn bureau en een boekenkast vol boeken.

‘Wat heb jij veel.’

Bart grinnikte. ‘Enig kind,’ alsof dat alles verklaarde. ‘Ben jij muzikaal?’ vroeg hij.

‘Och muzikaal, zelf speel ik geen instrument, maar ik hou wel van muziek luisteren.’

‘Ah, YouTube. Of streamen.’

Maar zo simpel was dat niet. Bij David thuis waren ze tegen moderne apparaten, zoals televisie en computers. Daar haalde je de zondige wereld mee binnen. Op zijn dertiende had hij dus geen eigen computer. ‘Tegen de tijd dat je achttien bent,’ zei zijn vader, ‘dan zullen we er wel eens over nadenken.’

‘Er is iets met jouw familie,’ zei Bart. Het klonk half vragend. David begon te zweten, zijn ogen vlogen heen en weer. Het liefst was hij meteen de trap afgerend en weggefiets.

Aarzelend bekende hij: ‘Wij zijn Christelijk. Dan mag er veel niet.’

Bart toonde zich een echte vriend. Hij was niet geschokt. Als een man van de wereld knikte hij bedachtzaam.

‘Zo, zo, ja,’ zei hij, alsof hij zelf al dokter was en tegenover een patiënt zat. ‘Nu kan ik sommige dingen beter begrijpen.’ Hij keek zijn vriend langzaam knikkend aan, alsof deze een jongere broer was voor wie hij moest zorgen. Hij sprak simpelweg: ‘Vertel.’

David aarzelde even. Toen dacht hij: waarom ook niet?

‘Alles staat bij ons in het teken van het geloof. We moeten veel bidden en Bijbellezen en zondag zitten we twee lange kerkdiensten uit. We mogen dan verder niets doen, alleen een beetje lezen. Zelfs als mijn zusters willen handwerken, dan kijkt hij zuinig, want dat is bijna werken.’ Hij vertelde ook dat er geen televisie in huis was, dat op de radio alleen de EO aan mocht en dat ze het Reformatorisch Dagblad lazen.

‘Jezus!’ Bart zei het zonder nadenken. ‘Sorry. Ik wist niet dat dit nog bestond. Maar je bent toch ook een gezonde Hollandse jongen? Ik bedoel meisjes, feestjes, een paar biertjes...’

David schudde zijn hoofd.

‘We leven als gezin nogal afgezonderd van de buitenwereld. Meisjes ken ik eigenlijk alleen maar van de kerk. Dat zijn er niet zo veel en die zijn niet zo..., eh, toeschietelijk.’ Hij lachte ongemakkelijk. ‘Alleen Tonny Quist van een boerderij verderop, dat is een leuke meid. Ze komt regelmatig bij ons over de vloer, mijn zus Liesbeth is met haar bevriend.’

Een paar maanden na deze bekentenis was de school vroeg uit en fietste David met Bart mee om achter zijn computer te gaan zitten. Hij mocht er thuis natuurlijk met geen woord over reppen. Zijn vriend zou beschouwd worden als de duivel in persoon. Toen hij tegen vieren naar huis wilde gaan, kleurde de lucht eerst geel, daarna paars en donkergrijs en naderde een rolwolk, waarachter een gigantisch onweer losbarstte. Hij belde naar huis dat hij voorlopig bleef schuilen bij een klasgenoot. Zijn moeder vond dat wel verstandig.

‘Ik mag ook mee-eten,’ zei hij snel en beëindigde het gesprek voordat er tegenwerpingen konden komen. Na een uurtje op Barts kamer zaten ze met hun drieën in de woonkamer thee te drinken, Bart, zijn moeder en David.

Door het raam zag hij Barts vader in een donkerblauwe BMW het pad naar de garage oprijden en uitstappen. Hij was het prototype van een dokter: lang, knap en donker.

‘Ah,’ zei hij toen hij de kamer binnenkwam, ‘daar hebben we David.’ Hij leek gereserveerd maar wel vriendelijk. ‘Bart heeft me over je verteld.’

David kreeg het benauwd van zijn directe benadering.

‘Dag meneer Mijnhout,’ wist hij uit te brengen. Gelukkig wendde hij zich van David af om met zijn vrouw te babbelen. Het ontging David waarover ze het hadden, maar de manier waarop ze met elkaar spraken! Licht en luchtig, vrolijk en vriendschappelijk. Zo heel anders dan de preektoon waarop zijn vader altijd sprak en de onderdanigheid van zijn moeder.

‘David blijft eten,’ zei Barts moeder op zeker moment. ‘Ik ga het eten klaarmaken.’ David bleef met Bart en zijn vader achter. Nu kreeg hij weer alle aandacht.

‘Hoe gaat het op school?’ vroeg meneer Mijnhout, op een toon die echte interesse uitdrukte. David voelde zich iets meer op zijn gemak.

‘Wel goed,’ zei hij, terwijl hij vermeed hem aan te kijken. ‘Ik kan het goed aan. Vooral de B-vakken vind ik leuk. Wiskunde, natuurkunde, scheikunde.’

‘Da’s mooi. Daarmee kun je alle kanten op. ‘En heb je ook aansluiting in de klas?’

David kon niet goed bedenken wat hij moest antwoorden, maar Bart redde hem.

‘David kan goed leren,’ zei hij, ‘maar hij concentreert zich een beetje moeilijk. Vaak heeft hij een koptelefoon op.’

‘Zonder muziek,’ vulde David aan.

‘Dat is toch prima? Als je daardoor beter kunt functioneren.’ Functioneren, zo’n woord dat in hun huis waarschijnlijk nog nooit was gevallen.

‘David,’ zei Bart tegen zijn vader, ‘heeft een vorm van autisme. Dat heeft hij zelf aan de klas verteld. Ik vond dat cool van hem.’

‘Aan tafel!’ klonk het vanuit de keuken.

‘David wil bidden voor het eten,’ zei mevrouw Mijnhout. ‘Sorry, David, wij zijn dat niet gewend. Maar ga je gang.’

Hij bad natuurlijk niet hardop en het duurde ook korter dan ze thuis gewend waren. Toen hij klaar was zei hij: ‘Eet smakelijk.’ Intussen was hij het liefst de kamer uitgerend, maar hij beheerste zich.

‘Vertel eens, David,’ begon Barts vader, ‘wat bid je eigenlijk voor het eten?’

David verslikte zich haast vanwege de rechtstreekse vraag. Blijkbaar was dit de normale manier van doen van zijn gastheer. Hij moest zijn mond leegeten, wat hem tijd gaf om zichzelf te herpakken.

‘Het Onze Vader,’ antwoordde hij. ‘Dat is het gebed dat Jezus ons heeft geleerd. Maar eigenlijk dank je God voor het eten en vraag je of hij het wil zegenen.’

Hij zei het echt. Naïef als hij was, een jongen van dertien.

Barts vader glimlachte minzaam. ‘Je bent gelovig, merk ik.’

‘Nou...,’ fluisterde hij. En onmiddellijk schoot er van schaamte een pijnsteek door zijn borst, want in plaats van aan zijn geloof te twijfelen zou hij er juist openlijk voor moeten uitkomen. ‘Ik hoop dat je het ons niet kwalijk neemt dat wij niet in een god geloven,’ vervolgde hij. ‘Wij geloven meer in mensen. Als er al een god is, áls, dan is die in de natuur, in de mensen, in de dieren, in het weer, in de zee, in alles. Ook in dit voedsel dat mijn vrouw zo voortreffelijk op tafel heeft getoverd. En bijvoorbeeld ook in de medicijnen die ik in het ziekenhuis voorschrijf en waarvan mensen beter worden.’ Hij lachte vriendelijk naar David. ‘God is ook in mij, ik speel een beetje god. En jij ook, zodra je iets presteert. Denk daar maar eens over na.’ Dat bezoek, die maaltijd werden een keerpunt in zijn leven.

Nu is hij achttien en heeft hij vakantie. Hij heeft zijn havo-5 diploma in zijn zak. Het liefst wil hij studeren aan de kunstacademie. Maar dat ziet zijn vader helemaal niet zitten.

‘Moet je zo’n artiest worden?’ vraagt hij als David erover begint. ‘Met drank en vrouwen? Kunst is goddeloos, verdorven. Daar komt niets van in.’ Hij heeft al geregeld dat David komend najaar bij een loonbedrijf kan gaan werken. Rijden op tractoren, zaai-, maai- en oogstmachines. Iris heeft gezegd dat ze dat zonde vindt van zijn diploma. Misschien dat hij een mbo-studie kan gaan doen.

Sinds een maand heeft hij in het geheim een iPad. Een oude van Bart, die hij vlak voor het examen van hem kreeg. Ze hebben wifi voor het bedrijf, dus kan hij sindsdien onbeperkt en ongecensureerd internetten. Samen met zijn zus Iris heeft hij op het internet gezocht naar websites die op hun mobiele telefoons zijn afgeschermd. Iris heeft bekend dat zij op haar kamer al jaren een notebook heeft waar ze van alles mee opzoekt. Ze hebben zelfs samen naar porno gekeken. Natuurlijk weten ze wat er op dat vlak te koop is, maar hij voelt nog de sensatie van toen hij het voor het eerst echt zag.

David denkt dat zijn moeder het weet, van hem en Iris. Dat ze allebei niet meer geloven. Van Davids iPad en Iris’ notebook. En wie weet welke geheimen leven Liesbeth heeft waar moeder ook van op de hoogte is. Het is geen wonder dat ze nooit lacht, want zij moet altijd maar proberen het gedrag van zijn vader te verhullen en de kinderen tegen hem te beschermen. Hij wordt steeds buitenissiger, David kan er niet goed meer tegen. Soms spreekt hij zijn vader tegen, maar dan ontsteekt die in woede en krijgt hij een donderpreek. Zijn vader durft hem niet meer te slaan, daar is hij te groot en te sterk voor geworden. Hij kleineert en vernedert zijn moeder, waar zij zich lijdzaam bij neerlegt. Dat laatste vindt hij nog het ergste, want zijn moeder is een vrouw die beter verdient.

David ligt in bed met zijn mobieltje in zijn hand. Hij is depressief. Zijn blik is vertroebeld. Er is een gedachte bij hem opgekomen, hij wil hulp zoeken. In zijn contactenlijst staat nog het e-mailadres van dokter Pirotti van zes jaar geleden, toen hij adviseerde om aan de klas te vertellen dat hij autisme heeft.

Hij typt de tekst: ‘Ik kan er niet meer tegen, meneer Pirotti. Alstublieft, help mij!! David.’ En drukt op ‘verzenden’. Het is een noodkreet. David is zwaar overprikkeld. Hij neemt vervroegd zijn pilletje in om rust in zijn hoofd te krijgen, maar deze keer werkt het niet. En ook denken aan Tonnie helpt niet. Hij wordt steeds wanhopiger, in zijn hersens is het kortsluiting. Hij rolt zich op in een foetushouding, zijn knieën tegen zijn gezicht en laat zich op zijn zij rollen, alsof hij door zijn onderste oor de gedachten uit zijn hoofd kan laten wegstromen. Maar het is tevergeefs. Hij kan niet aan zichzelf ontsnappen. Zachtjes begint

zich het zinnetje in zijn binnenste te herhalen dat hem al vaker heeft dwarsgezet. 'Ik ben mislukt, ik ben mislukt.' Hij drukt zijn knuisten in zijn ogen, maar de woorden blijven klinken. En zijn wanhoop verandert in een gevoel van diepe zinloosheid.

'Ik ben mislukt.' David kan zijn tranen niet binnenhouden. Een huilebalk van achttien jaar. Gelukkig is er niemand die hem kan zien.

Maar opeens maakt zich een zweem van positiviteit van hem meester wanneer hij denkt aan het enige talent dat hij echt heeft. Hij denkt: 'Ik ben niet helemaal mislukt, ik kan wél iets. Ik kan tekenen, ik kan schilderen.' Het machteloze huilen stopt. Langzaam strekt hij zijn opgerolde lijf en komt hij overeind. Om zichzelf te bewijzen dat hij inderdaad niet helemaal mislukt is, kruipt hij door het luik onder het schuine dak waar zijn verzameling tekeningen ligt. Het is lang geleden dat hij ze heeft gezien, want de laatste jaren schildert hij niet meer op papier, maar op houten paneeltjes die hij in een soort toastrekje achter zijn bed heeft gezet. Er zou een flinke stapel tekeningen en aquarellen moeten liggen, maar die ligt er niet. Verward schuift hij het volgende luik opzij. Daar liggen hoogstens een stuk of tien velletjes, niet de stapel die daar zou moeten zijn. Het grootste deel van zijn tekenwerk is verdwenen. David onderdrukt een gil. Waar zijn de tekeningen? De aquarellen? Hij bladert door het stapeltje dat er nog ligt en ontdekt dat alle tekeningen die hij van vrouwen heeft gemaakt weg zijn. Al zijn mooie meisjeslijven met kleine borsten. Verdwenen. Wat er nog over is zijn tekeningen van een koe, een fazant, een groepje bomen, de tractor. Het kan maar een ding betekenen: dit moet zijn vader hebben gedaan. Die had hem lang geleden al verboden om blote vrouwen te tekenen.

Zijn vader, altijd weer zijn vader.

David barst opnieuw in tranen uit. Hij laat de tekeningen uit zijn handen vallen en loopt als een primaat op handen en voeten naar zijn bed. Net als toen hij een klein kind was, knielt hij voor het bed en vouwt zijn handen om te bidden. Maar er komen geen woorden. Is er dan helemaal niets vertrouwd meer over? Hij raakt in een blinde paniek. Waar is God? God moet hem in de steek hebben gelaten. En ook dokter Pirotti heeft nog niet gereageerd. Er flitst een gedachte door zijn geest. Een gedachte die hij eerder heeft gehad, maar nog niet heeft toegelaten. Dit is mijn leven, mijn sneue leven. En op dit alles, op dit zinloze leven, op deze hele ellende, is maar één antwoord mogelijk. Hij komt overeind. Als verdoofd sloft hij naar de kast naast zijn bureau, waarin hij zijn teken- en schildermaterialen bewaart. Zijn paniek verandert in een kille zelfverzekerdheid. Ik kan dit niet langer, dit leven. Leven met een vader en een God bij wie ik niets goed kan doen. Leven met een vrome zus en een andere zus, die net zo zondig is als hijzelf, maar wie dat niets kan schelen. Met een moeder die gehoorzaamheid en onderdanigheid aan haar man belangrijker vindt dan haar zoon. En ik dan? Wat is mijn leven op die manier waard?

Hij schuift een lade open en pakt er een plat kartonnen doosje uit. Hij tilt het deksel op en vindt wat hij zoekt: een vlijmscherp gutsje, bedoeld om tekeningen in linoleum uit te snijden. Daarmee sloft hij terug naar zijn bed.

Tot hier

‘Moeder blijft nog een tijdje in het ziekenhuis wonen,’ zei zijn vader. ‘We moeten het nu samen zien te rooien’. De jongen begreep niet precies wat hij daarmee bedoelde. Grote mensen zeiden soms van die rare dingen. Hij had verwacht straf te zullen krijgen omdat hij zijn moeder zo had aangetroffen, maar het tegengestelde gebeurde. Hij werd geprezen omdat hij de dokter had gebeld.

‘Is het mijn schuld dat moeder ziek is geworden?’

‘Nee, beste jongen, natuurlijk niet. Je moeder was al ziek, maar dat is opeens erger geworden.’ Zijn vader was vanaf die dag nog vriendelijker tegen hem en behandelde hem meer als een volwassene. Dat vond hij wel fijn. Over zijn moeder werd niet gesproken. Na een paar weken leek het alsof zij nooit had bestaan, of een luchtspiegeling was geweest. Het leven hernam weer zijn gewone loop. ‘s Morgens bracht zijn vader hem naar school. Na schooltijd ging hij naar de buurvrouw die hem had opgevangen nadat zijn moeder in de ambulance was weggebracht, totdat zijn vader uit het werk kwam. Dan kookte zijn vader en aten ze samen. Zijn vader werd gaandeweg opgewekter en spraakzamer. Alsof hij er blij om was dat zijn moeder er niet meer was. Of opgelucht.

Een enkele keer maakten ze een lange autorit om bij zijn moeder op bezoek te gaan. Zij woonde in een strak, modern gebouw in een parkachtige omgeving. Daarbinnen had ze een kleine kamer met uitzicht op de tuin. Op de jongen maakte zijn moeder een afwezige, lusteloze indruk. Ze was nog zwijgzamer en norser dan toen ze nog thuis woonde. Haar ogen waren dood of keken wild in het rond. De jongen wist zeker dat zij hem niet aardig vond. Gelukkig had hij zijn Nintendo meegenomen en zat daar in een hoekje mee te spelen. Hij moest het geluid laag zetten omdat de piepjes en muziekjes haar ergerden. Zijn ouders spraken fluisterend met elkaar. Op zeker moment keken ze in zijn richting en zag hij zijn moeder ‘nee’ schudden. Bij het afscheid kuste hij haar op haar wang, waarbij ze hem nog net niet wegduwde.

Die avond wilde zijn vader dat hij naast hem op de bank kwam zitten.

‘Je hebt gezien dat het niet goed gaat met moeder,’ zei hij. ‘Ze wordt steeds zieker. Ik denk dat ze niet meer thuis kan wonen.’

‘Maar wat hééft ze dan?’ Hij riep het uit. ‘Ik zie helemaal niet dat ze ziek is.’

‘Je bent nu zes jaar, dat is best al groot. Ze is niet lichamelijk ziek maar geestelijk. Maar ik weet niet zeker of je het kan begrijpen.’

De jongen kwam overeind en ging recht tegenover zijn vader staan.

‘Ik begrijp veel meer dan jij denkt,’ zei hij verontwaardigd.

‘Je bent inderdaad slim. Maar...’

‘Ik wil het weten.’

‘Oké. Je moeder heeft paranoïde schizofrenie.’

Nu moest zijn zoon toegeven dat hij niet wist wat dat was.

‘Je moeder ziet in haar hoofd dingen die er niet zijn. Ze denkt bijvoorbeeld dat alle mensen tegen haar zijn. En ze hoort geluiden die er niet zijn, stemmen in haar hoofd.’

De jongen schudde langzaam zijn hoofd. Hij keek zijn vader vertwijfeld aan.

‘Sorry,’ zei die, ‘maar je wilde het per se weten.’

Maar het was geen vertwijfeling omdat hij het niet kon vatten. De jongen dacht: misschien heb ik het ook.

Een paar maanden later was er opeens een vrouw in huis. Niet zijn moeder, maar een andere vrouw die helemaal niet op zijn moeder leek. Ze was opgewekt, lachte veel en vaak neuriede ze zachtjes. Overdag was ze thuis en zat ze urenlang in de logeerkamer op een

computer te tikken. Daarom hoefde hij niet meer naar de buurvrouw.

Zijn vader leek de vrouw aardig te vinden. Hij gedroeg zich vriendelijk en voorkomend tegenover haar en bedankte haar voor wat ze deed. Als ze had gekookt zei hij: het was voortreffelijk. En als ze de was had gedaan zei hij: wat zou ik zonder jou moeten?

De jongen zag het aan en dacht er het zijne van. Maar het viel hem op dat zijn vader haar zelden aanraakte. Zelf merkte hij dat de vrouw naar hem toe vriendelijk en attent was, maar dat ze geen dingen deed die in zijn beleving een moeder zou doen. Ze haalde hem niet aan, kuste hem niet. Nu en dan aaide ze hem over de bol.

Op zeker moment vroeg hij het rechtstreeks aan zijn vader.

‘Is zij mijn nieuwe moeder?’

Zijn vader lachte voluit. Dat deed hij vaker de laatste tijd. Toen moeder er nog was lachte hij zelden of nooit.

‘Nee, nee. Zij mag in ons huis wonen en werken en in ruil daarvoor zorgt ze een beetje voor het huishouden.’ Hij knipoogde opvallend naar zijn zoon. ‘Je hebt toch gezien dat zij een aparte slaapkamer heeft?’

Hij was nu bijna zeven en begreep heel goed waar zijn vader op doelde.

‘Maar...’ fluisterde zijn vader, ‘je weet nooit wat er nog kan gebeuren.’ De jongen zag dat hij bloosde.

Op zaterdagochtend zit Ramon Pirotti nog een uurtje te werken in zijn spreekkamer. De praktijk is vandaag gesloten, zodat hij de rust heeft om ongestoord te schrijven aan een artikel over de resultaten die hij bereikt met hypnosetherapie. Ramon werkt er al jaren mee. Hypnose is niet wat veel mensen denken, dat je in de macht van de hypnotiseur bent, dat je tegen je wil allerlei dingen kunt doen die hij je opdraagt. Dat is het beeld dat het grote publiek ervan heeft, gevoed door shows op televisie. Daarin worden bezoekers uit de zaal op het podium gevraagd, die de gekste capriolen moesten uithalen, tot groot vermaak van het publiek. Grotendeels is dat doorgestoken kaart, het zijn zogenaamde slachtoffers, die in het complot zitten.

Wat Pirotti doet is een patiënt in een andere bewustzijnstoestand brengen, zodat deze gemakkelijker toegang krijgt tot verborgen gevoelens en soms ook tot verdrongen herinneringen. Als arts weet Ramon dat niet alles wat op die manier naar boven komt ook waar hoeft te zijn. Het kunnen evengoed ook fantasieën zijn die de patiënt nooit heeft willen delen of die zelfs nooit zijn of haar bewustzijn hebben bereikt. Maar hypnose kan wel inzicht geven, aanknopingspunten voor de therapie. Het behoort tot de vakbekwaamheid van de psychiater om er verstandig mee om te gaan.

Terwijl hij achter zijn laptop zit gaat zijn mobiele telefoon.

‘Pirotti.’

‘Met John de Groot, politieregio Arnhem-Noord.’

‘Ah, goeiemorgen.’

‘Goeiemorgen. Je hebt me een tijdje geleden gebeld over een mogelijk vermiste vrouw.’

‘Nou, vermist... Ik maakte me zorgen over haar, ja.’

‘Ik heb er wat onderzoek naar laten doen. We hebben bij de Utrechtse universiteit de beelden van het seminar opgevraagd en bekeken. En je had gelijk, het lijkt er inderdaad op dat de bewuste deelneemster, Marjolein van der Goor, onverhoeds werd aangevallen.’

‘Ha, ik had het dus goed gezien.’

‘Ja. Alleen... Marjolein van der Goor blijkt niet te bestaan. We hebben overal gezocht, maar ze staat nergens geregistreerd.’

Daar was Jeanine dus ook al achter gekomen, denkt Ramon.

‘Ze had zich digitaal aangemeld, vermoedelijk onder een valse naam, en die aanmelding is achteraf niet meer te traceren. We hebben ook nog haar gezicht met ons prentenboek vergeleken – dat gaat natuurlijk met gezichtsherkenning via de computer – maar ook dat heeft niks opgeleverd. Het spijt me. Want ook wij vinden het verdacht wat daar gebeurde.’

‘Nou ja,’ zegt Ramon, ‘dat is dan niet anders.’

‘Nee. Aan de andere kant is er ook geen vermissing gemeld van een jonge vrouw die aan haar profiel voldoet. Maar dat zegt natuurlijk niet alles...’

‘Nee, dat snap ik.’

‘Enfin, de slotsom is dat ik verder weinig kan doen.’

‘Jammer, jammer. Maar toch bedankt voor je moeite.’

‘Graag gedaan.’ De stem van inspecteur De Groot klinkt schertsend als hij zegt te hopen dat dokter Pirotti hem nooit meer nodig zal hebben, niet wetend hoe snel hij opnieuw aan de telefoon zal hangen.

Ramon leest de laatste zin die hij heeft geschreven nog een keer over als de praktijkbel overgaat.

‘Dat zal Corinne zijn,’ mompelt hij en loopt naar de hal om de schuifdeuren te openen.

Corinne is de dochter van Ramon. Ze is eenentwintig jaar en derdejaars student Bachelor

Informatica aan de Universiteit van Utrecht. Haar ouders zijn trots op haar. Ze woont in een klein appartement in een flatgebouw in Zuilen, samen met haar vriend Leo die geneeskunde studeert. Dit weekeinde logeren ze bij Ramon en Josien in hun Velpse bungalow en Corinne heeft beloofd dat ze haar vader zal helpen met het installeren van een update van het computersysteem dat de praktijk van haar vader gebruikt. Al sinds ze op het voortgezet onderwijs zat, is ze erg handig met alles wat met computers en informatica te maken heeft. Het was dan ook geen verrassing dat ze daar haar beroep van wil maken.

‘Hoi Ramon,’ lacht Corinne. Ze staat op het punt om hem te omhelzen als ze zich inhoudt.

‘O, nee, dat mag natuurlijk niet. Sorry.’

‘Fijn dat je er bent, want ik kan er geen chocola van maken. Zonder jou zou ik een bureau moeten inhuren.’

‘Eitje, hoor. Ik heb het vaker gedaan. Ga maar eens achter die laptop vandaan.’

‘Even mijn tekst bewaren. Kan je die update doen vanachter mijn laptop?’

‘Tuurlijk, als je maar inlogt als administrator. Waar heb je je wachtwoord?’

Binnen het uur is de klus geklaard. Ramon besluit zijn artikel te laten voor wat het is en wandelt met zijn dochter naar huis om verder van het weekeinde te kunnen genieten.

Die zondagmiddag wandelen ze op het Landgoed Rosendaal, Ramon, zijn vrouw Josien, dochter Corinne en vriend Leo. Het is niet erg zonnig, maar wel drukkend warm.

‘Het is dat de bedriegertjes buiten werking zijn,’ zegt Josien. ‘Anders zou je de neiging hebben om je expres nat te laten spuiten.’

‘Wel tragisch,’ klaagt Corinne, ‘dat alle restaurants gesloten zijn. Je kon hier in het kasteelcafé altijd zo gezellig theedrinken.’

‘Het is nu eenmaal niet anders,’ reageert Ramon. Op dat moment hoort hij een signaal op zijn mobiel. Werktuiglijk pakt hij het apparaat uit zijn zak en toetst de toegangscode in.

‘Hé,’ zegt hij fronsend, ‘dat is een raar mailtje.’

‘Je bent niet aan het werk, hoor,’ reageert zijn vrouw. ‘Morgenochtend zijn ze als eersten aan de beurt.’

‘Nee, nee, dit is echt vreemd. Lees maar.’

Ze buigen zich samen over Ramons mobiel.

Dit is een waarschuwing. Niemand maakt ons ongestraft belachelijk. De échte waarheid zal gesproken worden.

‘Wat idioot is dit. Waarschuwing? Waar hebben ze het over?’

Hij kijkt naar de afzender: noreply. ‘Geen idee van wie dit komt.’

‘Laat mij maar eens kijken,’ zegt Corinne zelfverzekerd, alsof ze het raadsel wel even zal oplossen. Ramon geeft het mobieltje aan zijn dochter. Ze drukt op een paar knopjes en zucht.

‘Je moet toch eens een betere smartphone kopen, Ramon. Dit apparaat is uit het jaar nul. Hoe lang heb je dat ding al?’

‘Een jaar of vier, denk ik. Maar hij doet alles wat ik nodig heb.’

Corinne schudt moedeloos haar hoofd.

‘Ik denk dat de afzender van deze mail moeilijk te achterhalen zal zijn. Het is waarschijnlijk een e-mailadres dat niet te traceren is. Dat is mogelijk met een anonieme provider en een beveiligde VPN.’

‘Wat is dat nou weer?’

‘Een virtueel privé netwerk. Daarmee wordt je dataverkeer versleuteld.’

‘Oké, laat maar.’

Op dat moment gaat Ramons telefoon.

‘Geef maar terug dat ding,’ zegt hij. ‘Bellen doet hij tenminste nog.’ Hij veegt over het scherm.

‘Met Pirotti... Wat zeg je? Hoe bedoel je, puinhoop? Jezus... Ja, ik kom eraan.’

‘Wat is er loos?’

‘Dat was Charles van het restaurant tegenover de praktijk. Ze schijnen onze praktijktuin te hebben geruïneerd.’

Ramon staat even later hoofdschuddend op het trottoir dat langs het praktijkgebouw loopt. Het lage houten hekje om de tuin is versplinterd. Diepe bandensporen zijn dwars door de borders getrokken, alles verpletterend wat in de weg stond. Planten, heesters, een strook gras in het midden, alles is kapot. Er is van de fraaie, bloeiende tuin weinig meer over dan een zandbed met resten van planten en struiken erin. Kapotte rozen, hortensiastruiken, overblijfselen van buddleja’s, rudbeckia’s en echinacea’s, het is te treurig om te aanschouwen. Over de stoep zijn nog vage sporen zichtbaar van een auto die is weggereden.

‘Wat een ellende,’ bromt hij. ‘Wat een vandalisme.’

Josien staat naast hem en zegt: ‘Niks vandalisme, Ramon. Heb je nog geen verband gelegd tussen dat rare mailtje en ... dit? Je moet de politie bellen.’

Ramon denkt een poosje na. Hij ziet de schade en bedenkt wat het gaat kosten om die te herstellen. Zou een verzekering het dekken? Nou ja, dat is van later zorg.

‘Ja, ik denk dat je gelijk hebt. Ik zal De Groot bellen.’

Josien pakt haar mobiel en fotografeert de bandensporen, voor zover die nog zichtbaar zijn. ‘Je weet maar nooit.’

Eenmaal thuis belt hij Inspecteur De Groot, maar die is niet bereikbaar. De agent die Ramon te woord staat zegt dat ook een inspecteur nu en dan recht heeft op een vrije zondag. Morgenochtend is hij er weer.

Dus belt Ramon hem maandagochtend nog voordat zijn eerste patiënt verschijnt.

‘Da’s snel, zeg,’ zegt inspecteur De Groot. ‘Ik hoopte de eerste jaren niet van je te horen. Wat is er loos?’

‘Niets om vrolijk over te doen,’ reageert Ramon. ‘De tuin van mijn praktijkgebouw is vernield. Het is één grote puinhoop. Er is met een auto kriskras doorheen gescheurd.’

‘Zo, ja. Dat is niet mooi. Sorry. Maar is dat niet meer iets voor de Velpse wijkagent, dokter Pirotti? Kwajongensstreek?’

‘Dat denk ik niet. Volgens mij is het meer een aanslag.’ Hij stopt even, maar De Groot reageert niet. ‘Ik heb gisteren een mailtje gekregen waarin een soort van de verantwoordelijkheid wordt opgeëist. Zoals de eerste de beste terroristische organisatie in het verre oosten dat doet.’

‘Nou zeg...’

‘Volgens mij is het mailtje afkomstig van een organisatie die fantasieverhalen de wereld in slingert. Complottheorieën. Ik was een week of wat geleden in een talkshow op de televisie waar zij ook aan tafel zaten. Blijkbaar heb ik daar dingen gezegd waar ze kwaad over zijn geworden.’ Hij leest de tekst van het mailtje voor. ‘Er staat *“Niemand maakt ons ongestraft belachelijk.”* En: *“Dit is een waarschuwing.”* Ik vrees dat ze van plan zijn om me meer ellende te bezorgen. Ik wou dat ik nooit aan die uitzending had meegedaan. Die lui zijn psychisch gestoord, en dat is ook precies wat ik ze toen heb gezegd. Sorry, dat is geen verstandige uitspraak voor een psychiater. Maar ik ben dan ook goed kwaad.’

Het blijft even stil aan de andere kant.

‘Goed, dokter Pirotti. Ik begrijp het. U heeft dat mailtje toch wel bewaard?’

‘Natuurlijk. En we hebben ook nog wat sporen gefotografeerd.’

‘Mooi zo. Met een beetje geluk kunnen we het IP-adres achterhalen waarvandaan het is verzonden. Dan hebben we de dader zo te pakken. Met een beetje geluk, zeg ik.’

‘Mijn dochter beweert dat het een niet traceerbaar IP-adres is. Maar ik wens de politie natuurlijk succes. Ik zal het mailtje aan jullie doorsturen.’

De Groot geeft hem een mailadres waar hij het naartoe kan sturen. ‘Daar zitten gespecialiseerde collega’s.’

Na dit gesprek brengt Jeanine hem koffie.

‘Je klant is er,’ zegt ze.

‘Zo meteen, ik moet even tot rust komen. Wil jij vandaag een hoveniersbedrijf bellen om de rotzooi te komen opruimen?’

Hij sluit zijn ogen en doet een meditatieoefening. Daarna is hij klaar voor zijn werk van de dag.

Liesbeth rijdt met de tractor naar het weiland dat tegen de Lange Dijk aan ligt. Ze trekt een aanhanger met een watertank. Het is een warme dag en de pinken hebben de schaduw opgezocht onder de zomereiken en achter de houtwallen langs de randen van het land. Ze vreten gras en kunnen drinken uit oude badkuipen die Liesbeth, als het zoals vandaag tegen de dertig graden gaat worden, twee keer per dag vult. Ze zweet in haar bloes en lange rok en zoekt na het vullen snel weer de cabine van de tractor met airco op.

Tot voor kort is Liesbeths leven tamelijk eendimensionaal geweest.

Sinds haar geboorte vormt de monumentale boerderij waar ze samen met haar ouders, haar jongere zus en broer woont haar dagelijkse wereld. In haar fantasie droomt Liesbeth ervan om de boerderij op enig moment voort te zetten. Maar haar vader wil daar niet van horen. 'Ik heb je al eerder gezegd dat dat onmogelijk is!' riep hij toen ze het onderwerp onlangs tijdens de maaltijd ter sprake bracht. 'Dat is geen vrouwentaak. God heeft de man boven de vrouw gesteld, die moet het bedrijf leiden. Zoek maar een gelovige vent, dan valt erover te praten. En jij moet voor de kinderen gaan zorgen. En anders voor de kippen en het jongvee.' 'Nou, nou, Martien,' suste haar moeder, 'ik weet niet of dat wel zo is. Vrouwen kunnen toch ook...'

Het gebeurde niet vaak dat haar moeder haar vader zo duidelijk tegensprak.

'En hou jij je mond,' blafte hij naar zijn vrouw. 'Ik weet wel dat jij er tegenwoordig nieuwerwetse ideeën op na houdt, maar ik maak uit wat hier gebeurt.'

'Kinderen...' zei Liesbeth honend. 'Ik wil werken, iets nuttigs doen.'

'Er is werk genoeg op de boerderij.'

Zo is haar leven tot nu toe. Afgeschermd van de buitenwereld, gevangen in het geloof, letterlijk op kilometers afstand van de dichtstbijzijnde bebouwing. Nou ja, afgezien van buurman Quist, tweehonderd honderd meter verderop langs de Lange Dijk. Maar die hoort bij dezelfde kerk en houdt er ongeveer gelijke ideeën op na als haar vader.

Nu heeft haar echter leven een nieuwe dimensie gekregen door haar relatie met Hannes Meekrap.

Maar ook door toedoen van Tonnie is haar leven verruimd. Liesbeth brengt veel tijd door bij haar vriendin, omdat die op haar kamer een televisietoestel en een computer heeft, zaken die er bij boer Groen niet in komen. Op die kamer is ook het plan voor het dancefeest geboren.

'Je moet vrijdagavond meegaan, Lies. Er is een dance-event waar je zalig uit je dak kunt gaan. Daar ben ik in deze saaie tijd wel aan toe.'

'Maar dat mag toch helemaal niet, zo'n feest? Corona...'

Tonnie lachte geheimzinnig. 'Het is ook geen officieel feest.' Ze steekt haar mobieltje omhoog. 'Via sociale media.'

'Illegaal, dus.'

'Ah, joh, wat maakt het uit. Lekker muziek, je bent misschien wel met z'n honderden, maar toch ben je alleen. Niemand kent je. Niemand let op je. Je bent er gewoon voor jezelf. Het is in een oude schuur, ver weg van alles. Geen politie die het merkt.'

'Ik weet het niet, hoor,' antwoordde Liesbeth, 'mijn vader vermoordt me als hij erachter komt.'

'Mijn vader mij ook, denk ik, haha. Kun je niet ongemerkt wegpiepen?'

Daar moest Liesbeth diep over nadenken, maar de verleiding was te groot. De volgende dag appte ze dat ze zou meegaan.

Dus wenste ze die vrijdagavond in mei zoals gewoonlijk om een uur of negen haar ouders

welterusten en ging naar haar mini-appartementje onder de hoge kap van de berderij. Ze verwisselde haar daagse kleding voor een jurkje waarvan haar ouders het bestaan niet kenden, deed haar jas aan, sloop via de achterdeur in de deel naar buiten en deed hem achter zich op slot. Ze liep de paar honderd meter naar de oprit van de boerderij van Tonnies ouders. Daar pikte Tonnie haar op met haar scooter voor een rit van twintig minuten naar een boerenshuur tussen de weilanden die was ingericht als disco. Ze wilden niet met de auto gaan vanwege de alcohol.

Het was er vol en heet. Bassen dreunden in een moordend ritme haar oren binnen. Een DJ op het podium zweepte de menigte op. Feestgangers verdrongen elkaar, bewogen met hun armen omhoog in de massa mee op de maat van de muziek. Liesbeth zag jongens en meisjes, kinderen van amper veertien, vijftien jaar in T-shirts en blote topjes, met rode hoofden van de drank en de drugs. Samen met Tonny danste ze mee, of ze deed iets wat voor dansen door moest gaan. Want dansen was zondig, dat had ze natuurlijk nooit geleerd. In haar nette zomerjurk met korte mouwen viel ze een beetje uit de toon, al had ze de indruk dat niemand op haar lette. Tonnie had een van haar super blote shirts aan en volgens Liesbeth droeg ze er niets onder.

Liesbeth voelde zich in dit feest totaal anders dan ze zich ooit in haar leven had gevoeld. Dit leek een ontsnapping uit haarzelf. Een soort wederopstanding, ging het door haar heen, maar ze schrok van die gedachte met een besef van zonde. Daar mocht je niet mee spotten. Maar ze duwde het weg, ze leefde even in het nu, licht in haar hoofd als ze was van alles om haar heen. Ze was matig met alcohol. En van pillen moest ze helemaal niets hebben. Als ze een drankje ging halen, lette ze goed op dat er niets door werd gemengd. Daar had Tonnie haar voor gewaarschuwd. Het was haar eerste keer op zo'n feest en ze vond het geweldig, het was een nieuwe wereld voor haar.

Ze was aan haar derde drankje toe, ongehoord veel voor haar doen, maar ze werd er niet roezig van. Ze was juist helder in haar hoofd, nam alles in zich op en dacht: dit is dus het ultieme slechte, waar mijn ouders me altijd voor waarschuwen. Plezier, ontspanning, drank, verdovende middelen, seks. Sodom en Gomorra, zou haar vader zeggen. Maar o, wat was dit gaaf. Misschien bestonden er onderlinge codes die ze niet kende, maar op het eerste gezicht leek deze disco geen huwelijksmarkt, zoals de opwekkingsbijeenkomsten in de polder. Daar kwam je alleen maar jongelui van je eigen soort tegen, met wie je veilig contact kon maken. Hier bewoog iedereen individueel op de snoeiharde muziek, zonder dat je met elkaar kon communiceren. Het leek alsof iedereen slechts aandacht had voor zichzelf.

Om half twee verlieten ze de schuur. Het feest was nog lang niet afgelopen, maar ze wilden naar huis. Toen ze weer in de buitenlucht waren dreunden de bassen na in hun oren. Tonnie was hyper en een beetje dronken, maar ze wilde weten wat Liesbeth ervan vond. Die zei dat het geweldig was. Liesbeth reed op Tonnies scootertje terug, met een aangeschoten vriendin achterop. Halverwege kwamen hun viert politieauto's met zwaailichten tegemoet. 'We zijn precies op tijd weg,' grinnikte Tonnie.

In stilte zetten ze de scooter bij Tonnies huis en Liesbeth liep langs de dijk naar haar eigen huis. Terwijl ze de sleutel in het slot van de achterdeur van de boerderij stopte, hoorde ze aan de andere kant hun golden retriever, die op de deel sliep, zachtjes grommen. Ze fluisterde een paar woorden en hij was stil. Waarschijnlijk had hij haar al geroken. Onze hond verraadt me niet, dacht ze. Ze kon nog een paar uur slapen.

Het was een keerpunt in haar leven.

Sinds die belevenis lijkt Liesbeth een ander mens. Ze heeft geroken aan de samenleving zoals die echt is, maar waar ze eerder nauwelijks weet van had. Niet de bekrompen, kleinburgerlijke schijnwereld waarin ze is groot geworden, en waarvan ze altijd heeft

gedacht dat alle mensen zijn zoals haar ouders. Ze is drieëntwintig geworden zonder de wereld te kennen, afgezien van de blik die het Reformatorisch Dagblad haar daarop gunde. Andere bronnen van informatie zijn haar onthouden. En dat in de eenentwintigste eeuw. Haar vader is principieel tegen allerlei nieuwigheden zoals computers en mobiele telefoons. Pas toen haar broer David een paar jaar geleden voor school onontkoombaar een mobiele telefoon nodig had voor het schoolprogramma Magister, kregen ook haar zus Iris en zij een mobieltje van hun vader, met prepaidkaarten. Hun vader kocht de apparaten bij een bedrijf dat door de kerk werd aangeraden. Daar werd met Parental Flux alles wat op het internet neigde naar seks of geweld afgeschermd. De gebruikersnaam en het wachtwoord ervan bewaarde hij in de kluis. David heeft nog samen met zijn vriend Bart geprobeerd de codes te kraken, maar dat is niet gelukt.

Er is geen weg terug. Liesbeth is vast van plan om de wereld verder te leren kennen. Sinds hun bezoek aan het dancefeest kampt ze echter met gemengde gevoelens. Aan de ene kant is ze een beetje jaloers op Tonnie, vanwege de vrijheid die zij van haar ouders krijgt, hoewel ook zijzelf stiekem uit huis moet sluipen om naar een nachtelijk feest te kunnen gaan. Maar aan de andere kant heeft hun uitspatting voor Liesbeth een vervelend gevolg gekregen. Want op zaterdagochtend, de ochtend na de disco, terwijl ze met hoofdpijn haar moeder hielp bij het snijden van de wrongel stond haar moeders gezicht op onweer. Zij sprak nauwelijks tegen haar en Liesbeth voelde nattigheid.

‘Natuurlijk heb ik het gemerkt,’ zei haar moeder opeens zonder inleiding. ‘Je kwam pas tegen drieën thuis. Mij neem je niet in de maling, Lies. Waar ben je geweest?’

Liesbeth was een ogenblik uit het veld geslagen, maar werd toen overvallen door een gevoel van verontwaardiging.

‘Moeder! Ik ben drieëntwintig, hoor. Ik kan gaan en staan waar ik wil.’

‘Niet zolang je nog onder ons dak woont en onder onze zorg valt. Dan hebben wij de verantwoording. Is er soms een...,’ ze kan het haast niet zeggen, ‘...een man in het spel? Een kerel? Wie is het?’

Liesbeth gaf geen antwoord en voor haar moeder sprak dat, ten onrechte, boekdelen.

‘Ik zie aan je gezicht dat je op het slechte pad bent geweest. Dat valt me van je tegen, Liesbeth. Zeg me bij nader inzien toch maar niet waar je bent geweest, want straks dwingt je vader mij om het hem te vertellen.’

‘U bent veel te volgzzaam,’ was het laatste wat Liesbeth zei. Daarna deden ze zwijgend hun werk en spraken de hele morgen niet meer tegen elkaar.

Ook de zondagochtend erop zweeg haar moeder. Liesbeth meende een zweem van angst in haar ogen te zien. Angst, of misschien ook onzekerheid.

Zég het hem dan, dacht ze. Verraad me maar. Of ben je daar te bang voor? Bang dat hij me zal... Ja, wat zal hij doen? Dat wist je bij haar vader nooit.

De ontknoping volgde aan het einde van de middagmaaltijd, toen haar vader zijn ‘grote gebed’ uitsprak. Daarin vroeg hij nadrukkelijk om vergeving van de zonde die hun kind had begaan. Ha, dacht Liesbeth, dat is zijn manier om mij te laten weten dat haar moeder het hem heeft verteld. En ze hebben besloten het te verhullen en er verder niet over te spreken. Zwijgen en de andere kant opkijken, dat is hun primaire reactie op iets wat ze niet onder ogen durven zien. En inderdaad, vanaf dat moment deden haar ouders weer gewoon tegen haar.

Terwijl ze de tractor geroutineerd keert, denkt ze: zonde! Hij moest eens weten, de schijnheil. Want het tafereel in de lege, duistere stal, vorige week, staat in haar geheugen gegrift. Na de eerste schok en de verbazing, de ontgoocheling, misschien ook teleurstelling, heeft ze er veel over nagedacht. Met wie zou mijn vader mijn moeder bedriegen? Liesbeth

zou zo gauw geen vrouw weten met wie haar vader seks kan hebben. Misschien iemand van de kerk. Buurvrouw Quist? Nee, dat is te gek voor woorden. Of was het – ze kan die gedachte haast niet toelaten – een man? Ze rilt bij het idee. Zou hij stiekem homo zijn? Dat zou een ontdekking zijn. Helemaal onmogelijk is het niet. Nooit heeft ze haar ouders elkaar zien aanhalen of knuffelen, maar dat kan ook komen door de manier waarop de kerk over die dingen denkt. Alleen voor de voortplanting.... Haar vader heeft bizarre ideeën over vrouwen. Dat zij onderdanig moeten zijn aan de man, want dat staat in de Bijbel. Dat vrouwen zich kuis moeten kleden. Dat haar moeder hem niet mag tegenspreken waar anderen bij zijn. Dat de rol van de vrouw zich beperkt tot het krijgen van kinderen, maar dat de vader weer hoofdzakelijk de opvoeding van die kinderen bepaalt.

Ze kijkt op haar horloge en ziet dat de middag vordert. Het is dinsdag en vanavond gaat ze naar de wekelijkse catechisatie die door haar vader wordt gegeven.

Die avond om half acht zit boer Groen in zijn zwarte ouderlingepak aan het hoofd van de grote tafel. Een opengeslagen Bijbel ligt voor hem.

Marcel en Frieda zijn er al. Die zijn altijd op tijd omdat ze een eind moeten fietsen. Ook haar zus Iris is er al, met een verveeld gezicht. Even later komt Fred binnen en kort daarna Tonnie Quist. Ze gaan allemaal zomers gekleed, behalve Iris en Liesbeth die hun gewone refokleding dragen, maar Tonnie loopt er wel erg bloot bij. Ze heeft hetzelfde shirtje aan als in de disco, maar deze keer met een duidelijk zichtbare bh eronder. Boer Groen trekt bleek weg als ze binnenkomt. Maar hij zegt er niets over.

‘Jongelui,’ begint hij, ‘vanavond is de laatste bijeenkomst. Daarna zijn jullie klaar om belijdenis te doen. Toe te treden als volwaardige leden van onze kerk. Daarom nemen we de belangrijkste kerkelijke rituelen door.’

Meer dan een uur spreekt hij de jongelui toe. Ze zitten erbij zonder veel moeite te doen om niet te laten blijken dat het hun nauwelijks interesseert. Ze zijn door hun ouders gestuurd en vinden het zonde van hun avond, zeker met dit mooie weer. Maar Liesbeths vader merkt dat niet, bevlogen als hij is om zijn stellige overtuigingen over te dragen op de jeugd. Om kwart voor negen sluit hij de bijeenkomst af met een lang gebed. Daarna kunnen ze naar huis.

‘Blijf je nog even hier?’ vraagt Liesbeth aan haar vriendin.

Tonnie kijkt op haar horloge.

‘Nou, ik moet nog wat doen. Voor mijn werk,’ legt ze uit. Ze zwaait en loopt in de richting van de voordeur.

‘Oké, ik zie je,’ reageert Liesbeth. Ze verlaat de kamer en loopt de trap op naar haar appartementje. Het is warm onder het hoge dak. Ze opent het Velux raam in het schuine dak en trekt de hor naar beneden, ontdoet zich van haar bezwete kleding en neemt een douche. Vervolgens trekt ze een nachtpon over haar hoofd en gaat in de Ikea-fauteuil zitten lezen.

Door het gaas van de hor voelt ze frisse avondlucht binnenstromen, wat haar op een idee brengt. Het is nog geen kwart over negen en ze besluit om nog even van de afkoeling buiten te genieten. Iris en David zijn op hun kamers, haar vader en moeder zullen wel in de woonkamer zitten te lezen en te handwerken, zoals ze iedere avond doen.

Liesbeth slaat haar ochtendjas om en loopt op haar slippers zachtjes de trap af, door de deel naar de achterdeur. De hond komt kwispelend aangelopen, maar die mag niet mee. Want uit ervaring weet ze dat het dier, als hij eenmaal buiten is, als een dolleman naar alle uithoeken van het erf gaat rennen en ze heeft geen zin om in deze kledij achter hem aan te gaan.

Het is doodstil rond de boerderij. Er is geen verkeer in de omgeving te bekennen, alleen de vogels zijn luidruchtig. Een merel zit op de nok van de boerderij te fluiten. Dan ziet ze aan de overkant van het erf iets bewegen. Ze duikt weg tegen de muur van de boerderij en wacht. Het is haar vader die in de richting van de stallen loopt. Nee, lopen kun je het niet noemen,

het is meer sluipen wat hij doet. Liesbeth houdt haar adem in. Dit is niet de boer die zijn erf betreedt. Dit lijkt meer op iemand die iets aan het doen is wat het daglicht niet kan verdragen. Haar gedachten flitsen naar wat ze een week eerder heeft gezien in de jongveestal. Zou hij weer...? Het is intussen vrijwel donker. Als een haas gaat ze terug naar haar kamer om zich te verkleden. Ze wil zo onzichtbaar mogelijk zijn. Snel trekt ze haar donkere, lange rok weer aan, verwisselt haar nachthemd voor een zwart shirt met lange mouwen, knoopt een donkerblauwe hoofddoek om haar blonde haar, stapt in haar slippers en verlaat de boerderij door de achterdeur. Geluidloos loopt ze vijftig meter verder, om de hoek van de grote melkstal naar haar stal voor het jongvee waar ze haar vader de vorige keer betrapte. Daar ziet ze hem niet. Dus sluipt ze verder, langs de oude hooiberg naar de andere gebouwen. De merel zit nog steeds te fluiten. Als hij een ogenblik stil is hoort ze een gerucht. Het is afkomstig uit het onderkomen van hun Limousinstier, die liefkozend Teun wordt genoemd, omdat het zo'n rustig en goedmoedig dier is. Voorzichtig gluurt ze naar binnen waar ze de geluiden hoort. Het is een L-vormige ruimte. In een hoek staat het achtereind van een namaak-koe waarop Teun nu en dan zijn kunstje moet doen. Rechts, in de korte zijde van de L is het hok van het enorme dier gebouwd, een ruimte afgeschoten met zware balken, met een voedertrog en dik stro op de betonnen vloer. Liesbeth spitst haar oren. Om de hoek hoort ze de stem van haar vader, voor haar onzichtbaar, die nu heel anders klinkt dan zijn gebruikelijke bombastische geluid.

'Dit is onze stier. Hij heet Teun.'

'Mag ik hem aanraken?' hoort ze een vrouwenstem vragen. Op dat moment slaat haar hart een slag over. Ze kent die stem, het is onmiskenbaar de stem van haar vriendin Tonnie.

Liesbeth dwingt zichzelf kalm te blijven en af te wachten.

'Ja, hoor. Hij is de rust zelf.'

Ze hoort Tonnie giechelen.

Geleidelijk begon de jongen eraan te wennen dat zijn moeder niet meer zou terugkomen en dat er een andere vrouw voor hem aan het zorgen was. Hij was er nu zeker van dat zijn echte moeder hem in de steek had gelaten. Maar minder zeker was hij ervan of hij deze nieuwe vrouw wél kon vertrouwen. Zou zij hem ook niet weer aan zijn lot overlaten? Zijn vader had hem uitgelegd dat dit niet zijn nieuwe moeder was. Maar ze deed wel ongeveer alles wat een moeder ook doet. En na een tijdje leek het alsof zijn vader haar ook als zijn nieuwe vrouw zag. In zijn jongensbrein was in de loop van zijn korte leven het denkbeeld gegroeid dat je nooit zeker wist of grote mensen zich aan hun woord zouden houden, of dat ze zouden doen wat ze zeiden. Dat had hij van zijn moeder geleerd. Zelfs je eigen moeder kun je niet vertrouwen. Vanuit dat gezichtspunt wist hij niet of hij ervanuit mocht gaan dat hij zich aan deze vrouw kon hechten. Maar hij vond haar wel aardig.

Langzaam groeide er echter een band. De jongen werd minder afstandelijk tegenover haar. Hij zat intussen in groep vier van de basisschool en het leren ging hem goed af. De nieuwe vrouw van zijn vader drong zich niet aan hem op, maar zij was er wel als hij haar nodig had. Ze kon hem helpen als hij iets niet helemaal begreep. Ze vertelde hem dat zij zelf schooljuf was geweest, op een andere school dan waar hij op zat, maar dat ze nu van huis uit een internetbedrijf leidde. Ze huurde een lege garagebox in de buurt waar ze haar handel opsloeg. Ook het schuurtje achter hun huis stond vol met kartonnen dozen.

‘Ga jij nu met haar trouwen?’ vroeg de jongen op zeker moment aan zijn vader. Die had geglimlacht en langzaam zijn hoofd geschud.

‘Nee, jongen, dat kan niet. Je moeder en ik zijn nog steeds getrouwd, ook al woont ze in het ziekenhuis.’

‘Is dat een gekkenhuis?’

Zijn vader schrok. ‘Wie zegt dat?’

‘De jongens op school. Die beweren dat moeder gek is geworden.’

Er verscheen een traan in het linkeroog van zijn vader.

‘Dat is heel erg, dat ze dat zeggen. Je moeder is ziek, ja. Maar ze is nog steeds je moeder, vergeet dat nooit.’

De jongen dacht: dus die jongens kun je ook niet vertrouwen. Ze zeggen maar wat. Maar zijn volgende gedachte was: wat nu als mijn vader liegt en de jongens toch gelijk hebben?

Hierover liep hij een paar dagen te tobben. Zijn vader merkte het aan hem en aarzelend vertelde hij wat hem dwars zat. Wat was er met zijn moeder aan de hand?

‘We gaan in het weekeinde naar haar toe,’ beloofde hij. ‘Dan kun je het zelf zien.’

Die zaterdag reden ze na anderhalf jaar weer samen de lange rit naar het psychiatrische ziekenhuis in de bossen. De jongen herkende het gebouw en wilde naar de kamer van zijn moeder lopen. Maar zijn vader zei dat ze daar niet meer woonde. Ze moesten nu een trap op en twee gesloten deuren passeren die zijn vader met een pasje kon openmaken. Aan de andere kant van de tweede deur stonden twee vrouwen en een man op wacht die naar buiten wilden.

‘Ik moet naar mijn man,’ riep de vrouw met een hoge stem. Een van de mannen deed een stap naar voren. Zijn vader zei tegen de vrouw dat dat niet kon en duwde zachtjes de man terug de gang in, terwijl ze samen naar binnen stapten en de deur zich automatisch achter hen sloot. Het was een eind lopen door lange gangen, en eindelijk was daar de deur naar de kamer van zijn moeder. Ook om deze deur te openen moest het pasje worden gebruikt. Zijn vader zei: ‘Toe maar’ en duwde de jongen de kamer in.

Voor het raam, ineengedoken op een stoel zat een vrouw die hij nauwelijks herkende. Bij

hun binnenkomst draaide ze zich in hun richting en reageerde traag op hun komst. De jongen schrok toen hij haar aankeek. Het was inderdaad zijn moeder. Maar ze had nu een grijs, ingevallen gezicht, alsof ze in geen jaren in de buitenlucht was geweest, wat misschien ook wel zo was. Ze droeg een jurk die hij nog herkende van voorheen, maar die was haar nu te groot. Haar prachtige lange haar was kort geknipt en zat piekerig. De jongen dacht: is dit alles wat er van mijn moeder, mijn mooie moeder, over is? Dit had hij niet verwacht. Dus zo zag die ziekte eruit. Hij deed een stap terug en zocht steun bij zijn vader. Op de terugweg in de auto spraken ze erover.

‘Je hebt nu gezien dat je moeder erg ziek is.’

Dat moest de jongen toegeven, ook dat hij nu duidelijk kon zien dat ze ziek was.

‘Ze moet in het ziekenhuis blijven. Ze heeft frontotemporale dementie. Ook al zo’n moeilijk woord. Maar ik zal het uitleggen. Bij mensen met die ziekte zijn delen van de hersenen beschadigd. Ze veranderen van karakter en persoonlijkheid. Later kunnen ze niet meer praten of zich iets herinneren. Nou ja, misschien is het wel te moeilijk voor je.’

‘Nee,’ zei de jongen. Ik had al gemerkt dat mijn moeder veranderde voordat zij naar het ziekenhuis ging.’

‘Ja, dat klopt.’

Het bezoek aan zijn moeder leidde ertoe dat hij meer toenadering zocht tot de nieuwe vrouw in huis, die hij een beetje als zijn nieuwe moeder ging beschouwen.

Tot die fatale herfstavond.

Een jonge vrouw, een vriendin van haar, kwam haar vroeg op de avond ophalen.

‘We gaan samen naar de repetitie van de toneelclub,’ vertelde ze terwijl ze op haar vriendin wachtte. Zijn nieuwe moeder kwam naar beneden en aarzelde bij de kapstok.

‘Het is een beetje regenachtig,’ zei ze. ‘Misschien kunnen we beter met de auto gaan.’

‘Nee,’ lachte de jongen, ‘jullie gaan toch zeker op de fiets? Stoere Hollandse vrouwen.’

Ze keek hem aan en zei: ‘Je hebt gelijk. Laten we maar stoer zijn.’

Hij keek hen na terwijl ze in het donker wegfietsten. Het viel hem op dat het achterlicht van zijn nieuwe moeder niet brandde.

Anderhalf uur later ging de bel en stonden er twee politieagenten voor de deur. Zijn vader trok bleek weg toen hij de gezichten van de mannen zag.

‘We hebben slecht nieuws,’ begon de ene agent. ‘Het gaat om uw vrouw. Kunnen we binnenkomen?’

‘Is ze overleden?’ vroeg zijn vader. ‘Dat zat er aan te komen.’

De agenten keken verbaasd en stapten over de drempel. Een seconde later realiseerde zijn vader zich zijn vergissing. De inrichting waar zijn vrouw verbleef zou hebben gebeld als zijn vrouw was overleden. De politiemensen hadden het niet over de moeder van de jongen, maar over zijn nieuwe moeder. Met ernstige gezichten vertelden ze wat er was voorgevallen. De jongen ving flarden van het gesprek op.

‘Donkere, bochtige dijk, regenachtig, aangereden door een auto. De vriendin ongedeerd, maar... Ongelukkig terecht gekomen. Gebroken nek. Een arts. Alcoholbloedproef.’

Zijn vader huilde. Dat had de jongen nog niet eerder gezien.

Hij rende naar zijn kamer zodra hij had begrepen wat er was gebeurd. In zijn hersens was het kortsluiting. Totdat er een krachtige gedachte boven kwam drijven.

‘Nu laat mijn nieuwe moeder me ook in de steek...’

‘Hoi Ramon,’ met mij. ‘Ben je al een beetje over de schok van de tuin heen?’

Ramon Pirotti is verbaasd dat hij haar stem hoort. Zo vaak belt zijn dochter niet, en zeker niet zonder aanleiding. Corinne is niet zo van de kletspraatjes, in tegenstelling tot zijn vrouw Josien, die regelmatig een uur met een vriendin aan de telefoon hangt.

‘Nou...’ reageert Ramon, ‘ik ben niet zo gauw van mijn stuk te brengen. Maar die aanval op mijn tuin, dit komt wel dichtbij.’

‘Dat snap ik. Zelf zou ik denk ik geen oog meer dichtdoen. Heeft de politie al een idee wie erachter zit? Of zitten?’

‘Ik heb dat geheimzinnige mailtje doorgestuurd naar een speciale afdeling van de politie. Nog niks terug gehoord.’

‘Maar je hebt wel een idee?’

‘Ja, nou ja, ik denk natuurlijk aan die activisten in *Actueel*, die complotdenkers. In dat dreigmailtje stonden de woorden ‘*de échte waarheid*’, met een *accent aigu*. Zo noemden die lui zich ook, dat is toch al te toevallig?’

‘Ja.’

‘Maar inspecteur De Groot zei dat die mensen onder valse namen werken. Ze bestaan gewoon niet, tenminste niet met die identiteit.’

‘Oké. Nou, ik heb ook het internet afgezocht. Daar staat alleen maar een onschuldige website van ‘*De échte waarheid*’ met allerlei onzin op, maar die is niet terug te voeren op wie erachter zitten. Blijkbaar hebben ze iemand die goed thuis is in de digitale wereld. Verder heb ik op het internet geen ‘échte waarheid’ gevonden – haha, da’s een goeie – afgezien van wat religieuze shit. Maar weet jij dat er een tweede internet bestaat?’

‘Hè?’

‘Jazeker, dat heet het Darknet. Als je informatica studeert, dan maak je daar ook kennis mee. Dat is een wereldwijd web dat een gigantische hoeveelheid websites bevat, die je niet met je gewone browser kan zoeken. Het héét darknet en daar gebeuren inderdaad allerlei duistere dingen, haha.’

‘Is het niet link om daarop te gaan?’

‘Als je voorzichtig bent niet. Je kunt er verboden producten kopen, wapens, criminele zaken natuurlijk. Maar het wordt ook gebruikt door wetenschappers, hoor, bijvoorbeeld voor het uitwisselen van wetenschappelijk werk dat ze niet aan de grote klok willen hangen.’

‘Klinkt spannend.’

‘Enfin, ik kan momenteel toch geen colleges volgen vanwege dat beroerde virus. Dus zou ik daar best eens voor je willen gaan zoeken...’

‘Ik voel een “maar” aankomen.’

‘Tja, ik doe dat liever niet met mijn goeie laptop...’

Ramon barst in lachen uit.

‘Nou ja,’ reageert Corinne verdedigend, ‘op het darknet zweven ook een boel malware, spyware, ransomware, gemene virussen en ander ongedierte rond. Ik loop niet graag het risico dat ik al mijn bestanden kwijtraak, of zo. Dus zou een speciale laptop wel handig zijn.’ Ramon denkt: en of ik die maar wil betalen.

‘Hé, Corinne, wij zorgen er al voor dat je straks zonder studieschuld de samenleving in kunt...’

‘Ja, ja, ik weet het.’

Hij denkt even na.

‘Nou ja, het is dat je enig kind bent... En natuurlijk omdat je me wilt helpen.’

‘Dankjewel, pa!’

‘Ja, nu is het opeens “pa” hè?’

Een dag later belt ze ’s avonds op.

‘Ik heb hem gekocht, hoor. Dankjewel voor de nieuwe laptop!’

‘Mail me de rekening maar, dan kan ik schrikken...’

‘Doe ik. Ik heb hem meteen ingericht en nu kan ik voor je gaan zoeken. En moet je horen, ik krijg er hulp bij. Een docent van me is een *ethische hacker*. Hij helpt onder andere de krijgsmacht om cyberaanvallen te voorkomen. Daar heeft hij allerlei technieken en trucs voor, daar leer ik veel van.’

‘Helpt hij de krijgsmacht soms ook om zelf cyberaanvallen te kunnen doen?’ kan Ramon niet nalaten te vragen. Daar heeft Corinne geen antwoord op.

Weer een dag later krijgt Ramon kort na elkaar twee e-mails. Een van een politiefunctionaris en een van zijn dochter. De eerste is kort en duidelijk.

‘Tot onze spijt hebben we de e-mail die u ons heeft gestuurd niet kunnen traceren.

Vanwege een hoog technische versleuteling is het IP-adres niet achterhaalbaar. Mocht u verdere aanwijzingen ontvangen, dan zijn wij uiteraard graag opnieuw tot uw dienst.’

De mail van Corinne biedt meer perspectief.

‘Hoi Ramon, samen met Emirhan (mijn docent) heb ik gezocht op het darknet.

Ontzettend boeiend. En we hebben inderdaad een site gevonden die “De échte waarheid” heet. Die site was zwaar verstoep en versleuteld, maar Emirhan heeft kans gezien om hem te hacken. Hoe hij dat doet, wil hij me helaas niet vertellen. Maar we hebben er nu toegang toe, en dat opent volgens hem interessante mogelijkheden. Hij zegt dat we bijvoorbeeld hun onderlinge conversaties niet alleen kunnen volgen, maar ook kunnen veranderen of vervalsen. Of we kunnen ze bestoken met fake-berichten.

Koekje van eigen deeg, zagezegd. Denk daar maar eens over na. Groetjes Corinne.’

Ramon moet deze informatie tot zich laten doordringen. En hij moet er inderdaad over nadenken. Blijkbaar maakt de digitale techniek het mogelijk om anderen te misleiden zonder dat ze het zelf in de gaten hebben. Het is een interessante mogelijkheid om wraak te nemen op die complotdenkers. Nee, het zijn niet alleen denkers, het zijn ook doeners, zie zijn tuin! Maar dan denkt hij: hoezo, ethisch hacken?

Zo zit Ramon Pirotti nu eenmaal in elkaar: hij heeft last van ethische scrupules.

Ramon is geen filosoof, maar vraagt zich toch af of de ideeën van die docent van Corinne niet even crimineel zijn als *‘De échte waarheid’* zelf. In zijn leven en werk heeft hij zich altijd willen houden aan het morele gebod van de door hem bewonderde filosoof Immanuel Kant, dat deze de *Categorische Imperatief* noemde. *“Handel zo, dat wat jij persoonlijke wilt, altijd ook als principe van een algemene wetgeving kan gelden,”* luidt het. Oftewel: een gebod waarvan iedereen zou wensen dat anderen zich eraan houden, en waaraan jij je zelf dus ook houdt. Dat zou het algemene principe moeten zijn. Het is een principe dat ook in zijn werk een grote rol speelt. Ja, dat misschien wel doorslaggevend is geweest voor zijn beroepskeuze. *‘Ik zal mij verre houden van iedere welbewuste slechte daad en van elke verleiding,’* staat in de artseneed van die goeie oude Hippocrates die hij heeft afgelegd. En nu wordt hij in verleiding gebracht... Om wraak te nemen. Om in te breken in de website van iemand anders met de bedoeling om die ander te benadelen, te duperen. Dat is toch lastig met dit principe te rijmen.

Maar goed, in de gegeven omstandigheden... En wie is hij, dat hij de morele standaard van Kant zou moeten hooghouden, terwijl hij zelf geterroriseerd wordt?

Hij schrikt van zijn eigen gedachten. Ik ben dus in feite geen haar beter dan anderen, denkt hij.

Die nacht kan hij lastig in slaap komen, bezig als zijn geest is met het dilemma. Er doet zich mooie mogelijkheid voor om zijn belagers dwars te zitten, maar zijn geweten speelt op. Dat *'De échte waarheid'* achter het vernielen van zijn tuin zit, daar twijfelt hij geen moment aan, ook al kan de politie dit niet bevestigen. Maar 'ethisch' hacken van hun website... Dan krijgt hij een inval. Hij besluit zijn dilemma voor te leggen aan Freek Bogaards, een oude vriend van hem die filosoof is. Pas daarna valt hij in slaap.

De volgende avond rijdt hij naar Nijmegen waar Freek Bogaards woont en op diens werkkamer legt hij het probleem aan zijn vriend voor.

'Je hebt een punt te pakken, Ramon,' zegt hij als Ramon is uitgesproken. 'Toen je me belde ben ik er alvast over gaan nadenken. En troost je, er zullen niet zoveel mensen zijn als jij die zich überhaupt die ethische vraag stellen.'

'Ik leg hem aan jou voor, en ik vraag je er vanuit je beroep over mee te denken.'

Freek loopt naar de boekenkast en haalt 'Ethica' van Benedictus Spinoza tevoorschijn.

'Oké,' zegt hij, 'de ethische vraag is dus of je iemand opzettelijk kwaad zou mogen berokkenen. Ik moet dan meteen aan Spinoza denken. Die zegt in zijn "Ethica": *Een vrij mens handelt nooit bedrieglijk, maar altijd te goeder trouw*. En dat bedoelt hij absoluut, er zijn bij hem geen uitzonderingen mogelijk. Zelfs in noodsituaties of levensbedreigende situaties mag je volgens hem niet liegen of bedriegen. Wat mij betreft gaat hij hier veel te ver, maar zeg dat nooit tegen een verstokte Spinoza-aanhanger. Volgens die lui heeft Spinoza namelijk nooit ongelijk. Ha, ha.'

Ramon zegt: 'Tijdens mijn studie was ik bij een college over Kant dat me is bijgebleven.'

'Een groot denker, ja. Die heeft inderdaad met zijn Categorische Imperatief iets vergelijkbaars geponeerd. Interessant.'

'Maar even weer met beide benen op de grond, Freek. Ik vraag me dus af of het ethisch gezien verantwoord is om op de website van mijn belagers in te breken en daar verwarring te zaaien. Ga ik dan moreel de fout in?'

'Die lui hebben je aangevallen, toch?'

'Ze hebben de tuin van mijn praktijkgebouw vernield. Dat kost een paar duizend euro om te herstellen. En wie weet waar ze nog meer toe in staat zijn.'

Freek denkt even na voordat hij zijn mening formuleert.

'Mag je bedriegen uit lijfsbehoud,' zegt hij. 'Komt het daar in het kort op neer?'

'Nou ja, lijfsbehoud...'

'Goed, goed. Jij bent arts. Je hebt de eed van Hippocrates afgelegd, en daarin staan allerlei beloftes die je in deze tijd redelijkerwijs niet meer kan houden. Euthanasie, bijvoorbeeld.'

'Inderdaad. Weet je dat in die eed ook staat dat je zo nodig je bezit met je leermeester moet delen?' lacht Ramon. 'Dat doe ik dus ook niet.'

'Nou ja,' zegt Freek, 'voor de ethiek geldt volgens mij dezelfde vraag. Hoe rigide moet je zijn in eerlijkheid? Natuurlijk moet je altijd eerlijk en oprecht zijn, maar er zijn wel grenzen. En om op Immanuel Kant terug te komen: de Categorische Imperatief, het algemene voorschrift, is volgens mij ook geldig als het om specifieke situaties gaat. Zoiets als: "Wat mij is toegestaan in dit speciale geval, is voor iedereen in eenzelfde of vergelijkbaar geval toegestaan." En dat kan dan ook als algemene wetgeving gelden.'

'Dus...'

'Dus voel je wat mij betreft niet al te veel belemmerd door ethische principes, als zich een specifieke situatie voordoet waarin je daarvan beredeneerd zou mogen afwijken.'

Er valt een langdurige stilte.

'Jeetje, Freek, je bent bijzonder dat je dit zomaar even ophoest.'

'Er is over nagedacht, hoor. Ik hoop je een beetje op weg te hebben geholpen. Zullen we nog

even gezellig bijkletsen met een glas wijn? Hoe is het verder, thuis?’

‘Geen alcohol, Freek, daar heb ik mijn lesje mee geleerd, zoals je weet.’

Freek schrikt.

‘Ja, dat is waar. Hoe lang geleden is dat alweer?’

‘Tweeëntwintig jaar. Sindsdien heb ik geen druppel alcohol meer gedronken.’

‘Hou dát principe maar rigide overeind.’ Lachend gaat hij Ramon voor naar de woonkamer.

De volgende avond zit Ramon Pirotti met gefronste wenkbrauwen achter zijn tv-toestel. Hij kijkt naar de opname van *Actueel* met de complotdenkers van de vorige maand. Dat had hij al eerder gedaan, maar nu bekijkt hij hem opnieuw, maar met een andere insteek. Met alle mensenkennis die hij denkt te bezitten observeert hij de drie figuren die tijdens de uitzending tegenover hem aan tafel zaten en probeert ze te peilen. Wat motiveert deze mensen? Waarom vluchten ze in hun ongerijmde fantasieën? Om de werkelijkheid niet te hoeven zien? Uit angst? Uit weerzin tegen de samenleving waar ze, ondanks alles, toch deel van uitmaken? In feite spelen ze alle drie een rol. Ze zijn niet wie ze zijn, en dat vindt Ramon veelzeggend. Ze zijn anoniem in hun verzet.

Hij kijkt geconcentreerd naar Joep Quint. Wie deze man in het echt ook mag zijn, hij heeft iets weg van Ted Neeley in *Jezus Christ Superstar*. Met ogenschijnlijk vriendelijke ogen, waarin echter nu en dan een gevaarlijk licht vonkt. Hij is overduidelijk de leider van het stel. Naast hem zit Brechtje Pascal in haar kleurrijke, geblokte overhemd. Haar achternaam, Pascal, waarom zou ze die gekozen hebben? Vanwege de Wet van Pascal? *De druk in een vloeistof zet zich naar alle kanten gelijkmatig voort*. Het zou symbolisch kunnen zijn, maar dan moet deze vrouw welhaast een natuurkundige achtergrond hebben. Naast Brechtje zit Roos Vijling, een vrouw die zichzelf aardig heeft toegetakeld. Sexy jurkje, zwaar geschminkt, rare bril op, waarschijnlijk een pruik. Doet dus veel moeite om anoniem te blijven.

Ramon let vooral op de non-verbale signalen tussen de drie. De belangrijkste conclusie uit zijn observatie is dat uit hun onderlinge gedrag zonneklaar blijkt dat ze elkaar nauwelijks kennen en dat verwondert hem. Hij ziet wederzijdse vragende of verwonderde blikken. En hij ziet het aan hun oogbewegingen, die – als je erop let en de betekenis ervan kent – veel van hun innerlijk verraden. En nadat hij de uitzending twee keer geconcentreerd heeft bekeken, weet hij het. Zijn inschatting is dat Roos Vijling de minst zekere van de drie activisten is, degene met het minste zelfvertrouwen. Regelmatig gluuert ze naar de beide anderen, en vooral naar Joep, alsof ze voortdurend bevestiging zoekt. En uit diverse subtiele bewegingen van Joep meent hij te kunnen afleiden dat hij Roos in de gaten houdt, haar niet volledig vertrouwt. Als Ramon in deze club wil infiltreren, en dat wil hij, dan kan hij het beste zijn pijlen richten op Roos Vijling.

Hij sluit de opname af en trekt zich terug op zijn werkkamer. Daar zet hij zich achter zijn laptop om de tekst te bedenken die door Corinnes docent op de website van *‘De échte waarheid’* op het darknet zal worden geplaatst. Corinne heeft hem verteld dat er een soort besloten chatbox is waarmee de leden berichten uitwisselen en die lijkt een goede ingang te zijn. Alleen weet Ramon verder helemaal niets van de drie mensen of hun onderlinge verhoudingen. Hij heeft de indruk dat Joep het groepje op een autoritaire manier leidt. En hij vermoedt dat ze onderling ook weinig van elkaar weten. Het is dus zaak om zo algemeen mogelijk te formuleren.

Joep en Brechtje, ik weet niet zeker of ik nog wel achter de doelstellingen van ‘De échte waarheid’ sta. Na de tv-uitzending ben ik gaan nadenken. Ik was onder de indruk van die psychiater. Misschien heeft hij wel gelijk dat ik niet helemaal goed bij mijn hoofd ben. En jullie dus ook niet. Ik ga hulp zoeken en ben van plan om vanaf nu geen acties meer te ondernemen die illegaal of misdadig zijn. Ik voel me verplicht om

de acties tot nu toe bij de politie te melden. Roos.

Dit bericht zal de gemoederen behoorlijk in beweging brengen, vermoedt Ramon. Met een mailbericht stuurt hij de tekst naar zijn dochter. Het is al laat in de avond, maar Corinne reageert direct. 'Ik ga het meteen naar Emirhan sturen,' mailt ze terug.

Als hij de volgende ochtend zijn mobiel pakt, ziet hij dat er een WhatsApp van Corinne is.

Aan het ontbijt bromt Ramon tegen Josien: 'Het lijkt wel alsof die lui in het onderwijs allemaal 's nachts werken, ze zijn niet goed wijs', waarbij hij voor het gemak zijn eigen studietijd vergeet. Tijdens het vroege ochtenduur is hij nooit op zijn vrolijkst. Na de eerste koffie leest hij de app van Corinne.

'Emirhan heeft het bericht om 00.43 uur in hun chat geplaatst. Ik app je zodra ik nieuws heb.'

Dat nieuws kwam in de loop van de middag, deze keer weer via e-mail.

'Emirhan heeft me net gemaild. Joep Quint heeft gereageerd,' schrijft ze. 'Zie de bijlage.'

'Ik heb steeds al gedacht dat je een vuile verraadster was. Donder maar op, maar als je het lef hebt om naar de juten te lopen, dan weet ik je te vinden. Dan kun je je laatste gebedje opzeggen.'

Ramon ervaart ondanks zijn eerdere gewetensbezwaren een zekere voldoening, maar hij heeft nog geen idee wat hij met zijn actie teweeg heeft gebracht.

Terug op haar kamer, na haar traumatische belevenis in het hok van de stier, laat Liesbeth zich op haar bed vallen. Daar blijft ze een tijdje trillend liggen en probeert zich te ontspannen. Haar vader of Tonnie, ze weet niet wie ze op dit moment het meeste haat en het kan haar ook niet schelen. Dit is het verschrikkelijkste wat ze ooit heeft gezien. Tonnie, die ze vertrouwde, met wie ze haar geheimen deelde. En haar vader, tegen wie ze, ondanks zijn vreemde ideeën en zijn kuren, toch nog wel op keek.

Ze waren zo met elkaar bezig dat ze haar aanwezigheid niet hebben opgemerkt.

Minstens een kwartier ligt ze op haar rug totdat haar hartslag weer normaal is en ze helder kan denken. Dan komt ze overeind om te kijken of ze Tonnie en haar vader ziet terugkomen. Vanuit haar dakraam kijkt ze niet uit op het erf, maar ze kan wel de oprijlaan van de boerderij zien en de Lange Dijk. Tonnie moet daar op weg naar huis een keer langs komen. Ze wacht nog twintig minuten, maar ziet niemand voorbijkomen.

Dan hoort ze de achterdeur van de deel en de hond die vrolijk blaft. Ze sluipt naar de overloop met uitzicht over de deel en ziet haar vader langslopen. Zijn gezicht staat ernstig. Liesbeth denkt: nu is hij weer de gelovige boer op weg naar zijn vaste uurtje Bijbelstudie 's avonds laat. Ze verbaast zich over zichzelf, dat ze in één avond zo cynisch tegen haar vader is gaan aankijken.

Ze kijkt nog een keer door het tuimelraam, maar geen spoor van Tonnie. Misschien is ze door de weilanden teruggelopen.

Haar ogen dwalen naar de weg waarover ze in de schemering een figuurtje ziet naderen. Ze herkent haar zus Iris met haar studententas onder de arm. Een spoortje jaloezie overvalt haar. Ze loopt rechtop, zelfverzekerd, haar hoofd iets achterover, kennelijk genietend van de laatste avondzon. Ze ziet er gelukkig uit. Ze draagt een zwart hemdje zonder mouwen, alsof hier in huis niet de regel geldt dat je lichaam bedekt moet zijn. Haar blonde haar hangt los. Mooie meid, mijn zusje, denkt ze. Zij heeft zoveel wat ik niet heb, een knap gezicht, een slank figuur, lange blonde lokken en ze heeft ook nog het geluk goed te kunnen leren. Zodra ze haar studie voor onderwijzeres heeft voltooid zal ze vast en zeker deze boerderij vaarwelzeggen. Zij wel. Misschien gaat ze wel in de Randstad wonen.

Liesbeth laat zich in haar leesstoel zakken en pakt het boek waar ze mee bezig is. Ze kan zich er niet op concentreren en zit maar wat voor zich uit te staren. De rust duurt niet lang. Door de vloer heen klinken de stemmen van haar zus Iris en haar vader. Ze kan niet precies verstaan wat er wordt gezegd, maar het lijkt veel op ruzie. Dat komt eigenlijk nooit voor in hun gezin. Haar vader kan met harde stem zijn opvattingen verkondigen en duldt geen tegenwerpingen. Hij kan een van de kinderen een uitbrander geven of hen met luide stem wijzen op de plichten die zij als kinderen hebben. Maar deze keer is het anders. Ze hoort dat haar zus hem tegenspreekt.

‘Ik ben eenentwintig! Ik ben volwassen,’ hoort ze haar roepen. ‘Jullie kunnen me wat.’

Daarna is het weer even iets rustiger, tot haar vader opnieuw begint te schreeuwen. Zo te horen is het zijn gebruikelijke hel- en verdoemenisverhaal.

‘Verloren!’ roept hij op zeker moment. En even later weer de schelle stem van Iris: ‘Ga zelf maar naar de hel waar je zo verschrikkelijk bang voor bent. Dan kun je daar de duivel en al je gelovige vriendjes ontmoeten.’

Liesbeth weet niet wat ze hoort. Nog weer later klinkt de dreun van een dichtknallende deur. Ze verlaat haar kamer en loopt naar beneden, Iris tegemoet. Heimelijk is ze trots op haar zus, die iets doet wat zij, zo realiseert ze zich nu, al veel eerder had moeten doen: weerwoord geven. Halverwege de trap ziet ze haar zus en zegt dat ook tegen haar. Maar Iris antwoordt

kortaf en loopt door met een van woede vertrokken gezicht. Liesbeth draait zich om en gaat de trap weer op.

Niet veel later ziet ze vanuit een donker hoekje van de balustrade hoe Iris met een gepakte tas het huis verlaat, haar vader in verbijstering achterlatend. Dit ziet er ernstig uit, maar wat kan ze doen? Ze haalt haar schouders op, gaat naar haar kamer terug en probeert weer te lezen. Maar de letters vervagen door haar gedachten.

Beneden is het nu stil. Waarschijnlijk zitten haar vader en moeder op fluistertoon met elkaar te praten. Dan dringt er in de stille boerderij een vreemd geluid tot haar door. Ze loopt haar kamer weer uit om het beter te kunnen horen. Het is een soort jankend geluid dat haar verontrust. In dit oude gebouw klinken altijd wel geluiden, voornamelijk van krakende balken of van mussen die kans hebben gezien om binnen te komen, maar dit is anders. Ligt de hond soms te janken? Ze leunt weer over de balustrade en kijkt de deel in, maar ze ziet Bas rustig in zijn mand liggen. Het geluid komt van de andere kant. Ze loopt terug, het woongedeelte binnen, de gang in waaraan de slaapkamers liggen. Het geluid komt uit Davids kamer. Ze luistert aan zijn deur, het lijkt wel alsof hij huilt. Ze drukt haar oor tegen de deur en hoort dat hij inderdaad ligt te huilen, met lange uithalen. Haar broer van achttien, huilen? Ze aarzelt. Ze zijn niet gewend om op elkaars slaapkamers te komen. Hun vader heeft hen ooit, toen ze jonger waren, verboden om als meisjes in de kamer van een jongen te komen, en andersom. Maar deze situatie lijkt haar niet normaal, een huilende broer.

Ze klopt op de deur, maar er komt geen reactie. Alleen scheurende uithalen van een groot verdriet. De deur is niet op slot. Ze opent hem voorzichtig op een kier en gluurt naar binnen. Daar ligt hij, op zijn bed, ineengerold als een zich openend blad van een varen. Hij draagt alleen een korte pyjamabroek. En er zit bloed aan zijn laken, veel bloed. In zijn linkerhand houdt hij een scherp voorwerp, een soort mesje, dat hij in zijn rechterpols heeft gestoken. 'O, God!' roept ze. 'David?'

Haar broer is niet bewusteloos. Hij draait zich naar zijn zus toe en zegt niets, maar hij kijkt haar aan met ogen waarin zoveel droefheid ligt opgesloten dat ze haar hand voor haar mond slaat.

'David! Wat heb je gedaan?'

Hij schudt langzaam zijn hoofd, terwijl zijn oneindig trieste blik op haar gericht blijft.

'Zelfs dat kan ik niet...' en hij barst opnieuw in tranen uit.

Liesbeth realiseert zich dat haar broer waarschijnlijk een zelfmoordpoging heeft gedaan. Ze herinnert zich dat je in zo'n geval de slagader moet afbinden. Tegen de muur ziet ze Davids ochtendjas hangen. Ze rukt de ceintuur eruit en knoopt die strak om zijn bovenarm om het bloeden te stelpen.

Dan pakt ze haar mobiel om de dokter te bellen. Maar daar wordt natuurlijk op deze tijd van de avond niet opgenomen. Een stem verwijst haar naar de huisartsenpost. Ze besluit 112 te bellen. Daar beloven ze een ambulance te sturen.

'Vader! Moeder!' roept ze naar beneden. Haar ouders komen niet direct, zijn waarschijnlijk nog in shock van het voorval met Iris. Na een minuut of wat komen ze de kamer binnen.

Haar moeder geeft een gilletje als ze David ziet.

'Wat is hier aan de hand?'

Haar vader zwijgt.

Liesbeth heeft intussen de bebloede guts uit Davids hand gewrongen en op zijn nachtkastje gelegd. Hij ligt nog steeds in foetushouding en houdt zijn rechterarm vast met zijn linkerhand. Het bloeden is gestopt.

'Hij heeft...' begint ze, maar ze kan de zin niet afmaken. Uit het tafereel dat ze aanschouwen blijkt overduidelijk wat er is voorgevallen. Haar moeder jammert, zachtjes voor zich uit

huilend. Zelf is Liesbeth op de rand van het bed gaan zitten, ver bij de bloedvlekken vandaan, en aait haar broer over zijn hoofd. Hun vader en moeder blijven waar ze staan, in de deuropening in stille verbijstering.

‘Mijn jongen, o, mijn jongen,’ zegt haar moeder zacht, ‘hoe heb je...’ Ook zij kan het niet bij de naam noemen. ‘Wat een verschrikkelijke dag,’ klaagt ze half huilend, ‘eerst Iris en nu David.’

Hun vader zucht diep.

‘De Here beproeft ons zwaar,’ zijn de enige woorden die over zijn lippen komen. Liesbeth denkt aan wat ze in de stal heeft gezien, maar verdringt die gedachte. David gaat nu voor. Het zijn de enige woorden die worden gesproken totdat ze in de verte een sirene horen. Ze holt naar beneden om de deur open te doen.

‘Deze kant op,’ zegt ze als twee ambulancebroeders met een koffer aan komen hollen.

‘Suicide?’ vraagt de een.

‘Poging,’ antwoordt ze. ‘Hier, de trap op.’

Als ze binnenkomen blijkt dat haar moeder haar plaats op het bed heeft ingenomen en David zit te strelen. Hij ligt met gesloten ogen, nog steeds zijn afgebonden arm vasthoudend. Haar vader staat nog in de deuropening.

‘Het doet pijn,’ kreunt David als de verplegers binnenkomen. Ze negeren de beide ouders. Een van beiden, een man van in de vijftig, pakt Davids arm en bekijkt de wond.

‘Heel goed,’ zegt hij tegen Liesbeth, wijzend naar de ceintuur om zijn bovenarm. ‘Heeft u dat gedaan?’

‘Ja.’

Hij begint de ceintuur voorzichtig los te maken. Er komt nog wel wat bloed uit de wond, maar niet veel. De andere verpleger rolt de kraag van een bloeddrukmeter om Davids andere arm.

‘Honderdachtendertig-zeventig,’ zegt hij. ‘Dat is prima.’ Dan pakt hij een stethoscoop en luistert naar zijn hartslag. ‘Ook niks mis mee.’

‘Het bloed is donkerrood,’ zegt de ander, ‘alleen een grote ader, geen slagader. Godzijdank.’ Haar vader neemt een aanloop om iets te gaan zeggen, maar haar moeder ontnemt hem met een giftige blik het woord. Hij zwijgt.

‘Het is geen ernstige wond,’ gaat de ambulancebroeder verder. ‘We kunnen hem hier verzorgen, dan moet u morgenochtend de huisarts laten komen.’

David heeft nog steeds niets gezegd.

‘En jij moet hulp zoeken,’ zegt hij op vriendelijke toon tegen haar broer. ‘Want wat je hebt gedaan had veel erger kunnen uitpakken. Was je zo wanhopig?’

‘Ja,’ kreunt David. ‘Maar ik wilde niet echt...’

‘Nee, dat kan ik zien. Vraag aan je huisarts wie jou kan helpen. Dat moet je echt doen, hoor.’ Terwijl hij spreekt verbindt hij geroutineerd Davids arm.

‘Ik heb dokter Pirotti gemaild,’ zegt David. ‘Maar die mailt niet terug.’

‘Pirotti?’ roept zijn vader. ‘Pirotti? Wat moet die kerel...’

‘Martien!!’ Moeder loopt op haar man af en duwt hem door de deuropening de kamer uit. De ambulancebroeder kijkt Liesbeth met een treurige blik aan.

‘Hier is echt iets aan de hand,’ mompelt hij en schudt zijn hoofd. Zodra hij klaar is met verbinden pakt hij zijn koffer weer in.

‘Wie is Pirotti?’

‘Dat is een psychiater die hem jaren geleden heeft behandeld. Mijn broer is autistisch.’

‘Aha. Waar zit hij?’

‘In Velp.’

‘Oké. Ik zal hem bellen, want hier is hulp nodig, schat ik in.’ Hij schrijft de naam op een formulier.

Nu wordt het Liesbeth te veel. Ze barst in tranen uit.

‘U weet niet half... En mijn zusje is vanavond woedend het huis uit gelopen.’

De jongste van de broeders legt een arm om haar schouder.

‘Stil maar, jij kunt het niet helpen, moet je bedenken. Niet van je broer en ook niet van je zus. Kom maar tot jezelf, probeer wat te slapen.’

‘Hoe kan ik slapen?’

‘Denk aan mooie dingen, die zijn er vast ook nog wel.’

Ze vindt het een te gemakkelijke troost, maar hij doet tenminste zijn best om haar op te fleuren.

‘En jij,’ zegt de oudere van de twee tegen David, ‘moet ook proberen te slapen. Zal ik je iets kalmerends geven?’ David knikt. De man zoekt in zijn koffer en haalt er een ampul uit waarmee hij een injectiespuit vult.

‘Dit zal je goed doen,’ zei hij en spuit de vloeistof in Davids dijbeen.

‘Eigenlijk,’ zegt hij tegen Liesbeth, ‘is dit niet ons werk. Wij zijn er alleen voor de acute noodhulp. Maar in een geval als dit doen we ook wat nazorg. Kijk, je broer slaapt al bijna.’ Hij legt het dekbed voorzichtig over hem heen.

‘Die psychiater, Pirotti, die zal ik morgen bellen. Je broer heeft echt hulp nodig.’

Nadat de verplegers vertrokken zijn gaat ze naar beneden waar haar ouders aangeslagen en zwijgend tegenover elkaar zitten.

‘Het leven is door God gegeven, daar mag je niet aankomen,’ zegt haar vader als ze binnenkomt. ‘Mijn kind heeft geprobeerd voor God te spelen.’ Hij schudt langzaam zijn hoofd.

Er ontvlamt woede in Liesbeth.

‘Kunt u niets anders bedenken?’ zegt op agressieve toon. Vraagt u zich niet af hoe het komt dat David zo ongelukkig is?’

Moeder veegt met een zakdoekje een traan uit haar oog, maar zegt niets.

‘God zal over hem oordelen,’ is het laatste dat haar vader erover wil zeggen. Hij maakt een gebaar dat zoveel wil zeggen als: ik trek mijn handen ervan af.

Liesbeth draait zich om, loopt naar haar kamer en doet de deur op slot. Ze laat haar ouders alleen met het idee dat zij die avond in zekere zin twee kinderen zijn kwijtgeraakt. En zichzelf een vader en een vriendin.

Berno en Jannie Quist zijn ze gewend om op tijd naar bed te gaan, omdat het op hun boerenbedrijf de volgende ochtend ook weer vroeg dag is. Hun dochter Tonnie wil van die gewoonte wel eens afwijken, maar meestal meldt ze het als ze later denkt thuis te komen. Tegen elf uur kijken Bernardo Quist en zijn vrouw Jannie elkaar aan.

‘Laten we maar gaan slapen,’ broemt hij. ‘Ze zal zo wel binnenkomen. Ze is in de twintig, je kan er niet veel van zeggen.’

Jannie zegt: ‘Vooraan in de avond is ze naar catechisatie gegaan, maar ze heeft niet gezegd dat ze daarna nog ergens naartoe zou gaan. Dat is ze natuurlijk ook niet verplicht, maar toch...’

‘Misschien is ze nog een poosje bij Liesbeth gebleven.’

Om halfeen loopt hij de trap op naar de kamer van zijn dochter. Daar is niemand, haar bed is onbeslapen.

‘Vreemd,’ mompelt hij. Hij daalt de trap weer af. Tonnie is niet thuis. Hij schiet zijn klompen aan en loopt de zwoele avondlucht in. Haar auto staat op de gebruikelijke plaats geparkeerd. Hij loopt om de boerderij heen naar de kapschuur en ziet in de schemerige nachtverlichting dat Tonnies fiets ontbreekt. Bernardo slikt een vloek in en schrikt van zichzelf. Zijn dochter. Op de fiets weg en na middernacht nog niet terug... Daar wordt hij ongerust van. Erg ongerust. Hij belt zijn buurman op, want het ligt het meest voor de hand dat ze daar nog is. Maar op dit uur van de nacht?

Martien Groen ligt al lang in bed als de telefoon gaat, zo’n ouderwets, zwart bakelieten apparaat aan de muur in de gang, zoals bij veel boerderijen. Telefoon heb je voor het bedrijf, niet voor je genoeg. Het is een wonder dat het ding in deze tijd nog werkt. Hij kont zijn bed uit, trekt zijn pantoffels aan en sjokt naar beneden om op te nemen. Het hele huis moet intussen wakker zijn. Het komt nooit voor dat er ’s avonds telefoon is.

‘Is Tonnie bij jullie?’ vraagt zijn buurman. ‘Het is over halfeen en ze is nog niet thuis.’

Martien moet even tot zichzelf komen. Hij heeft nog niet kunnen slapen, maar de slaappil die hij heeft genomen is al wel begonnen te werken.

‘Nee, ze is hier niet. Na de catechisatie is ze naar huis gegaan. Voor zover ik weet. En Liesbeth ligt al lang op een oor.’

‘Ze is op de fiets vertrokken en nog niet terug...’

Die opmerking beneemt Martien de adem. Haar fiets! Het duurt een paar tellen voordat hij weer kan spreken.

‘Ik heb geen idee. Waarschijnlijk is ze nog ergens naartoe gefietst. Hopelijk heeft ze geen ongeluk gehad,’ zegt hij neutraal. Ze beëindigen het gesprek.

‘Tonnie is niet bij de burens,’ zegt hij tegen zijn vrouw.

‘Zal ik de politie bellen of er ergens iets gebeurd is op de weg?’

‘Nee, nee,’ zegt Bernardo. ‘Dat is niet nodig. Doe ik zelf wel.’

Hij belt het nummer van de wijkagent. ‘Wijk’ moet worden opgevat als een haast onafzienbaar platteland met hier en daar een paar boerderijen op een kluitje.

De telefoon gaat eindeloos over. Als hij het bijna opgeeft krijgt hij een vriendelijke politievrouw aan de telefoon.

‘Met Thea Klein Brinke, politieteam Achterhoek-Oost.’

‘Met Quist.’

‘Dag meneer Quist, u hebt geluk dat we er zijn,’ begint ze. ‘Meestal is deze post ’s nachts niet bezet. Wat kan ik voor u doen?’

‘Ja, u spreekt dus met Quist van de Lange Dijk.’ Bernardo legt uit dat zijn dochter aan het begin

van de avond op de fiets van huis is gegaan en tot nu toe – het is bij enen – nog niet is thuisgekomen. Dat hij zich zorgen maakt.

‘Hoe oud is uw dochter?’

‘Ze is vierentwintig. Maar ze woont nog thuis.’

‘Vierentwintig. Tja, meneer Quist, ik zou me voorlopig niet al te ongerust maken. Ze heeft de leeftijd om te doen wat ze wil, nietwaar. Misschien is ze gewoon gaan stappen.’

‘Stappen? Alles is gesloten in deze beroerde coronatijd. En zoiets doet ze nooit.’

‘Sorry dat ik het vraag, maar is ze – eh – onder normale omstandigheden weggegaan? Ik bedoel...’

‘U bedoelt of ze met ruzie is weggelopen? Nee, dat is niet aan de orde. Ze is gewoon op de fiets naar catechisatie gegaan. Die was om een uur of negen afgelopen, maar ze is niet teruggekeerd.’

‘Ja, ik vrees dat ik op dit moment weinig voor u kan doen. Een volwassen vrouw die om half een nog niet thuis is, dat is voor ons nog geen vermissing.’

‘Wilt u alstublieft nagaan of er geen ongeluk is gebeurd?’

‘Ik zal kijken.’

Het is een poosje stil en Berno hoort in de verte het geluid van een computertoetsenbord.

‘We hebben geen enkele melding van een ongeluk met een fietser.’

‘Maar, maar, moet u dan niet gaan zoeken?’

‘Daar is het nog te vroeg voor. Wij houden normaal gesproken achtenveertig uur aan. Vrijwel altijd komt iemand gewoon weer thuis en is er een logische verklaring. Ik zal een aantekening maken dat u de vermissing heeft gemeld.’

Twee dagen later zit hoofdagent Thea Klein Brinke aan de grote keukentafel in de boerderij van Berno en Jannie Quist. De boer heeft zijn pet op en draagt een overhemd zonder kraag. Zijn vrouw draagt ondanks het warme weer een blauwe hooggesloten bloes. De sfeer is somber. Je kunt aan Jannie zien dat ze pas nog heeft gehuild. Berno staart met een verbeterd blik voor zich uit. Er ligt een lijvig, in leer gebonden boek voor hem op tafel. Een oude bijbel. Zijn lippen bewegen. Thea realiseert zich met een schok dat de man tegenover haar zit te bidden. Dan, alsof hij uit een diep gepeins ontwaakt, kijkt hij de politievrouw verstoord aan. ‘Eindelijk bent u er dan toch nog.’

‘Sorry, meneer Quist, maar we zitten momenteel niet dik in ons personeel. Er is nogal wat ziekte-uitval door corona. Daarom ben ik ook alleen.’

‘Nou ja, jullie zijn er nu. En ik zei toch dat ze vermist is. Wat hebben jullie in die twee dagen eigenlijk uitgevoerd?’

‘Ik begrijp dat u boos bent,’ zegt Thea, ‘maar bij een vermissing zoals deze kunnen we niet zoveel doen. Zeker als niemand van de betrokkenen een idee heeft waar ze kan zijn. Ze kan immers overal zijn. Het is natuurlijk ondoenlijk om het hele land af te zoeken. Of het buitenland.’ Ze realiseert zich dat dit niet erg vriendelijk klinkt. Nu ze kennismakt met het milieu waarin Antonia Quist leeft en is opgegroeid, ziet ze wel in dat ze even goed een andere inschatting had kunnen maken. Deze ouderwetse keuken, dit beschermende gezin waarin de vermiste jonge vrouw is opgegroeid, het feit dat ze op haar vierentwintigste nog steeds bij haar ouders woont, dat ze vrijwel nooit uitgaat, zoals haar ouders hebben verteld, het lijkt er inderdaad op dat een vermissing hier iets meer voor de hand ligt dan in andere gevallen.

‘Kunt u iets over uw dochter vertellen? Hoe ze is, wat ze zoal doet, misschien iets over haar karakter?’

‘Tonnie is een lieve meid, je hebt eigenlijk nooit last met haar. Ze werkt, ze heeft een baan in

Doetinchem als modeverkoopster. 'De woorden komen moeizaam uit de mond van Tonnies moeder. 'Ze woont hier in huis, maar wel apart. Ze heeft een eigen kamer waar wij eigenlijk nooit komen. Ze is gelovig, net als wij en gaat zondags altijd mee naar de kerk. Ze zit op catechisatie bij buurman Groen. Tja, wat moet ik nog meer zeggen?'

'Een ideale dochter, dus.'

'Ja.'

'Weet u zeker dat ze dinsdagavond tussen half acht en acht uur per fiets is vertrokken?'

'Ja, natuurlijk weet ik dat zeker.' Tonnies vader.

'En heeft u gezien welke kant ze is opgefietst?'

'Nee. Kijk maar door het raam, je kan vanaf hier de Dijk niet zien. Maar ze moet linksaf zijn gegaan naar de boerderij van de buren.'

'Naar catechisatie.'

'Ja.'

'En u zat toen beiden hier toen ze vertrok, in de keuken?'

'We zitten bijna altijd hier. Mijn vrouw was aan de afwas. Pas later op de avond gaan we naar de woonkamer.'

'Voor het Journaal?'

'We hebben geen televisie.'

Thea denkt: zo kom ik niet verder. Ze besluit het nieuws nu maar meteen te brengen.

'Er is een fiets gevonden.'

De man en vrouw tegenover haar veren op.

'Waar?'

'Ik zal u hem laten zien, dan kunt u misschien zeggen of het de fiets van uw dochter is.' Ze pakt haar mobiel en tovert een foto tevoorschijn. Berno werpt een blik op het scherm en krimpt in elkaar.

'Het is hem.'

'Weet u dat zeker?'

Berno reageert weer boos. 'Natuurlijk weet ik het zeker! Waar is hij gevonden?'

'Langs de weg in Lieveelde, tegen een boom geplaatst. Hij was niet beschadigd, dus is ze vermoedelijk niet aangereden.'

'Dat is een eind hiervandaan.'

'Ja. De fiets wordt momenteel onderzocht. We beschouwen uw dochter nu als vermist.'

Jannie Quist wrijft met een zakdoek in haar ogen.

'Het spijt me verschrikkelijk.'

Zwijgend zitten ze een tijdje tegenover elkaar.

'Is er nog meer te melden?' vraagt Berno.

'Niet veel, vrees ik. Het onderzoek is gaande. Ik heb gebeld met een van de jongelui die ook bij de catechisatie waren. Zij zegt dat Tonnie niet met het groepje bij boer Groen vandaan is opgefietst. Wat ze na de bijeenkomst heeft gedaan is niet bekend. Heeft u een recente foto van uw dochter? Die zou ons helpen. Tonnies moeder zucht en haalt een foto uit de woonkamer waar zijzelf op staat, samen met Tonnie. Thea ziet een knappe jonge vrouw met halflang, donker haar en fraaie gelijkmatige gelaatstrekken. Zelf vindt ze dat ze niet bepaald vooraan stond toen de schoonheid werd uitgedeeld.

'Mooie vrouw,' kan ze niet nalaten te zeggen.'

Tonnies ouders knikken beiden.

'Zou ik misschien de kamer van uw dochter mogen zien? Wie weet vinden we daar aanwijzingen.'

Berno en Jannie kijken elkaar aan. Berno haalt zijn schouders op.

‘Toe dan maar,’ zegt hij op een toon waaruit blijkt dat hij dat liever niet had.

‘Hebt u daar zelf al gezocht?’

Berno schudt zijn hoofd.

‘Nee,’ zegt Jannie. ‘Ik zal de weg wijzen.’

Thea voelt, zodra ze de kamer van Tonnie binnenkomt, onmiddellijk dat er iets niet klopt. De kamer is in overwegend gele en beige kleuren geschilderd en ziet er door de vele schrootjes erg ouderwets uit, zoals deze hele boerderij een gedateerde indruk maakt. Alsof er sinds de zeventiger jaren van de vorige eeuw niets aan is veranderd. Maar wat ze ook ziet is dat de gebruikster van de ruimte erg hedendaags is. Er hangen wat kleren over een stoel, moderne zomerkleding vanwege het mooie weer. Er staat een laptop op een Ikea-tafel. Thea ziet dat het een goed merk is, geen goedkoop notebook. In het midden van de kamer staat een zitje dat duidelijk ook van Ikea afkomstig is.

Thea denkt: deze kamer heeft een dubbele persoonlijkheid. Ze is enerzijds ontzettend ouderwets, maar staat anderzijds vol met de modernste spullen. Zij durft bijna te zweren dat Tonnie Quist zich naar haar ouders toe anders voordoet dan zij in het echt is.

Er zijn twee kledingkasten, een voor de winter en een voor de zomer. Tonnie heeft een moderne en vermoedelijk volgens haar ouders een wereldse smaak. Modieuze jurken en rokken in vrolijke kleuren, een stapel T-shirts, truien en jasjes. Opvallend veel jasjes.

Een ladekastje onder de toilettafel in de hoek onthult lingerie en kousen van een soort dat haar ouders waarschijnlijk niet graag zien.

Ze denkt even na of ze juridisch bevoegd is om de computer voor onderzoek in beslag te nemen, want computers zijn doorgaans rijke bronnen van informatie. Maar er is nog geen vermoeden van een strafbaar feit, dus dat is waarschijnlijk onrechtmatig. Ze besluit hem nog even te laten staan.

Ze werpt een blik op de werktafel waarop behalve de laptop de gebruikelijke spulletjes staan, pennen en potloden in een bakje en een niettangetje. Op een geel plakkertje zijn wat onduidelijke cijfers en letters gekrabbeld. Als ze goed kijkt ziet Thea dat het wel eens webadressen kunnen zijn. Ze haalt een notitieblokje tevoorschijn en neemt ze over.

In een hoek staat een witte ladekast, bijna zeker ook van Ikea. Een van de laden zit op slot. Thea glimlacht. De sleutel van dit soort opbergruimtes is vaak dicht in de buurt te vinden. En inderdaad, onderin het pennenbakje vindt ze een simpel sleuteltje. Het laadje had ze ook met een veiligheidsspeld of een haarspel kunnen openen. Maar als ze erin kijkt, dan houdt ze even haar adem in. Ze ziet een blonde pruik en een donkere bril. In het laadje erboven, dat niet op slot zit, staat een flinke verzameling make-up spullen. Thea sist zachtjes tussen haar tanden.

‘Interessant,’ mompelt ze. ‘De jongedame heeft blijkbaar een alter ego.’

Dit geeft plotseling een hele nieuwe dimensie aan de vermissingszaak. Houdt Tonnie Quist er een tweede identiteit op na? Waarom wil ze zich vermommen? Want dat het daarom gaat staat voor Thea buiten discussie. Nou ja, denkt ze onmiddellijk daarna, het kan natuurlijk ook onschuldig zijn. Een vermomming voor carnaval, of zo. Hoewel, carnaval in dit milieu? Het lijkt haar niet voor de hand liggend. En dat de vermomming achter slot en grendel ligt is veelzeggend. Het wijst erop dat haar ouders er niets van mogen weten. Ze besluit hen op dit punt ook niet wijzer te maken dan ze zijn. Ze pakt haar mobiel en maakt foto’s van de kamer en close-up foto’s van de inhoud van het laadje.

Maandagochtend. Joep Quint tekent vierkantjes op de agenda voor het wekelijkse werkoverleg van zijn afdeling. Eerst grote vierkantjes, die hij verdeelt in steeds kleinere vierkantjes, die hij op hun beurt weer verdeelt in nog kleinere vierkantjes. Hij vindt het overleg maar saai, zonde van zijn tijd, en hij is er met zijn gedachten niet bij. Zijn chef, Joop Kwarts, heeft het over de nieuwe financiële applicatie die door de gemeente met ingang van het volgende boekjaar wordt geïntroduceerd.

‘Jaap, wat vind jij ervan? Jij bent onze speciale IT-man, toch?’

‘Hè? O, ja, natuurlijk.’

‘Heb je je er al in verdiept, in de nieuwe software?’

Joep Quint is in het dagelijks leven ambtenaar op de financiële afdeling van een stad in Overijssel. En in het echte leven heet hij Jaap Schrama. Hij werkt voor een deel van zijn tijd op de administratie van de gemeentelijke financiën, maar het merendeel van zijn uren besteedt hij aan het applicatiebeheer van de financiële softwarepakketten. Zijn chef heeft gelijk als hij hem ‘onze speciale IT-man’ noemt, want Jaap is erg goed met computers en software. Hij heeft er op kosten van de gemeente verschillende opleidingen voor gevolgd, die hem ook als leider van ‘*De échte waarheid*’ goed van pas komen. Daaraan zit al vierkantjes tekenend te denken. Nu dwingt hij zichzelf terug in de realiteit.

‘Och,’ zegt hij een tikje onverschillig, ‘het zal mij om het even zijn welk boekhoudsysteem we gaan gebruiken. Alle programma’s die op de markt zijn, zijn wel goed. Het is alleen belangrijk dat het goed *compatible* is met de belastingadministratie en de object- en subjectadministratie en de OZB. Ik denk dat de keuze voor...’

Terwijl hij verder praat gaan zijn gedachten door op het oude spoor. Dat heeft hij altijd al goed gekund, denken aan en praten over twee verschillende dingen. Hij denkt aan de mededeling van Roos Vijling, vorige week, dat zij met ‘*De échte waarheid*’ stopt en dat ze wil gaan klikken bij de politie. Die is hard bij hem aangekomen. Hij heeft de hele zaterdag nodig gehad om over zijn steeds weer oplaaiende woede heen te komen, en daarna de zondag om te bedenken welke stappen hij moet zetten. Daarover heeft hij bijna een besluit genomen.

‘Dus,’ zegt hij, ‘moeten we parallel aan ons bestaande systeem het nieuwe pakket in een proefopstelling installeren, en dan testen, testen en nog eens testen. We moeten er tenslotte weer jaren mee doen.’

De collega’s knikken. Jaap denkt: alsof ze er verstand van hebben. Op het vlak van automatisering heeft hij gezag. Maar hij laat zelden het achterste van zijn tong zien, alsof hij ieder moment met een nog belangrijkere mededeling kan komen die ze niet mogen missen. Daarmee houdt hij de collega’s in zijn greep. Ze vinden hem bij de gemeente trouwens wel een bijzondere, vooral om hoe hij eruitziet. Als een overjarige hippie met een vlasbaardje en lang, meestal loshangend haar of in een paardenstaartje. Al draagt hij op het stadhuis nooit een van zijn geliefde kaftans, zoals hij thuis doet.

Zijn optreden in *Actueel*, een paar weken geleden, was voor degenen die hem kennen – wat er niet zoveel zijn, want hij is een aarts individualist – een lichte schok. Ze wisten wel dat Jaap Schrama een heel eigen kijk op de wereld heeft, maar dat hij daaraan complottheorieën hangt, dat had niemand gedacht. De ochtend na de uitzending moest hij bij de hoogste ambtelijke baas, de gemeentesecretaris komen.

‘Jaap,’ begon hij, ‘ik ben gisteravond op tv van je geschrokken. Sorry, hoor, maar de nonsens die jij en die andere twee zaten uit te kramen dat meen je toch zeker niet echt?’

Jaap glimlachte enigmatisch.

‘Kijk, Melle, wat ik precies denk, dat weet ik zelf niet eens. Maar maakt dat voor de

gemeente enig verschil?’

‘Nou, het is wel de bedoeling dat je als ambtenaar achter het coronabeleid van de gemeente staat, dacht ik.’

‘Dat dacht IK niet, Melle, als ik tenminste goed heb opgelet bij de bestuurskundes. Elke ambtenaar kan zijn eigen mening hebben en daar ook voor uitkomen. Alleen als hij namens de gemeente spreekt moet hij natuurlijk de gemeentelijke opvatting verkondigen. En ik zat daar bepaald niet namens de gemeente. Als je goed hebt opgelet, gebruikte ik zelfs niet mijn eigen naam.’

‘O, is dat zo?’ vroeg de secretaris. Dat was hem ontgaan. ‘Maar ik wilde het je toch gevraagd hebben.’

‘Och, op een afdeling financiën of in de automatisering heb je niet zoveel te maken met gemeentelijke opvattingen. Cijfers en bits en bites zijn waardevrij. Toch?’

‘Toch vind ik dat jullie optreden negatief op de gemeente uitstraalt. Ik zou je willen vragen – oké, ik kan het je dus niet opleggen – om in het openbaar wat voorzichtiger te zijn.’

Dat had Jaap zich al eerder voorgenomen, voorzichtig zijn. Achteraf bezien beschouwt hij het optreden in de talkshow als een grote vergissing. Hij had nooit zijn anonimiteit moeten opgeven.

Terwijl hij verder praat over het nieuwe financiële programma vliegen zijn gedachten heen en weer. Zo’n flexibele, misschien wel schizofrene geest heeft hij. Ideeën, denkbeelden en opwellingen verschijnen uit het niets en razen vervolgens door zijn brein als vliegende schotels door de interstellaire ruimte. Ze koppelen zich aan elkaar vast en brengen hem tot nieuwe inzichten. Inzichten waardoor hij gefascineerd is. Waar of niet waar, dat is minder van belang.

‘En dus stel ik voor om zo spoedig mogelijk een proefversie van de programmatuur aan te schaffen en die op een aparte server te zetten, zodat ik in de realiteit kan gaan proefdraaien zonder het actuele proces te verstoren.’

‘Daar ben ik het wel mee eens,’ zegt zijn chef. Ze weten Jaaps kennis en vaardigheden op het gebied van automatisering te waarderen.

Eenmaal terug op de afdeling kruipt hij achter zijn computer om dingen te doen die toch niemand begrijpt. Tegelijkertijd peinst hij verder over Roos Vijling en wat hij met haar aan moet. Hij kan dit niet over zijn kant laten gaan. Maar ergens begrijpt hij haar niet helemaal. Ze leek een loyaal lid van zijn cel, zoals hij *‘De échte waarheid’* naar goed communistisch voorbeeld graag noemt. Hij dacht haar te kunnen meenemen in zijn ideaal van een wereld van gelijkheid, zonder onderdrukking, zonder corruptie. Want die ziet hij overal, van hoog tot laag, op alle terreinen en van west tot oost, wereldwijd. Overal spannen machthebbers samen om de rest van de mensen onder de duim te houden, te onderwerpen, teneinde hun eigen macht en rijkdom nog meer te vergroten. Het is zijn missie om daartegenin te gaan, met alle middelen die tot zijn beschikking staan.

Na Roos’ vuurproef, de actie tegen Friesland Campina, meende hij haar te kunnen vertrouwen. Hij heeft haar zelfs ingewijd in hun activiteiten op het darknet. Daar zal hij nu de gebruikersnamen en wachtwoorden van moeten wijzigen. Shit, dat had eigenlijk al moeten gebeuren. Maar aan de andere kant, Roos heeft zich nota bene vrijwillig ingespannen om die psychiater op te sporen en contact te leggen. En ze zat naast hem toen hij met zijn Chevroletbus diens tuin aan flarden reed. En nu dit. Wat hem het meeste dwarszit is Roos’ dreiging om naar de politie te lopen. Dat is een rechtstreeks gevaar, want zij weet dan wel niet alles, maar toch genoeg om hem en zijn helpster Brechtje zwaar in de problemen te brengen. Dan bedenkt hij dat Roos ook zichzelf in gevaar brengt als ze naar de politie stapt. Het is verwarrend.

Om er iets tegen te kunnen ondernemen moet hij erachter zien te komen wie Roos Vijling in werkelijkheid is. En daar denkt hij een truc voor te weten. Hij staat op en wandelt naar de afdeling sociale zaken aan de andere kant van het stadhuis, waar Brechtje werkt onder de naam José Vrieling. Ze spreken vijf minuten met elkaar en zijn het dan eens.

Die avond voert hij het experiment uit.

In Jaaps rijtjeswoning is al jaren geleden glasvezelkabel aangelegd. Daardoor heeft hij razendsnel internet. Dit is de plek waar hij zich thuis voelt, met de hele wereld onder handbereik. Hier gaat hij op in zijn fantasieën die met gesloten gordijnen werkelijkheid worden.

Als financieel ambtenaar van een gemeente heeft hij veel contact met een collega van de provincie met wie hij goed overweg kan. Zo goed zelfs, dat deze hem een gebruikersnaam en wachtwoord heeft gegeven om rechtstreeks gegevens met elkaar te kunnen uitwisselen in het kader van het provinciale toezicht op de gemeentelijke financiën. Dat had die man natuurlijk nooit mogen doen, vindt Jaap, maar ja, kennelijk vertrouwde hij zijn collega. En dat komt nu van pas. Want de provincie voert ook een administratie voor de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting, en daar is het Jaap om begonnen. De provincie heeft daarvoor toegang tot het kentekenregister van de RDW en Joep – hij is nu niet langer Jaap – heeft het kenteken van het autootje van Roos Vijling, en dus...

Bij de provincie komt hij zonder gebruikersnaam en wachtwoord natuurlijk niet in het systeem, maar mét lukt dat wel. Daarna is het een kwestie van systematisch zoeken, waar hij als hacker de nodige ervaring mee heeft. Het kost hem een paar uur en menige zweetdruppel, maar uiteindelijk kent hij de echte naam en het adres van Roos Vijling. Haar naam is Quist. Een letter verschil met zijn eigen schuilnaam. Hij barst uit in een haast hysterische lachbui. Q&Q. Dat had een mooi duo kunnen zijn. Ze woont dus helemaal niet in Doetinchem maar in een buurtschap waar hij nog nooit van heeft gehoord. Als hij weer bedaard is zoekt hij in de digitale telefoongids haar telefoonnummer. Nu kan hij naar bed. De volgende ochtend toetst hij op het stadhuis het nummer in. Het duurt even voordat er wordt opgenomen.

‘Met mevrouw Quist.’

‘Goedemorgen. Is uw dochter Antonia te bereiken?’

Er valt een lange stilte.

‘Eh, Antonia? Bedoelt u Tonnie? Zij is er niet.’

‘Jammer.’

‘Ze wordt vermist.’ Hij hoort een nauwelijks onderdrukte snik.

Nu laat Joep een stilte vallen. Vliegensvlug ordent hij zijn gedachten. Vermist? Heeft dit iets te maken met ‘*De échte waarheid*’?

‘Dat spijt me verschrikkelijk.’

‘Met wie spreek ik eigenlijk?’

‘U spreekt met Joep, ik ben een vriend van uw dochter.’

‘Ik herinner me geen vriend van Tonnie die Joep heet.’ Ze klinkt afwerend. ‘En niemand noemt haar Antonia.’

Verdomme, denkt Joep, zo staat ze wel in het kentekenregister.

‘We zijn nog niet zo lang bevriend.’

‘Waarom belt u? Weet u soms iets over mijn dochter?’

‘Nee, helaas, ik had haar alleen even willen spreken. Maar ik begrijp dat het nu niet gelegen komt.’ Met die woorden beëindigt hij abrupt het gesprek, Tonnies moeder in verwarring achterlatend.

Roos Vijling vermist. Vermist? Zo kort nadat ze het bericht over haar vertrek op het darknet

heeft geplaatst? Dat is in de beleving van Joep Quint één toevalligheid te veel. Hier moet hij over nadenken. Tijdens de lunchpauze maakt hij een wandeling van drie kwartier door de stad. Hij ziet niets of niemand om zich heen, verzonken in gedachten als hij is. Hij probeert zich te herinneren wat Roos hem vertelde toen ze naar Velp reden voor de aanslag op de tuin voor het praktijkgebouw van Pirotti.

‘Ik had een afspraak in zijn praktijk,’ had Roos gezegd, ‘maar toen ik daar kwam bleek ik niet de psychiater zelf te spreken te krijgen, maar een andere medewerker. Een psychologe. Ik wist niet dat ze die daar ook hadden.’ Joep denkt dat dit niet klopt. Je weet normaal gesproken toch wel met wie je een afspraak hebt? Roos was toen dus al aan het liegen. Over de gespreks sessie vertelde ze niet veel. Hij herinnert zich vooral dat ze zei: ‘Op zeker moment had ik het idee dat zij’ – die psychologe – ‘door me heen keek. Ik had me goed voorbereid, maar toch was ik bang dat ze me in de gaten had.’

‘Hoezo, in de gaten?’ had Joep gevraagd.

‘Nou, ik was er natuurlijk onder een vals voorwendsel.’

‘En je denkt dat ze dat door had?’

‘Weet ik niet zeker.’

Joep loopt het stadspark in. Hij voelt dat er iets in hem opborrelt, een gedachte, een verdenking, maar hij kan er niet zo snel de vinger op leggen.

‘Heb je die Pirotti zelf niet gesproken?’ had hij gevraagd.

‘Nee, niet gesproken. Ik kwam hem tegen in de hal. Hij keek me indringend aan.’

‘Natuurlijk herkende hij je van de talkshow.’ Dat was een strikvraag, want Joep wist donders goed dat Roos zich die avond zwaar vermomd had, en dat de kans dus groot was dat Pirotti haar niet zou herkennen. En inderdaad, herinnert hij zich nu, Roos wist niet goed wat ze antwoorden moest.

‘Ik, eh, ik weet niet of hij me herkende. Maar hij keek wel op een vreemde manier naar mij. Ook alsof hij door me heen kon kijken, net als die psychologe. Ik vond het maar enge mensen daar in die psychiatrische praktijk.’ Hij wist dat ze opnieuw tegen hem had gelogen. Gelogen over haar vermomming en gelogen over haar ontmoeting met Ramon Pirotti. Roos’ onzekere houding staat Joep nu helder voor de geest. En hij denkt te weten wat er moet zijn gebeurd. Dat zou ook haar vertrek uit de cel verklaren.

Het laatste kwartier van de wandeling loopt Joep tegen de zon in. Hij richt zijn blik op de tegels van de trottoirs en het asfalt van de straten en ordent zijn gedachten. Wat er is gebeurd is dit: Roos is in de praktijk van Pirotti door de mand gevallen. Hoe dat precies is gegaan, dat weet hij natuurlijk niet, maar op zeker moment moet de psychologe haar hebben ontmaskerd. Ze moet hebben ontdekt dat ze met een smoes de psychiatrische praktijk is binnengedrongen. Zij moet vervolgens Pirotti zelf erbij hebben gehaald voor wie Roos, met zijn interviewtechniek, natuurlijk geen partij was. Ze moet zijn doorgeslagen, hebben verteld dat ze in opdracht van ‘*De échte waarheid*’ handelde. En dus heeft ze tegen hem, Joep Quint, de ene leugen na de andere opgehangen. En Joep maakt zich geen enkele illusie: Pirotti met zijn negatieve fascinatie voor complotdenkers weet, of denkt in elk geval te weten, waartoe Roos Vijling in staat is. Dat ze samen met de andere leden van de cel een gevaar voor hem betekent. Dat ze wraak zullen nemen. Joeps eerdere gedachte, zijn verdenking, krijgt nu vastere vorm en spitst zich toe op de psychiater die hem, Joep Quint, op de tv voor heel Nederland heeft vernederd. Voor psychiatrische patiënten heeft hij hen uitgemaakt. Zijn cel vormt een risico voor Pirotti, een dreiging. Zij zijn voor hem vanwege hun schuilnamen niet te traceren. Maar doordat Roos zich figuurlijk heeft blootgegeven, is hij hen op het spoor gekomen. Roos heeft zich uiteraard onder haar echte naam bij zijn praktijk gemeld, en hij heeft haar herkend. Daarom heeft Roos Vijling, dat bericht op het

darknet gezet. Om er zelf tussenuit te knippen.

Ik was onder de indruk van die psychiater. Misschien heeft hij wel gelijk dat ik niet helemaal goed bij mijn hoofd ben. En jullie dus ook niet. Ik ga hulp zoeken en ben van plan om vanaf nu geen acties meer te ondernemen die illegaal of misdadig zijn.

En nu is ze vermist. Roos Vijling of Antonia Quist. Joep weet genoeg, die verdomde psychiater Pirotti. Hoe hij haar heeft laten verdwijnen weet hij niet. Vermoord? Wie zal het zeggen. Misschien heeft hij haar wel gedwongen laten opnemen in een psychiatrische inrichting. Joep weet dat psychiaters daartoe de bevoegdheid hebben.

Haast zonder dat hij het in de gaten heeft loopt hij het stadhuis weer binnen. Zijn middagpauze is om. Nu is hij weer de ambtenaar die een software-update moet gaan uitvoeren.

Maar hij heeft intussen een besluit genomen.

Het was voor de jongen een moeilijke tijd na de dood van zijn nieuwe moeder. Hij was pas zeven en had al twee moeders verloren. De eerste dagen, toen er veel mensen kwamen om hun medeleven te betuigen, leefde hij in een verminderde staat van bewustzijn. Hij trok zich terug op zijn kamer en liet de plichtplegingen aan zijn vader over. Tijdens de uitvaartdienst zat hij samen met zijn vader op de voorste rij, tussen allerlei mensen die familie van haar waren geweest, maar die hij nooit had ontmoet. Waren dit tantes en ooms, neven en nichten? De enigen die hij kende waren zijn eigen opa's en oma's en een broer van zijn vader met zijn gezin. De dominee sprak over Gods wonderbare wegen of zoiets, maar hij bedoelde natuurlijk dat God dit nooit had mogen laten gebeuren. Zo'n lieve vrouw, in de kracht van haar leven. Aangereden door een automobilist die te veel had gedronken. Zijn vader vertelde dat de politie de dader had meegenomen en dat hij voor de rechter zou moeten komen. Dat gaf een zekere troost. Maar waar de jongen nog het meest onder leed was zijn zelfverwijt. Hij zag nog duidelijk voor zich hoe hij de twee vriendinnen had uitgedaagd om op de fiets te gaan, ondanks het regenachtige weer. Als hij dat niet had gedaan, dan waren ze met de auto gegaan en had zij nu nog geleefd. En dan haar achterlicht dat niet brandde. Hij had hen moeten naroeppen. Maar dat had hij niet gedaan. Hij durfde tegen niemand te zeggen dat het ongeluk dus eigenlijk zijn schuld was.

In de maanden die volgden was zijn vader zwijgzaam. Hij was niet onvriendelijk, maar je kon aan hem zien dat hij leed. De jongen werd nu weer regelmatig uit school opgevangen door de buurvrouw. Er kwam inderdaad een rechtszaak tegen de man die zijn nieuwe moeder had aangereden. Een arts, nota bene. Zijn vader noemde de naam van de man. Hij kreeg vier maanden gevangenisstraf en mocht een half jaar niet autorijden. Maar ze putten er geen genoegdoening uit. En zijn nieuwe moeder kreeg hij er niet door terug.

Langzamerhand hernam het leven weer zijn oude routine. Hij woonde samen met zijn vader in hun huis. Hij ging naar school, zijn vader naar zijn werk. Een doodenkele keer bezochten ze zijn moeder. Daar werd hij niet vrolijk van, want zij toonde geen enkele belangstelling voor hem. Na een paar jaar herkende ze hem niet meer.

In de loop der jaren verschenen er diverse nieuwe huishoudsters. Sommige waren jong, die bleven meestal maar kort. Soms waren ze ouder. Een van hen, een dame met grijs haar, deed haar best om een moederrol te spelen. En ze was ook best lief. Maar noch de jongen noch zijn vader durfde een band met haar aan te gaan, bang om haar te verliezen. En dat was maar goed ook, want uiteindelijk vertrok ze weer.

De jongen had zijn lesje geleerd. Altijd afstand houden, geen toenadering zoeken, anderen niet dichtbij laten komen, weinig van jezelf laten zien, dan word je niet teleurgesteld.

Op zekere dag vroeg zijn vader aan hem: 'Wil je niet eens een vriendje mee naar huis nemen? Je bent altijd maar alleen.'

'Ik heb geen vriendjes. En ik ben graag alleen.'

'Heb je op school geen jongens met wie je omgaat? Is er niemand die je aardig vindt?'

'Ik wil liever geen vriendjes.'

'Waarom niet?'

Hij had geaarzeld om te antwoorden.

'Als je eenmaal vrienden bent geworden, dan gaan ze opeens weer met een andere jongen. Nee, ik blijf liever alleen.'

Zijn vader zuchtte. Daarna trok hij een gezicht van: dan moet je het zelf maar weten.

De jongen was intelligent. Hij doorliep de basisschool met gemak en kreeg een havo/vwo advies. Vooral in rekenen blonk hij uit. Hij droomde ervan om later wiskunde te studeren.

Intussen had hij de computer ontdekt, een apparaat dat hem fascineerde. Hij hield zich haast voortdurend bezig met wat hij graag deed: spelen met computers. Zijn vader kocht voor zijn tiende verjaardag een gebruikte computer voor hem met een diskettestation en een harde schijf. Daar was hij blij mee, maar hij was er ook binnen de kortste keren op uitgekeken, want je kon er niet mee op het internet dat in opkomst was. Toen hij naar de brugklas ging, kreeg hij een moderne computer met een internetmodem. Vanaf dat moment wist hij dat computers zijn passie waren. In eerste instantie legde zijn vader het computergebruik aan banden vanwege de hoge telefoonrekeningen. Maar al snel kreeg hij een internetabonnement. Hij werd steeds handiger en bestudeerde alles wat hij kon vinden over computers en computerprogramma's, hardware en software. En terwijl de jongen zich op zijn kamer bekwaamde in de digitale wereld zat zijn vader 's avonds in z'n eentje televisie te kijken. Hij besteedde zoveel tijd aan de computer, dat zijn schoolwerk eronder leed. Dat deed hij er zo'n beetje bij, maar hij haalde toch nog voldoende. Met gemiddelde cijfers slaagde hij voor de havo en schreef zich in voor een HBO-studie bedrijfseconomie. Intussen was de jongen totaal geïsoleerd geraakt van zijn leeftijdgenoten. Hij kleeftte zich niet volgens de dwingende trends van de jeugd, hij ging niet uit, hij maakte geen afspraken met meisjes. Op school hoorde hij er niet bij, maar dat vond hij geen bezwaar. Ze noemden hem een nerd en dat beschouwde hij als een geuzennaam. Hij was gevluht in de veiligheid van schermen en toetsenborden. Op apparaten kun je vertrouwen. Ze zijn logisch en rationeel, ze roddelen niet, ze laten je niet in de steek en ze pesten je niet, in tegenstelling tot mensen. Het mooiste moment in die periode van zijn leven was het moment dat een groep buitenlandse arbeiders de trottoirs openbraken en sleuven begonnen te graven om een glasvezelkabel aan te leggen die hem in staat stelde nog sneller de hele wereld binnen zijn bereik te hebben. In stille afzondering en voor hem alleen. Wat ook groeide was zijn neiging tot wantrouwen tegenover andere mensen. In hun doen en laten meende hij acties te zien die misschien tegen hem waren gericht. Als iemand hem aanstaarde dacht hij: wat heb je tegen mij? De docenten op de hogeschool benaderde hij met achterdocht. En organisaties, instituties en bedrijven vertrouwde hij niet, want je wist maar nooit waar ze mee bezig waren en welke invloed ze uitoefenden op gewone mensen. Op hem. Zijn jeugdtrauma's voedden die eigenschap, evenals het psychosen-gen dat hij van zijn moeder had geërfd. Toch was hij niet echt psychotisch, want als hij even nadacht kon hij de werkelijkheid onderscheiden van de waan. Maar hij groeide op de hogeschool met de komende volwassenheid steeds meer uit tot een individualist, een eenling. Het wonderlijke was dat hij zichzelf absoluut niet als zodanig zag. Aan groepsopdrachten deed hij mee, waarbij hij zijn medestudenten soms verstoord deed staan van zijn vondsten. Hij voltooide zijn studie met lof, met een scriptie over digitale bedrijfsvoering en producten. Op de dag dat hij zijn diploma in ontvangst mocht nemen overleed zijn echte moeder. Deze gebeurtenis zag hij als een omen. Het was hem duidelijk dat het voor hem onmogelijk zou zijn om succesvol te zijn zonder dat tegelijkertijd het noodlot iets voor hem in petto zou hebben.

Ramon Pirotti fronsst zijn wenkbrauwen als hij het mailtje leest. Het is gisteravond verzonden. *'Ik kan er niet meer tegen, meneer Pirotti. Alstublieft, help mij!! David.'* Met twee uitroepetekens. Blijkbaar is het de afzender ernst. De mail is afkomstig van 'David348@hotmail.com'. Maar wie is in 's hemelsnaam David? Hij verstuurt een antwoordmail aan David348. 'Wie ben je?' luidt zijn simpele vraag. Hij wacht een halfuur, maar er komt geen reactie. Dan loopt hij naar Jeanine.

'Zou jij eens willen nagaan of er ergens in ons cliëntenarchief een David zit? Ik heb een mail gekregen van iemand met die naam.'

'David hoe?'

'Ja, dat weet ik dus niet.'

'Oké. Ik bel wel als ik iets heb gevonden.'

Een halfuur later loopt ze bij Ramon binnen.

'Ik heb twee hits,' zegt ze. 'Een zekere David Zweers en een David Groen. Van respectievelijk anderhalf en zes jaar geleden.'

'Dankjewel. Als ik jou niet had...'

'Dan had je wel een ander,' is haar clichéantwoord.

Ramon opent het dossier van David Zweers. Hij is een oudere man die hij nog niet zo lang geleden heeft gezien. Er staat geen e-mailadres bij. Die is het dus niet.

De status van David Groen biedt meer perspectief. Zijn behandeling dateert uit 2015, hij was toen twaalf jaar. Hij had gedragsproblemen, was volgens zijn ouders en de school moeilijk opvoedbaar. Daarom werd hij naar Ramon verwezen. Uit de status blijkt dat David een aantal tests heeft ondergaan, waaruit Ramon kenmerken van Asperger of PDD-NOS had herkend. 'Een vorm van autisme' was zijn conclusie. Maar bij autisme valt er in het algemeen niet een ondubbelzinnige diagnose te stellen. Alle autismecliënten, en al helemaal kinderen, hebben verschillende combinaties van symptomen. Uit de gesprekken met David bleek dat hij in de kern een intelligente, zachtaardige maar onzekere jongen was, die opgroeide in een autoritair milieu. Hij maakte een hypergevoelige indruk, nam alles waar wat er om hem heen gebeurde, had moeite met het wegfilteren van irrelevante zaken en kon moeilijk hoofdzaken van bijzaken onderscheiden. Zijn hoofd liep daardoor regelmatig vol, waardoor hij geprikkeld raakte en angstig reageerde. Door zijn ouders werd dit als agressief ervaren. Ze probeerden hem met geweld onder de duim te houden, wat zijn gedrag alleen maar verergerde. Ramon herinnert zich vaag dat alleen zijn moeder bij het slotgesprek was geweest. Hij vermoedde destijds dat zijn vader, zonder hem te hebben ontmoet, meer de opvoedingsproblemen veroorzaakte dan het kind. Het dossier eindigt ermee dat hij een bepaald medicijn heeft voorgeschreven en een instructie heeft gegeven aan de huisarts van de familie die de jongen zou gaan begeleiden. Dat is nu zes jaar geleden. Sindsdien is er, afgezien van een aantal herhaalrecepten – de huisarts mag dat middel zelf niet voorschrijven – geen contact meer geweest.

Terwijl Jeanine nog in zijn kamer is zoemt het draadloze telefoontoestel dat zij bij zich heeft.

'Praktijk voor Geestelijke Gezondheidszorg Pirotti. ... Goedemorgen. Ja, die is hier. Momentje alstublieft.'

'Een zekere Cuperus voor jou.' Ze geeft het toestel door.

'Met Pirotti.'

'Goeiemorgen, u spreekt met Cuperus, Henk Cuperus. Ik ben ambulanceverpleegkundige en ik heb vannacht eerste hulp verleend bij een suïcidepoging. Een zekere David Groen.'

‘Wel, wel,’ antwoordt Ramon, ‘dat is sterk. Ik zit net met mijn assistente te proberen hem te achterhalen. Hij heeft mij per mail een soort noodkreet gestuurd, maar niet aangegeven wie hij is. Alleen zijn voornaam. En nu belt u zomaar op.’

‘Dat heb ik die jongen beloofd. Hij heeft hulp nodig. Hij zei dat hij u wilde spreken, dat hij al eerder door u is behandeld.’

‘Ik vind het buitengewoon attent van u, meneer Cuperus, dat u mij belt. Wat u zegt klopt. Zes jaar geleden was hij mijn patiënt. Suïcidepoging zegt u? Heeft hij de poging dus overleefd? Hoe is het met hem?’

‘Ja, ja. Hij heeft het een beetje knullig gedaan. Met een scherpe guts wilde hij zijn pols doorsnijden. Maar hij heeft geen slagader geraakt.’

‘Gelukkig maar. Blijkbaar was dit een noodkreet.’

‘Zo schat ik het in, ja.’

‘Hoe trof u hem aan?’

‘Hij lag in bed, met de guts nog in zijn hand geklemd. Zijn zus was heel zorgzaam met hem bezig, maar zijn ouders... Het is een bizar huishouden. Ik bedoel, wat zou ik als ouder in zo’n geval doen? Ik zou hem knuffelen, troosten. Maar zijn vader en moeder bleven op een afstandje staan kijken, met blikken die walgden van afkeuring. Ik loop al heel wat jaren mee, meneer Pirotti, ik heb verscheidene zelfmoordslachtoffers behandeld, maar nog nooit heb ik zulke blikken gezien. Zoveel afkeuring. IJskoud, geen greintje zorg of medelijden, niets. Gelukkig was het medisch gezien een simpele wond, geen ziekenhuisgeval. Daarom heb ik besloten hem niet mee te nemen. Ik heb zijn arm en pols verbonden en hem een tetanusinjectie gegeven. Ik weet zeker dat hij helemaal niet dood wilde. Zijn zus heeft hem horen schreeuwen, huilen. Hij wilde gevonden worden. Maar zijn ouders, ze draaiden zich om en liepen weg zonder iets te zeggen. Werkelijk...’

‘Nou meneer Cuperus, dank u wel voor dit telefoontje. Ik zal er werk van maken.’

‘Succes ermee. Ik heb mijn best gedaan.’

Nadat Jeanine is vertrokken, denkt Ramon na. Hier is iemand die hulp nodig heeft, maar er is geen verwijzing. Formeel kan hij dus niet veel. Of kan hij het telefoontje van de ambulancebroeder als verwijzing zien? Hij belt zijn administrateur Fred.

‘Is het mogelijk om zonder verwijzing een vergoeding van de zorgverzekeraar te krijgen?’

‘Nee,’ antwoordt die, ‘natuurlijk niet, er moet een verwijzing zijn van een huisarts of een specialist. Alleen in spoedeisende gevallen geldt die eis niet.’

‘Dankjewel’

‘Geen dank.’

Een man van weinig woorden, die Fred, maar altijd goed op de hoogte. Dan krijgt Ramon een ingeving. Hij kijkt in Davids dossier en vindt de naam van de huisarts van de familie, dezelfde arts voor wie hij in de afgelopen jaren herhaalrecepten heeft uitgeschreven.

‘Jeanine?’ vraagt hij even later aan de receptioniste, zou je een zekere dokter De Jager voor me willen bellen?’

‘Jawel, maar je eerste klant zit al even te wachten.’

‘Geef hem maar koffie, ik heb nu even een spoedgeval.’

‘Haar,’ zei Jeanine, ik geef haar wel koffie. Of thee.’

Het telefoontje komt vrijwel onmiddellijk.

‘Ah, dokter Pirotti,’ zegt De Jager, ‘Ik had u al willen bellen. Wij kennen elkaar niet persoonlijk, maar wel via mijn patiënt David Groen. Ik werd vanmorgen al voor mijn spreekuur bij hem geroepen. Suïcidepoging. Ik wilde met u overleggen over zijn medicatie.’

‘Dat is precies waar ik u over bel, collega. Ik had daarstraks de ambulanceverpleger aan de lijn die hem vannacht eerste hulp heeft verleend. Ik wil u vragen om een verwijzing vanwege de zorgverzekering.’

‘Uiteraard, dat regel ik meteen via de mail na mijn spreekuur.’

‘En dan nog iets, die broeder sprak over een bizar huishouden. Kunt u aangeven of daar iets bijzonders aan de hand is?’

‘Aha. Wel, confrère, vertrouwelijk kan ik wel iets zeggen. Het is een gezin waarin alles om godsdienst draait. Het is haast een mini-sekte, de leden van het gezin worden beschermd tegen de zondige buitenwereld. De vader is daar erg fanatiek in. De kinderen worden heel kort gehouden. Davids vader heeft me vanmorgen tijdens mijn visite gezegd dat wat zijn zoon heeft gedaan hem nooit vergeven zal worden. En dat dit op hem en zijn vrouw zal terugslaan, zo iets.’

‘Ik begrijp het. U kent hen blijkbaar goed, dokter, schat u in dat zijn zelfmoordpoging daar iets mee te maken heeft?’

‘Moeilijk te zeggen. Het is een kwetsbare jongen met autisme, zoals u weet. Maar hij is nooit ziek. Ik zie hem al jaren niet op mijn spreekuur. Wat ik nog van hem weet is dat hij goed kan schilderen en een gering zelfbeeld heeft. En zijn autoritaire opvoeding doet daaraan weinig goed, is mijn opvatting.’

‘Dank u wel voor uw openhartigheid, ik zal er gepast mee omgaan. Ik overweeg om hem bij uitzondering met spoed op te roepen, gezien het toch ernstige voorval van afgelopen nacht.’ Ze nemen afscheid.

Terwijl zijn cliënte de spreekkamer binnenkomt belt hij met Jeanine.

‘Probeer morgen of overmorgen een gaatje tussen mijn afspraken te vinden. Dit is een spoedgeval.’

‘Dat gaat je waarschijnlijk je middagpauze kosten.’

‘Nou, dat moet dan maar.’

Meteen al de volgende dag kan David terecht. Na zijn laatste cliënt van de ochtend ontvangt Ramon Pirotti hem in zijn spreekkamer. Zijn zus Liesbeth wacht op hem in de wachtkamer.

‘Dag David.’

‘Dag dokter.’

‘Je hebt mij een paar dagen geleden om hulp gevraagd. Sorry, maar het heeft ons moeite gekost om je te vinden, want je had je achternaam er niet bij gezet. Hoe gaat het met je?’ Er kan bij de jongen zowaar een lachje af.

‘Hoe het gaat? Nou, u ziet het.’ Hij wijst met zijn linkerhand naar het verband om zijn rechterarm. ‘Gewond, maar niet ernstig. Maar dat is wel mijn minste zorg, toch?’

Ramon reageert niet op zijn hint.

David kijkt rond. ‘Mooie schilderijen,’ zegt hij en wijst naar de wand.

‘Jij houdt ook van schilderen, toch?’

‘Ja.’

‘Ik sprak gistermorgen dokter De Jager. Hij zei dat je talent hebt.’

‘Ja, die was gisteren bij me. Hij kreeg meteen de volle laag van mijn vader over hoe verdorven ik ben, dat ik... eh, dat ik dit heb gedaan.’ Hij wijst weer naar zijn arm. ‘Alsof die dokter er iets aan kon doen.’

‘Verdorven zeg je?’ vraagt Ramon verbaasd. ‘Ik denk dat je vader dat helemaal mis heeft. Je bent eerder wanhopig, radeloos, vertwijfeld. Was je dat ook die avond?’

David zucht diep met een halve snik.

‘Ja. Ik kwam erachter dat mijn vader bijna al mijn tekeningen en aquarellen uit mijn kamer heeft gejat, ik denk dat hij ze heeft verbrand.’

‘Was dat de aanleiding?’

‘Ik vergeef het hem nooit! Maar het kwam ook doordat ik zwaar overprikkeld was. Ik moest aan alles denken en ik zag het niet meer zitten. Ik moest mezelf pijn doen.’

‘Oké, ik ga je nu wat vragen stellen.’

Ramon neemt David een anamnese af. Vraagt naar wat hij voelt en beleeft, naar wat hem dwars zit, waar hij bang voor is, waarvan hij in paniek raakt. Het is een herhaling van zes jaar geleden, realiseert hij zich. Het is dezelfde jongen met dezelfde klachten, maar nu zes jaar ouder, met een langere geschiedenis van kleine en grotere traumatische ervaringen.

‘Dankjewel,’ zegt Ramon als de lijst is afgewerkt. Hij kijkt hem peinzend aan.

‘Je wilde niet echt dood, hè?’ vraagt hij.

David weerstaat zijn blik. Ramon denkt: iemand recht aankijken is niet erg autistisch. In de ogen van de jongen tegenover hem leest hij een mix van acute angst en diepe droefheid.

Mooie ogen. Wat een tragische jongen, denkt hij. Bijna een man, maar hij is met zijn handicap niet naar zijn volwassenheid begeleid, al was het ook een autistische volwassenheid, met de beperkingen van dien. Een fractie van een seconde lichten zijn ogen op en ziet Ramon er de intelligentie in die hij bezit. Dan dwalen de ogen van de jongen weer weg.

‘Anders zou je geen herrie hebben gemaakt. Je wilde gehoord worden. Het was een schreeuw om aandacht.’

‘Nee,’ antwoordde David, ‘ik wilde niet echt dood...’

‘Het is goed dat je mij om hulp vraagt, David.’

Tijdens de twee minuten die deze conversatie duurt draait Ramons professionele brein overuren. Hij voelt een spontane sympathie voor David. Deze jongen moet geholpen worden, denkt hij. Nee, ik *wil* hem helpen. Het is veel meer de arts in hem die een patiënt ziet dan de psychiater die hij is. David heeft een vorm van autisme, dat is zeker, maar er is waarschijnlijk geen sprake van een psychopathologisch beeld. Hij heeft niet zozeer een psychiatrische behandeling nodig als wel begeleiding, een goede counseling. In een flits gaat door hem heen dat hij daar mogelijk de psychologe van zijn praktijk, Maria Woudenberg, bij kan inschakelen. Ho, Ramon, spreekt hij zichzelf toe, niet te snel conclusies trekken. Want hij beseft dat het een complexe casus is. Niet alleen David heeft hulp nodig, maar eigenlijk dit hele gezin, in ieder geval ook de beide ouders. Deze jongen moet worden gered uit de psychologische gevangenis waarin hij zit, zoals de ambulancebroeder heeft aangevoeld en de huisarts heeft beschreven. Zonder noemenswaardig onderzoek durft hij wel te concluderen dat dit gezin voor de ontwikkeling van David een totaal verkeerde omgeving is. Ramon is nieuwsgierig naar de rest van het gezin. De moeder heeft hij zes jaar geleden kort ontmoet, maar de vader nog niet. En er moeten ook nog twee zussen zijn.

Ramon stelt vast dat er op dit moment geen groot risico is op een herhaling van Davids suïcidepoging. Maar een dieperliggend trauma is er wel. Dat zal behandeld moeten worden.

‘We gaan eraan werken, David. Ik heb nu een beeld van wat er speelt.’ Ze maken op korte termijn een afspraak.

Ramon loopt mee naar de wachtkamer waar Liesbeth Grien haar broer opwacht. Ze steken elkaar hun ellebogen toe als groet. Ramon herinnert zich de jonge vrouw van zes jaar geleden vooral aan de manier waarop ze gekleed gaat. Even later ziet hij hen de parkeerplaats oplopen en denkt: dit is in strijd met alle regels voor wachtlijsten en zo, maar het is goed dat ik mijn middagpauze heb opgeofferd.

De grasoogst die hij van het land afhaalt valt tegen. Het is al zo lang warm en droog dat het gras niet erg wil groeien. Het wordt hoog tijd dat er regen komt. Boer Martien Groen kijkt naar de wolkeloze lucht: geen schijn van kans. Achter zijn tractor hangt de hooischudder waarmee hij in steeds kleiner wordende rechthoeken over het perceel grasland rijdt om het gemaaide gras te keren. Dat deed hij ook al op zijn veertiende, op ditzelfde stuk grond, met de rode *Massey Ferguson* tractor van zijn vader. Hij vond het geweldig om op de boerderij te werken. Na het l

bo was hij er fulltime te vinden. Hij was enig kind en het stond bij voorbaat vast hij later de boerderij zou voortzetten. Dat gebeurde helaas veel eerder dan hij had gedacht, want begin jaren negentig kreeg zijn vader een ernstige ziekte. Zelf was hij pas voorin de twintig. Doodsangsten stond zijn vader uit toen hij te horen kreeg dat hij niet beter zou worden en hij niet zeker wist of hij wel met opgeheven blik voor God kon verschijnen, of hij wel was uitverkoren. Hij overleed aan een gezwel in zijn buik.

Gedurende zijn vaders laatste levensjaar deed Martien Groen al het werk op de boerderij. Hij kon het bedrijf zo overnemen. In dat jaar trouwde hij met Elisabeth en vestigden ze zich in het woonhuis van de boerderij. Samen zorgden ze voor zijn inwonende moeder, wier wereld door de vroege dood van haar man in elkaar was gestort. Het was een klap die ze nooit te boven is gekomen. Haar geestelijke toestand ging snel achteruit en verslechterde zodanig dat ze na een paar jaar niet meer in huis kon blijven. Ze werd met dementie opgenomen in een verpleeghuis. Daar overleed ze kort na de geboorte van haar tweede kleinkind dat ze niet meer als zodanig herkende. Omdat Martien geen broers of zusters had, was er geen probleem met het verdelen van de erfenis, zoals bij veel andere boerengezinnen wel het geval was. Martien erfde gewoon alles.

Zijn ouders lieten hem behalve de boerderij een grote hoeveelheid land na, zo'n kleine honderd hectaren. Zijn bedrijf is vrij van hypotheek, een luxe die niet veel boeren hebben, en die het hem tot vandaag mogelijk maakt om als kleine melkveehouder te overleven. Door grond te verkopen kon hij zelfs de kostbare melkrobot aanschaffen zonder dat hij bij de Rabobank behoefde aan te kloppen. Hij heeft genoeg land om met mooi weer alle beesten buiten te laten lopen en dan blijft er ook nog een stuk van een paar bunder over om gras te kunnen oogsten. Zoveel grond is trouwens ook gunstig voor de fosfaat- en stikstofrechten. Zijn vader liet hem behalve het land en de boerderij ook iets anders na, namelijk een rotsvast en onwankelbaar geloof in God.

In de loop van zijn leven heeft Martien door hard werken en met hulp van boven een rendabel boerenbedrijf opgebouwd. De melkprijs is niet om over naar huis te schrijven, die dekt maar ternauwernood de kosten. Maar zoals dat tegenwoordig bij de meeste boeren het geval is, is melk niet zijn enige inkomstenbron. Bijna elke collega doet er wel iets bij, zoals opvang van mensen met een beperking of een camping. Hij kent boeren die rond hun werkende boerderij een compleet recreatiebedrijf exploiteren met feesten, boerderijexcursies, overnachtingen, barbecues, boerengolf en noem maar op. Voor Martien is dat niets, die recreatie, want die speelt zich hoofdzakelijk in het weekeinde af, en voor hem is de zondagsrust heilig. De extra activiteit van zijn bedrijf is de kaasmakerij die zijn vrouw en dochter runnen. Blijkbaar maken ze goede kaas, want er is een groothandel die iedere maand de hele productie opkoopt, wat mooi wat geld in het laatje brengt.

En dan is daar Geurt, zijn Limousin stier die hij een jaar of vier geleden heeft aangeschaft, een stamboekstier om mee te fokken. Hij was niet goedkoop, maar toch een gouden aankoop. De stier is niet alleen indrukwekkend van postuur en bouw, maar het is ook een

vriendelijk dier en hij heeft een prima kwaliteit sperma. Regelmatig rijdt Martien met diepgevroren zaad van Teun naar het Ki-station. Ze hebben het graag. Per keer kan Teun zo'n vijfhonderd tot zeshonderd doses produceren en vanwege de goede kwaliteit ontvangt Martien meer dan vier euro per dosis.

Met Gods hulp is hij een gezegende boer.

Maar hij is op dit moment ook een boer in gewetensnood.

Terwijl de rechthoeken die hij op het land rijdt steeds kleiner worden, peinst hij over de problemen die zich opstapelen. Zoals zijn drie kinderen die hij langzaam van het ware geloof ziet afdwalen. Hij is hun altijd voorgedaan in godsdienstig leven en belijden. Als gezin horen ze bij een van de weinige kerkgemeenschappen die nog de Bijbel en alle belijdenisgeschriften in ere houden. Martien is daar heel rechtlijnig in, zoals God dat ook is. De Bijbel neemt hij letterlijk. Schiep God de wereld in zes dagen? Ja, want dat staat in de Bijbel. Liep Jezus over het meer? Ja. Heeft de slang in Genesis 3 echt gesproken? Inderdaad, want ook dat staat in de Bijbel. Als je aan die dingen gaat twijfelen, dan is het einde zoek. Maar in de wereld van tegenwoordig ziet hij om zich heen zo verschrikkelijk veel zonden en ongeloof. Hij heeft altijd geprobeerd zijn gezin daartegen te beschermen, maar nu de kinderen ouder worden is hij de grip aan het kwijtraken. Dagelijks bidt hij om hulp, maar de kinderen zijn op de verkeerde weg. Zijn vrouw Liesbeth en hij zijn erachter gekomen dat hun oudste dochter Liesbeth stiekem naar een dancefeest is geweest. Een broedplaats van het kwaad. Ook zijn dochter Iris en zijn zoon David ziet hij in de afgrond storten. Ze komen steeds meer onder invloed te staan van de zondige buitenwereld en hij kan er weinig tegen doen.

Laatst sprak hij erover met zijn vriend en collega-ouderling, broeder Vischjager.

'Martien,' zei die, 'misschien wil God je op de proef stellen, zoals Hij Job deed. Die raakte zijn hele bezit en al zijn kinderen kwijt. Maar je weet hoe het is afgelopen, als je je geloof maar behoudt, dan krijg je alles dubbel en dik weer terug.'

'Maar wat zou ik aan mijn kinderen dan nog meer moeten doen? Ze zijn bijna volwassen, ik kan ze niet meer dwingen.'

'Dat weet God alleen.' Vischjager had ook geen antwoord. Inderdaad, God beproeft hem zwaar.

Maar genoeg daarover. Het gras moet gekeerd worden, morgen of overmorgen zal hij het hooi voor de winter kunnen verzamelen.

Dan gaan zijn gedachten weer met hem op de loop. Hij zucht diep. Een paar dagen geleden was de beproeving compleet. Die dag was een rampdag.

Het begon 's middags toen hij over de dijk kwam aanrijden om thuis thee te gaan drinken. Tussen de bomen door zag hij een onbekende auto op de oprit staan. Die bleek van een keurige jongeman te zijn die zijn dochter Iris wilde spreken. Maar toen hij even later samen met Iris was vertrokken, had zijn vrouw hem peinzend aangekeken.

'Ik vertrouw die jongen niet, Martien,' zei ze. 'Die jongen van daarnet... Hij beweert dat hij een collega van Iris is, maar ik heb haar nog nooit over hem horen praten.'

'Nou, nou, Elisabeth, ben je niet erg wantrouwend?' Zijn vrouw is in die dingen achterdochtiger dan hij. Ze pakte de telefoon.

Het verschrikkelijke dat er die avond is gebeurd zou hij het liefst uit zijn geheugen willen wissen. De verleiding waaraan hij werd blootgesteld! Zoals Adam zich in het Paradijs door Eva liet verleiden om van de appel te eten, en zoals David door Bathseba werd verleid, zo heeft hij zich door een vrouw laten verleiden. En net als Adam en David is hij voor de verleiding van de vrouw gezwicht. Hij weet het, *het vlees is zwak*. Maar ze is zo mooi, ze is

Gods schepping! En wie is hij, dat hij sterker zou zijn dan de Bijbelse geloofshelden Adam en David?

Diezelfde avond, hij was amper bekomen van deze ervaring, had hij een afschuwelijke botsing met zijn dochter Iris. Het liep eropuit dat ze kwaad het huis uit is gelopen.

Waarschijnlijk naar haar zogenaamde vriend. Martien rilt bij de gedachte dat ze van deze man houdt. Want hij is niet gelovig!

Nog weer later die rampavond heeft zijn jongste zoon David het zondigste gedaan wat een mens kan doen. Hij probeerde zichzelf van het leven te beroven. Van het door God gegeven leven. Martien kan het haast niet bevatten. Volgens de Bijbel is zelfmoord hetzelfde als moord, en dus is het altijd verkeerd. Als een Christen zelfmoord probeert te plegen, dan zijn er geen omstandigheden die dat rechtvaardigen. Want de beslissing wanneer iemand zal sterven is uitsluitend aan God. Maar David deed het.

Elisabeth en hij konden er in bed niet over praten. Over zijn eigen zonde natuurlijk al helemaal niet, maar ook niet over de kinderen. Zijn vrouw is gewend dat Martien altijd Gods antwoord heeft als er moeilijke vragen zijn, maar deze keer wist hij het niet. Ze hebben samen gebeden, dat wil zeggen, hij ging haar voor in gebed. Maar hij kon geen passende woorden vinden. Het was allemaal te verwarrend. Nadat ze een paar uur zwijgend in bed hadden wakker gelegen, heeft hij uit wanhoop een stuk uit de Bijbel voorgelezen, uit het boek Klaagliederen. Iets anders dan lamentaties kon hij op dat moment niet bedenken. Het werd een slapeloze nacht. Zijn gedachten tolden in het rond als de witte was in een centrifuge. Pas toen het tegen zessen licht begon te worden had hij een plan bedacht en kreeg hij zichzelf weer een beetje onder controle.

Terwijl hij aan dit alles terugdenkt, schokt de tractor plotseling. Hij kijkt om en ziet dat er een boomtak tussen de haken van de hooischudder is gekomen. Niet goed opgelet! Nog steeds in gedachten schakelt hij de tractor in de vrijstand en opent de deur van de cabine om uit te stappen. Maar zodra hij zijn klomp op de bovenste trede van het trapje zet, zet de versnellingsautomaat de tractor plotseling langzaam weer in beweging. Hij verliest zijn evenwicht, valt bijna twee meter naar beneden, raakt het spatbord van het achterwiel en komt met een felle pijnscheut schuin achterover op de grond terecht. Intussen rijdt de tractor stapvoets verder. Het enorme achterwiel gaat rakelings langs hem heen. Terwijl hij op de grond ligt komen de draaiende messen dichterbij. Hij ziet kans om zich enigszins te draaien, maar kan niet voorkomen dat de buitenste haak in zijn been snijdt. Dan blijft hij liggen, terwijl de tractor zelfstandig verder rijdt en honderd meter verderop aan de rand van het weiland voorover in de droge sloot duikt. Hij wil opstaan, maar kan zijn benen niet bewegen.

Tijdens de avondmaaltijd na het ongeluk van Martien Groen ervaart Liesbeth een onalledaagse leegte aan tafel. Zowel Iris als haar vader ontbreken. Haar moeder kan het niet opbrengen om de plaats van haar man aan het hoofd van de tafel in te nemen. Liesbeth en David eten zwijgend, verdiept in hun eigen gedachten.

Die middag had Martiens tractor in de greppel de aandacht getrokken van een passerende fietser. Het gevaarte lag schuin voorover, terwijl de grote achterwielen zonder grip op de bodem nog langzaam draaiden. Hij klauterde de cabine in en draaide de contactsleutel om waarop de motor zweeg. In de erop volgende stilte hoorde hij roepen.

De fietser kroop door de droogstaande sloot en rende de wei in waar hij een boer in het gras vond, gekleed in een blauwe overall. De broekspijp van zijn overall was gescheurd en er zat bloed aan zijn been, maar verder zag hij en ongedeerd uit.

‘Ik kan niet overleefd,’ kreunde de boer.

‘Blijf liggen, beweeg niet, ik sla alarm.’

De fietser toetste 112 op zijn mobiel, maar moest meters lopen voordat hij bereik had.

‘Ik weet niet waar ik precies ben,’ zei hij tegen de centralist. ‘Maar hier is iemand die dringend hulp nodig heeft. Ongeluk met een tractor.’

‘Ik kan zien waarvandaan u belt,’ was het antwoord. ‘Ik stuur een ambulance.’

Een uur later was wijkagent Thea Klein Brinke bij Elisabeth Groen het nieuws komen brengen.

‘Uw man was bij kennis toen hij naar het ziekenhuis werd gebracht. De ambulanceverplegers hebben eerste hulp verleend.’

Elisabeth barstte in snikken uit. ‘Als hij maar niet...’

‘Misschien valt het mee, mevrouw Groen’ antwoordde Liesbeth hoopvol.

‘We moeten voor hem bidden.’

Nadat de wijkagent was vertrokken, omhelsden Liesbeth en haar moeder elkaar langdurig.

De kilte tussen hen van de laatste weken was verdwenen. Bij wat er nu was gebeurd viel de zonde van haar discobezoek in het niet.

‘Kom,’ zei Liesbeth, ‘drink een kop thee om bij te komen.’

‘Nee, ik moet naar het ziekenhuis, kijken hoe het met hem is.’

‘Ja, dat moet u maar doen. Zal ik de buurman vragen of hij u er naartoe brengt? Met de fiets en de trein is het een mijl op zeven.’

Liesbeth liep naar de telefoon in de gang en belde Berno Quist.

‘Weet u al iets over Tonnie?’ begon ze voorzichtig.

‘Nee, nog niets. Haar fiets is gevonden, helemaal in de buurt van Lievelede nota bene. Het is nu bijna een week, maar van Tonnie geen spoor.’ Hij beloofde haar moeder naar Doetinchem te rijden.

Op dit moment heeft Liesbeth nog geen idee hoe ernstig haar vader eraan toe is, maar het heeft geen zin om te gaan zitten afwachten. Hij is uitgevallen en het werk op de boerderij gaat door. Haar jongveestal is nog niet schoon. En haar vader heeft die ochtend nog tegen haar gezegd dat de stier naar de wei moet, waar een paar tochtige Limousin koeien op hem wachten. Ze zucht als ze zich realiseert welke verantwoordelijkheid er op haar schouders rust. Het hele bedrijf ligt nu in haar handen.

Nadat haar moeder met buurman Quist is weggereden, besluit ze eerst de stier weg te brengen. Ze krijgt een koude rilling, ondanks het warme weer. Zou ze dat durven, na wat er vorige week is gebeurd? Het beeld brandt nog op haar netvlies. Ze weet niet hoe het verder

is gegaan, maar Liesbeth heeft daar zo haar ideeën over. En bijgevolg ook over de plotselinge verdwijning van Tonnie. Want die verbaast haar helemaal niet. Tonnie weet natuurlijk dat Liesbeth heeft gezien wat haar eigen vader in die stal met haar deed. Ze moet zich een ongeluk zijn geschrokken, en toen ze zich haar positie eenmaal realiseerde moet ze begrepen hebben dat ze zich voorgoed onmogelijk heeft gemaakt. Uiteraard kan ze na deze gebeurtenis niet meer met goed fatsoen op de boerderij van de familie Groen komen, laat staan dat ze haar, Liesbeth, nog onder ogen kan komen. Daarom heeft ze besloten haar eigen verdwijning in scène te zetten. Dat met die fiets, dat is slim bedacht. Helemaal Tonnie. Liesbeth denkt dat dit meteen ook het einde van Tonnies verhouding met haar vader zal betekenen, wat ze als een positief gevolg ziet. Nee, Tonnie is gevlucht voor het gezin Groen, voor haar ouders en voor iedereen. Waarschijnlijk zit ze nu op een kamertje in de stad haar wonden te likken en te bedenken hoe ze verder moet met haar leven.

Liesbeth spreekt zichzelf toe en loopt naar de stal van Geurt om hem mee te nemen naar de wei. Het dier is kalm, zoals altijd. Liesbeth heeft al zo vaak gezien hoe haar vader met Geurt omgaat. Ze stapt zijn hok in, maakt een touw vast aan de ring door zijn neus en leidt hem naar de vee-aanhanger die haar vader al had klaargezet. De stier laat zich gewillig meevoeren. Zonder te protesteren klimt hij de schuine helling naar de aanhanger op.

Liesbeth manoeuvreert de tractor ervoor, rijdt naar de wei waar de Limousins staan, ver van de boerderij, en laat hem daar los. Meestal bleef haar vader nog een tijdje staan kijken of het beest zich van zijn taak zou kwijten, maar daar gunt ze zich nu de tijd niet voor. Snel rijdt ze terug naar huis. Onderweg bedenkt ze dat haar zus en broer nog niets weten van hun vaders ongeluk. David is naar zijn vriend in Doetinchem. En waar Iris is? Ze heeft geen idee. Maar ze kan hen allebei mobiel bellen om het slechte nieuws over te brengen.

Eenmaal op het erf laat ze zich in de schaduw op een bankje zakken en toetst het nummer van Iris in. In haar eerste opwelling reageert haar zus kordelig, maar bindt snel in als Liesbeth haar verhaal doet.

‘Dat gunde ik hem nou ook weer niet,’ is haar reactie. ‘Hou me maar op de hoogte, Liesbeth. Ik kom niet naar huis, niet na wat er vorige week is gebeurd.’

David neemt pas na lang wachten op. Hij is met Bart aan het gamen. Hij reageert ongeveer hetzelfde als zijn zus.

‘Ik vind het beroerd voor hem, maar...’ Hij maakt de zin niet af. Het woordje ‘maar’ zegt genoeg.

Liesbeth stopt haar mobiel weg en blijft zitten om na te denken. Hun vader is bij haar broer en zus blijkbaar niet erg geliefd. ‘En hoe zit dat bij mij?’ vraagt ze zich af. Haar vader heeft haar teleurgesteld, nee meer dan dat. Het is onvergeeflijk wat hij met haar vriendin uitspookte. Maar zelf had ze ook geheimen voor hem. En nu opeens is ze zijn plaatsvervanger! Ze is boer! Haar ultieme droom. Maar in welke omstandigheden? Wat krijgt ze allemaal wel niet over zich heen? Het is cynisch dat haar wens om de boerderij over te nemen plotseling in vervulling gaat, in elk geval tijdelijk zo lang hij niet is hersteld. Haar vader heeft dat nooit gewild omdat ze een vrouw is. Alleen heeft hij nu geen keus. Duizend dingen komen op haar af. Een lichte vlaag van paniek overvalt haar, maar ze spreekt zichzelf opnieuw toe. Rustig blijven, Liesbeth, de situatie onder ogen zien. In gedachten probeert ze het op een rijtje te zetten.

Per saldo valt het nog mee. Het melkproces is geautomatiseerd, dat gaat bijna vanzelf, zolang er ten minste geen storingen optreden. Ze zal zich wel moeten verdiepen in de papieren rompslomp eromheen met Friesland Campina en zo. Waarschijnlijk wil Berno Quist haar daar wel bij helpen. Daar zijn *naobers* toch voor? Momenteel lopen alle dieren behalve de melkkoeien buiten in de verschillende weiden, dus daar heeft ze ook even geen omkijken

naar. Het hooiland is gemaaid, dat heeft vader nog gedaan. Ze zal het keren van het gemaaide gras moeten afmaken en het daarna binnenhalen. Dat is misschien iets om een loonbedrijf voor in te huren. Maar de kaasmakerij, dat is andere koek. Ze hoopt dat haar moeder in staat is om dat werk te blijven doen. En ze realiseert zich ook dat ze voorlopig weinig tijd zal hebben voor Hannes en de orgellessen. Jammer, maar dat zal wel weer komen.

Aan het begin van de avond komt haar moeder terug uit het ziekenhuis en barst in huilen uit. Ze kan niets zeggen, alleen maar haar hoofd schudden. Liesbeth heeft een eenvoudige maaltijd klaargemaakt. Pas aan tafel, met de lege stoel van haar vader prominent aan het hoofd ervan, doet Elisabeth haar verhaal.

‘Jullie vader heeft een dwarslaesie,’ vertelt ze tussen de snikken door. ‘Hij zal over een paar dagen naar Nijmegen worden gebracht voor verder onderzoek en om te revalideren. Zijn dagelijkse werk zal hij nooit meer kunnen doen.’

Er valt een lange stilte.

‘Ik weet zeker,’ gaat ze verder, ‘dat jullie vader dit ervaart als een straf van God. Dat de zonden van zijn kinderen op hem worden verhaald.’

Liesbeth schudt haar hoofd. Het zou hun schuld zijn?

‘Dat is een waanidee. Zoals vader er veel heeft.’ Terwijl ze dit zegt wordt ze zich ervan bewust dat ze ver is afgedreven van hetgeen waarin ze is opgevoed.

‘Het staat in de Bijbel.’

Nu verheft David zijn stem. ‘De Bijbel kan me wat!’

‘Zeg dat nou niet,’ kreunt hun moeder. ‘Het is zijn geloof.’

Vanaf de volgende morgen gaat Liesbeth op de boerderij aan het werk alsof ze nooit anders heeft gedaan. Ze doet alles wat een boer moet doen. De eerste paar dagen valt ze ’s avonds doodmoe op haar bed, nadat ze voor het slapengaan een werklijstje voor de volgende dag heeft gemaakt om toch vooral niets te vergeten. Daarnaast helpt ze haar moeder zoveel mogelijk met de kaasproductie. Buurman Quist heeft beloofd, ondanks de zorgen over zijn dochter, haar te helpen met de administratie van Friesland Campina. En David, ja, ook David doet zijn best door haar op de boerderij te helpen. De jongen lijkt na zijn gesprek met Ramon Pirotti wat evenwichtiger. Over een week heeft hij de volgende afspraak.

Een paar dagen later slaat het weer om. Er trekt een loodgrijze lucht over, waaruit een onweersbui tevoorschijn komt. In een paar uur tijd valt er meer dan twintig millimeter regen en de temperatuur keldert van bijna dertig naar vijftien, zestien graden. De lange periode van zomerse warmte lijkt voorbij. Als het na een paar uur weer droog is, maakt Liesbeth tegen zevenen haar dagelijkse avondrondje over de boerderij. Dit hoort bij de routine die ze is begonnen: kijken of alles nog in orde is. Wekenlang heeft ze in haar enkele blouse gelopen, maar nu moet ze een fleecetrui aan om niet te koud te worden. Ze gaat eerst naar haar jongvee in de wei langs de Lange Dijk. De beesten lijken van het onweer geen noemenswaardige last te hebben gehad. Ze staan onbewogen te grazen van het natte gras. Op verschillende plekken in de wei hoort ze het regenwater met een gorgelend geluid in de kurkdroge bodem verdwijnen, alsof er gootsteenopeningen in het gras zitten. Ze controleert in de grote stal of de melkkoeien het goed maken en tenslotte kijkt ze of de kaasmakerij op slot zit en tractor goed is afgesloten. Er wordt in de omgeving regelmatig dure gps-apparatuur uit tractoren gestolen.

Overal op het erf staan plassen. Ze loopt voor de grote stal langs als ze een figuur op de oprit naar de boerderij ziet staan. Aarzelend staat ze stil. Hij loopt het terrein op en komt op haar af. Het is een man van halverwege de twintig die hier niet hoort te komen, dat is haar eerste gedachte. Hij ziet er niet uit in zijn verschoten spijkerbroek en met zo’n jack met capuchon

dat je over je hoofd aantrekt. Onder de capuchon komen vettige zwarte haren vandaan. Een meter of vier bij haar vandaan blijft hij staan. Ze is op haar hoede.

‘Zoek je iets?’

‘Ik kom iets kopen.’ Hij haalt een biljet van vijftig euro uit zijn borstzak en laat het haar zien. Ze had in haar argeloosheid niet meteen door waar hij op doelde.

‘Kaas?’

Hij grinnikt, waarbij ze een paar geelbruine voortanden te zien krijgt.

‘Kaas, ja. Zo kun je het ook zeggen.’ Dan schiet haar iets te binnen.

‘Bedoel je soms een keramieken kannetje?’

‘Yes.’

‘Ben je gestuurd...’

‘Niks zeggen,’ valt hij haar in de rede, terwijl hij nerveus om zich heen kijkt. ‘De bomen hebben oren.’

Dit moet mijn eerste klant zijn voor Hannes’ cadeautjes, concludeert ze. Liesbeth had zich de klandizie anders voorgesteld, maar goed, klanten zijn klanten.

‘Ik wil graag dat je buiten het hek wacht. Dan zal ik het halen.’

Hij maakt geen aanstalten om terug te lopen.

‘Hup,’ zegt ze, ‘buiten het hek. Dit is een boerderij, geen winkel.’

De man haalt zijn schouders op, draait zich om en loopt het oprijpad weer af. Zodra hij buiten het terrein staat, loopt ze snel de boerderij binnen, de trap op naar haar kamer.

Achter het luik pakt ze een mooi ingepakt cadeautje en holt de trap weer af, voordat haar moeder iets merkt. Ze neemt de achterdeur van de deel, dezelfde die ze ook heeft gebruikt om naar het dancefeest te ontsnappen. Ze bedenkt dat die deur iets magisch heeft. Ook Iris is erdoor vertrokken.

De man staat nog op haar te wachten. Ze loopt naar hem toe.

‘Gelijk oversteken,’ zegt ze. Want ze vindt dat hij er onbetrouwbaar uitziet.

Ze overhandigt hem het pakje en tegelijk geeft hij haar de vijftig euro. Meteen begint hij nerveus het papier eraf te trekken. Er komt inderdaad een kleurig kannetje tevoorschijn. Hij bekijkt het, kijkt erin en grijnst.

‘Oké,’ zegt hij.

Op dat moment gebeurt er van alles snel na elkaar.

Achter de dikke zomereiken die langs de dijk staan springen twee donker geklede figuren tevoorschijn. De man met het kannetje schrikt, draait zich om en zet het op een lopen. Het kannetje gooit hij van zich af in de berm. Maar ver komt hij niet. Ook aan de andere kant van de oprit springen twee donkere figuren van achter bomen tevoorschijn. Hij loopt hun recht in de armen. Binnen enkele seconden hebben ze hem tegen de grond gedrukt en zijn handen op zijn rug geboeid.

‘Politie!’ roept een van de figuren. Een ander komt op Liesbeth af en pakt haar beet.

‘U bent aangehouden, mevrouw,’ zegt hij.

Geleidelijk groeide de jongen naar zijn volwassenheid. Op de havo stond hij bekend als een individualist, die met niemand ruzie maakte maar ook met niemand een band aanging. Hij werd niet gepest, maar ook bood niemand vriendschap aan. Later, tijdens de vier jaren van zijn hbo-studie was hij wat toegankelijker en socialer. Hij kroop uit zijn schulp en ging om met medestudenten en docenten. Hij hield zelfs presentaties en spreekbeurten. Maar na het behalen van zijn diploma zakte hij weg in een diep gat. Hij was tweeëntwintig en nu hij niet meer door de studie werd gedwongen om met anderen samen te werken, had hij in feite niemand meer. Nog steeds woonde hij met zijn vader in het huis waarin ook zijn twee moeders hadden gewoond en van waaruit zij beiden uit zijn leven waren verdwenen. Zijn vader vond het prima dat zijn zoon het huis met hem deelde, hij vroeg geen kostgeld of bijdrage in de kosten. Vrienden had de jongen niet en hij had geen behoefte aan een relatie. Niet dat hij niet van vrouwen hield. Niet dat hij soms niet droomde van wilde seks. Er waren studentes geweest met wie hij wel intiemer had willen omgaan. Maar hij was te veel op zichzelf gericht om daar echt werk van te maken. Vrouwen speelden gewoon geen grote rol in zijn bestaan. Ook was er nooit meer een nieuwe moeder in hun huis gekomen. Zijn vader leek de hoop op een vrouw te hebben opgegeven. De enige vrouw in zijn nabije omgeving was hun werkster van onbestemde leeftijd die twee ochtenden per week met opgerolde mouwen over de vloer kwam om het huis schoon te houden, die haar werk deed en weinig belangstelling had voor zijn vader of voor hem.

Zo zat hij thuis met een diploma en hij had geen idee of hij een doel had, ja zelfs waarvoor hij leefde. Hij was er gewoon. Wat moest hij in 's hemelsnaam met de rest van zijn leven doen? Tijdens de lange vakantie na zijn afstuderen begonnen de eerste symptomen op te treden. Hij trok zich nog meer in zichzelf terug, kwam nauwelijks buiten en begon andere mensen op een afstand te zetten en te wantrouwen, meer dan hij vóór zijn studietijd had gedaan. Hij wilde het liefst alleen zijn en niets met anderen te maken hebben. Hij dreigde een kluzenaar te worden die vanuit zijn veilige, ondergrondse hol de wereld begluurt, een wereld die hij niet vertrouwt. In zijn hersenen manifesteerden zich de eerste kleine chemische dysfuncties die het beginstadium van schizofrenie vormen. Wat andere mensen deden betrok hij op zichzelf, alsof ze hem wilden schofferen, alsof iedereen zijn vijand was. Het wonderlijke was dat hij zich nog bewust was van zijn toestand, hij wist wat er in zijn hoofd gebeurde. In zijn binnenste realiseerde hij zich wat er aan de hand was: zijn genen volgden die van zijn moeder.

Zijn vader zag het gebeuren en sprak zijn zoon toe.

'Je kan beter een baan gaan zoeken. Want je moet toch ergens van leven, je moet de kost verdienen en dat kan nauwelijks een probleem zijn met zo'n prima opleiding. Je kunt hier niet je hele leven blijven zitten niks doen.'

'Ik doe niet niks,' reageerde hij verontwaardigd. 'Ik ben druk met mijn laptop. Ik ontwikkel programma's waarmee ik kan doordringen in andermans leven.'

Zijn vader wilde het eerst niet geloven.

'Ben je soms op de criminele toer? Inbreken in andermans computer? Bedrijven platleggen, dat soort dingen?'

'Dat zou ik kunnen doen, ja. Maar dat doe ik niet. Ik wil cybercriminaliteit juist voorkomen.'

'Maar daar verdien je geen boterham mee. En waar wil je de apparatuur van betalen die je daarvoor nodig hebt? Zoek toch een baan, ga solliciteren. Bedrijven zitten te springen om mensen zoals jij.'

‘Met mijn opleiding kan ik het bedrijfsleven in, ja. Maar moet ik dan een bedrijf gaan helpen dat allerlei overbodige consumptietroep maakt en vrolijk het milieu verpest, alleen maar om de winst te vergroten? Ik denk het niet.’

‘Niet alle bedrijven zijn zo.’

‘Alle bedrijven zijn kapitalistisch. Dat gaat maar over één ding: winst maken, ten koste van alles. Ten koste van mensen, van delfstoffen, van de schone lucht, van de bomen in het tropische regenwoud, van de ijskappen op de polen, noem het maar op.’

Zijn vader trok nadrukkelijk zijn wenkbrauwen op.

‘Ik ga binnenkort met pensioen.’

‘O, ja? Nu al?’

‘Nou, ik loop tegen de vijfenzestig. Je moeder en ik waren al over de veertig toen jij kwam.’

‘En wat heeft dat met mij te maken?’

‘Ik heb eens bij de gemeentesecretaris geïnformeerd. Als ik vertrek moeten ze een nieuwe financiële medewerker zoeken. Is dat niks voor jou?’

Daar moest hij een moment over nadenken. Toen had hij zijn oordeel klaar.

‘De overheid,’ zei hij op een toon alsof hij ervan walgde, ‘dat is één groot complot om de gewone mensen onder de duim te houden. Samen met de kerken en de bedrijven. Weet je nog? “Hou jij ze arm, hou ik ze dom...”’

‘Nou moet ik je toch tegenspreken! Ik heb mijn hele leven bij de gemeente gewerkt, en ik zal niet zeggen dat er nooit iets fout gaat, maar over het algemeen hebben we een belangrijke, nuttige en sociale taak naar de inwoners toe.’

Sinds jaren had hij niet meer zo intensief met zijn vader gesproken.

‘Je moet er echt over nadenken. Je krijgt een behoorlijk betaalde functie die je waarschijnlijk op je slofjes kan uitoefenen. Dan heb je een inkomen en kun je net zoveel computers kopen als je wilt.’

Dit laatste argument overtuigde hem uiteindelijk. Een half jaar later ging zijn vader met vervroegd pensioen en trad hij in dienst van de gemeente.

In de jaren die volgden bestond zijn leven uit twee gescheiden werelden. Overdag werkte hij op de afdeling financiën en deed hij routinematig zijn werk. Het was werk beneden zijn niveau en hij hoefde zich er niet voor in te spannen. Des te meer energie stak hij in de dingen die hij ’s avonds en in de weekenden deed. Hij bekwaamde zich in alles wat met computers te maken had, zelfs met steun van zijn werkgever. Daar had hij alle tijd voor, want een sociaal leven kende hij niet, had hij nooit gekend. Hij kocht de krachtigste computers en de meest geavanceerde software. Zijn bed verhuisde naar een andere slaapkamer.

Intussen groeiden de dysfuncties in zijn hersenen gestaag. Kleine foutjes in zijn RNA zorgden ervoor dat de neurotransmitters in zijn hersenen iets minder goed hun werk deden, waardoor de grens tussen waan en werkelijkheid ging vervagen. Nog steeds leefde hij in het hier en nu, maar de ogenblikken dat hij in een lichte waan wegzakte werden talrijker. Vooral zijn waarneming van wat andere mensen deden veranderde. Hij begon relaties tussen feiten en gebeurtenissen te leggen die er niet waren en betrok die op zichzelf. Het was het begin van de ziekte waaraan ook zijn moeder had geleden: paranoïde schizofrenie.

Hij was zevenentwintig jaar toen hij op een dag uit zijn werk kwam en hij zijn vader niet in diens vertrouwde fauteuil aantrof. In plaats daarvan lag er op de eettafel een geprinte brief, gericht aan hem. Die begon met de woorden: ‘Eens een ambtenaar, altijd een ambtenaar’. Op humor had hij zijn vader nooit kunnen betrappen, maar dit leek een opgewekte, vrolijke brief. Tot halverwege de tekst, toen tot hem begon door te dringen wat er aan de hand was.

“Ik merk al een jaar dat mijn geheugen me soms in de steek laat. Twee maanden geleden ben ik onderzocht door een neuroloog. En wat ik al vreesde werd bewaarheid. Ik lijd aan Alzheimer. Onomstotelijk en onomkeerbaar. Mijn leven tot nu toe was weinig opwindend, zoals je weet, maar wel nuttig. Ik heb belangrijk werk gedaan voor het gemeentebestuur en daar ben ik trots op. Tegenslagen zijn mij niet gespaard gebleven. Eerst de ziekte en dood van je moeder. Daarna de dood van mijn tweede vrouw, van wie ik zielsveel heb gehouden. Zij werd zinloos van mij afgenomen.”

Zijn vader schreef dat de man die haar had aangereden het nodige had gedaan om de pijn te verlichten. Dat hij op bezoek was gekomen en met hem had gepraat. Dat hij aan zijn vader spontaan een geldbedrag had geschonken, maar dat ook dit smartengeld hem zijn vrouw natuurlijk niet had kunnen teruggeven. In het voorbijgaan noemde hij ook zijn naam.

“Omdat ik niets voel voor een langdurig aftakelingsproces, zoals ik dat van je moeder heb moeten aanzien, heb ik besloten zelf uit te stappen. Als financiënman heb ik natuurlijk mijn financiële zaakjes dik in orde. Het huis is vrijwel afbetaald, jij erft alles. Maak wat van je leven. Ik heb altijd van je gehouden. Je vader.”

Verdwaasd liep hij de trap op naar de slaapkamer van zijn vader waar hij hem vanuit de deuropening levenloos op bed zag liggen. Op dat moment wist hij het zeker. Niets en niemand kon je vertrouwen, zelfs je eigen moeder en vader niet. Ze lieten je allemaal vroeg of laat in de steek. Hij liep niet naar de overledene toe, maar trok de deur weer achter zich dicht en belde 112.

Een paar jaar na het overlijden van zijn vader brak de coronacrisis uit. Draconische maatregelen die het dagelijkse leven inperkten werden door de overheid genomen. Hoewel hij zelf overheidsdienaar was, verzette zijn hele innerlijk zich daartegen. Hij zwierf zoals altijd rond op het internet en vond medestanders. Mensen die het bestaan van het virus ontkenden, mensen die precies wisten waar het vandaan was gekomen en wie het de wereld in had gebracht, mensen die wezen op de gevaren van vaccineren en vooral ook mensen die gewoon kwaad waren omdat hun vrijheid werd beknut. Gevoed door zijn paranoïde waarnemingen besloot hij zich actief te gaan roeren en richtte een cel op. Op het gemeentehuis vond hij een medestander en later sloot zich een derde persoon aan. Met behulp van zijn computervaardigheden ontwierp hij een digitale omgeving op het darknet waarin ze met elkaar konden communiceren. Het was uiteindelijk een gelegenheid om zijn kennis van de digitale wereld in praktijk te brengen. Ze pleegden een paar aanslagen op doelen waarvan hij vond dat ze te verafschuwen waren. En ze traden op in een talkshow op televisie, waarin een halvegare psychiater hen voor psychiatrische patiënten uitmaakte. Samen met een lid van de cel reageerde hij hier op een passende manier op. Maar een poosje later liep het fout. De vrouw die hij dacht te kunnen vertrouwen haakte af. Het was in die periode dat zich een vage herinnering van jaren geleden in zijn achterhoofd naar boven kwam. Hij liep naar de slaapkamer waar hij zijn vader had gevonden, waar hij sindsdien nooit meer was geweest, en trok een lade open. Daar lag de afscheidsbrief. Hij las hem en vond wat hij zocht: de naam van de moordenaar van zijn tweede moeder.

‘Met Iris.’

‘Je bent geboren uit zonnegloren en een zucht van de ziedende zee...’

‘Jeroen!’ zegt ze dwingend. Hij hoort aan haar stem dat ze bijna huilt.

‘Iris? Is er iets met je?’

‘Dat kun je wel zeggen, ja. Ik heb een enorme aanvaring gehad met mijn ouders. Ze hebben na jouw bezoek vanmiddag naar mijn school gebeld en kwamen erachter dat daar helemaal niet iemand als jij werkt. Toen heb ik verteld dat wij, dat ik verliefd op je ben en toen hoorden ze dat jij niet gelooft, en toen heb ik gezegd dat ik ook niet meer geloof...’ Ze struikelt over haar woorden.

‘Jezus Christus!’ Ondanks alles moet ze lachen om zijn reactie.

‘Dat is dus het ergste wat mijn vader kan bedenken. Dat ik niks van zijn geloof wil weten. Ik weet zeker dat hij me het huis uitschopt.’

Jeroen begint sneller te ademen. ‘Dat moet hij durven, het lef hebben om jou aan te raken. Dan krijgt hij met mij te doen. Hij heeft je toch niet geslagen?’

‘Nee, dat niet, ik bedoel het niet letterlijk. Maar hij heeft me met hel en verdoemenis gedreigd. Het was een verschrikkelijke scène...’

‘En je moeder?’

‘Die probeert vader meestal te sussen, maar deze keer stond ze aan zijn kant.’

‘Bloody shit. En wat nu?’

‘Ja, wat nu... Eigenlijk wil ik geen minuut langer in dit verschrikkelijke huis zijn dan nodig is.’

‘Of course. Oké, je kunt bij mij terecht.’

‘Echt?’

‘Ja.’

‘Hé, Jeroen, weet je het echt zeker?’

‘Lieve Iris, wat heb ik daarstraks nou in de auto tegen je gezegd?’

‘En ik tegen jou.’

‘Zo is het. Ik kom naar je toe. Pak maar wat spullen in een tas en probeer weg te komen.’

‘Maar parkeer niet te dichtbij ons huis. Vader is op dit moment in staat om je met de tractor van de weg af te duwen.’

‘Oké. Ik wacht op de plek waar we eerder vanavond ook stonden. Hé, hou je goed. Samen redden we het wel. Ik kom eraan.’

Iris is op slag rustig en glashelder. De gedachte gaat door haar heen dat dit wel erg snel gaat, maar in een flits realiseert ze zich dat ze Jeroen vertrouwt. Wat moet ze anders? In haar ouderlijk huis blijven is geen optie, ze zal geen leven hebben.

Dus sluipt ze naar de bergzolder en pakt een grote koffer. Ze zoekt haar kleren en toiletspullen bij elkaar, het mapje met haar bankpas en andere pasjes, creditcard en ID-kaart, haar laptop en mobiel, acculaders, de paar studieboeken die ze op de hogeschool nog gebruiken en haar aantekeningenmap. Ze probeert na te denken, maar kan niets meer bedenken. Ze kan zich nauwelijks voorstellen dat ze tijdelijk – tijdelijk? – ergens anders zal gaan wonen. Oh, natuurlijk, haar jas. Het zal niet lang meer zulk warm weer blijven. Ze pakt ook een paar truien in.

Het is stil in de boerderij. Zeulend met de koffer daalt ze de houten trap naar de deel af, maar dat lukt natuurlijk niet geruisloos. De golden retriever Bas komt haar kwispelend tegemoet en likt haar vrije hand. Het dier ontroert haar. Er is tenminste één levende ziel in dit huis, denkt ze, die haar niet veroordeelt en haar een goed hart toedraagt. Ze loopt de deel over en bijna is ze bij de bevrijdende uitgang als ze de deur naar het woonhuis hoort

opengaan. In het schemerlicht staat haar vader, op pantoffels in zijn kraagloze overhemd met bretels. Ze ziet zijn van woede vertrokken gezicht.

‘Wat heeft dit te betekenen?’ schreeuwt hij.

Met de koffer in haar hand is ze een levend antwoord op zijn vraag, die geen vraag is maar een bevel. ‘Blijf,’ spreekt zijn lichaamstaal. Dit is een scène dat ze graag zou hebben vermeden, het afscheid. Maar als ze haar vader zo ziet staan, als een dakloze zwerver in de nachtopvang, zonder zijn indrukwekkende driedelige pak met stropdas, komt er een diepe rust over haar. Ze denkt: u bent meelijwekkend, beklagenswaardig. Ik moet niet boos op u zijn, maar medelijden met u hebben.

‘Ik ga weg,’ zegt ze. ‘Ik voel me niet langer welkom hier.’ Ze draait zich om, loopt de paar stappen naar de deur en gaat naar buiten, de koele nachtlucht in. Haar vader blijft sprakeloos staan waar hij staat. Hij doet geen poging om haar in te halen of tegen te houden.

Halverwege het oprijpad kijkt ze om, maar niemand volgt haar. Met haar koffer sjokt ze de verlaten Lange Dijk op en loopt honderd meter naar de plek waar Jeroen en zij elkaar een paar uur eerder hun liefde hebben verklaard. Na twintig minuten, misschien wel de moeilijkste periode van haar leven, ziet ze in de verte koplampen opdoemen. Haar hartslag bedaart. Jeroen stapt uit om haar te omhelzen. Daarna stappen ze samen in.

‘Vertel,’ zegt hij.

Op dat moment begeeft haar zelfbeheersing het en barst ze uit in een huilbui. Jeroen tovert een paar papieren zakdoekjes tevoorschijn en laat haar tegen zijn schouder uithuilen. Als ze weer op adem is gekomen fluistert ze: ‘Misschien komt er een dag dat ik jou ook zo mag troosten.’

‘Hij grinnikt. Wie weet, ik hoop het niet, maar het is een mooie gedachte.’

‘Goed,’ begint ze, ‘nadat ik jou had gebeld heb ik een koffer ingepakt. En ik was bijna buiten toen mijn vader opeens achter me stond.’

‘Maar?’

‘Ik heb me omgedraaid en ben weggegaan.’

Jeroen start de auto en rijdt naar het huis van zijn ouders, een aardige vrijstaande woning in Lichtenvoorde, een kwartiertje rijden. Iris is al een paar keer bij hem thuis geweest, dus weet ze dat hij een ruime eigen kamer heeft. Jeroen sjouwt haar koffer naar binnen. Ze willen door het stille huis naar boven gaan, maar Jeroens vader komt de gang in op het moment dat ze de trap op willen lopen.

‘Ah,’ zegt hij, ‘ik zie dat je visite hebt, Jeroen.’ De woorden klinken vriendelijk, ontspannen, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is dat zijn zoon ’s avonds laat met een meisje naar boven sluipt. Hij komt op Iris af en schudt haar hand.

‘Ik ben Iris.’

‘Thomas Vlug, ik ben de vader van Jeroen.’

‘Noodgevalletje, pa,’ zegt Jeroen. ‘Dit is Iris Groen, mijn..., eh, mijn vriendin. Ze komt een tijdje bij me wonen. Maar je zult geen last van haar hebben, hoor.’

Zonder een spier te vertrekken zegt zijn vader: ‘Welkom Iris. Jullie redden je wel?’

‘Zeker, pa. Dankjewel.’

Voordat hij vertrok had Jeroen al een luchtbed voor haar opgeblazen en een slaapzak klaargelegd.

‘Morgen zien we wel waar je definitieve slaapplek is. Vannacht kun je hier op mijn kamer liggen.’

Iris trekt haar jas uit en voelt aan het luchtbed.

‘Dat is prima.’

‘Bij nader inzien ga ik wel op het luchtbed. Jij moet goed slapen na alle emoties.’
Daarna omhelzen ze elkaar langdurig, kleden zich uit en duiken in bed. Geen van beiden denken ze ook maar een seconde aan seks.

De volgende middag zit Iris in de woonkeuken van de familie Vlug als haar telefoon gaat. Het is haar zus Liesbeth.

‘Er is iets verschrikkelijks gebeurd.’

Iris voelt irritatie opkomen. Iets verschrikkelijks? Wat kan er verschrikkelijker zijn dan wat haar zelf is overkomen? Ze zet de luidspreker van haar telefoon aan zodat iedereen kan meeluisteren.

‘David,’ zegt Liesbeth. ‘Hij heeft geprobeerd zijn pols door te snijden. Ik heb hem gevonden. Er was veel bloed.’

‘Mijn broer,’ fluistert ze richting de anderen.

‘Wat erg! Hij is toch niet...?’

‘Nee, hij heeft alleen een snijwond. Niet echt gevaarlijk.’

‘Gelukkig maar. Ja, sorry hoor dat ik zo koel reageer, maar ik kan even niet aan thuis denken.’

‘Waar ben je nu?’

‘Ik ben bij ontzettend aardige mensen.’ Ze kijkt de eettafel rond: Jeroen, zijn vader en moeder, die haar gastvrij hebben opgenomen nadat ze haar verhaal hebben gehoord. Die haar nu echter geschrokken aankijken vanwege het nieuws over haar broer.

‘Maar ik zeg niet waar ik ben.’

‘Oké. Ik wil je iets vragen.’

‘Ga je gang.’

‘Morgen heeft David een afspraak bij zijn psychiater in Velp. Maar ik kan hem niet brengen, met de boerderij en de kaasmakerij en zo. Ik kan niet zo lang weg. Zou jij hem naar Velp willen brengen?’

Iris denkt een ogenblik na.

‘Ik kan op zich wel, maar ik denk niet dat vader mij zijn auto zal willen lenen.’

Jeroen gebaart naar haar.

‘Je mag mijn auto gebruiken,’ zegt hij. ‘Je hebt toch een rijbewijs?’

Iris knikt.

Een dag later haalt ze David op bij de boerderij en brengt hem naar Ramon Pirotti. Ze wacht op hem in de wachtkamer. Na drie kwartier ziet ze haar broer weer aankomen, vergezeld door een man met een baard, gekleed in een spijkerbroek en T-shirt. Hij draagt een mondkapje, zij niet. Dat zal de psychiater zijn, denkt ze. Zodra Ramon Pirotti haar ziet zet hij grote ogen op.

‘Marjolein van der Goor!’

Iris trekt bleek weg. ‘Hoe kan hij weten...,’ denkt ze.

‘Sorry, ik dacht er niet aan,’ stamelt ze en doet haar mondkapje voor.

David kijkt stomverbaasd. ‘Dit is Iris, mijn zus.’

Ramon steekt haar zijn hand toe. ‘Ramon Pirotti.’

Ze maakt een vuist die hij glimlachend aanraakt met de zijne.

‘Iris Groen,’ stamelt ze. ‘Hoe weet u...?’

‘Ik herken je van het webinar, een paar weken geleden. Ik ben blij dat ik je zie, want ik heb me zorgen over je gemaakt nadat je halverwege opeens werd overvallen.’

Iris haalt diep adem. ‘U hebt het dus gezien?’

‘Jazeker.’

‘Dat deed mijn vader. Hij betrapte me op mijn kamer.’

‘Betrápte!’ roept Ramon uit. ‘Nou ja..., alsof je een misdaad beging.’

‘Ja, dat is zoals hij het ziet. Hij rukte me achter de laptop vandaan en trok alle stekkers eruit omdat ik zijn bedrijfswifi gebruikte.’

Ramon kijkt om zich heen. Er zijn mensen in de buurt die hen kunnen horen. ‘Kunnen we even rustig praten?’

Ze lopen terug naar Ramons spreekkamer.

‘Ik ben blij dat je het, eh, hebt overleefd,’ begint Ramon. ‘Ik heb me echt zorgen gemaakt. En ik heb moeite gedaan om je te vinden.’

Iris grinnikt. ‘Ik had me onder een valse naam ingeschreven.’

David kijkt met stijgend ongeloof van de een naar de ander.

‘Waar hebben jullie het over?’

‘Dat legt je zuster je wel uit,’ zegt Ramon. ‘Maar ik wil graag één ding weten: waardoor was je zo geïnteresseerd in complotdenken? Jammer trouwens dat die cursusleider er niet op in wou gaan.’

‘Dat was inderdaad flauw van hem. Tja, ik had gemerkt dat een vriendin van mijn zus Liesbeth, Tonnie Quist heet ze, in complottheorieën gelooft. Ze heeft me een paar links doorgestuurd naar zulke websites, maar daar moest ik niks van hebben. Volgens mij is ze een beetje de weg kwijt.’

‘Oké.’

‘Ja. Maar ze heeft veel invloed op mijn zus. Die is, wat zal ik zeggen...’

‘Niet zo slim,’ vult David aan.

‘Nou nee, zo is het niet. Ze is alleen erg, eh, naïef. Ja, dat is het woord, naïef. Ze is erg goedgezind.’

‘En ook goed gelovig,’ vult David ad-rem aan.

‘Ik ben bang dat ze Liesbeth van alles wijs kan maken. Die weet daar natuurlijk geen raad mee.’

‘Kijk aan,’ zegt Ramon Pirotti. ‘Studeer je psychologie of zo?’

‘O, nee. Ik studeer voor docent basisschool. Maar ik heb wel een beetje gejoek toen ik me voor dat webinar aanmeldde, want ik heb me daar ingeschreven als psycholoog.’

‘Nou, jij durft. Enfin, dan is het probleem van de overval achter je computer opgelost.’

Ramon maakt aanstalten om het gesprek te beëindigen. Maar Iris is nog niet klaar.

‘Tonnie is volgens mij niet helemaal goed wijs.’

Ramon barst in lachen uit. ‘Oké, en jij denkt: ik ben nou toch bij een psychiater...’

Maar iris is bloedserieus. ‘Nee, nee, zij was de directe aanleiding voor mijn aanmelding. Je moet toch een beetje gestoord zijn om in allerlei complotten te geloven? Dat had ik graag van die professor willen horen. Maar het is nog gekker. Toevallig zag ik Tonnie een keer in haar auto en ze was zwaar toegetakeld. Het was echt haar auto, maar ik dacht eerst dat er iemand anders in reed. Ze had een pruik op, zo’n blonde pruik, dat kon je op afstand zien. En ze had een gele jurk aan en een rare donkere bril op. Ik dacht: is dat Tonnie? Maar aan haar gezicht kon ik zien dat ze het was.’

Ramons hart maakt een sprongetje. Er gaat bij hem een lampje branden. Dat moet op de avond van de tv-uitzending zijn geweest.

‘Heb je haar toevallig ook op televisie gezien?’

‘Nee, we hebben geen televisie.’

‘Dus heb je mij ook niet gezien, een paar weken geleden in Actueel. Daar zat een vrouw aan tafel die als twee druppels water lijkt op de vrouw die jij nu beschrijft. Maar haar naam was Roos Vijling. Dat is een naam die niet bestaat. Wat een toestand.’

‘Het vreemde is,’ vervolgt Iris, ‘dat Tonnie spoorloos lijkt te zijn. Ze is eergisteren niet thuisgekomen.’

‘Ja,’ zegt David, ‘op dezelfde avond dat ik...’ Hij wijst naar het verband om zijn arm.

‘Dat is merkwaardig,’ zegt Ramon. ‘Iemand verdwijnt niet zomaar.’

‘O,’ zegt Iris, ‘Tonnie wel, hoor. Die is vast ergens ondergedoken.’

Ramon kijkt op zijn horloge.

‘Mijn volgende cliënt komt er zo aan. Ik ga jullie eruit gooien. David, wij hebben een afspraak. En Iris, leuk met je kennis te hebben gemaakt. En bedankt voor je informatie.’ Hij loopt met hen mee door de gang naar de wachtkamer. Terwijl David en Iris de automatische schuifdeuren passeren verschijnt er een nadenkende plooi in Ramons voorhoofd.

‘Dit is de moeite waard om na te trekken,’ mompelt hij. ‘Ik zal De Groot nog maar eens bellen.’

‘Ik twijfel nog,’ zegt wijkagent Thea Klein Brinke, ‘of ze ontzettend geslepen is of ontzettend dom, die Liesbeth Groen. Zoiets als dit heb ik nog niet vaak meegemaakt.’ Thea zit met drie collega’s in een bespreking op het Doetinchemse politiebureau om de drugszaak door te praten. Twee van hen waren erbij toen Liesbeth voor drugshandel werd gearresteerd en ook de klant aan wie ze het pakje verkocht is gepakt.

‘Het was een heterdaad,’ vervolgt ze, ‘mooier konden we het niet krijgen. Maar het leek net alsof die vrouw geen flauw idee had wat er aan de hand was. Ze was ontzettend verbaasd, ze riep alleen maar ‘Dit is een vergissing, dit is een vergissing.’ Onmiddellijk bekende ze dat ze aan die kerel, onguur type trouwens, iets had verkocht, een beschilderd keramieken potje uit Oost-Europa. We hebben het meteen gevonden. Dat bleek het ook te zijn, alleen zat er een zakje met acht gram speed in. En weet je wat? Ik begin te denken dat ze echt niet wist wat erin zat.’

Haar collega Steef Habets haalt zijn schouders op. ‘Deze arrestatie is niet interessant, teleurstellend. Het gaat om amfetamine, geen heroïne, geen cocaïne. Dit is klein spul, een partydrug. Deze Liesbeth Groen’ – hij grinnikt spottend – ‘is geen grote vis. Ze is gewoon een beetje zielig. Heb je haar gezien? Ze ziet eruit alsof ze niet tot tien kan tellen.’

‘Nou, dat valt wel mee, hoor,’ reageert Thea. ‘Ze runt momenteel wel in haar eentje een hele boerderij. Haar vader is uitgevallen, ongeluk. Dus ze kan wel wat.’

‘Oké, maar voor drugshandel is ze niet geschikt. Hoe wist je trouwens dat die transactie zou plaatsvinden?’

Thea lacht geheimzinnig. ‘Ik wist het niet zozeer, ik vermoedde het. Ik had in mijn netwerk een tip gekregen van een klein crimineeltje. Die vertelde me dat hij op straat had gehoord... enzovoort. En we schoten dus raak.’

Hoofdagent Youssef Tahiri steekt zijn hand op.

‘De verdachte beweerde dat ze de keramieken potjes had gekregen van een zekere Hannes Meekrap. Dat hij haar had gevraagd ze voor hem te bewaren en te verkopen voor vijftig euro per stuk. Dat is ongeveer de prijs voor een paar gram speed. We zijn met die man gaan praten. Het is een keurige vent, boekhouder bij een groot transportbedrijf. Hij is ook organist in een kerk. Hij beweert dat Liesbeth Groen uit haar nek kletst. Ze is volgens hem inderdaad een paar keer bij hem geweest voor orgelles. Maar dat verhaal van die kannetjes, daar weet hij niets van. We mochten zijn hele huis doorzoeken en we hebben inderdaad niets gevonden wat erop wijst.’

Agent Pim van Bazel vult aan: ‘En ik ben bij Liesbeth Groen thuis geweest, de dag nadat jij – hij knikt naar Thea Klein Brinke – daar was. Haar moeder was thuis, die wist niet waar ze kijken moest, zo onthutst was ze. ‘Mijn dochter doet zoiets niet,’ riep ze almaar. We mochten Liesbeths kamer doorzoeken en inderdaad vonden we achter een luik een stuk of twintig pakketjes, allemaal met een keramieken potje en zakje speed erin. Die heb ik in beslag genomen. Duizend euro. Ik heb met de Officier van Justitie gebeld, maar zij vond het niet erg interessant, net als jij Steef. Het is bij elkaar nauwelijks meer dan een persoonlijke voorraad. En het is natuurlijk ook geen zwaar spul.’

‘Toch vind ik dat we nog even verder moeten rechercheren,’ zegt Thea. ‘Zoals: waar komen die kannetjes vandaan? Ze waren ingepakt in speciaal cadeaupapier. Misschien dat we kunnen achterhalen waar dat gekocht is en door wie. Wie weet komen we dan toch nog bij die Meekrap uit. Want ik kan me haast niet voorstellen dat Liesbeth Groen het verhaal over die man heeft verzonnen.’

Youssef Tahiri, als hoogste in rang, neemt de beslissing.

Zou jij dat willen doen, Pim? Maar besteed er niet al te veel tijd aan, zou ik zeggen.’
‘Oké.’

‘Maar nu wat anders,’ gaat Thea verder. ‘Zoals jullie weten hebben we ook te maken met de vermissing van een jonge vrouw, Tonnie Quist. Ze is op een avond spoorloos verdwenen. Haar fiets is in Lievelede aangetroffen, onbeschadigd, dus heeft ze geen fietsongeluk gehad. We hebben geen idee waar ze kan zijn. De kans is groot dat ze is ondergedoken en op zeker moment gewoon weer tevoorschijn komt. Maar er kan ook iets ernstigers aan de hand zijn.’
‘Waarom denk je dat?’ vraagt Youssef.

‘Ik was bij haar ouders thuis en mocht in haar kamer kijken. Daar trof ik spullen aan die erop duiden dat ze er een tweede identiteit op na houdt. Er lag een blonde pruik en een donkere bril, waarmee ze er totaal anders uit moet zien dan normaal. Ik heb het die keer niet in beslag genomen, omdat er nog geen verdenking was. Maar nu denk ik daar anders over. Die vermomming en haar laptop zijn gisteren opgehaald. Voor het geval dat er sprake is van een misdrijf, maar voorlopig ga ik er voorzichtig vanuit dat ze vrijwillig is verdwenen.’

‘Dat is niet logisch, Thea. Als zij zich een nieuwe identiteit had willen aanmeten, dan zouden die spullen voor haar vermomming niet meer in haar kamer liggen.’

Thea weet even niets te zeggen. ‘Daar heb je geloof ik wel gelijk in.’

‘Oké. Maar waarom begin je nu over die verdwijningszaak?’

‘Dat zal ik je zeggen. Er zijn diverse samenhangen tussen deze twee zaken.

Ten eerste kennen Liesbeth Groen en Tonnie Quist elkaar goed. Ze zijn al hun hele leven bevriend. Dat is één.

Ten tweede wonen ze naast elkaar. Dat wil zeggen, de boerderijen waar ze wonen liggen een paar honderd meter uit elkaar aan de Lange Dijk.

Ten derde horen ze bij dezelfde kerk. Het is een zware, reformatorische splintergroep, waar ze de Bijbel volkomen letterlijk nemen en ongeveer tegen alles zijn wat de boze buitenwereld aan zondige zaken – in hun ogen natuurlijk – meebrengt. De groepering is niet te vinden op het Internet, want daar zijn ze op tegen. Maar op een algemene website worden ze wel genoemd. Boer Groen, de vader van Liesbeth, is er zo’n beetje de leider van. En – Thea steekt haar wijsvinger omhoog – Hannes Meekrap is er organist. Is dat alles geen toevaligheid te veel?’

De collega’s reageren niet erg enthousiast.

‘Het zou kunnen dat er een verband is,’ zegt Steef Habets. ‘Maar ik zie dat zo een-twee-drie niet. Zou je willen beweren dat Liesbeth Tonnie Quist heeft vermoord, of zo? Of dat Tonnie Quist..., ja wat eigenlijk?’

‘Stel nou dat die Tonnie Quist haar dealer is en dat Liesbeth Groen voor haar vriendin speed verkoopt? Dan kunnen we met haar verdwijning midden in de criminaliteit zitten.’

Youssef zeg: ‘Als, als. Dat is pure speculatie. Maar goed, om daarachter te komen zouden we Liesbeth Groen nog een beetje meer onder druk kunnen zetten. De Officier van Justitie heeft laten weten dat zij haar naar huis wil sturen vanwege de relatief geringe ernst van het misdrijf en haar onmisbaarheid op de boerderij, al blijft ze natuurlijk wel verdachte. Ik stel voor, Thea, dat we haar voor die tijd nog een keer verhoren. Ze is nog hier.’

‘Oké, over een halfuur?’

Zodra Liesbeth in de verhoorkamer zit start Thea Klein Brinke de ondervraging.

‘Wij willen deze keer met je praten over de verdwijning van Tonnie Quist.’

Liesbeth zwijgt.

‘Je kent haar, toch?’

‘Natuurlijk ken ik haar. We zijn ons hele leven al vriendinnen en we wonen naast elkaar. Wat heeft haar verdwijning met mij te maken?’

‘Hoe zou je jullie onderlinge relatie willen beschrijven?’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Precies zoals ik het zeg. Hoe is jullie relatie?’

‘Relatie? We zijn vriendinnen. Ik kom veel bij haar.’

‘Jullie zijn nogal verschillend, qua uiterlijk en qua, eh, temperament, zou ik zeggen.’

Liesbeth veert als een Jack-in-the-box omhoog.

‘O, ja,’ roept ze. ‘Daar heb je het weer, hoor. Tonnie is mooi, ik ben lelijk. Tonnie is sexy, ik ben een trut. Is dat wat u bedoelt?’

Thea schrikt van haar felle reactie.

‘Nou, zo scherp wil ik het niet stellen...’

‘Moet u luisteren,’ vervolgt Liesbeth opgewonden, ‘ik ben nu twee nachten hier geweest en ik heb tijd gehad om na te denken. Ik weet intussen dat ik me door die Meekrap aardig in de luren heb laten leggen, dat geef ik toe. Ik dacht echt dat hij verliefd op me was, in elk geval was ik dat wel op hem. Maar dat Tonnie weg is, daar weet ik niets van, dat is voor mij net zo’n verrassing als voor jullie.’

‘Wanneer heb je haar voor de laatste keer gezien?’

‘Dat was tijdens de catechisatie, vorige week dinsdagavond. Daar waren ook mijn zus Iris en nog een paar jongelui van de kerk. En natuurlijk mijn vader, die speelt dominee.’

‘Dat was de avond dat Tonnie is verdwenen?’

‘Ja.’

‘Je zei dat je veel bij haar bent. Ga je dan naar haar huis?’

‘Ja, dan zitten we op haar kamer. Zij heeft televisie en een computer. Ze komt niet vaak bij ons, want bij ons thuis mag er helemaal niks. Ik heb bij de gratie van mijn vader een mobieltje gekregen dat voor driekwart van het internet is afgeschermd.’

‘Waarom koop je niet zelf zo’n ding?’

Liesbeth haalt zwijgend haar schouders op. Dat idee is niet bij haar opgekomen.

Youssef neemt het over.

‘De drugs die je verkoopt, weet Tonnie Quist daarvan?’

‘Ik wist niet dat het drugs waren.’

‘Oké. Wist ze dan van die keramieken potjes?’

‘Nee. En ook niet van mijn verhouding met Hannes Meekrap. Ik wilde het haar wel vertellen, maar durfde het niet. Ze was de laatste tijd..., anders. Minder vertrouwelijk naar mij toe. Ik veronderstelde dat ook zij een verhouding had waar ze niet voor uit wilde komen. Toen dacht ik: dan vertel ik haar ook niet over Hannes.’

‘Wat bedoel je met ‘anders’ als je zegt dat ze anders was?’

‘Ja, het leek alsof ze met dingen bezig was die ik niet mocht weten, of zo. Ik weet het niet. Er was iets wat ze me niet wilde vertellen. Soms was ze ook een hele avond weg met haar auto en kwam ze laat terug. Ze spookte iets uit.’

‘Een avond weg, dat is toch niet zo vreemd voor een vrouw van vierentwintig?’

‘Ha, u hebt geen idee hoe het er in onze families aan toe gaat. Wij gaan nooit uit zonder te zeggen waar naartoe.’ Liesbeth haalt diep adem. ‘Ik ben een keer met Tonnie meegegaan naar een dancefeest in de Achterhoek.’

‘Ah, dus daar was jij ook!’

‘Steef...’ zegt Youssef.

‘Stiekem natuurlijk. Dat is in onze kringen goddeloos. Toen mijn moeder had gemerkt dat ik om twee uur ’s nachts was thuisgekomen, heeft ze een week niet tegen me gepraat. En mijn vader heeft hardop gebeden om vergeving. Zo zitten onze gezinnen in elkaar!’

Liesbeth hapt naar adem. Youssef is beduusd. Het verhaal doet denken aan zijn eigen jeugd.

Als zijn zusjes zoiets hadden gedaan, dan waren ze ook nog niet jarig.

‘Oké,’ zegt hij, ‘hoe wist je dat Tonnie Quist die hele avond weg was geweest?’

‘Ik was naar haar toe gegaan, maar ze bleek niet thuis te zijn. Haar vader en moeder wisten niet waar ze was. Dat kwam anders nooit voor. Uiteindelijk ben ik maar weer naar huis gegaan.’

‘Heb je haar later gevraagd waar ze was geweest?’

‘Natuurlijk. Maar toen deed ze geheimzinnig. “Misschien vertel ik het je nog wel eens,” zei ze. Nou toen wist ik zeker dat er een kerel in het spel was.’

‘Was Tonnie Quist degene die jou vroeg om de pakjes met de kannetjes erin te verkopen?’ Liesbeth barst in lachen uit. ‘Tonnie? Ha, ha. Nee, hoor, die is absoluut niet geïnteresseerd in handeltjes. Ze zou zo de boerderij van haar vader over kunnen nemen, maar daar piekert ze niet over. Ze werkt in een modezaak en is alleen maar bezig met kleding en make-up, met sexy en mooi zijn.’

Thea en Youssef kijken elkaar aan. Zijn blik zegt: dit was niet gespeeld.

Youssef besluit om het op te geven. Hij zegt: ‘Er is besloten dat je voorarrest wordt beëindigd en dat je naar huis mag. Je blijft wel verdachte, dus ga niet onverwacht een wereldreis maken, of zo.’

Liesbeth veert op.

‘Naar huis? Wow, dat zal mijn moeder fijn vinden. Ze staat er nu helemaal alleen voor.’

‘Wie zorgt er momenteel voor de boerderij?’

‘Momenteel mijn moeder, voor zover haar dat lukt. De melkstal werkt automatisch. Zij zorgt voor de beesten in de stal, schoonmaken, hooi geven en zo, maar aan kaasmaken komt ze nu niet toe. Mijn jongvee staat buiten in het land, net als de vleeskoeien. Die zorgen voor zichzelf.’ Ze slaat een hand voor haar mond. ‘O, help, de pinken moeten water hebben.’

‘Ik zal zorgen dat je naar huis wordt gebracht,’ zegt Youssef.

‘Dank u. En voor de rest blijft al het werk liggen. Buurman Quist helpt mijn moeder als het echt nodig is. Ik ben echt heel blij dat ik hier weg mag.’ Gedrieën lopen ze naar de balie om haar spullen op te halen.

Als Liesbeth weg is praten Youssef en Thea nog even na.

‘Zij is geen drugsdealer,’ zegt hij. ‘Ze is zo naïef als...’

‘Als een Vestaalse Maagd,’ vult Thea aan.

Youssef lacht.

Op dat moment komt agent Pim van Bazel op hen af gelopen.

‘Moet je luisteren,’ roept hij opgewonden, ‘We hebben de laptop van Tonnie Quist opgehaald en laten onderzoeken. En wat denk je? Dat geloof je nooit.’

‘Doe niet zo geheimzinnig, zeg.’

‘Op de laptop van mevrouw Quist vonden we bestanden van een organisatie die *‘De échte waarheid’* heet. Een soort club van complotdenkers, ze noemen zichzelf een cel. En uit haar browsergeschiedenis blijkt ook dat ze actief is op het darknet.’

Op dat moment schieten er flitsen van herkenning door het brein van Thea. Ze herinnert zich de uitzending van *Actueel* en de publiciteit die daarop is gevolgd. Blonde pruik, rare donkere bril. Ze hadden er op het bureau nog uitvoerig over gepraat. *‘De échte waarheid’*.

‘Ik wil de inhoud van die laptop graag zien,’ zegt ze, en neemt afscheid van Youssef.

Pirotti's spreekkamer is een ruime, modern ingerichte kamer, waarin geen ander meubilair staat dan een bureau aan de korte wand, een boekenkast tegen de lange wand en in het midden een laag tafeltje met fauteuiltjes eromheen. Daarop zitten Pirotti en David tegenover elkaar. Door grote ramen valt royaal zonlicht naar binnen, getemperd door halfgeopende lamellen.

Pirotti observeert zijn cliënt.

'Zou je kunnen beschrijven waarom je die avond vorige week zo wanhopig was, David? Want wanhopig was je, toch?'

Hij is nerveus en zit op het puntje van zijn stoel. Hij is moe. Hij heeft er bijna twee uur over gedaan om hier te komen. Met de fiets naar het Doetinchemse station, met de trein naar Arnhem en daarna met de trolleybus naar de praktijk van Ramon Pirotti in Velp. Toen moest hij ontzettend naar de wc. Zijn zus Liesbeth had beloofd hem met de auto te brengen, maar zij is op het politiebureau.

'Lies is gearresteerd,' zegt David, in plaats van te reageren op de vraag van de psychiater.

'Wat zeg je me nou? Je zus? Gearresteerd?'

'Ja, gisteravond. Ze is meegenomen en moest vannacht op het politiebureau blijven.'

Pirotti is stomverbaasd.

'Waarvoor is ze opgepakt?'

'Voor handel in drugs.' Hij slaakt een zucht. Pirotti is verbijsterd.

'En het is mijn schuld,' gaat hij verder. 'Ik had het kunnen voorkomen.'

Ramon schudt langzaam zijn hoofd.

'Hoe bedoel je, mijn schuld? Je kunt wat een ander doet, ook al is het je zus, toch niet aan jezelf verwijten? Je zus is zelf verantwoordelijk voor wat ze doet.'

'Maar ik wist dat ze, eh, handel in huis had. Ik heb het gezien op haar kamer.' David aarzelt of hij het wel zal vertellen. 'Ze heeft het spul achter een luik verstopt. Ik heb haar er een keer mee thuis zien komen en ik ben stiekem wezen kijken. Had ik dat maar niet gedaan.'

'Wat was die, eh, handel?'

Het waren een soort mooi ingepakte cadeautjes. Gisteren kwam er een kerel aan het hek om er een te scoren, maar die was gevolgd door de politie. Ze zijn allebei op heterdaad betrappt en meegenomen.'

'Wist je dat er drugs in die pakjes zaten?'

'Eh, nee.'

'Nou dan. Hoe beroerd ik het ook voor je vind, David, hiervoor ben je niet gekomen. Je kunt er niets aan veranderen. Je zus zal zelf haar daden onder ogen moeten zien. Ik wil het graag over jou hebben.'

'Ja... Dat denk ik ook.'

'Maar wat ik je vroeg, David, zou je kunnen vertellen waardoor je zo overstuurd was dat je jezelf pijn wilde doen?'

David moet omschakelen. Pirotti ziet dat hij daar moeite mee heeft en gunt hem de tijd. Zijn woorden komen aarzelend, maar langzaam met nu en dan een stimulerend knikje van Pirotti komt het verhaal van zijn leven eruit. Hij vertelt over zijn ongelukkige basisschooltijd, de conflicten met juffrouw Knoet en met zijn ouders. Pirotti laat hem vertellen, al kent hij dit deel van zijn leven al van de behandeling van zes jaar geleden. Daarna vertelt David over zijn jaren op de havo, toen het iets beter met hem ging, vooral dankzij zijn vriendschap met Bart Mijnhout.

Maar hij spreekt ook over zijn twijfel aan het bestaan van God, die hij van Barts vader heeft meegekregen, en dat zijn vader dit nooit te weten mag komen. Hij zegt dat zijn zus Iris hem heeft toevertrouwd dat ook zij niet meer gelooft.

‘Maar ja, Iris is..., nou ja, zij is gewoon Iris.’ Alsof dat alles duidelijk maakt. ‘En hoe meer ik erover ging nadenken, hoe duidelijker het me werd dat geloven...’. Hij maakt een hulpeloos gebaar met mijn armen.

Tussen de verhalen door krijgt Pirotti ook informatie over zijn leven op de boerderij. Pirotti kijkt naar hem, geboeid door zijn relaas. En terwijl hij de lange monoloog uitspreekt, voelt David in die spreekkamer al een soort verlichting, alsof het onder woorden brengen ervan al een deel van de oplossing is.

Pirotti vraagt hem hoe hij in die omstandigheden overeind heeft kunnen blijven.

‘Och,’ antwoordt David, ‘ik deed gewoon braaf wat ze van me verwachtten. Maar intussen dacht ik er het mijne van.’

Pirotti kijkt op van deze uitspraak. Hij trekt zijn wenkbrauwen hoog op, alsof hij erg verbaasd is. In zijn hoofd begint een vermoeden te rijzen.

‘Dat is niet erg autistisch, David,’ zegt hij lachend.

Bijna tien minuten is David aan het woord. Pirotti zwijgt, stelt een enkele verduidelijkende vraag.

‘Je bent intelligent, David,’ zegt Ramon als David is uitverteld. ‘Je hebt een helder beeld van jezelf dat je goed onder woorden weet te brengen. Je bent in de afgelopen zes jaar ook gegroeid. Psychisch, bedoel ik. Ik zie een ander beeld dan toen. Het begint erop te lijken dat ik mijn oorspronkelijke autismediagnose zal moeten aanscherpen. Daarom ben ik optimistisch over het vervolg van onze bijeenkomsten. Ik wil je helpen je nare herinneringen tot rust te brengen. Daarvoor maak ik gebruik van een beproefde therapie die EMDR heet. *Eye Movement Desentization and Reprocessing*, waarmee je herinneringen aan traumatische ervaringen vervagen, zodat je er beter mee kunt leven. Wil de daaraan meewerken?’

David knikt instemmend.

‘Kun je om te beginnen vertellen of er gebeurtenissen in je leven zijn geweest waar je ontzettend nare herinneringen aan hebt? Het maakt niet uit van hoe lang geleden ze zijn.’

‘Het zijn er zoveel, ik weet niet waar ik moet beginnen.’

‘Begin maar met iets waar je nog steeds van wakker schrikt.’

‘Juffrouw Knoet,’ zegt hij zonder aarzeling. ‘Toen ik voor de klas moest komen en ze me allemaal uitlachten.’

‘Vertel.’

‘Nou, de juf zei dat er iets leuks ging gebeuren, maar wilde niet zeggen wat en ook niet wanneer. Toen werd ik kwaad en begon ik met potloden en pennen te gooien en riep ik dat ze het moest zeggen. Daarop haalde ze me voor de klas. Ze zei tegen de klas dat ik niet zo nieuwsgierig moest zijn en dat ik moest leren meer geduld te hebben. Iedereen lachte me uit, ook de juf zelf. Toen moest ik huilen, en dat maakte het alleen maar erger.’

Hij zucht diep bij de herinnering.

‘Oké. Denk nu opnieuw terug aan die gebeurtenis, met alle gedachten die je daarbij hebt. Haal je de situatie zo helder mogelijk voor de geest, alsof het nu weer gebeurt. Neem er de tijd voor.’

Terwijl David zich concentreert, beweegt Pirotti zijn hand voor Davids ogen, snel van links naar rechts en terug, vijfentwintig keer. Davids ogen bewegen mee.

Na een paar seconden vraagt Pirotti: ‘Wat komt er nu in je naar boven?’

‘Ik ben boos, ik heb verdriet.’

‘Oké, hou die gedachte vast.’

Voor de tweede keer beweegt hij zijn hand voor Davids ogen.

‘Waar denk je nu aan?’

‘Ja, aan het lachen van de klas en van de juf.’

‘Goed, blijf bij die gedachte.’

Een derde keer veroorzaakt Pirotti snelle oogbewegingen.

‘Wat voel je, wat komt er in je op?’

David zucht diep.

‘Oké,’ zegt Ramon, ‘blijf bij die zucht.’

Na de vierde set oogbewegingen vraagt Pirotti:

‘Wat gaat er nu door je heen?’

‘Eh, ja, ik sta voor de klas en ik schaam me.’

‘Oké, blijf daarbij.’

Na de vijfde en zesde serie oogbewegingen moet David denken aan de kleurenfoto van de Himalaya achterin de klas en ziet hij de gladde, grijze vloer van het lokaal. Het beeld van zichzelf voor de klas vervaagt. Het lijkt alsof de herinnering aan de traumatische gebeurtenis van zeven of acht jaar geleden aan emotionele lading begint te verliezen. Alsof de herinnering zelf ook afzwakt.

Pirotti doet het een zesde en zevende keer en vraagt steeds wat David voelt. Na vijftien series oogbewegingen komen er geen nieuwe associaties meer omhoog.

‘Denk nu opnieuw terug aan die gebeurtenis,’ zegt Pirotti. ‘Je staat voor de klas en ze lachen je uit. Voel je daar nog spanning bij?’

‘Eigenlijk niet veel meer,’ zegt David min of meer verwonderd.

‘Neutraal?’

‘Ja, ongeveer neutraal.’

Oké, we pauzeren een minuut.

‘Denk weer aan die gebeurtenis en zeg tegen jezelf: “Het doet me niet veel”. Heb je dat?’

‘Ja.’

Na een nieuwe serie oogbewegingen vraagt hij:

‘Op een schaal van één tot tien, hoe sterk geloof je dat het terugdenken je niets doet?’

‘Vijf,’ antwoordt David spontaan.

Opnieuw een serie oogbewegingen.

‘Goed. Denk nu terug aan diezelfde gebeurtenis, je staat voor de klas en iedereen lacht. Hoe hard geloof je dat je dat aankunt, van één tot tien?’

‘Ja, nu wel zeven.’

Weer een set oogbewegingen.

‘Denkt terug aan de gebeurtenis en zeg tegen jezelf: “Ik kan het aan”.’

Oogbewegingen.

‘Van één tot tien?’

‘Eh, acht of zo. Ik voel er weinig meer bij. Ik kan er zo aan terugdenken.’

Oogbewegingen.

‘Is er nog iets dat bij je opkomt?’

‘Nee, het voelt als een soort opluchting, alsof er een gewicht van mij is afgevallen.’

‘Fijn. Dan pauzeren we nu even.’ Ramon kijkt op zijn horloge. ‘We hebben nog een half uur, David. Ik vind dat we goed bezig zijn. Heb je nog energie?’

‘Jawel.’

Ramon Pirotti gebruikt de pauze om zijn eigen gedachten te ordenen. Het inzetten van de EMDR-therapie was een experiment en het blijkt succesvol te zijn. Als hij de jongen zo

meemaakt, twijfelt hij er steeds meer aan of David wel echt aan autisme lijdt. Elke psychiater weet dat EMDR niet of nauwelijks werkt bij mensen met autisme, maar hij is er niet zeker van of je die stelling ook kan omdraaien: dat iemand bij wie de therapie werkt geen autisme heeft. Wat David betreft gaan Ramons gedachten eerder uit naar een stapeling van trauma's die deze jongen in zijn leven heeft meegemaakt. Dat hij in feite lijdt aan een gecompliceerd *Post Traumatisch Stress Syndroom*. En daarvoor is EMDR volgens het protocol een juiste therapie.

Achteraf kan hij zich niet meer herinneren wat hem op het idee bracht om op David ook een diagnostische hypnose toe te passen. Deze methode past hij vaak toe. Een patiënt onder hypnose heeft een rechtstreekse toegang tot zijn of haar onbewuste en tot trauma's uit het verleden. En de psychiater dus ook, al moet die altijd incalculeren dat het ook fantasieën kunnen zijn of dat ze afkomstig zijn van inleving in anderen.

Even later brengt hij David in een trance.

'Waar kun je je goed bij ontspannen?' vraagt hij.

'Schilderen.'

'Oké. Beeld je in dat je aan een schilderij werkt. Concentreer je daar sterk op. Je gedachten vliegen naar de wereld van het schilderij. Het is je eigen wereld, je eigen leven.' Ramon spreekt zacht en melodieus. De ogen van de jongen tegenover hem worden na een paar ogenblikken glazig en keren zich naar binnen.

'Je zweeft terug in de tijd. Je ziet je afgelopen jaren op de havo, je tijd daarvoor op de basisschool, je kleuterjaren... Wat zie je nu?'

Er gaan seconden van stilte voorbij. Dan krimpt David ineen. 'Het is eng, hier.'

'Waar ben je?'

'Ik ben stout geweest. Oneerbiedig. Nu moet ik hier zitten. Vader heeft me opgesloten.'

David's stem klinkt als die van een klein kind. 'Ik mag er pas uit als God me heeft vergeven.'

'Hoe weet je dat God je heeft vergeven?'

'Dat weet vader.'

De hypnosesessie duurt nog geen tien minuten, maar in die tijd komt Ramon veel te weten. Hij weet dat wat David vertelt niet per se de werkelijkheid hoeft te zijn, maar het is wel *zijn* werkelijkheid, al dan niet later geconstrueerd. En het trauma is er niet minder om. David's jeugd openbaart zich aan hem als één groot geloofstrauma. Dingen die hij moest doen, maar die hij niet begreep. Zonde en schuld die hem werden aangeleerd. Boetedoeningen die hij als onrechtvaardig heeft ervaren. Een vader die in zijn jeugd een centrale rol speelde, waar hij niet tegenop kon. Ramon ziet dat David zweet terwijl hij met zijn kinderstem vertelt.

Na een tijdje vindt Ramon het genoeg.

Ik ga straks terugtellen van drie naar nul, waarbij je langzaam uit je trance ontwaakt. 'Je zweeft weer langzaam vooruit in de tijd, van je kindertijd naar nu. Bij nul ben je in het hier en nu en zul je je niets van deze sessie kunnen herinneren.

'Drie.'

David's ogen worden helderder, alsof hij zich begint te realiseren waar hij is.

'Twee.'

Dan gebeurt er iets met David. Ramon observeert hem scherp als er een soort verbijsterde blik in de ogen van de jongen verschijnt. Hij is ongeveer halverwege het ontwaken uit de trance, maar nog niet terug in de werkelijkheid.

'Wat zie je?'

'Ik fiets over de Lange Dijk. Het is warm, ik heb mijn overhemd uitgedaan. Ik ben vlakbij onze boerderij en ik zie mijn vader in zijn blauwe overall bezig op het erf. Hij sleept iets naar het

luik van de gierkelder. Iets langwerpigs verpakt in blauw landbouwplastic.' David valt even stil.

'Nu fiets ik verder en kan niets meer zien omdat het huis in de weg staat.'

Ramon zit op het puntje van zijn stoel. Wat er nu gebeurt is ongewoon in deze fase van het hypnoseproces. Doorgaans glijdt de patiënt gladjes de realiteit weer in. Ramon besluit niet te reageren en verder terug te tellen om de hypnose te beëindigen.

'Eén. Je ziet weer het schilderij waaraan je werkt.'

David knikt.

'Nul.'

David knippert met zijn ogen alsof hij ontwaakt uit een diepe slaap. Ramon laat hem even bijkomen.

'Wat is er gebeurd?' vraagt hij.

'Je was in trance. Je hebt dingen verteld waar we aan kunnen gaan werken.'

'O? Wat dan?'

'Herinner je je er iets van?'

David schudt zijn hoofd.

'Ik zal je de geluidsopname laten horen.'

Tegen het eind van de opname hoort David zichzelf zeggen dat hij zijn vader heeft gezien. Hij steekt zijn hand omhoog en Ramon stopt de opname. David kijkt de psychiater aan met dezelfde verbijsterde blik als tijdens de hypnose.

'Dat beeld was ik kwijt,' zegt hij, 'maar nu weet ik het weer!'

Als David vertrokken is, denkt Ramon na. Er is een gedachte in hem opgekomen, een associatie die hij onmogelijk kan staven met bewijs. Maar als die gedachte juist is, zit hij opgescheept met een dilemma. Want alles wat in de spreekkamer wordt gezegd is strikt vertrouwelijk en valt onder het beroepsgeheim. Maar als het nu eens zou gaan om... David heeft weliswaar na afloop van de hypnosesessie herhaald wat hij ook onder hypnose vertelde, maar dat valt toch nog steeds onder zijn geheimhoudingsplicht.

Uiteindelijk besluit hij dat zijn zwijgplicht het zwaarst moet wegen.

Jaap Schrama alias Joep Quint rijdt in zijn Chevroletbus over de A50 in zuidelijke richting. Hij heeft zichzelf de afgelopen dagen opgewerkt tot een innerlijke staat van woede die hij nauwelijks de baas kan. Tijdens zijn werk op het gemeentehuis lijkt hij de rust zelf, ogenschijnlijk ontspannen en even eenzellig, gereserveerd en laconiek als altijd. Maar zodra hij de vrije wereld inloopt, borrelt en kookt zijn inwendige en is hij amper in staat om onderscheid te maken tussen realiteit en hersenspinsel. Zijn paranoïde geest dwingt hem te denken in richtingen waarvan hij nog vaag weet dat hij er vraagtekens bij zou moeten zetten, maar die hem als vanuit een dwangmatige droomtoestand worden opgedrongen.

Hij is er inmiddels van overtuigd dat Pirotti hem aan het manipuleren is. Het was een knap staaltje *hacking*, die *post* van Roos Vijling op hun darknetomgeving, maar zelf is hij ook niet op zijn achterhoofd gevallen. Wie de *post* heeft geplaatst heeft hij niet kunnen achterhalen, maar wel is hij erachter gekomen dat het een fakebericht was, niet afkomstig van Roos Vijling. Het moet afkomstig zijn geweest uit de omgeving van Utrecht, zoveel heeft hij kunnen traceren, verder kwam hij niet. Dat spoort dus niet helemaal met die Velpse psychiater. Maar waarschijnlijk heeft hij van iemand hulp gehad, want Jaap kan zich niet voorstellen dat zo'n dokter bekwaam is in het hacken. Het moet trouwens een goede hacker zijn geweest die hem heeft geholpen, want in eerste instantie was hij erin getrapt. *Ik weet niet zeker of ik nog wel achter de doelstellingen van 'De échte waarheid' sta*, luidde de mail. Ja, ja. Na zijn primaire, woedende e-mailreactie naar Roos is hij gaan twifelen. Zijn intuïtie zei hem dat zij te vertrouwen was. Haar deelname aan de Friesland Campina actie, haar aanbod om Pirotti te bespioneren... En die intuïtie bleek juist te zijn. De *post* op het darknet was fake. Jaap is tot de conclusie gekomen dat Roos te veel risico moet hebben genomen door Pirotti's praktijk binnen te dringen en dat ze door hem is ontmaskerd.

En nu is ze spoorloos. Jaap weet zeker dat Ramon Pirotti Roos' verdwijning op zijn geweten heeft. In eerste instantie heeft hij gedacht dat Pirotti haar heeft laten opnemen in een gesloten inrichting. Maar van die gedachte is hij teruggekomen na het telefoongesprek met Tonnie's moeder. Die psychiater had dat immers niet kunnen doen zonder medeweten van haar ouders, en uit haar moeders woorden bleek dat haar verdwijning ook voor hen volkomen onverwacht en onbegrijpelijk was. Nu hij er dieper over nadenkt, blijft er eigenlijk maar één mogelijkheid over: Pirotti heeft haar laten verdwijnen. Vermoord. Een theorie die in zijn gedachtegang volstrekt logisch is. O, hij zal het zeker op een medisch verantwoorde manier hebben gedaan, daarvan is Jaap overtuigd. Maar vermoord heeft hij haar.

Jaaps woede richting Ramon Pirotti heeft echter nog een andere oorzaak en daarbij valt de verdwijning van Roos Vijling in het niet. Die ligt opgesloten in de afscheidsbrief die zijn vader schreef vlak voor zijn zelfdoding, ruim twee jaar geleden. Destijds heeft hij de brief weggestopt om er niet meer naar om te kijken. Maar kortgeleden begon hij zich in zijn achterhoofd bewust te worden van een vage herinnering. De naam van de persoon die zijn tweede moeder tweeëntwintig jaar geleden op die smalle, donkere dijk bij regenachtig weer heeft aangereden.

Het ronkende geluid van de achtcilinder heeft een kalmerende uitwerking en geeft hem zelfvertrouwen. Hij is op weg om iets te doen wat noodzakelijk moet gebeuren, een 'manifestatie' die *'De échte waarheid'* niet misstaat. Een manifestatie waar niemand anders van weet, ook zijn vertrouweling Brechtje niet. Dit is iets wat hij in zijn eentje moet uitvoeren. Hij neemt de krappe bocht van de afrit naar de A12 te snel, waardoor hij de auto maar net aan in bedwang kan houden. Verderop rijdt hij het grote circuit ten noorden van Arnhem voor viervijfde rond richting Velp. Zoals altijd heeft hij zich degelijk voorbereid.

Achter hem in de laadruimte bevindt zich in een flinke weekeindtas alles wat nodig is. Hij kijkt op zijn horloge, het is half acht, in deze tijd van het jaar nog volop dag. Volgens de website is de praktijk van Pirotti gesloten. Hij rijdt Velp in, bij stoplichten rechtsaf en verderop op een rotonde slaat hij linksaf. Aan een volgende rotonde ziet hij het praktijkgebouw liggen. Terwijl hij stapvoets de rotonde rondt, ziet hij dat de tuin voor het gebouw een netjes aangeharkte zandvlakte is waarin alleen nog moeten worden geplant. Er staan een paar hortensia's die hij bij zijn vorige manifestatie niet heeft geraakt. Toen was Roos er nog bij, denkt hij. Waar zij nu is... Dan veert hij op. In een hoek van de tuin ziet hij dat er onlangs gegraven is. Een gat van ongeveer een bij twee meter, dichtgegooid. Maar voordat hij goed kan kijken is hij er al voorbij. Wie weet heb ik Roos gevonden, denkt hij, terwijl zijn hartslag oploopt. Hij parkeert de bus in een zijstraat. De omgeving is verlaten, afgezien van een enkele auto die langsrijdt. De tijd van honden uitlaten is voorbij, iedereen zit nu waarschijnlijk op de bank voor de televisie. Jaap pakt de tas en loopt terug naar de rotonde die grenst aan de tuin van het praktijkgebouw. Hij stapt een hegje over en verdwijnt in de hoge struiken erachter waar hij onzichtbaar is voor voorbijgangers. In de achtergevel van het gebouw bevinden zich ramen die uitkomen op spreekkamers. Hij kijkt er kritisch naar, dubbel glas. Maar daar heeft hij rekening mee gehouden. Uit de tas haalt hij een professionele glassnijder tevoorschijn, waarmee hij een flink vierkant uit het raam snijdt en een rubberen hamer om de ruit kapot te tikken. Het snijden klinkt als een krijtje met een steentje erin dat over het schoolbord krast. Na een paar tikken met de hamer valt de buitenste laag glas in de tussenruimte, zonder het plofgeluid van zich opvullend vacuüm waarvoor hij had gevreesd. De tweede laag laat zich ook verwijderen en valt naar binnen, wat naar zijn zin te veel geluid maakt. Nu kan hij met zijn arm bij het handvat aan de binnenkant van het raam. Binnen enkele minuten staat hij binnen, met zijn tas. Het is inderdaad een spreekkamer met een bureau en een zitje en een Ikea-tapijt. Vrolijke platen van zonnige oorden aan de muren.

De eerste fase van zijn plan is geslaagd. Nu volgt de tweede fase, waar het allemaal om draait. Uit de tas komt een voorwerp tevoorschijn, een fles met een dunne hals, gevuld met wasbenzine waar een lont uitsteekt. Een goede voorbereiding is het halve werk, denkt hij, terwijl hij door de kamer loopt naar de deur die toegang geeft tot de rest van het gebouw. Voorzichtig opent hij hem. De deur blijkt uit te komen op een lange gang met verschillende deuren. Met de Molotovcocktail in zijn hand stapt hij de gang in. Dan slaat zijn hart van schrik een slag over als er aan het einde van de gang een oranje licht begint te knipperen en een bel begint te rinkelen. Maar hij heeft zichzelf weer snel onder controle.

'Verdomme,' mompelt hij half hardop, 'dat had ik niet verwacht.'

'Ja,' zegt een inwendige stem, 'dat had je kunnen bedenken. Een alarm. Goede voorbereiding, zei je toch? Je zal nu snel moeten handelen.'

Het alarm brengt hem niet in paniek. Nu heeft hij alleen minder tijd voor het uitvoeren van zijn plan voordat hij weer door hetzelfde raam kan verdwijnen. Hij zoekt en vindt in zijn zak een aansteker als het alarm stopt en het knipperlicht dooft.

'Waar kan ik u mee helpen?' klinkt een niet onvriendelijke stem.

Jaaps hart staat opnieuw bijna stil van schrik. Hij gluurt de schemerige, onverlichte gang in en ziet aan het eind een man met een baard in vrijetijdskleding.

'Pirotti,' gaat door hem heen. Snel verstopt hij zijn hand met de benzinebom achter zijn rug en probeert zich een houding te geven. 'Dat is hem!' denkt Jaap, 'het voorwerp van mijn wraak. Is dit geen schone kans?'

Ramon, intussen ook van de schrik bekomen, bedenkt wat een toeval het is dat hij Joep Quint hier treft. Hij was een half uur op kantoor om op zijn gemak aantekeningen uit te

werken en recepten uit te schrijven van zijn consulten van die middag en had juist het alarm er weer opgezet toen hij iets hoorde in het stille gebouw. Vreemde, krasachtige geluiden en daarna het geluid van vallend glas. Overduidelijk een inbreker. Nu ziet hij vanuit de centrale hal een man uit een van de spreekkamers komen en herkent hem met zijn ongewone uiterlijk vrijwel ogenblikkelijk als Joep, de leider van *'De échte waarheid'*. Hij ziet hem voordat hijzelf is gezien. Dat psychologische voordeel heeft hij. Het alarm geeft hem normaal gesproken drie minuten om het praktijkgebouw te verlaten maar die verlopen snel. Niet Joep heeft het alarm geactiveerd, maar hijzelf. Direct schakel hij het weer uit. Jaap is bang en blij tegelijk. Als hij weer bij zinnen is besluit hij direct tot de aanval over te gaan.

'Jij hebt haar laten verdwijnen,' roept hij. 'Heb je haar vermoord?'

Ramon komt dichterbij en daar staan ze, een meter of vier van elkaar verwijderd, als bokkers die uit elkaars lichaamstaal proberen af te leiden wie het eerst zal toeslaan.

'Ik weet niet waar u het over heeft,' zegt Ramon. En dan, alsof hem een licht opgaat: 'Ach, ja, ik heb u eerder gezien. Joep, is het niet?'

'Roos Vijling,' zegt Jaap. 'Ze is verdwenen. Heb je haar in de voortuin begraven?'

Ramon lacht flauwtjes.

'Volgens mij bent u in uw eigen complottheorieën gestikt,' antwoordt hij. 'Persoonlijk ging ik ervan uit dat u haar zelf heeft laten verdwijnen nadat zij haar lidmaatschap van uw organisatie...' Hij zwijgt abrupt, want dit kan hij logischerwijs niet weten tenzij hij er zelf achter zat.

De verspreking ontgaat Jaap niet.

'Ha! Dat heb jij dus gedaan. Die *post* van haar, die was fake. Je hebt me besodemieterd. En dat komt je duur te staan.'

Ramon is nog vol zelfvertrouwen. 'En wat ga je nu doen?'

Jaap Schrama tovert de fles van achter zijn rug tevoorschijn.

'Dit.'

Met de brandbom in zijn ene hand en de aansteker in zijn andere maakt hij een langzame beweging alsof hij de lont wil gaan aansteken. Ramon doet onverwacht een paar snelle passen in zijn richting waar Jaap van schrikt. De fles valt uit zijn hand en komt ongelukkig neer op de plavuizen. De hals breekt af. Langzaam spreidt zich een plasje vloeistof over de vloer. Ze staan nu een meter van elkaar af. De geur van wasbenzine verspreidt zich door de gang.

'Wat wil je van me?' vraagt Ramon, die nu toch wel bang wordt.

'Wat ik van je wil? Je hebt mijn moeder vermoord.' Jaaps stem slaat over van emotie. Hij draait dreigend aan het wielje van de aansteker.

'Waar heb je het in godsnaam over?'

Ramon denkt: deze man is krankzinnig. En gevaarlijk, straks steekt hij het gebouw in brand. De situatie begint uit de hand te lopen. In een flits bedenkt hij dat hij dat valse bericht misschien toch beter niet op het darknet had kunnen plaatsen.

'Je hebt haar doodgereden. Tweeëntwintig jaar geleden. Hij verplaatst de aansteker naar zijn linkerhand, duikt met zijn rechterhand in de zak aan de voorkant van zijn anorak en haalt een klein type pistool tevoorschijn.

'En daar is maar één antwoord op mogelijk.' Hij richt het pistool op de borst van Ramon, die zich met een schok realiseert dat de man tegenover hem gelijk kan hebben. Hij wordt ijskoud.

Meer dan twintig jaar geleden, een bochtige, donkere dijk. Het was regenachtig weer. Hij voelde zich vrolijk, want het feestje waar hij vandaan kwam was gezellig geweest. Vlak om

de bocht zag hij het achterlicht van een fiets. Hij dacht nog: wat zijn fietsers toch eigenlijk slecht zichtbaar. Hij slalomde om de fiets heen en zag pas op het allerlaatste moment een tweede fiets die er in donkere kleding en zonder licht links naast reed. Een klap, een ster in de voorruit. Hij was uitgestapt en had slechts de dood van het slachtoffer kunnen constateren. Een jonge vrouw. Ze had haar nek gebroken. De andere fietser was haar vriendin. Hij belde zelf het alarmnummer. Daarna de komst van de ambulance en de politie. Een alcoholblaasproef die positief was. Een korte rit naar het politiebureau, gevolgd door de bekende bloedprik.

‘Ik kan de uitslag niet veranderen, collega,’ zei de dienstdoende arts. ‘U hebt te veel gedronken.’ De rechtszaak was een routinematige rechtspleging. De fietser had zonder licht en zonder reflectoren gereden. Dat scheelde. Maar het feit bleef dat hij gedronken had. Uiteindelijk kreeg hij zes maanden gevangenisstraf, waarvan twee voorwaardelijk. Vier maanden moest hij uitzitten en een halfjaar was hij zijn rijbewijs kwijt.

En nu beweert deze man, deze krankzinnige man, dat het zijn moeder betrof.

‘Ze heette geen Quint,’ weet Ramon uit te brengen.

Jaap grijnst vals. ‘Ik heet ook geen Quint. Zij was bovendien mijn tweede moeder. Je hebt haar dood op je geweten, je hebt haar vermoord.’

‘Het was een ongeluk, een noodlottig ongeluk.’

‘Je was dronken.’

Ramon draagt het ongeval al zijn hele leven met zich mee. Schuld en schaamte. Hij is arts, maar een dode weer levend maken, dat kan hij niet. Hij droomt er nog regelmatig van, hoe lang het ook geleden is. Een paar seconden zwijgt hij om zijn denkvermogen weer op gang te brengen. Hij kijkt de ander indringend aan. Het komt hem nu voor dat een brand in zijn praktijkgebouw maar een futiliteit is vergeleken met wat de man tegenover hem heeft doorstaan. En hij kijkt opeens heel anders tegen hem aan.

‘Ik voel met je mee,’ zegt hij. ‘Schiet me dan maar dood. Dat verdien ik.’ In de hoop dat Joep of hoe hij heten mag dit niet zomaar zal doen. Hij moet tijd winnen.

Jaap schiet inderdaad niet. Door de woorden van de psychiater raakt hij in verwarring. Hij was erop uit om wraak te nemen, de ander te beschadigen. Maar deze houding kan hij niet goed plaatsen. Zijn paranoïde geest verwacht een vijand, geen medeleven.

Dan begint Ramon tegen hem te praten, op zachte, melodische toon. Praten is zijn vak als psychotherapeut. Geen sorry, geen ontkenning of excuus maar zinnen waarmee hij Jaaps emoties onder woorden brengt. Empathisch, invoelend. ‘De jaren zonder haar moeten je zwaar zijn gevallen.’ En: ‘Het verlies van je moeder voelt alsof een van je ledematen is afgehakt.’ En: ‘Je hebt woede opgebouwd die eruit moet.’

Jaap valt hem in de rede.

‘Mijn vader heeft zelfmoord gepleegd.’

Die komt bij Ramon met een dreun binnen. Heeft hij indirect nog een dode op zijn geweten? Hij duwt de gedachte onmiddellijk opzij. Later misschien, niet nu. Het feit dat Jaap heeft gereageerd stemt hem hoopvol. Er is een begin van een gesprek. Hij probeert de zich verspreidende wasbenzine en de aansteker te negeren.

Zijn stem daalt weer als hij begint te spreken. Zoals hij talloze keren heeft gedaan in zijn spreekkamer, een deur verderop in de gang. Hij brengt hun bijzondere ontmoeting onder woorden, hoe ze daar staan in die schemerige gang, het toeval dat ze elkaar hier tegenkomen. Hij beschrijft het pistool dat nog steeds op hem is gericht, maar waar Jaap feitelijk geen raad mee lijkt te weten. Hij spreekt over de kapotte fles en de aansteker. Met zijn hand maakt hij subtiele bewegingen, heen en weer, op en neer. En Jaap kan niet anders

dan luisteren en met zijn ogen Ramons hand volgen. Zijn ogen worden zacht en keren zich naar binnen. Ramon heeft hem min of meer onopzettelijk onder hypnose gebracht. Ramon gruwt van wat er gebeurt. Dit is in strijd met alle ethische uitgangspunten van hypnosetherapie, je mag nooit iemand tegen zijn wil onder hypnose brengen. Maar wat is in dit geval het alternatief? Hij denkt razendsnel. Hoe nu verder? Hij weet niets van deze man. 'Vanbinnen ben je kwaad,' zegt hij, 'maar je voelt de spanning nu wegtrekken. Je armen worden zwaar. Je geest komt tot rust. Hoe voel je je nu?' 'Ongelukkig.' Terwijl hij dit zegt zakt inderdaad het pistool. 'Waar ben je zo kwaad over?' 'De wereld, iedereen. Ze zijn allemaal tegen me. Ik wil de waarheid aan het licht brengen, de échte waarheid. Dat is mijn missie.' 'Hoe luidt die waarheid?' 'Alles is een complot. De overheden, de grote industrieën, de kerken, de wereldleiders, ze zijn er allemaal op uit om gewone mensen onder de duim te houden. Ze moeten worden bestreden.' 'Voel jij je zelf ook onderdrukt?' Jaap fluistert: 'Ik ben in de steek gelaten door iedereen die ik vertrouwde. Mijn moeder, mijn tweede moeder en ook mijn vader. Ze gingen allemaal dood.' Ramons hersenen werken op topsnelheid. Dit is een patstelling. Jaap kan enerzijds niet eeuwig in trance blijven, maar anderzijds lost zijn ontwaken uit de hypnose ook niets op. Hier tegenover hem bevindt zich een ziek mens, psychisch ziek. Hij zou behandeld moeten worden. Maar niet nu, niet hier in deze bizarre omstandigheid. Ramon krijgt een idee. 'Hoe is je echte naam?' vraagt hij. Jaap aarzelt een ogenblik. Dit past niet in zijn trance. En Ramon walgt van zichzelf. Deze vraag te stellen, uit eigenbelang, terwijl de ander onder hypnose is... Maar hij kan de verleiding niet weerstaan. 'Mijn tweede moeder heette Van Bommel,' fluistert Jaap. Ramons adem stukt een moment. Dat was inderdaad de naam van zijn slachtoffer. Riet van Bommel, een naam die voor altijd in zijn geheugen staat. Hij ziet in gedachten het beeld van de steen op haar graf dat hij een aantal keren heeft bezocht, als was zij een verloren familielid. Alsof hij Ramons gedachten heeft kunnen lezen, worden Jaaps ogen helder en komt hij uit de hypnose. Een paar seconden kijkt hij verwaasd om zich heen, tot hij zich bewust is van waar hij is. Mensen die gehypnotiseerd waren herinneren zich daar doorgaans niets van. Maar het lijkt erop dat Jaap Schrama zich realiseert dat er iets bijzonders gebeurde. En dat maakt hem alleen maar kwader. Zijn bruine ogen branden. 'Die verdomde trucjes van jou!' 'Het was niet mijn bedoeling...' 'Hou maar op,' roept hij. 'Ik ga doen waarvoor ik hier ben gekomen!' Zonder te aarzelen steekt hij het pistool in de zak van zijn anorak en draait aan het wielje van de aansteker die prompt aanfloept. Met een gebelgde blik kijkt hij naar Ramon en gooit de brandende aansteker op de grond. De vloeistof vat met een doffe plof vlam. Het vuur verspreidt zich over de vloer. Jaap Schrama en Ramon Pirotti, aan weerszijden van de vlammen, deinzen beiden terug. Er is een onoverbrugbare scheiding tussen hen ontstaan. Jaap draait zich vliegensvlug om, rent de kamer in waaruit hij tevoorschijn was gekomen en klimt door het kapotte raam naar buiten. In zijn haast vergeet hij zijn tas.

Ramon rent op zijn beurt naar de ontvangsthal van het gebouw en rukt een brandblusser achter de balie vandaan. Het vuur gaat gelukkig minder snel dan hij had gevreesd. De vlammen kruipen tegen de wanden aan weerszijden van de gang op. Maar na een paar spannende minuten is de brandblusser vrijwel leeg en zijn de vlammen gedoofd. Een penetrante geur verspreidt zich door het gebouw. Ramon trilt over heel zijn lichaam. Dan pakt hij de tas van Jaap Schrama en loopt naar zijn kamer waar hij neerploft op zijn bureaustoel om bij te komen. Hij voelt zijn pols. Minstens honderdvijftig, honderdzestig. Hij mompelt: 'Wat een geluk dat ik hier was toen die kerel...' Hij moet er niet aan denken dat zijn praktijkgebouw in vlammen zou zijn opgegaan. Het eerste wat hij doet is Josien bellen. 'Je gelooft je oren niet,' begint hij zijn verhaal. Als ze uitgepraat zijn toetst hij het nummer van inspecteur De Groot in.

Inspecteur John de Groot zit achter zijn bureau in het Arnhemse districts bureau en denkt na. Tien minuten geleden heeft hij de telefoon neergelegd na een gesprek met Ramon Pirotti. Toen Pirotti belde had hij eerlijk gezegd weinig zin om met hem te praten. Op zichzelf heeft hij wel sympathie voor de psychiater, die drie jaar geleden een seriemoordenaar als patiënt had. Dat was een kunstschilder die een paar van zijn patiënten en ook een medewerkster van de praktijk heeft vermoord. De Groot heeft nota bene Pirotti zelf even verdacht, wat een grote vergissing bleek te zijn.

Pirotti belt de laatste tijd regelmatig.

Het begon met een telefoontje over een jonge vrouw die aangevallen zou zijn achter haar computer tijdens een digitaal seminar, terwijl ze aan de seminarleider vragen stelde over complotdenken. Hij vond het maar een vreemd verhaal. Maar goed, omdat het Pirotti was heeft hij zijn stagiaire gevraagd om het te onderzoeken en die vrouw te achterhalen. Zonder resultaat.

Achteraf heeft hij een beetje spijt van zijn toeschietelijkheid.

Het volgende telefoontje ging het over wat Pirotti 'een aanslag op zijn tuin' noemde, wat waarschijnlijk een geval van vandalisme was. Uit goedheid heeft hij de Velpse wijkagent geïnformeerd, maar die bleek al op de hoogte te zijn. Ook die ging ervan uit dat iemand in een dronken bui door de tuin van Pirotti's praktijk was gecrost. Zo'n dader vind je natuurlijk nooit meer. Er waren geen getuigen en langs de doorgaande weg in Velp staan geen bewakingscamera's.

Pirotti had ongeveer op hetzelfde moment een dreigmail ontvangen, afkomstig van een groep mensen, '*De échte waarheid*' genaamd, die in complottheorieën geloven. De mail bevatte een tekst die je met wat goede wil inderdaad als bedreiging zou kunnen lezen. Daarom heeft De Groot aan dezelfde stagiaire, die handig is met computers, gevraagd om de afzender van de dreigmail te achterhalen. Maar ook dat liep op niets uit.

Weer later belde Pirotti dat hij misschien één van de leden van die complotgroep kon identificeren. Bij toeval was hij de vrouw tegengekomen die tijdens dat seminar was aangevallen, een zekere Iris Groen. Hij had haar herkend en ze bleek inderdaad te zijn aangevallen. Door haar vader, die niet wilde dat ze een computer gebruikte. Dat soort mensen heb je dus. Iris had hem verteld dat zij een vriendin van haar zus had gezien in een vermomming waarin ze als twee druppels water leek op de complotdenkster Roos Vijling van de tv-uitzending. In het echt heet zij Tonnie Quist en ze woont op een boerderij naast Iris, ergens in het Achterhoekse buitengebied. De Groot had zijn schouders opgehaald. Hij kon het niet goed plaatsen, vond het maar vreemd en had geen idee wat hij ermee aan moest. Maar dit laatste telefoontje, dat is toch iets anders. Een melding van Pirotti over brandstichting in zijn praktijkgebouw, waarbij hij de dader bij toeval op heterdaad heeft betrapt. Dit is serieus. Pirotti vertelde dat de dader dezelfde was als de leider van die complotgroep, een zekere Joep Quint, die ook bij de talkshow aanwezig was. Hier is sprake van een misdrijf.

Pirotti en complotdenkers.

Het wemelt tegenwoordig in Nederland en ver daarbuiten van de complotdenkers, tot in de Tweede Kamer aan toe, dus neemt hij dit gewoonlijk met een korrel zout. Maar nu hij er nog eens over nadenkt trekt hij zijn laptop naar zich toe en begint aantekeningen te maken. Hij probeert zich de data van de verschillende telefoontjes van Pirotti te herinneren, maar dat lukt hem niet omdat hij heeft gezondigd tegen zijn eigen grondregel: noteer altijd alles, want

je weet nooit of je het nog eens nodig hebt. Hij heeft die meldingen gewoon niet serieus genomen.

Een van De Groots stokpaardjes is dat een onderzoek interessant wordt als diverse lijnen in één punt samenkomen. Dat houdt hij zijn team voor en ook zelf gelooft hij daarin.

En het lijkt nu alsof er allerlei lijnen bij Pirotti samenkomen. De Groot heeft tot nu toe niet de neiging gehad om er veel aandacht aan te schenken. Want behalve de vernieling van een tuin, die hij heeft weggezet als een daad van vandalisme, is er geen sprake van strafbare feiten. Een punt is ook dat het zich grotendeels buiten zijn politiedistrict afspeelt. Hij zal de collega's van Gelderland-Oost moeten inseinen.

Voordat hij dat doet maakt hij zijn aantekeningen af en roept hij Meysa Tahiri bij zich die hem ook de vorige keren heeft geassisteerd. Zij is een jonge Nederlandse vrouw van Marokkaanse afkomst, die op de politieacademie Apeldoorn studeert en bij de recherche in Arnhem haar stage doet. De Groot ziet in haar een *'high potential'* en laat haar zoveel mogelijk deel uitmaken van zijn team.

'Heb je zin in een onderzoekje?' vraagt hij als ze tegenover hem zit.

'Natuurlijk,' zegt ze opgewekt. 'Ik heb momenteel niets anders omhanden dan het inkloppen van data. Geen boeiend werk.'

'Oké. Je herinnert je dat ik je twee keer heb gevraagd om iets uit te zoeken in verband met een Velpse psychiater, Ramon Pirotti.' Meysa knikt.

'Nou, het lijkt erop dat er meer aan de hand is, al heb ik nog weinig idee wat.' Hij glimlacht, haast verlegen, iets wat zij hem nog zelden heeft zien doen.

'Er zijn onvoldoende feiten om een officieel onderzoek te starten, dus eerst moet er nog een boel boven tafel komen.'

'Een vooronderzoek, dus. Voor mij is het goed genoeg, hoor.' Meysa zet een olijk gezicht.

'Zeg maar wat er moet gebeuren.' Ze gooit haar lange zwarte haar met beide handen naar achteren. Kom maar op, lijkt ze te willen zeggen.

'Er is het een en ander aan de hand rondom die psychiater, alleen zit er nog weinig lijn in.' Hij legt de uitdraai met zijn aantekeningen voor haar neer.

'Hiermee kun je op weg. Begin maar met een gesprek met Pirotti. Probeer zoveel mogelijk informatie te verzamelen en rechercheer van daaruit verder. Wie weet waar je tegenop loopt. Maak op de gebruikelijke manier verslagen van alles wat je doet en rapporteer het aan mij. Daarna zullen we bekijken of we er eventueel meer mensen op moeten zetten.'

'Wauw!' Meysa is er blij mee.

'Het zou me niet verbazen als je de collega's van Oost-Nederland nodig hebt, want sommige feiten spelen zich af in de Achterhoek.'

Het is een halfuur na sluitingstijd van de Praktijk voor Geestelijke Gezondheidszorg Pirotti. Die ochtend waren er al vroeg twee forensische politiemedewerkers gekomen om sporen van de brand van de vorige avond veilig te stellen. Vooral de tas van de brandstichter had hun interesse, maar ook de spreekkamer waardoor de brandstichter was binnengekomen en weer vertrokken hebben ze uitgekamd. Toen ze weg waren dacht Ramon: dat was het dan, ik ben benieuwd of ik er nog iets over ga horen. Maar tot zijn verrassing belde in de loop van de ochtend deze jonge rechercheur of zij hem kon spreken. Ze heeft zich aan hem voorgesteld als 'aspirant Tahiri', recherche Arnhem. Dat is bezijden de waarheid, want ze is helemaal nog geen aspirant-agent.

'Fijn dat u me wilt ontvangen, meneer Pirotti,' zegt Meysa.

Ze hebben zojuist samen de brandsporen in de gang van het praktijkgebouw bekeken.

Roetsporen op de vloertegels, geblakerde verf op de muren, brandsporen op het plafond.

Gelukkig is het plafond van brandwerend materiaal gemaakt. De brand is in de kiem gesmoord.

‘Kunt u iets zeggen over de brandstichter? Die heeft u gezien, nietwaar?’

Ramon vertelt dat hij hem inderdaad op heterdaad heeft betrapt. Hij was dezelfde als in de talkshow.’

‘Talkshow?’

Ramon vertelt haar over zijn ervaring op de vaderlandse televisie.

‘Ik heb er een opname van,’ zegt hij. ‘Mijn bureau-assistente kan er een kopie van maken. Daar staan ze alle drie op, de leden van *‘De échte waarheid’*. De brandstichter is Joep Quint. Alleen is dat niet zijn echte naam. Ik heb geen idee wie hij in werkelijkheid is. Dat lijkt me iets voor jullie om uit te zoeken.’

‘Zeker,’ zegt Meysa zelfverzekerd.

‘Heeft u bewakingscamera’s in het gebouw?’

‘Nee. Maar ik overweeg nu serieus om zoiets te laten aanleggen.’

‘Ook geen vreemde auto op het parkeerterrein of in de buurt gezien?’

‘Nee, ook niet.’

Meysa tikt driftig op haar iPad.

‘Oké. Ik heb begrepen dat er sprake is van, eh, meer voorvallen. Waren dat verdachte voorvallen?’

‘Dat mag je wel zeggen.’ Ramon somt de zaken op die hij aan De Groot heeft gerapporteerd, en die Meysa ook al op papier heeft staan.

‘Ik zag op zeker moment tijdens een digitaal seminar op mijn computerscherm dat een deelneemster, een zekere Marjolein van der Goor, door iemand werd overvallen. We hebben geprobeerd haar te achterhalen, maar dat is niet gelukt. De politie trouwens ook niet.

Daarna kreeg ik een dreigmail van *‘De échte waarheid’* en werd de tuin van mijn gebouw vernield. Ik heb de dreigmail naar de politie doorgestuurd, maar die konden hem natuurlijk niet traceren. Mijn dochter kon dat wel, met hulp van een docent. Die hebben ook de site van die club op het darknet kunnen hacken.’

Meysa krijgt een kleur, die vanwege haar donkere huid gelukkig niet erg opvalt.

‘Vervolgens hebben we een fakemail op hun site op het darknet gezet. Daar kwam onmiddellijk een reactie op.’

‘Kan ik die correspondentie controleren?’

‘Dat denk ik niet, want de docent van mijn dochter wil niet zeggen hoe hij hun site heeft gehackt.’

‘Die, eh, Joep Quint, de baas van *“De échte waarheid”* is dus de grote onbekende.’

‘Net als een zekere Brechtje Pascal die ook bij de talkshow aanwezig was. Dat is trouwens ook een valse naam. De enige die ik heb kunnen traceren is het derde lid, Roos Vijling. Dat is ook een schuilnaam, maar haar heb ik bij toeval kunnen identificeren. Eén van mijn patiënten werd door zijn zus hier naartoe gebracht, en die zus herkende ik opeens als Marjolein van der Goor. Ze had zich – ook al – onder een valse naam voor het seminar laten inschrijven, omdat ze geen psycholoog is en dus niet tot de doelgroep behoort. Zij vertelde me over een vriendin van haar zus. Uit haar beschrijving herkende ik Roos Vijling. Naar alle waarschijnlijkheid heet Roos Vijling in het echt dus Tonnie Quist. Ze wonen aan een afgelegen dijk in het Achterhoekse buitengebied.’

‘Nou, dan kunnen we met deze Tonnie Quist beginnen,’ zegt Meysa opgewekt. ‘Ik zal met haar gaan praten.’

‘Was dat maar zo,’ reageert Ramon. ‘Zij is namelijk spoorloos verdwenen.’

‘Verdwenen...’

‘Ja. Ze is op een avond niet thuisgekomen en sindsdien is er niets meer van haar gehoord of gezien. Volgens mijn patiënt heeft de politie dit in onderzoek.’

Meysa tikt weer op haar iPad.

Heeft u nog meer te verklaren?’

Nu zit Ramon in een dilemma. Er is in hem een vermoeden gerezen op grond van de woorden van David Groen tijdens het ontwaken uit zijn hypnose. Maar zijn geheimhoudingsplicht verbiedt hem om dit met anderen te delen.

‘Nee,’ zegt hij aarzelend. Meysa kijkt hem vragend aan.

‘Echt niet?’

‘Echt niet.’

Vanuit haar auto belt ze met het politiebureau in Doetinchem. Als ze vertelt dat ze in de verdwijningszaak is geïnteresseerd, krijgt ze het mobiele nummer van Thea Klein Brinke.

‘Ja,’ zegt zij, ‘ik ben met die zaak bezig. Op dit moment rij ik in Zieuwent, maar wat mij betreft kan je over een uur langskomen. Op het bureau in Doetinchem.’

Meysa is nog nooit in Doetinchem geweest.

Van stond af aan kunnen de collega’s het goed met elkaar vinden. Bij een kop koffie wisselen ze hun functies uit, waarbij Meysa enthousiast vertelt over haar studie aan de politieacademie. De ervaren Thea moet nu en dan glimlachen om de ernst waarmee Meysa haar taak opvat.

Dan legt Thea de feiten van haar onderzoek op tafel.

‘Wij hebben dus geen idee waar Tonnie Quist op dit moment is,’ vat ze haar verhaal samen.

‘We beschikken over een verklaring van haar ouders met het tijdstip van haar verdwijning.

We hebben haar laptop en we hebben haar fiets gevonden. En ik heb spullen voor een vermomming gevonden, een bril, een pruik, opzichtige make-up. We hebben geen idee waar ze die voor gebruikt. Ik vermoed dat ze een tweede leven heeft, want ze leidt op die boerderij een weinig opwindend, tamelijk kleurloos bestaan. Ze woont thuis op haar kamer en werkt in een modezaak in Doetinchem. Zelf neig ik nog steeds naar de opvatting dat ze vrijwillig is vertrokken. Gezien het milieu waaruit ze afkomstig is, zwaar Christelijk, zou me dat niet verbazen. Waarschijnlijk heeft ze ergens een kamer, in Doetinchem of Winterswijk of zo.’

Meysa kijkt haar een tijdje peinzend aan.

‘Nou Thea...,’ zegt ze, ‘dan zal ik mijn kant van het verhaal uitleggen. Ik doe onderzoek naar een paar aanslagen door een organisatie van complotdenkers die zich *“De échte waarheid”* noemt. Een slachtoffer van die aanslagen is een psychiater uit Velp, een zekere Ramon Pirotti.

‘Complotdenkers?’ reageert Thea verbaasd.

‘Ik heb goede redenen om aan te nemen dat jouw Tonnie Quist lid was van die organisatie. Mijn idee is dat ze daarvoor haar vermomming gebruikte, want tijdens dat televisieoptreden was ze zo uitgedost. Je kon van een afstand zien dat ze zich als iemand anders voordeed. Door een toevallige ontmoeting heeft Pirotti Tonnie Quist kunnen identificeren. En nu is zij dus spoorloos verdwenen.’ Ze onderbreekt zichzelf om te zien welk effect haar woorden op haar collega hebben. ‘Onze onderzoeken zijn plotseling met elkaar verweven, Thea. Jouw en mijn gegevens passen als *yin en yang* in elkaar.’

Het is voor beide vrouwen een onverwachte ontdekking. Ze zijn een ogenblik stil om het tot zich te laten doordringen.

‘Oké,’ zegt Thea, ‘dan zullen we hierin moeten samenwerken.’ Ze schrikt van haar woorden.

‘Niet dat we dat anders niet zouden doen, hoor.’

‘Natuurlijk. Enfin, nu het zo ligt, ben ik erg geïnteresseerd in Tonnies laptop.’

‘Die ligt nog hier op het bureau. Ik ben er niet aan toe gekomen om hem naar de computerspecialisten te sturen.’

‘Dat moeten we dan maar snel doen. En laten ze vooral zoeken naar haar internethistorie. Ik hoop tenminste dat ze die niet heeft gewist. Als blijkt dat ze actief is geweest op het darknet, dan weet ik vrijwel zeker dat we de goede persoon te pakken hebben. Nou ja, te pakken...

Meysa lacht. ‘We moeten haar alleen nog vinden.’

Terug op het Arnhemse politiebureau koppelt Meysa haar ontmoetingen met Ramon Pirotti en Thea Klein Brinke terug naar inspecteur De Groot.

‘Goed werk, Meysa.’ De Groot denkt even na.

‘Als ik het goed begrijp hebben we nu dus één zaak met verschillende aspecten.

Complotdenkers, aanslagen en een verdwijning. Ik moet je zeggen dat ik geen hoge pet op heb van die paar complotdenkers. Complotdenken is een wereldwijd verschijnsel. Er zijn al mensen opgepakt die op grote schaal misleidende berichten en nepnieuws de wereld in hebben gestuurd. Daar komen op den duur wel veroordelingen uit, verwacht ik. Ik heb de website van ‘De échte waarheid’ op het gewone internet bekeken. Deze Joep is maar een klein mannetje die zijn theorieën voornamelijk van anderen heeft gepikt. Niet de moeite waard om achteraan te gaan, tenminste wat betreft zijn complottheorieën. Maar het vernielen van de tuin van Pirotti – die heeft daar trouwens aangifte van gedaan – en vooral die brandstichting, ja dat is andere koek.’

‘Ja. En nu met die verdwijning, ik voel gewoon aan, inspecteur, dat er sprake is van een misdrijf. De politie in de Achterhoek denkt dat Tonnie Quist vrijwillig is verdwenen, maar daar geloof ik niks van. Ze is volgens mij ontvoerd of misschien wel vermoord. En de meest voor de hand liggende dader is natuurlijk Joep Quint. Na dat fakemailtje van Pirotti was hij des duivels op haar, dat blijkt uit zijn reactie. Daar zit zelfs een dreigement in.’

Ze zoekt in het dossier.

‘Hier, hij mailt haar: *“Donder maar op, maar als je het lef hebt om naar de juten te lopen, dan weet ik je te vinden. Dan kun je je laatste gebedje opzeggen.”* Dat is weinig minder dan een doodsbedreiging. We moeten die kerel zo snel mogelijk zien te vinden.’

‘Dat moeten we zeker,’ antwoordt De Groot. ‘Daar doen we alles aan. Maar of hij haar heeft vermoord... Pirotti verklaarde juist dat Joep Quint hém tijdens de brandstichting ervan beschuldigde Tonnie te hebben vermoord. Dat zou hij toch niet doen als hij het zelf had gedaan?’

‘Waarom niet? Daarmee leidt hij de schuld van zichzelf af, zou ik zeggen.’

‘Ik weet het niet...’.

‘Maar nu wat anders,’ gaat Meysa verder. ‘Toen ik met Pirotti sprak, was hij heel open. Maar op het laatst, ik weet niet, het leek alsof hij iets wilde zeggen, maar toch maar niet. Alsof hij iets verzwegen. Dat is verdacht, toch?’

‘Nou, verdacht... Psychiaters zijn vreemde mensen, Meysa. Die houden er een heel eigen gedachtewereld op na.’ Hij grinnikt. ‘Misschien zag hij in jou wel een potentiële psychische patiënt.’

‘Haha...’

‘Maar goed, misschien moeten we hem nog een beetje onder druk zetten.’

Een paar dagen later zitten inspecteur De Groot en Meysa weer tegenover elkaar als de uitslagen van de verschillende forensische onderzoeken binnen zijn. De tas van Joep Quint

blijkt veel over hem te onthullen. Zijn vingerafdrukken op de glassnijder vormen een rechtstreeks bewijs van de inbraak. Ook zijn DNA is nu bekend. Samen met een foto van de tv-opname moet het volgens Meysa een eitje zijn om hem op te sporen.

‘Hij komt helaas niet voor in onze databanken,’ zegt De Groot.

‘En via sociale media?’

‘We mogen alleen gebruik maken van sociale media als iemand onherkenbaar is en onherleidbaar tot een natuurlijke persoon,’ dreunt De Groot op. ‘Lees de Instructie “Beeld op sociale media” er maar op na. Alleen het OM kan toestemming geven voor publicatie van een herkenbare foto. Hadden ze dat op de academie nog niet behandeld?’

Meysa negeert de vraag.

‘We moeten dus gewoon een beetje geluk hebben.’

‘Inderdaad.’

Intussen loopt Ramon Pirotti nog steeds rond met de vraag wat het zwaarst moet wegen: informatie over een mogelijk misdrijf of zijn zwijgplicht. Het beroepsgeheim is een groot goed, waardoor zijn patiënten ervan op aan kunnen dat wat ze in de spreekkamer zeggen niet op straat komt te liggen. Maar het beroepsgeheim is niet absoluut. Je moet als psychiater in iedere individuele situatie een afweging maken, juridisch en moreel. Nu lijkt de morele kant hem wel duidelijk: het is moreel juist om de politie te tippen als je op iets bent gestoten dat naar een misdrijf zou kunnen verwijzen. Maar juridisch gezien..., hij weet het niet. Het was een tamelijk vage aanwijzing die David gaf. Nou ja, op zichzelf was de aanwijzing wel duidelijk: hij had zijn vader met iets langwerpigs zien slepen. Maar welke gevolgtrekking mag je daaruit trekken? En het vond ook nog eens onder hypnose plaats. De jongen realiseert zich vermoedelijk niet wat hij heeft gezien. Misschien zijn Ramons eigen gedachten wel met hem op de loop gegaan.

Dan denkt Ramon terug aan zijn gesprek met zijn vriend Freek Bogaards naar aanleiding van het fakemailtje dat hij wilde sturen aan *‘De échte waarheid’*. Er zijn intussen een paar weken voorbijgegaan. Maar het staat hem nog helder voor de geest dat Freek hem fijntjes liet weten dat je ook té principieel kunt zijn. Ramon weet van zichzelf dat hij die neiging heeft. Hij knikt, alsof hij instemt met zijn eigen gedachten en pakt de telefoon.

Jaap Schrama zit midden in de nacht in zijn computerkamer achter zijn PC en staat op het punt een stevige tweet de wereld in te sturen. Hij is er zeker van: de hele gezondheidszorg is één groot corrupt verdienmodel. Artsen worden er rijk van, de farmaceutische industrie draait megawinsten, ziekenhuisbestuurders ontvangen bonussen van een half miljoen terwijl de verliezen worden betaald uit de almaar stijgende zorgpremies die de gewone man moet opbrengen. Dokters vinden voortdurend nieuwe ziektes uit, waardoor er steeds meer patiënten komen, zodat er ook steeds meer specialisten moeten worden opgeleid en medicijnen moeten worden ontwikkeld. En de patiënten geloven erin. Ze krijgen prompt een diagnose, gaan er net niet aan dood maar moeten wel eindelijk worden behandeld met medicijnen waar krankzinnige bedragen voor worden betaald. Hele volksstammen verzorgenden moeten zich ervoor uit de naad werken, maar ze krijgen slechts een karig salaris. De echte sterren zijn de artsen en de farmaceuten.

Hij vindt dat de hele wereld moet weten hoe we met ons allen besodemieterd worden. Het coronavirus is door de wetenschap en de overheid tot absurde proporties opgeklapt. Aan de regering biedt de voorgewende pandemie een kans om de bevolking fundamentele vrijheden te ontnemen, wat ze dan ook prompt heeft gedaan. De ernst ervan wordt zwaar overdreven, cijfers van overledenen worden vervalst. Van oude mensen die toch wel dood zouden zijn gegaan wordt gezegd dat ze aan het virus zijn overleden en ook jongere mensen die aan allerlei kwalen zijn overleden worden tot de coronadoden gerekend. Logisch dat kinderen zogenaamd minder vatbaar zijn voor het virus, want die gaan gewoon veel minder vaak dood. En dan het commerciële circus eromheen. Miljoenen worden er verdiend aan medicijnen, medische apparatuur, beschermende kleding en mondkapjes. Om nog maar te zwijgen van de miljardenwinsten die farmaceuten maken op de coronavaccins, die via een knap staaltje toneelspel schijnbaar in een half jaar zijn ontwikkeld, waar normaal gesproken tien jaar voor nodig is. En dan zijn er nog de fabrikanten van beademingsapparatuur die niet is aan te slepen.

Voor dit alles is een tweet natuurlijk niet voldoende. Nee, hij schrijft aan een *manifest* dat hij op de website van 'De échte waarheid' gaat publiceren en ook gaat toesturen aan alle kranten en tijdschriften, aan de Koning, aan de ministers, aan de leden van de Eerste en Tweede Kamer en ook aan alle nieuwsrubrieken en talkshows op televisie. Niet dat hij van plan is om zelf weer in een talkshow te gaan zitten, daar heeft hij zijn bekomst van. Het optreden in *Actueel* heeft hem alleen maar ellende opgeleverd. Hém, Joep Quint, ten overstaan van het hele land uitmaken voor psychopaat, dat had die Pirotti niet moeten doen. Dat moet worden gewroken. Nu die psychiater hem ook nog stom toevallig heeft betrapt, kan hij niet meer in het openbaar optreden, bang als hij is dat hij herkend zal worden. Maar blijkbaar hebben ze Joep Quint nog niet tot zijn persoon kunnen herleiden. Het digitale klokje op zijn bureau geeft 03.37 uur aan. Het wordt tijd om wat slaap te krijgen. Morgen wacht hem weer een werkdag op het stadhuis.

Tegen half zeven is hij nog diep in slaap als er langdurig aan de deur wordt gebeld. Hij slaapt met oordopjes, waardoor het geluid vaag tot hem doordringt. Hij is onmiddellijk alert. Er wordt opnieuw gebeld. Een stem roept iets. Terwijl hij een spijkerbroek en een T-shirt aanschiet weet hij: dit is foute boel. In een splitseconde overweegt hij om uit het raam te springen maar verwerpt die gedachte meteen weer. Kansloos, hij zou zijn benen breken. Daarom sloft hij de trap af en opent zijn voordeur. Er staan twee politieagenten op de stoep. 'Jacobus Schrama?' vraagt de een.

Jaap knikt.

‘U bent aangehouden,’ zegt de ander plompverloren, ‘op verdenking van brandstichting in een gebouw in Velp.’ Hij heeft een paar handboeien in zijn hand.

‘Mag ik me even fatsoenlijk aankleden en afsluiten?’ vraagt Jaap.

‘Natuurlijk,’ zegt de agent en loopt achter hem aan het huis in.

Jaap loopt de trap op en komt terug met een trui aan. Hij pakt een bos sleutels van het gangtafeltje om de achterdeur op slot te doen. Voordat de agent het in de gaten heeft opent hij de achterdeur, glipt eruit, doet hem achter zich op slot en rent de achtertuin in. Maar hij komt niet ver. Op het pad achter het huis loopt hij in de armen van nog twee agenten.

Terwijl een van hen Jaap met hulp van zijn collega handboeien omdoet zegt de ander niet zonder voldoening: ‘Da’s een ouwe truc, man, die kent de politie al honderd jaar.’

Achterin een anonieme, donkerblauwe politieauto met een agent naast zich is hij even later onderweg naar Arnhem. Het is een uur rijden, genoeg tijd om zijn gedachten te laten gaan over wat er aan het gebeuren is. Hoe zijn ze achter zijn identiteit gekomen? Dat is de eerste vraag waar hij zich het hoofd over breekt. Heeft iemand hem verlinkt? Zijn paranoïde geest vertelt hem dat het natuurlijk die psychiater is geweest die hem er heeft bijgelapt. Zijn interne woede zwelt op. Terwijl de auto met een rustig gangetje over de A50 rijdt begint hij zich pas goed te realiseren in welke positie hij terecht is gekomen. Gearresteerd voor zijn wraak op Pirotti. Dat die kerel nou net aanwezig moest zijn toen hij zijn plan uitvoerde. Hij is gezien, betrapt. Heeft het zin om te ontkennen? Wat zal de politie gaan doen? Hebben ze hard bewijs? De schrik slaat hem om het hart als hem te binnen schiet dat er camera’s in dat gebouw kunnen hangen. Dat hij is gefilmd. In dat geval kan hij het schudden.

De auto rijdt vanaf de snelweg de stad in en verdwijnt uiteindelijk achter een politiebureau in de Arnhemse binnenstad. Jaap moet uitstappen en wordt tussen twee agenten in naar binnen gevoerd. Het is kort na half negen. Mijn werk, denkt hij. Ik had op het stadhuis moeten zijn. In plaats daarvan wordt hij naar een kamertje gebracht waar ze hem registreren en fouilleren. Ook nemen ze zijn vingerafdrukken af, waarna hij zonder verdere omhaal naar een arrestantencel wordt afgevoerd.

‘Wat gaat er met me gebeuren?’ vraagt hij aan de agente die zijn gegevens noteert.

‘U wordt in verzekering gesteld,’ antwoordt ze beleefd. ‘Intussen vindt onderzoek plaats. Dat kan drie dagen duren, maar misschien ook langer. Daarover beslist de Officier van Justitie.’

De dag duurt eindeloos en hij slaapt die nacht slecht.

De volgende ochtend wordt hij naar een verhoorkamer gebracht. Na een kwartier komen er drie politiemensen binnen. Inspecteur John de Groot en agent Thea Klein Brinke gaan tegenover hem zitten. Stagiaire Meysa Tahiri zit als toehoorder tegen de zijwand van de kamer. Jaap voelt zich beroerd, alsof hij de avond tevoren te veel heeft gedronken. Hij hangt onderuitgezakt in zijn stoel met een gezicht alsof het hem allemaal geen bliksem interesseert.

De Groot opent het verhoor.

‘U bent Jacobus Schrama, ook optredend onder de naam Joep Quint.’

Jaap verwaardigt zich niet om te reageren.

‘We hebben uw identiteit vastgesteld nadat een oplettende politiemedewerkster zich u herinnerde van een talkshow op televisie. U bent opgetreden in ‘Actueel’ in juli van dit jaar. Zij herkende u omdat ze voorheen bij dezelfde gemeente werkte waar u nog steeds in dienst bent.’

‘Gefeliciteerd,’ broemt Jaap.

‘Och,’ reageert De Groot lachend, ‘een beetje geluk mag de politie ook wel eens hebben.’

Thea Klein Brinke kijkt verstoord naar de inspecteur. Ze vindt zijn vrolijkheid misplaatst.

‘Goed,’ gaat De Groot verder. ‘Dat is dan hierbij vastgesteld. Klopt het dat u vrijwillig hebt afgezien van bijstand door een advocaat?’

Jaap zwijgt.

‘Geeft u antwoord alstublieft: u heeft niet om een advocaat gevraagd. Klopt dat?’

‘Ja. Maar waarom zit ik hier? Wat willen jullie van me?’

‘Ik zal aangeven waarvoor u bent aangehouden en waarvan u wordt verdacht. U wordt ten eerste verdacht van het opzettelijk vernielen van de tuin van de Praktijk voor Geestelijke Gezondheidszorg Pirotti in Velp. Verder wordt u verdacht van het inbreken in het gebouw van deze praktijk en het aldaar stichten van brand. Ik moet zeggen dat u niet tot antwoorden verplicht bent, maar het vereenvoudigt de behandeling van uw zaak als u op onze vragen antwoord geeft.’

Jaap veert op.

‘Ik heb niks te verklaren, behalve dit,’ zegt hij. ‘In deze wereld heb ik een missie, een opdracht. En die luidt dat ik mijn kennis van feiten die het daglicht niet kunnen verdragen wereldkundig moet maken. We worden als inwoners van dit land op alle manieren bedot, door de regering, door de grote bedrijven, door de kerken, door de wetenschap. Voor de gek gehouden worden we, met als doel de mensen fundamentele rechten te ontnemen. Zogenaamd vanwege het milieu en de klimaatverandering wordt ons wijsgemaakt dat allerlei dingen niet meer mogen, ja dat wordt zelfs wettelijk afgedwongen. Vanwege de zogenaamde volksgezondheid raken we onze vrijheid kwijt, wordt er een avondklok ingesteld en mogen we niet meer naar de kroeg of naar een concert. Vanwege Europese regels waarmee alle macht over een heel werelddeel bij een paar dictators wordt gelegd, worden ons allerlei beperkingen opgelegd. Onze eigen premier doet daar vrolijk aan mee. Alles is erop gericht om de gewone man in zijn hok te houden. En intussen wordt onze democratie om zeep geholpen en maken multinationals megawinsten zonder dat ze daar belasting over betalen. Maar ik, ik word in mijn missie gedwarsboomd. De waarheid, de échte waarheid mag ik niet vertellen. Daarom handel ik zoals ik handel en daar heb ik alle recht toe.’

Na deze toespraak zakt hij terug in zijn stoel en vervalt weer in lethargie.

‘Oké,’ zegt Thea Klein Brinke, ‘de echte waarheid. Bent u de leider van een organisatie die zich “*De échte waarheid*” noemt? Wij hebben hiervan twee websites ontdekt. Een op het gewone internet, als ik het zo mag zeggen, en een op het darknet. Ze waren te vinden via de laptop van een vrouw die we beschouwen als lid van uw organisatie, een zekere Roos Vijling. Wij hebben vastgesteld dat haar echte naam Tonnie Quist is. Hoeveel leden heeft uw organisatie?’

Jaap grijnst. ‘Geen commentaar.’

Inspecteur De Groot zegt: ‘Na een dreigmail aan de heer Pirotti, afkomstig van uw organisatie, is de tuin van zijn psychiatrische praktijk vernield. Heeft u dat op uw geweten?’

‘Geen commentaar.’

‘De politie heeft destijds monsters gemaakt van de bandafdrukken in de grond. Gisteren is vastgesteld dat die overeenkomen met de banden van de Amerikaanse bus die is aangetroffen bij uw huis. Die banden hebben namelijk een heel specifiek profiel. Die bus is toch van u? Het kenteken staat op uw naam.’

‘Ja.’

‘Wie reed er op dat moment, door die tuin? Was u dat zelf en had u nog iemand bij u die dus medeplichtig is?’

‘Ik heb die tuin niet vernield.’

‘Kom, meneer Schrama, de bandensporen van uw auto zijn herkend. Ze zijn meteen na de aanslag gefotografeerd.’

‘Misschien reed er iemand anders in mijn auto.’

De Groot zucht.

‘In uw auto zijn aan de bestuurderskant uitsluitend uw vingerafdrukken gevonden. Geen spoor van iemand anders die erin heeft gereden.’

‘Ik was het niet.’

‘Daar zal de rechter het laatste woord over zeggen.’

Thea Klein Brinke neemt het weer over.

‘Op het darknet hebben we berichten gevonden waarin u de leden van uw organisatie oproept tot gewelddadigheden, waaronder een aanslag op vrachtauto’s van Friesland Campina. Die aanslag heeft ook daadwerkelijk plaatsgevonden.’

‘Geen commentaar. Ha, jullie kunnen niets bewijzen.’

‘De berichten zijn met “Joep” ondertekend. Bent u dat?’

‘Geen commentaar.’

‘Als u Joep bent, en uit de manier waarop u zichzelf aanduidt moeten we dat aannemen, zit u in de problemen. Want helaas is een ander lid van uw organisatie, Tonnie Quist, spoorloos.’

‘Ik heb geen idee waar jullie het over hebben.’

‘Hebt u iets met haar verdwijning te maken? Ze was een trouw lid van uw organisatie, maar opeens gaf ze er via een mail de brui aan, zoals we in uw mailwisseling hebben gelezen. Dat was zeer tot uw ongenoegen, zo blijkt uit uw reactie. Wij hebben op haar laptop een mail van u gevonden waarin u haar met de dood bedreigt.’

Nu worden Jaaps vriendelijke bruine ogen donker. Er welt woede in hem op.

‘Hebt u Tonnie Quist laten verdwijnen,’ gaat Thea verder, ‘omdat ze afvallig was? Omdat ze uw organisatie wilde verlaten? En ze ook nog dreigde om naar de politie te gaan?’ Ze kijkt hem indringend aan. ‘Hebt u haar vermoord, meneer Schrama?’ vraagt ze met stemverheffing.

‘Dat bericht was verdomme fake!’ brult Jaap.

Er valt een stilte waarin hij zich realiseert dat hij zich heeft versproken.

‘Ah,’ zegt De Groot, ‘daarmee geeft u toe dat u inderdaad degene was die de bewuste correspondentie heeft gevoerd.’

‘Geen commentaar.’

‘O, nee, daar komt u niet mee weg, meneer Schrama.’ Hij wijst naar het opnameapparaat.

‘Uw reactie ligt vast. Vertel nu maar gewoon.’

Jaap Schrama haalt zijn schouders op.

‘Oké,’ mompelt hij, ‘goed, dat was ik.’

‘Graag wat luider. Was u degene die de mail aan Tonnie Quist stuurde? En waarin u schrijft,’ hij kijkt in het dossier, *“...dan weet ik je te vinden. Dan kun je je laatste gebedje opzeggen.”?*

‘Ja. Ik was kwaad, maar dat bedoelde ik natuurlijk niet zo. Ik heb haar niet vermoord. Want ik begreep al snel dat dit mailtje niet van Roos kwam. Die verdomde psychiater had het bericht gepost.’

De Groot realiseert zich dat met die wetenschap inderdaad Jaaps motief om Tonnie te laten verdwijnen is vervallen.

‘Die Pirotti heeft haar laten verdwijnen,’ roept Jaap. Omdat de politie blijkbaar toch alles al weet, besluit hij het er allemaal maar uit te gooien.

‘Roos is onder een vals voorwendsel naar hem toegegaan om meer over hem te weten te komen, zodat we hem terug konden pakken. Maar ze is daar door de mand gevallen,

doorgeslagen en heeft ons verraden. Die psychiater heeft haar ontmaskerd. Hij heeft haar laten opsluiten, of misschien wel vermoord.'

'Hoezo terugpakken?' vraagt Thea. Jaap kijkt haar kwaad aan.

'Omdat hij ons in die talkshow voor psychiatrische patiënten uitmaakte, terwijl we alleen maar serieus bezig zijn met het onthullen van onrecht en bedrog. Dat had hij niet moeten doen, dat laten we ons niet zeggen.'

De Groot kijkt op zijn horloge.

'Nou, we kunnen het hem zelf vragen. Als het goed is, is hij nu hier. Heeft u er bezwaar tegen als de heer Pirotti hier aanschuift om u te identificeren?'

Jaap aarzelt.

'We kunnen natuurlijk ook een officiële confrontatieprocedure uitvoeren, met vijf mannen op een rijtje die op u lijken, en zo. Maar omdat u elkaar tijdens de poging tot brandstichting minutenlang hebt gezien, en ook hebt gesproken, lijkt het me dat we ons die moeite kunnen besparen. U bent sowieso herkend.'

Jaap Schrama denkt even na en maakt dan een handgebaar waaruit De Groot opmaakt dat hij het ermee eens is.

'Meysa, zou jij de heer Pirotti willen roepen?'

Even later verklaart Ramon Pirotti dat hij met honderd procent zekerheid kan zeggen dat de verdachte aan tafel de man is die hij in zijn praktijkgebouw brand heeft zien stichten. Ook verklaart hij dat hij zelf niets te maken heeft met de verdwijning van Tonnie Quist.

'Ja, ja, dat zegt hij,' roept Jaap Schrama. 'Volgens mij behoort hij tot de kliek die ons, complotdenkers, belachelijk wil maken. De waarheid mag niet gezegd worden.'

Inspecteur De Groot beëindigt het verhoor en Jaap Schrama wordt teruggebracht naar zijn arrestantencel.

'Als u nog even wilt blijven, meneer Pirotti,' zegt hij. 'Wij willen u graag horen als getuige.'

'Da's goed.'

'Zelfs als getuige-deskundige. Hoe kijkt u als professional aan tegen iemand als Jaap Schrama, die allerlei onzin uitkraamt en heilig gelooft dat dit de waarheid is?'

Ramon Pirotti denkt lang na over zijn antwoord. Hij heeft zich hierop niet voorbereid.

'Ik denk dat het belangrijk is,' zegt hij, 'om te proberen om de manier van denken van complotdenkers apart te zien van wat ze strafrechtelijk uitvoeren. Ik snap dat u daar als politie op gefocust bent, en natuurlijk moeten criminele activiteiten worden opgespoord en bestraft.'

'Dat dacht ik ook, ja. Deze man zit hier als verdachte van een reeks misdrijven. Ik bedoel, banden van vrachtauto's lek steken, een tuin omploegen – nou ja, dat is nog tot daaraantoe. Maar brandstichten in een psychiatrische praktijk, dat is een ernstig misdrijf.'

'Zeker. Maar toch, complotdenkers verdienen volgens mij toch meer dan een botte afwijzing of een verwijzing naar een psychiatrische inrichting. Zijn complotdenkers ziek? Misschien wel. Bij deze man heb ik daar zelfs een vermoeden van. Toch doe je er verstandig aan om een complotdenker, ook deze Jaap Schrama, serieus te nemen, afgezien van het waarheidsgehalte van wat hij verkondigt. Complotdenkers bekijken de wereld kritisch. En wat zien ze? Ze zien dat "algemeen aanvaarde kennis", de waarheid dus, vooral gebaseerd is op sociale normen en gangbare opvattingen, die sterk worden bepaald door politieke en economische waarden. "De waarheid" wordt verkondigd door de traditionele instellingen zoals de regering, de kerken en de universiteiten. Maar die vertrouwen ze niet langer. "De regering?" zeggen ze. "Die praat alleen maar het grootkapitaal naar de mond. En wetenschappelijk bewijs? Wie zegt dat de wetenschap niet politiek is beïnvloed?" Ze zetten

er vraagtekens bij. En de volgende logische stap is dat ze er een samenzwering in gaan zien die ze aan de kaak moeten stellen.'

De Groot trekt een ongelovig gezicht. 'Het lijkt wel of u zelf ook een complotdenker bent.' 'Dat ben ik niet. Maar wat dacht je van een premier Rutte die een gunstige winstbelasting voor Shell, AkzoNobel en Philips bepleit? Of wat te denken van zogenaamde objectieve wetenschappelijk rapporten waarvan de inhoud van tevoren door het Ministerie wordt aangepast omdat dat politiek beter uitkomt? Dat gebeurt echt! Nee, mensen die in samenzweringen geloven zijn vandaag de dag wellicht niet zo ver van het spoor afgedwaald als we misschien wel willen denken. Daarom is het voor jullie politiemensen goed om je in het complotdenken te verdiepen.'

Meysa vraagt: 'Maar het is toch overduidelijk dat ze onzin verkondigen? Dat moeten ze toch zelf ook inzien?'

'Dat komt,' legt Pirotti uit, 'doordat ze worden gedreven door onzekerheid en angst. Hoe komt iemand op het idee om de huidige pandemie gewoon maar te ontkennen, terwijl duidelijk is wat die aanricht en er overduidelijk wetenschappelijk bewijs is? Ik herinner me een publicatie van de psycholoog René Diekstra en een paar collega's over 'de psychologie van de ontkenning'. Zij beschrijven het zogenaamde Galileo-effect. In de zeventiende eeuw werd de natuurkundige Galileo Gallilei door het Vaticaan gedwongen zijn waarneming dat de aarde rond de zon draait in plaats van andersom, te ontkennen. "Want," zo zei de Paus "ik voel niet dat ie draait, dus draait ie niet." Vergelijk dat maar eens met: ik zie geen covid-besmettingen in mijn omgeving en dus bestaan ze niet".

Een ander verschijnsel dat zij noemen is "de eerste regel van de magiër", ontleend aan de boeken van Raymond E. Feist. Die regel luidt: *mensen zijn bereid alles te geloven, ofwel omdat ze bang zijn dat het waar is, ofwel omdat ze bang zijn dat het niet waar is*. Toegepast op covid: de meeste mensen zijn bang voor covid omdat ze geloven dat het virus inderdaad rondwaart, ook al hebben ze het nooit gezien. Maar er is kleinere groep van mensen die steeds fanatieker geloven en verkondigen dat het virus niet bestaat omdat ze bang zijn dat ze ongelijk hebben. Achter hun protesten, demonstraties en fanatisme gaat angst schuil. Angst dat iets waarvan je gelooft dat het niet waar is, wél waar zal blijken te zijn. Maar het toegeven van die angst voelt zodanig vernederend, dat je hem met alle mogelijk middelen het zwijgen oplegt, verdringt, ontkent. En wie jouw ontkenning niet deelt, is daarom ofwel stekeblind of tegen jou.'

Na deze uiteenzetting is het geruime tijd stil in de verhoorkamer. Dan verbreekt inspecteur De Groot de stilte.

'Dank voor deze uitleg, dokter. Maar ik wil Jaap Schrama toch maar in staat van beschuldiging stellen. Die andere kant van de zaak, waar u aandacht voor vraagt, daar mag een rechter zich over buigen.'

Dat hij in een rolstoel zit is al een vooruitgang. Ze hebben hem in een koffiekamer voor het raam gezet met uitzicht over de bosrijke omgeving. Martien Groen rust uit van anderhalf uur intensieve fysiotherapie en heeft geen oog voor de patiënten om hem heen. Hij is mistroostig gestemd, hij mist zijn boerderij, zijn koeien. *Wie leeft er zo blij, zo frank en vrij als hij op zijn boerderij?* De illusie dat hij ooit nog koeien zal opdrijven of op een tractor zal rijden heeft hij laten varen. Een dwarslaesie is onomkeerbaar. Drie dagen heeft hij in het Doetinchemse Slingeland Ziekenhuis gelegen, daarna is hij overgebracht naar een gespecialiseerd ziekenhuis, de Maartenskliniek in Ubbergen.

Tot zijn opluchting hoeft hij hier niet nutteloos in bed te blijven liggen.

‘Nee hoor, meneer Groen,’ zegt zijn arts, ‘u bent een lopend patiënt, nou ja, rijdend dan. Maar afgezien van uw rug bent u zo gezond als een vis.’ Door luchtig over zijn toestand te praten probeert de dokter hem wat op te fleuren.

Pas in de ambulance na het ongeluk was hij zich enigszins gaan realiseren wat er was gebeurd. De verpleegkundige naast hem probeerde hem gerust te stellen, maar hij keek ernstig. Martien begreep dat er iets goed fout zat. Hij voelde pijn in zijn bovenlijf, maar in zijn onderlijf voelde hij niets. Zijn benen kon hij niet bewegen. Op een rijdende brancard werd hij in het ziekenhuis naar een onderzoekkamer en later naar een ziekenzaal gebracht, waar een verpleegster een katheter plaatste omdat hij niet meer kon voelen of hij moest plassen.

En wat zal hij nog meer niet kunnen? Zijn verdere leven lang in een rolstoel, dat is het vonnis.

Terwijl hij over het parkachtige ziekenhuisterrein uitkijkt, tollen zijn gedachten rond door de afgelopen weken. Zijn vertrouwde, gelovige zekerheid waarmee hij de wereld altijd heeft beschouwd en die hij op zijn gezin meende te hebben overgedragen leek verdwenen. Van de duidelijke, overzichtelijke werkelijkheid van hem en zijn gezin klopte opeens weinig meer. Hij haalt zich hun gezichten voor de geest.

Zijn jongste zoon Stefan heeft er openlijk op gezinspeeld dat God ook in de natuur kan zijn. Deze lichtzinnige gedachte, waar de jongen die ook vandaan mag hebben, spoort niet met zijn opvatting van God als almachtig opperwezen, staand boven alles, die alles en iedereen bestuurt. De gedachte van zijn zoon is dus godloochening, haast het ergst denkbare. Tot overmaat van ramp schildert Stefan ook nog naakte vrouwen.

En dan heb je Iris, de middelste van zijn kinderen. Zij heeft tijdens een verschrikkelijke ruzie uitgeroepen dat ze helemaal niet meer in God gelooft. Met een kwaai kop is ze het huis uitgelopen en in zonde gaan samenwonen met een ongelovige kerel. Een gruwel, ondanks het nette pak van die man.

Dan Liesbeth, zijn trots, aan wie hij zijn onwankelbare en onwrikbare geloof dacht te hebben overgedragen. Zij is op het verkeerde pad geraakt. Het begon met een nachtelijk bezoek aan een goddeloos dansfeest – jazer, hij weet ervan – waarmee zij zich in een werelds vermaak heeft gestort dat alleen maar tot erger kan leiden. Maar het laatste dat zijn vrouw Elisabeth hem vertelde kan hij nog nauwelijks bevatten: Liesbeths arrestatie wegens handel in verdovende middelen. Het was volgens zijn vrouw een gebeurtenis van een paar minuten. Liesbeth is naar buiten gelopen en heeft op de oprit naar de boerderij iemand ontmoet. Vrijwel op hetzelfde ogenblik zijn ze beiden gearresteerd en meegenomen. Zomaar, zijn oudste dochter als een crimineel opgepakt. Een van de agenten kwam het zijn vrouw vertellen, hij wilde er verder weinig over loslaten. Anderhalve dag later was Liesbeth weer thuis. Martien wordt beroerd van haar verhaal dat ze verliefd is geworden op een

drugshandelaar. Die man mag dan tien keer lid van hun kerk en organist zijn, zijn dochter heeft zich met een crimineel ingelaten.

En hij heeft als vader verregaand gefaald. Hij heeft zijn gezin niet voor de duivel kunnen behoeden.

En dan is daar zijn eigen zonde. De dochter van Berno Quist.

Zijn hart klopt benauwd in zijn keel omdat hij zich realiseert dat hij de gevolgen van die zonde in zijn huidige lichamelijke toestand nooit meer ongedaan zal kunnen maken. Het zal onvermijdelijk uitkomen. Dit moet een straf van God zijn, de stier moet in Zijn opdracht hebben gehandeld. En duidelijker had Hij niet tegen hem kunnen spreken dan door hem verlamd en impotent te maken. Hij kan de gedachte niet onder ogen zien. Het liefste zou hij hier ter plekke geroepen worden om nooit meer wakker te worden. Maar hij durft zijn God niet onder ogen te komen.

Martien vouwt zijn handen voor een gebed. Maar terwijl hij naar woorden zoekt, weet hij dat God hem niet zal willen horen. Want, zegt de Bijbel, er bestaat ook ongehoorzaamheid aan God die je bij de dood brengt. Daarvoor hoeft je niet te bidden.

In de tuin ziet hij rozen in bloei staan, paarse lavendelstruiken, veelkleurige lathyrus opklimmend tegen wilde doornstruiken en de bleekroze pracht van bloeiende lavatera. Maar hij kan er op dit moment de schoonheid niet van inzien.

‘Wilt u thee of koffie?’ Een verpleegster met een karretje staat achter hem. Hij schrikt op uit zijn gedachten.

‘Thee graag. Met suiker.’

‘Mooi hè, dit uitzicht,’ zegt het meisje. Ze klinkt oprecht enthousiast.

‘Ja,’ antwoordt Martien vlak en vervalt opnieuw in gepeins.

Zonder dat hij het merkt komen er twee personen de koffiekamer binnen. Ze staan opeens naast hem, een slonzig uitziende man in een T-shirt met een leren bodywarmer erover en een donkere jonge vrouw in spijkerbroek en een lichtblauw bloesje.

‘Meneer Groen?’ vraagt de man. Martien schikt op uit zijn gedachten.

‘Ja.’

‘Inspecteur De Groot, politie Gelderland-Midden,’ stelt hij zich voor. ‘Dit is mijn assistent, Meysa Tahiri. Kunnen we u even spreken?’ Ze doen hun mondkapjes af en nemen plaats op een stoel op anderhalve meter afstand.

Martien knikt. Zijn eerste impuls is paniek. Politie. Dit is het dus, de afrekening. Hij realiseert zich dat ze het misschien weten. Hij kan niets doen. Maar hoeveel weten ze het, vraagt hij zich af. Hij kijkt om zich heen, plotseling is de koffiekamer verlaten en de deur gesloten. Dit is geen vrijblijvend babbeltje.

‘Hoe gaat het met u?’ vraagt de inspecteur vriendelijk.

Martien zucht en slaat met zijn handen op de rolstoel. ‘U ziet het. Ik ben half verlamd. Ongelukkig gevallen uit mijn tractor.’

‘Dat spijt me erg. Hoe zijn de vooruitzichten?’

‘Gewoon dit. Rolstoel. Ik krijg nog een beetje fysiotherapie en dan moet ik naar huis. Ze houden hier geen kostgangers.’

De Groot knikt naar Meysa.

‘Meneer Groen,’ begint ze, ‘bent u in staat om een aantal vragen te beantwoorden?’

Martien knikt zwijgend.

‘Wij willen het met u hebben over Tonny Quist. Kent u haar?’

‘Natuurlijk ze is de vriendin van mijn dochter Liesbeth.’

‘En de dochter van uw buurman.’

‘Ook dat. Hé, ik heb wel een dwarslaesie, maar ik ben niet gek, hoor.’

Meysa negeert zijn uitval, maar ze weet nu dat deze man temperament heeft.

‘Hebt u meegekregen dat Tonnie Quist al een tijdje spoorloos is?’

‘Dat was ze al voordat ik het ongeluk kreeg.’

‘Hebt u een idee waar zij nu is?’

‘Waarom vraag je dat aan mij? Volgens mijn dochter is ze van huis weggelopen en ergens ondergedoken. Ze wilde niet langer thuis zijn. Van het rechte spoor afgedwaald, net zoals mijn eigen kinderen. Het valt niet mee, agent, om je kinderen in deze eeuw *in de vreze des Heren* op te voeden.’

Meysa fronst haar voorhoofd bij dit taalgebruik. De Groot neemt het over.

‘Ik zal u rechtuit vertellen wat zich heeft voorgedaan. Gistermorgen hebben we een onderzoek gedaan op uw boerderij.’

‘Daar heeft mijn vrouw niets van gezegd.’

‘Zij was erbij aanwezig.’

Martien slikt en wordt dan opeens kwaad. Op de politie en op Elisabeth. Waarom heeft zij dit niet ...?

‘Inderdaad,’ antwoordt hij met stemverheffing, ‘het is mijn boerderij. Dat is privéterrein.

Wat hadden jullie daar te zoeken?’

‘Wij hadden een redelijk vermoeden van een misdrijf, meneer Groen. Dan mag de politie het terrein betreden.’ Hij wacht op een reactie maar die komt niet.

‘Onder uw melkstal bevindt zich een gierkelder. Aan de buitenkant van de schuur zit een toegangsluik.’

Martien krimpt ineen. Ze weten het dus inderdaad.

‘We vonden in die kelder een langwerpige pakket, hermetisch verpakt in landbouwplastic. Daarin bleek zich het stoffelijk overschot van Tonnie Quist te bevinden.’

Martien Groen zwijgt.

‘Er is een voorlopige sectie op het lichaam verricht. De conclusie is dat ze door een zware klap met een stomp voorwerp op het achterhoofd om het leven is gekomen.’

De Groot kijkt Meysa aan.

Zij zegt: ‘In de wond werden resten van mest en stro aangetroffen. En er zijn ook sporen gevonden van seksueel contact.’

Martien sluit zijn ogen. Wat moet hij zeggen? In zijn geest verschijnt de rampavond die begon met de catechisatie. Het was een warme avond, Tonnie was voor de gelegenheid erg schaars gekleed en ze wist dat hij zijn ogen haast niet van haar af kon houden. Toch heeft hij de bijeenkomst waardig afgesloten. Maar na afloop, terwijl hij zijn avondronde over de boerderij maakte, was ze daar opeens, mooi en verleidelijk.

Alleen zegt de Bijbel dat je je moet laten leiden door de geest en niet door je begeerte.

In zijn geest borrelt de betreffende Bijbeltekst als moerasgas omhoog. Hij heeft de verleiding niet kunnen weerstaan. Haar lach, haar lichaam. Ze trok hem mee in de halfduistere stal waar zijn Limousinstier Geurt zijn hok heeft. ‘In het hok,’ fluisterde ze. En: ‘Weet je waar die stier voor is?’ Hij bezweek. Het was Satan die hem deed bezwijken.

Het volgende dat hij zich herinnert is dat het dier naast plotseling een rauwe brul gaf. Hij verhief zich op zijn achterpoten, loeide oorverdovend en liet zich weer op zijn vier poten zakken. Martien heeft geen idee wat de stier bezielde. Geurt is een vriendelijk, rustig dier. Zelf voelde hij het lijf van het beest langs zijn rechterarm glijden, maar de stier raakte met zijn linker hoef vol Tonnies achterhoofd. Ze viel als een zak zand voorover in het stro. Op hetzelfde moment was de stier ook weer kalm en ging verder met het vreten van zijn hooi, alsof er niets was gebeurd. Martien stond een minuut als aan de grond genageld en was te verbouwereerd om iets te doen. Hij trok zijn broek omhoog, keek naar Tonnie en zag dat ze

niet meer leefde. Zijn eerste gedachte was: 'God heeft mij gespaard maar de verleidster niet.' Hij sleepte haar het hok uit en dekte haar af met het plastic deksel dat hij ook gebruikt voor een dode koe die door het destructiebedrijf zal worden opgehaald. Toen herpakte hij zichzelf en liep terug naar de boerderij, waar hij eerst zijn dochter Iris kwaad het huis uit zag lopen en vervolgens van zijn dochter Liesbeth te horen kreeg dat zijn zoon David een zelfmoordpoging had gedaan. Aan het einde van die rampdag wilde hij roepen: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt ge mij verlaten?' Maar hij dorst de woorden van de Verlosser niet in de mond te nemen.

'Meneer Groen,' vraagt inspecteur De Groot. 'Wat hebt u hierop te zeggen? Hebt u haar vermoord?'

Hij zwijgt.

'We vergelijken uw DNA met wat gevonden is op het lichaam van Tonnie Quist. Daarvan hebben we nog geen uitslag, maar...'

Martien Groen heft zijn hand.

'Het is goed,' zegt hij zacht. 'Maar ik heb haar niet vermoord. Ze was met mij in de stal, dat klopt. Ze wilde de stier aanraken en toen is dat beest blijkbaar geschrokken.'

'We hebben op haar lichaam sporen van seksueel contact gevonden.'

'Daar weet ik niks van.'

De Groot en Meysa reageren niet.

'De volgende dag heb ik haar in plastic verpakt en in de gierkelder laten glijden met de bedoeling haar op een geschikt moment te laten verdwijnen. Ik wilde haar ergens begraven. Maar dit,' hij wijst naar zijn onderlijf, 'kwam daartussen.'

'U bent gezien terwijl u dat deed.'

'Toen ik wat deed?'

'Toen haar lichaam in de gierkelder verdween.'

Martien knikt langzaam. 'David. Hij kwam net aanfietsen, halfnaakt. Ik dacht dat ik net op tijd was geweest.'

'Hij heeft u gezien vanaf de dijk.'

Hij zucht. 'En hij heeft me verraden. Judas.'

De Groot weet niet hoe hij moet reageren. Het lijkt alsof de man in de rolstoel geen enkele wroeging heeft, zo overtuigd is hij van zijn onschuld.

'En haar fiets?' vraagt Meysa.

'Ja, de fiets. Die stond nog op het erf. Ik heb hem de volgende dag in de auto geladen en kilometers verderop tegen een boom gezet.'

'In Lieveelde.'

'Zou kunnen. Ik weet het niet meer precies.'

De Groot maakt een gebaar van enerzijds-anderzijds.

'Normaal gesproken zou ik u nu moeten arresteren,' zegt hij. 'Maar u loopt toch niet weg.'

Meysa kijkt hem kwaad aan. Zij kan niet wennen aan de ontactische manier waarop haar baas uit de hoek kan komen.

'Morgen zal ik een rolstoelbus sturen om u op te halen en naar het bureau in Arnhem te brengen om uw verklaring af te leggen. U kunt uzelf beschouwen als onder arrest. We zullen met de Officier van Justitie overleggen of u in deze, eh, bijzondere omstandigheid' – hij kijkt Meysa aan – 'niet in een politiecel hoeft te verblijven.'

‘Er is namelijk geen principieel verschil,’ zegt Ramon Pirotti, ‘tussen het complotdenken van Jaap Schrama en het religieuze denken van de vader van Liesbeth, Iris en David Groen. Het gaat natuurlijk over verschillende zaken, maar het verschijnsel is hetzelfde.’

Hij zit voor de tweede keer in de verhoorkamer tegenover inspecteur De Groot en Meysa Tahiri voor het afleggen van een verklaring. Deze keer gaat het niet over Jaap Schrama, alias Joep Quint, maar over boer Groen.

Inspecteur De Groot legt uit dat de dood van Tonnie Quist voor de politie nog een zaak met een paar onduidelijkheden is. Zij is gedood door de stier, dat staat vast. Er waren duidelijke forensische sporen die daarop wezen. Hij vertelt dat Martien Groen stellig heeft verklaard dat het een ongeluk was. Dat hij haar niet heeft vermoord.

‘Waarom zou ik haar vermoorden?’ had hij tijdens het verhoor wanhopig uitgeroepen.

‘Wat is er precies gebeurd?’

‘Ik, eh, weet niet precies hoe ik het moet zeggen.’

‘Vertelt u nu maar gewoon wat er is gebeurd, wij schrikken niet zo gauw.’

Na enig aandringen gaf hij toe dat hij min of meer door Tonnie was verleid, zoals hij het consequent formuleerde. Na afloop van de catechisatie, eerder op de avond, was ze er opeens. Ze vroeg hem de boerderij te laten zien en ze voerde hem in de richting van de hooiberg. Er is nog een ouderwetse hooiberg op het terrein. Maar dat wilde hij niet. Op haar verzoek was toen hij samen met haar het hok van de stier ingegaan.

‘Waarom uitgerekend daar?’

‘Dat vond ze opwindend. Een stier, nou ja...’

De Groot zweeg.

‘Die meid is door en door slecht,’ verklaarde hij, ‘al komt ze uit een goed gezin. Mijn buurman Quist is een gelovig mens. Maar zijn dochter... Ze loopt erbij als de hoer Rachab.’

De Groot vroeg wie dat was, waarop Martien Groen hem geduldig uitlegde dat dit een prostituée uit het Bijbelboek Jozua is. Het zei hem weinig.

Boer Groen bleef bij zijn verhaal, wat achteraf niet meer te controleren viel. Er was verder niemand bij aanwezig. Het gebeurde, zo verklaarde hij tot zijn verdediging, weliswaar in een situatie die voor hem niet erg vleidend was, maar het was geen misdaad. En dat de stier zich plotseling, volkomen onverwacht op zijn achterpoten zou verheffen, dat kon men hem, Martien Groen, toch niet verwijten?

‘Maar dat verklaart niet dat wij uw DNA op Tonnies lichaam hebben gevonden.’

‘Het kan best zijn dat ik haar heb aangeraakt.’

De Groot zuchtte, omdat hij wist waar het DNA van de boer was aangetroffen. Maar hij begreep dat ze het met deze verklaring zouden moeten doen. Hij had verder weinig reden om aan de woorden van boer Groen te twijfelen. Inderdaad, waarom zou hij het voorwerp van zijn *schuldige pleziertje* om het leven brengen?

‘Enfin,’ zei hij uiteindelijk, ‘we zullen het nooit precies kunnen vaststellen. Tonnie Quist is dood en de stier zal geen verklaring afleggen.’ Opnieuw wekte hij met die woorden het ongenoegen van Meysa.

Martien Groen had angstig gevraagd: ‘Mijn vrouw hoeft dit toch niet te weten te komen?’

De Groot had zijn schouders opgehaald.

‘Als u het haar zelf eens vertelde?’

‘Dus, meneer Pirotti,’ zegt De Groot, ‘wat u te zeggen heeft kan van groot belang zijn. Voor het dossier wil ik uw verklaring over uw aanwijzing op grond waarvan we het lichaam van Tonnie Quist hebben gevonden.’

‘Oké. Ja, daar heb ik over getobd. Zoals jullie weten ben ik als arts en psychiater gebonden aan een beroepsgeheim, een zwijgplicht. Het is de bedoeling dat alles wat er tussen mij en een patiënt wordt verhandeld strikt vertrouwelijk blijft. Zelfs een rechter kan mij niet dwingen hierover te spreken. Maar in dit geval... Laat ik zeggen dat ik een ethische afweging heb gemaakt tussen het belang van het beroepsgeheim en het belang van informatie over een misdaad. Na collegiaal overleg heb ik besloten iets prijs te geven wat in mijn spreekkamer duidelijk werd, namelijk dat David, de zoon van boer Groen, vanaf de dijk zijn vader heeft zien slepen met een langwerpige pakket in de richting van het luik van de gierkelder. Hij was op de fiets op weg naar huis. Toen hij even later het erf opreed lag het pakket er niet meer en sloot zijn vader juist de tweede helft van het deksel dat over de gierkelder ligt. Zijn vader reageerde geïrriteerd op zijn komst.

Het moeilijkste voor mij was dat David dit vertelde terwijl hij onder hypnose was. Of beter gezegd, terwijl hij uit zijn trance aan het ontwaken was.’ Hij pauzeert een ogenblik. ‘Wat een patiënt onder hypnose vertelt hoeft niet per se waargebeurd te zijn, dus zal het ook nooit als bewijs in een rechtszaak kunnen dienen.’

‘Dat hoeft ook niet,’ zegt De Groot, ‘want we hebben een bekentenis van boer Groen.’

‘Hoe het zij, van Joep Quint, Jaap Schrama, wist ik dat Tonnie Quist spoorloos was. Toen David vertelde dat hij zijn vader met een langwerpige pakket had zien slepen heb ik één en één bij elkaar opgeteld. Maar het was natuurlijk maar een vermoeden, speculatie. Een dag na de hypnosesessie, nadat ik dus met een collega had gesproken, heb ik David opgebeld en hem gevraagd of hij zich dit ook buiten hypnose kon herinneren. Hij zei ja. Toen heb ik hem gevraagd of ik de politie mocht tippen. Ook daarop antwoordde hij zonder aarzeling bevestigend.’ Hij kijkt alsof hij zich schaamt. ‘Nou, dat is het wel.’

‘Dank u wel,’ zegt De Groot. ‘Dat hebben we vastgelegd. Nu ben ik benieuwd naar wat u verder wilde verklaren.’

Deze keer heeft Ramon zich wel voorbereid.

‘Ja. Ik wil graag uitleggen hoe ik vanuit mijn beroep tegen complottheorieën aankijk.

Misschien kan een rechter dit betrekken bij zijn of haar oordeel over strafbare feiten die voortvloeien uit complotachtige theorieën.

Gezien vanuit mijn vakgebied is er namelijk een interessante overeenkomst tussen de kwestie van de complotdenkers en die van boer Quist. Zoals ik al zei, er is geen *principeel* verschil tussen het denken van complotdenkers en religieus denken. Beide komen voort uit de moeder van alle emoties: angst.

Voor complotdenken zijn de diepste oorzaken angst en onzekerheid. Ze hebben angst voor dingen waar ze geen grip op hebben of die ze niet begrijpen. Ze zijn bang voor onzekerheid en bedreiging. Daardoor gaan ze dingen zien die er niet zijn. Complotdenken is naar mijn mening een vorm van paranoia. Je koppelt willekeurige gebeurtenissen en feiten aan elkaar die op zich niets met elkaar te maken hoeven te hebben en denkt daar een verband in te zien. Je denkt: dat zou wel eens zo kunnen zijn en het complot is geboren. Vervolgens ga je selectief naar de werkelijkheid kijken en zie je vooral wat het complot zou kunnen bevestigen. En je negeert waarnemingen en feiten die met het complot in strijd zijn. “Zie je nu wel,” denk je, en je gaat er steeds hardnekkiger in geloven. Ergens in je achterhoofd weet je misschien nog wel dat het niet waar hoeft te zijn, maar dat wil je niet toegeven. Die gedachten druk je weg. Op die manier ga je steeds stelliger denken dat het complot echt is. Je wilt er ook anderen van overtuigen, maar ze geloven je niet. Zulke mensen die het

ontkennen beschouw je als naïef of argeloos, ze zijn je tegenstanders. Of je gelooft dat zij zelf ook in het complot zitten.

De volgende fase is dat je niet meer terug kunt zonder gezichtsverlies. Ook dat verschijnsel is gebaseerd op angst. Angst om door anderen belachelijk gevonden te worden of als krankjorum weggezet te worden. Je bent dus aan de ene kant bang dat het complot werkelijkheid is, maar anderzijds ook dat het onzin is. Je hebt jezelf gevangen in angst. In de psychiatrie wordt complotgedrag van mensen beschouwd als een mogelijke voorfase van schizofrenie. Dat is een ernstig psychisch verschijnsel waarbij mensen inderdaad dingen zien en horen die er niet zijn en daar ook naar gaan handelen.'

'Boeiend,' zegt De Groot. 'Maar ze zien toch gewoon de dagelijkse werkelijkheid om zich heen? Of niet?'

'Tja,' zegt Pirotti, 'wat is "de werkelijkheid"? Dat is de officiële werkelijkheid, zoals die wordt verteld door gezaghebbende mensen en instanties. Het "officiële" verhaal waar historici en andere wetenschappers het over eens zijn. Complotdenkers stellen daar vragen bij en zetten zich ertegen af, tegen de elite, politici, de wetenschap, rijksonderzoeksinstituten en zo, die ze als onbetrouwbaar beschouwen. Zelf bewijzen ze hun theorie met bewijsmateriaal dat zwak is of zelfs niet bestaat. Complottheorieën over dezelfde gebeurtenis spreken elkaar dan ook regelmatig tegen.

Complottheorieën gaan ervan uit dat er sprake is van grootschalig bedrog dat in het geheim wordt uitgevoerd. Samenzweringen op wereldniveau. Daarbij gaat het als regel om ideeën die zo in elkaar zitten dat ze niet bewezen kunnen worden, maar dat ook niet bewezen kan worden dat ze wél waar zijn. De zogenaamde samenzweerder zijn altijd super bekwaam in het uitvoeren, zodat niemand in de gaten heeft wat er echt aan het gebeuren is. Ze kennen alle manieren om tot hun doel te komen en weten die aan de openbaarheid te onttrekken. Alleen de complotdenker heeft het in de gaten, maar hij is een roepende in het duister, niemand gelooft hem.'

Pirotti haalt adem.

'Denk nou niet dat complottheorieën alleen door dwazen worden verkondigd. De vrije pers en "objectief" onderzoek doen er ook aan mee. Er is altijd wel een journalist of een professor te vinden die de complottheorie steunt, of in elk geval niet ontkent. En vergeet niet dat in dictatoriaal geleide samenlevingen door het regime zelf opzettelijk complottheorieën worden verzonnen en verspreid om hun bevolking te misleiden of om bepaalde groepen de schuld te geven van problemen in de maatschappij.'

Ramon zwijgt een paar tellen.

De Groot en Meysa weten niet goed wat ze na dit betoog moeten zeggen. Daarom haalt Meysa eerst maar eens drie bekertjes koffie uit de automaat. Dan vervolgt Ramon Pirotti zijn betoog.

'Dan nu over religie. Wat religie betreft is het niet veel anders. Mensen zijn onzeker. Ze weten niet waar ze vandaan komen en waar ze naartoe gaan, waarom dingen gebeuren en wie of wat daarachter zit. Dus gaan ze verklaringen bedenken voor zaken die onverklaarbaar zijn. Dat gaat volgens hetzelfde principe als complotdenkers. Ze koppelen willekeurige gebeurtenissen en feiten aan elkaar die niets met elkaar te maken hebben en zien daarin sturing door iets of iemand die onbekend is. Natuurvolkeren schreven gebeurtenissen toe aan de invloed van hun voorouders, die ze vervolgens gingen vereren. Ook gingen ze geloven dat er geheime, wezens bestaan die de macht hebben om hun levens te sturen. Die noemden ze goden. Ze waren niet zichtbaar en je kon niet met ze spreken. Maar als er onverwachte of onverklaarbare dingen gebeurden, zoals onheil, natuurrampen of uitbarstingen van besmettelijke ziektes, dan konden ze die aan hun goden toeschrijven. Dan

concludeerden ze dat ze hun goden blijkbaar onvoldoende hadden behaagd. Ze gingen offers brengen om de goden gunstig te stemmen, zelfs tot mensenoffers aan toe.

In de klassieke oudheid had je zoals bekend een complete godenwereld. Voor elk doel was er wel een god. Ze bedachten ook halfgoden, lieten de goden kwaad worden, jaloers zijn op elkaar, met elkaar vechten, hun dochters laten trouwen met andere goden, en noem maar op. En dat terwijl er geen enkel concreet bewijs bestaat, zelfs geen aanwijzing dat er goden bestaan. Ze zijn ontsproten aan de menselijke fantasie in een poging om te verklaren wat onverklaarbaar lijkt. Op zeker moment ontstond er een nieuwe trend, namelijk de aanname dat er maar één god is. Dat maakte het alleen maar angstiger, want die ene god moest je te vriend houden. Het Jodendom, het Christendom en later ook de Islam bedachten een stelsel van wetten en geboden die zogenaamd van God afkomstig waren. Daaraan moesten mensen zich houden als ze wilden dat God hun gunstig gezind bleef. Het monnikendom werd de cultuurdrager, terwijl het ongeletterde volk blind volgde. Het Christendom en de Islam hebben allebei een boek – door mensen gemaakt – waarin staat wat ze moeten geloven. overigens was er al in de 16^e eeuw over de Bijbel onenigheid over de samenstelling ervan. Er ontstonden geloofsgemeenschappen die zich ontwikkelden tot kerken, die elkaar tot op de dag van vandaag nog steeds bevechten in hun claims op het ware geloof. De mensen laten hun levens erdoor leiden. En, net als bij complotdenken, kun je je er niet aan onttrekken vanwege gezichtsverlies, en wat erger is, sociale uitsluiting. Machtsbeluste leiders gingen met het geloof aan de haal, zowel wereldlijke als religieuze leiders. Om hun doel te bereiken, uitoefening van macht, speelden ze in op de angst van de mensen. Ze verzonnen complotten, zoals dat je *aflaten* moest kopen, dat God wilde dat ketters werden verbrand en dat heksen werden verdrinken en ze voerden heilige oorlogen. Tallozen zijn in naam van een god die niet bestaat vermoord, en de angst van de mensen hield hen in het gareel. Oorlogen zijn er gevoerd op basis van tegengestelde religieuze opvattingen. In feite is religie misschien wel de ultieme vorm van complotdenken.

En nog steeds zijn er miljarden mensen op de wereld die erin geloven, zoals boer Groen en de zijnen, zij het misschien niet zo extreme mate.'

Meysa Tahiri schuift tijdens dit laatste betoog onrustig op haar stoel heen en weer. Zij is Moslima.

'Maar God bestaat toch?' zegt ze.

Ramon kijkt haar aan.

'Voor wie erin gelooft is Hij inderdaad reëel. Net zoals voor Jaap Schrama reëel is dat Osama Bin Laden nog leeft en dat Bill Gates een microchip aan covid-vaccins heeft toegevoegd om op die manier de halve wereldbevolking aan zich te onderwerpen. Hij gelooft daarin. Alle complotdenkers zijn gelovigen.'

Er valt een stilte. Inspecteur De Groot recht zijn rug.

'Dat is een mooi verhaal, dokter. Maar wat moet een rechter ermee, zoals u zei?'

'Nou, een rechter zou zich kunnen realiseren dat complotdenken weid verspreid is. Dat je kennelijk op heel verschillende manieren tegen dingen kunt aankijken. En dat er dus ook wel eens complotten zouden kunnen bestaan die tot de "algemeen aanvaarde werkelijkheid" behoren. Maar die worden door de meeste mensen niet als complottheorie ervaren of erkend. Misschien is die rechter zelf wel gelovig en dus in wezen niet veel anders dan de complotdenker die voor de balie van de rechtbank staat en die veroordeeld moet worden. Het enige verschil is dat het grootste deel van de mensheid ook in dit complot gelooft. In die zin zou de rechter een complotdenker in ieder geval serieus moeten nemen, los van het waarheidsgehalte van het complot. Want wat "waar" is, is niet zo scherp omlijnd als we wel eens denken.'

Kerst 2021

In de woonkeuken van hun boerderij zitten Berno en Jannie Quist zwijgend tegenover elkaar aan de ronde keukentafel. De derde stoel is onbezet, nu al meer dan vier maanden. Midden op tafel staat een pan met een simpele stampot boerenkool waarop een halve rookworst ligt. Groente uit eigen tuin. Jannie heeft het niet kunnen opbrengen om het traditionele kerstmaal klaar te maken. Ook heeft Berno in het najaar geen haas geschoten. Hij had er de puf niet voor, zoals ze beiden nog steeds weinig energie hebben, voor wat dan ook. Ondanks dat het kerst is gaan ze gekleed in hun dagelijkse plunje. Ze hebben er gewoon geen zin in. Het belangrijkste doel van hun leven, de zin van hun leven is verdwenen.

Nog helder staat hun het moment voor de geest dat de wijkagent het op een middag kwam vertellen. Jannie deed de deur open en ze zag het al aan haar blik. Berno had de politieauto gezien en kwam aanhollen.

‘Mag ik binnenkomen?’ vroeg Thea.

Ze zaten aan deze zelfde tafel toen het vonnis werd geveld.

‘Tot mijn spijt heb ik slecht nieuws voor u. Uw dochter Tonnie is gevonden. Ze is helaas overleden. Het spijt me ontzettend.’

Jannie barstte onmiddellijk in snikken uit. Berno trok een strak gezicht en hilde inwendig. Diep van binnen hadden ze het geweten, dat ze niet meer leefde.

‘Hoe? Waar?’

De rest van het gesprek is vervaagd. Thea vertelde dat het een ongeluk was, dat hun dochter was aangevallen door de stier van hun buurman, wat op zichzelf geen leugen was. De details van de gebeurtenis liet ze achterwege.

‘Het voorval is nog volop in onderzoek. De technische recherche zoekt sporen om te achterhalen wat er precies is gebeurd.’

Die dag hield hun leven op. Dat hun dochter was overleden konden ze nauwelijks bevatten.

‘God treft ons zwaar,’ was Berno’s reactie. Hij gelooft niet in toeval of noodlot. Thea Klein Brinke deed er het zwijgen toe. Ze liep naar de huilende Jannie Quist toe en legde een arm om haar schouders.

‘Ik wilde dat het anders was,’ zei ze eenvoudig.

In een roes beleefden ze de dagen en weken die volgden. Een week na haar overlijden werd het lichaam vrijgegeven. Ze mochten alleen nog even haar gezicht zien. Jannie schudde bij de aanblik haar hoofd en mompelde: ...een wassen beeld..., en wendde zich vervolgens af.

Tonnies lichaam werd in een gesloten kist in de mooie kamer opgebaard. Maar er kwam vrijwel niemand op bezoek vanwege Corona. Er werd een wake gehouden in de kerkzaal. Velen van hun kleine kerkelijke gemeenschap waren erbij aanwezig, want die trokken zich niets aan van toegestane aantallen bezoekers. Maar onder hen was niet hun buurman Groen, die normaal gesproken als voorganger zou zijn opgetreden. Hij lag in het ziekenhuis na het ongeluk met zijn tractor. Een van de ouderlingen leidde de bijeenkomst. Een paar dagen erna was de begrafenisdienst in kleine kring. Buurvrouw Groen en haar drie kinderen waren aanwezig. Halverwege werd Liesbeth Groen door een hysterische huilbui overvallen en verliet zij hevig snikkend het kerkzaaltje.

Net toen het leven weer een beetje zijn gewone loop begon te vinden, belde wijkagent Thea Klein Brinke op met de vraag of zij langs mocht komen.

‘Ik moet u helaas dingen vertellen waar u niet blij van zult worden, maar het moet gebeuren.’

Getraind in het brengen van slecht nieuws vertelde ze zonder omhaal onder welke omstandigheden het ongeluk met de stier was gebeurd.

‘Ik zou willen dat ik het mooier kon maken, maar dit is de werkelijkheid. Uw dochter en uw buurman waren in het hok van de stier. De heer Groen heeft dit bevestigd. De reconstructie van de technische recherche luidt dat het beest moet zijn geschrokken en zich op zijn achterpoten heeft verheven. Toen hij weer naar beneden kwam moet hij met zijn linker voorpoot het hoofd van uw dochter hebben geraakt. De stier weegt bijna twaalfhonderd kilo. Ze was op slag dood.’

Jannie reageerde nauwelijks, ze knikte haast onmerkbaar, want ze had de roddel al gehoord. Maar op Berno’s gezicht verscheen een blik van verbijstering en ongeloof.

‘Martien? Dat is onmogelijk.’

Toen hij zag dat Thea meende wat ze zei kromp hij ineen.

‘Martien en Tonnie...’ Hij schudde langdurig zijn hoofd. ‘Wat moesten ze daar? Satan!’ En daarmee bedoelde hij niet zijn dochter.

Thea vertelde ook over het verborgen tweede leven van hun dochter als lid van een organisatie van complotdenkers en over de pruik en de bril die in haar kamer waren gevonden. Over wat er was aangetroffen op haar laptop. Berno en Jannie Quist waren uit het veld geslagen en wisten niet hoe ze moesten reageren.

‘Het spijt me,’ zei Thea en stond op. ‘Kan ik iets voor u doen?’

‘Nee, nee,’ zei Jannie. ‘Laat ons maar even.’

Thea’s moeilijke taak zat erop.

Nadat de wijkagent was vertrokken klaagde Berno tegen zijn vrouw: ‘Alles is kapot. Naobers zijn we, hij is een broeder in de Heer, een vriend... En dan dit. We zullen nooit meer iets met de Groenen te maken willen hebben. En ook niet met de kerk zolang Martien kerkvoogd is.’ Hij snoof luid. ‘Na afloop van een catechisatie, nota bene! Het is toch verschrikkelijk. Ik zal hem...’

Zijn gezicht werd vuurrood en hij barstte in snikken uit. Voor het eerst sinds de eerste onheilstijding kon hij zijn verdriet laten gaan. Jannie liep om de tafel heen en omhelsde haar man van achteren, fluisterde hem in zijn oor dat hij geen wraakgevoelens mocht ontwikkelen. Dat de Bijbel voorschrijft dat je iemand die tegen je zondigt niet zevenmaal, maar zeventig keer zevenmaal moet vergeven. Berno zuchtte.

‘Vergeven! Wat jij nu zegt, dat kan ik dat niet, Jannie. Niet op dit moment.’

Toen deed ze een bekentenis.

‘Ik wist het al, Berno. Tenminste, ik vermoedde het. Toevallig ving ik eergisteren in het supermarktje een roddel op. Die vrouwen hadden niet in de gaten dat ik in de buurt stond. Ik wilde het je niet zeggen om je te ontzien.’

‘Jij wist het...’

‘Het komt toch uit, vroeg of laat. Het politieonderzoek blijft niet geheim.’

‘Maar...’

‘Ik heb erover nagedacht. Natuurlijk had Martien wijzer moeten zijn, zich niet moeten laten meeslepen. Maar onze dochter was vierentwintig en volwassen. Tonnie was..., eh, *promiscue*.’

Berno Quist veerde op.

‘Waar heb je dat woord in vredesnaam vandaan?’

‘Opgezocht in de encyclopedie. Wij kenden onze dochter niet erg goed, Berno. Ze was niet overall zoals ze thuis was. Ze had een leven waar wij niets van wisten. Je mag het niet alleen je buurman verwijten. En het ongeluk met de stier is niet zijn schuld.’

‘Zo’n beest is levensgevaarlijk, als boer weet hij dat als geen ander.’

‘Dat is zo. Maar dan die arme Elisabeth, zij wist van niets. Stel je voor wat zij moet doormaken.’

Nu, maanden verder tijdens de kerstmaaltijd, praten ze voorzichtig over de toekomst. Het verlies van hun kind is groot, de wonden zijn nog rauw, maar ze weten dat ze door moeten. Drie weken na het laatste bezoek van de wijkagent had Berno Quist op een vroege morgen plotseling de woorden gesproken:

‘En de boer, hij ploegde voort!’

Na de dood van hun dochter hebben ze een maand lang alle contact met de buitenwereld zoveel mogelijk gemeden. Afgezien van enkele familieleden is er niemand op bezoek geweest. Door de corona kon dat eigenlijk ook niet. Zelf zijn ze ook bij niemand op visite gegaan. Al helemaal niet bij de familie Groen, ook niet toen Martien Groen uit het ziekenhuis thuiskwam. Op de zondagen zijn ze niet naar de kerk gegaan, iets dat sinds hun huwelijk vrijwel niet was voorgekomen.

‘En de boer, hij ploegde voort!’ Er was iets terug van de oude Berno Quist, die al die tijd zwijgend zijn werk op de boerderij had gedaan.

‘Wat bedoel je daarmee?’ vroeg zijn vrouw. ‘Je boert toch altijd door?’

‘Ja, maar niet op deze boerderij. We hebben nu definitief geen opvolging meer.’

Jannie keek verbouwereerd en onthutst naar haar man. Voor het eerst in weken zag ze een schaduw van een glimlach op zijn gezicht.

‘We kunnen hier niet blijven, Jannie. Niet na wat er is gebeurd. Ik vermijd al maanden de ramen aan de oostkant van het huis omdat ik in de verte de boerderij van de burens kan zien. Zo kan ik niet verder leven. Wat je ooit zei over vergeven, misschien is dat wel zo. Daar denk ik over na. Maar ik kan en wil Martien niet meer onder ogen komen.’

Na een paar lange en intensieve gesprekken kwamen ze tot het besluit om hun boerderij te verkopen. Het bezit, de grond, de boerderij in de huidige huizenmarkt, de dieren, de opstallen, de apparatuur, het is miljoenen waard, daarvan zijn ze zich bewust. Ook de stikstof- en fosfaatrechten vertegenwoordigen een vermogen. Ze kunnen na verkoop hun kredieten bij de Rabobank aflossen en met het resterende geld een nieuw leven beginnen.

‘Het kabinet wil toch zo graag de melkveesector de nek omdraaien? Dat de meeste boeren gaan stoppen? Nou, dat wil ik wel.’

Over de kerststamppot heen bespreken ze de toekomst. Het mooiste zou zijn, zegt Berno, als het bedrijf door de overheid verplicht zou worden te sluiten vanwege de stikstofuitstoot. Dat zal het meeste opleveren. Maar het dichtstbijzijnde Natura 2000 gebied is het Korenburgerveen bij Winterswijk. Dat ligt waarschijnlijk te ver weg om een verplichte uitkoopregeling met het Rijk te kunnen treffen. Maar misschien is het Ministerie sowieso wel bereid om hem uit te kopen. Of anders is er misschien een boer die het bedrijf wil overnemen. Berno grinnikt zowaar. ‘Misschien Martien wel, want die zwemt in het geld.’

‘En wat gaan wij dan doen?’ vraagt Jannie. ‘Rentenieren?’

‘Nou, Jannie, dat denk ik niet. Ik ben net vijftig geweest, ik ben nog lang niet aan mijn pensioen toe. Maar een minder arbeidsintensief bedrijf lijkt me wel wat. Zoiets als bloemen telen in de Noordoostpolder. Of aardappelen in Zeeland. Ik zeg maar wat.’

*

Tweehonderd meter verderop langs de Lange Dijk zit ook het gezin Groen aan de kerstmaaltijd. De imposante stoel aan het hoofd van de tafel met de hoge, gebeeldhouwde rugleuning, is verdwenen. In plaats daarvan staat er een rolstoel met daarin Martien Groen.

Zijn indrukwekkende gestalte is enigszins ingezakt en de afgelopen maanden met weinig beweging hebben hem dikker gemaakt. Zijn ogen stralen niet meer het fanatisme uit dat hij altijd heeft gehad. Maar ondanks dat hij nog het onderwerp is van een justitieel onderzoek naar de schuldvraag van het ongeluk met de stier, heeft hij aan zelfvertrouwen niet ingeboet.

‘Genadige God,’ bidt hij, ‘wil ons vergeven dat dit gezin niet heeft voldaan aan Uw gebod.’ Aan de andere smalle kant van de tafel, zit Elisabeth Groen. Ze heeft haar handen gevouwen maar haar ogen geopend. Nadat zij zich afgelopen zomer heeft gerealiseerd wat haar man heeft gedaan en welke gevolgen dat heeft gehad, is ze met haar eenenvijftig jaar in een paar weken veranderd in een vrouw met een uiterlijk van dik in de zestig. Martien heeft het tegenover haar opgebiecht, zijn ontmoeting met Tonnie. Net als Eva en later ook Adam in het Paradijs voor de verleiding van de slang waren bezwiken was hij bezwiken voor haar verleiding, haar duivelse verleiding.

‘Satan.’ En hiermee bedoelde hij zijn buurmeisje. Uit haar mans woorden meende ze zelfs een zweem van trots te proeven toen hij vertelde hoe God haar onmiddellijk strafte. Nu kijkt ze naar de biddende Martien tegenover haar, haar man, ooit haar rots, haar toeverlaat, die nu als een lappenpop in zijn rolstoel hangt. Wat er in haar hoofd omgaat durft ze met niemand te delen. Elisabeth heeft serieus overwogen om haar man te verlaten. Maar de verantwoordelijkheid voor haar kinderen weerhoudt haar daarvan. Ze kent de woorden uit het Bijbelboek Mattheüs: *‘Wat God samengevoegd heeft, scheid de mens niet.’* Ze zal met hem verder moeten, in elk geval tot de laatste van hun kinderen de deur uit is.

Twee van hun drie kinderen zitten aan tafel. Uit stil protest tegen hun vader hebben ze deze kerst niet hun speciale zwarte kleding aangetrokken. Hun vader heeft dit genegeerd.

Hun zus Iris is afwezig.

‘Wilt U haar in Uw oneindige wijsheid het inzicht geven om van haar zondige dwaling terug te keren...’

Hun zoon David, ook met zijn ogen geopend, kijkt zijn moeder aan maar vindt geen reflectie in haar blik. Hun dochter Liesbeth bidt mee, haar ogen stijf dichtgeknepen.

Er is niets feestelijks aan de maaltijd. Kerst is weliswaar een feest, maar dat moet volgens hun vader vooral op geestelijke wijze worden gevierd. Geen kerstboom, dat is heidens. Een bescheiden aantal kaarsen kan nog net omdat ook de Bijbel over ‘het licht’ spreekt. Op de eettafel branden twee waxinelichtjes in glazen potjes.

Terwijl Martien verder bidt, volgen de anderen hun eigen gedachten.

Voor David is zijn vader dieper gevallen dan hij voor mogelijk had gehouden. Hij stond voor hem toch al niet op een voetstuk, maar na het voorval met Tonnie... Sinds zijn vader thuis is uit het ziekenhuis, is er geen woord over gesproken. Toch, ondanks alles kan David wel een zweem van begrip opbrengen. Tonnie was een verleidelijk type. Hij kan zich voorstellen dat zij met haar schoonheid en haar erotische uitstraling zijn vader het hoofd op hol heeft gebracht. Was dat bij hemzelf immers ook niet het geval? Maar dat hij haar na het ongeluk met de stier in de gierkelder heeft gegooid, dat kan hij niet begrijpen. David is door de politie verhoord over wat hij die bewuste dag heeft gezien. Ze toonden hem foto’s van het landbouwplastic waarin Tonnie was verpakt. Hij moest toegeven dat de kleur overeenkomt met die van het pak waarmee hij zijn vader heeft zien slepen. Maar hij heeft niet gezien dat zij daadwerkelijk in de gierkelder verdween.

Afgezien daarvan begrijpt David helemaal niets van zijn vaders handelen. Waarom moest hij Tonnie laten verdwijnen? Een ongeluk met de stier, dat is natuurlijk verschrikkelijk, maar hij had gewoon een ambulance kunnen bellen. *Ik liet Tonnie de boerderij zien. Ze is onvoorzichtig geweest, ze is het hok van de stier ingegaan en het dier heeft haar gedood.* Een

vreselijk ongeluk. Een drama, maar het is niet het eerste ongeluk met een stier op een boerderij en het zal ook niet het laatste zijn. Zijn vader moet volkomen in paniek zijn geweest.

Zo tollen Davids gedachten tijdens het ellenlange gebed in het rond. In de afgelopen maanden is hij zich ervan bewust geworden dat hij zich in zijn vroege jeugd diep vanbinnen onbewust schuldig heeft gevoeld over zijn eigen mislukking. Dat zijn voortdurende ongemak, dat later autisme bleek te zijn, een straf van God was, zoals hem door zijn vader is ingepeperd. Dat zijn ongeloof er de oorzaak van was. De psychotherapie in de laatste maanden heeft hem tot het inzicht gebracht dat dit niet zo is. Die gedachte geeft hem kracht.

En intussen probeert Liesbeth tijdens het lange gebed van haar vader God te bereiken, maar dat lukt niet. Haar onwankelbare geloof van voorheen is vergleden naar twijfel. Ze vraagt zich af of Hij haar wel hoort, wil horen. Zelfs of Hij wel bestaat. Er is zoveel fout gegaan de laatste maanden dat ze eraan is gaan twijfelen of God alles wel in de hand heeft.

Ze mist Iris, die zonder afscheid het huis is uitgegaan. Haar zus leidt nu het vrije leven dat ze altijd al wilde. Heimelijk heeft Liesbeth altijd tegen haar opgekeken. Iris kon goed leren en had duidelijke opvattingen, die vaak regelrecht tegen die van haar vader ingingen. Zelf heeft ze dat nooit gedurfd. Ook mist ze haar vriendin Tonnie. Tonnie is dood, ze durft die gedachte nog nauwelijks toe te laten. Met Tonnie is ze een groot deel van haar karige sociale leven kwijtgeraakt. Niet dat ze momenteel veel aan sociale contacten toekomt. Want sinds het tractorongeluk en de dwarslaesie van haar vader staat ze er alleen voor. Ze werkt hard, maakt lange dagen, ook om haar gedachten stil te kunnen zetten. Gedachten die haar vervolgens 's nachts uit haar slaap houden. Aan dokter De Jager heeft ze slaappillen gevraagd en die ook gekregen. Hij begreep wel dat ze veel aan haar hoofd heeft, en dan moet je goed slapen. Ze mocht ze maximaal een maand gebruiken, maar Liesbeth slikt ze stiekem nog steeds elke avond.

Haar gevoelens zijn heel dubbel. Haar grote droom, boerin worden op een echt melkveebedrijf, is uitgekomen. Al bijna een half jaar runt ze in haar eentje de boerderij en helpt ze ook nog haar moeder in de kaasmakerij. Sinds hij uit het ziekenhuis weer thuis is kijkt haar vader haar op de vingers. Soms bemoeit hij zich met haar werk en daar wordt ze kriegel van, ook al heeft hij meestal gelijk in wat hij zegt. Eigenlijk zou ze in euforie moeten verkeren, maar de manier waarop haar boerinnendroom werkelijkheid werd staat dit in de weg. En ze moet nog veel leren. Toen nog niet duidelijk was hoe Tonnies was overleden kon ze voor hulp en advies terecht bij buurman Quist. Maar daarna...

'Sorry Liesbeth,' zei Berno Quist, 'ik weet dat jij het niet kunt helpen. Maar ik kan het gewoon niet.' Er is een medewerker van Friesland Campina gekomen om haar de fijne kneepjes te leren van de melkrobot en alles wat daar omheen aan onderzoek en administratie moet gebeuren.

Maar gelukkig kán ze op de boerderij werken. Want haar arrestatie wegens drugshandel had zomaar anders kunnen uitpakken. Verschillende keren is ze afgelopen zomer op het Doetinchemse politiebureau verhoord, de laatste keer in aanwezigheid van de Officier van Justitie zelf. Wat daar precies gebeurde ging grotendeels aan haar voorbij. Ze vertelde steeds hetzelfde verhaal. Ze was verliefd geworden op haar orgelleraar. Die had haar gevraagd om keramieken potjes uit Oost-Europa bij haar thuis op te slaan en te verkopen als dat zo uitkwam. Ze had geen idee dat daar iets in zat. Haar eerste klant vond ze wel een beetje vreemde vogel, maar voordat ze zich daarover had kunnen verbazen was ze al gearresteerd. De Officier schudde haar hoofd over zoveel naïviteit.

'Dit is een doodlopend spoor,' sprak ze. 'We kunnen ons beter op die orgelleraar storten.'

‘Bovendien,’ zei inspecteur De Groot, ‘is ze nodig op de boerderij. Haar vader heeft een dwarslaesie opgelopen en kan niets meer. Zij moet al het werk doen. Ik stel voor haar te laten gaan.’

‘U kunt naar huis,’ oordeelde de Officier van Justitie, ‘maar u blijft wel verdachte.’

De eerste keer dat ze haar vader na haar arrestatie sprak ontstak hij in woede. Hij kwam letterlijk woorden tekort om haar te zeggen hoe hij over zijn dochter dacht. De dochter van wie hij dacht dat ze de enige van zijn kinderen was die nog een beetje op het recht pad was. Hij dreigde met Zijn toorn en de hel. Maar Liesbeths houding ten opzichte van haar vader was definitief veranderd. Het deed haar niets wat hij zei.

Ze schrikt op uit haar mijmering. Eindelijk is Martiens gebed afgelopen.

‘Laat het je smaken,’ zegt hij, ‘en dat Gods zegen erop mag rusten.’

*

Jaap Schrama zit in de woonkamer van zijn huis aan de eettafel. Hij brengt deze kerst in vrijheid door omdat zijn rechtszaak nog niet aan de beurt is. Er zijn te weinig rechters. Hij moet erom grinniken. Blijkbaar was zijn misdrijf niet ernstig genoeg om hem al die tijd gevangen te houden. Het kan wel april of mei volgend jaar worden voordat hij moet voorkomen.

Er staat een menu voor hem dat niet schokkend is. Bij de Eetwinkel heeft hij frites gehaald, een schnitzel met een bakje zigeunersaus en een beker vruchtenijs. Dit is zijn kerstdiner dat hij, zoals alle maaltijden, in zijn eentje opeet. Niet dat hij dat erg vindt, want hij is graag alleen. Andere mensen om zich heen vindt hij maar lastig. Hij heeft trouwens hoe dan ook geen kerstgevoel. In zijn vroege jeugd vertelde zijn moeder wel eens over Jezus, maar zij werd al vroeg opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. En zijn vader heeft nooit blijik gegeven van enige interesse in geloof of religie. Kerstmis betekent normaal gesproken een paar extra vrije dagen, maar dit jaar vallen de kerstdagen ook nog in het weekeinde. Aan vrije dagen heeft hij overigens geen gebrek, want na zijn arrestatie heeft de gemeentesecretaris hem geschorst.

‘Het spijt me, Jaap,’ zei hij, ‘die tv-uitzending was nog tot daaraantoe, maar nu ben je toch echt te ver gegaan. Brandstichting is een ernstig vergrijp.’ Jaap verblikte of verbloosde niet. ‘Ik denk dat je fout zit, Melle. Jij bent de rechter niet. Het is op zich geen reden voor jou om mij te ontslaan. Op mijn werk is voor zover ik weet niets aan te merken, en wat ik in mijn vrijetijd doe, daar heb jij niks mee te maken. Maar goed, jij bent de baas, dus ga ik nu naar huis.’

‘Je bent niet ontslagen maar geschorst. Je salaris wordt doorbetaald.’

‘Nou, des te beter.’

Sindsdien is hij niet meer op het stadhuis geweest. Maar collega’s bellen hem regelmatig op als er een probleem met de ICT is. Dan logt hij in het gemeentelijke systeem in en lost het op, zonder dat de secretaris er iets van te horen krijgt.

Zijn zaak is nog volop in onderzoek. Na zijn aanhouding afgelopen zomer heeft inspecteur De Groot persoonlijk zijn huis doorzocht, geassisteerd door Meysa Tahiri, en daarbij op de bovenverdieping zijn professionele computerruimte ontdekt. Ze sloegen er stijl van achterover. Maar om wijs te kunnen worden uit wat Jaap Schrama als Joep Quint met al die apparatuur uitspookte, daarvoor moest een IT-specialist uit de Randstad worden ingevlogen. Deze besteedde om te beginnen anderhalve dag aan pogingen om wachtwoorden en gebruikersnamen te achterhalen, wat hem niet lukte. Hij kwam de computers niet in. Er was

ook in het hele huis geen document te vinden waaraan Jaap Schrama zijn geheime wachtwoorden had toevertrouwd. Hij keerde onverrichter zake terug.

Jaap werd daarom tijdens zijn voorarrest opnieuw verhoord.

‘We moeten in je computer kunnen kijken,’ zei De Groot. ‘Als je verstandig bent geef je ons de wachtwoorden.’

Jaap glimlachte welwillend, maar bleef hoofdschuddend zwijgen, ook na bijna een kwartier ondervraging door beurtelings de inspecteur en zijn assistente. De vragen leken af te glijden als waterdruppels van de rugveren van een eend.

‘Het kan je rechtszaak schaden als je geen openheid van zaken geeft,’ probeerde de inspecteur uiteindelijk. ‘Wie weet vinden we zelfs informatie die je kan ontlasten.’

‘Oké,’ sprak Jaap uiteindelijk, zijn eerste woord in deze verhoorsessie. ‘Ik zal mijn password één keer zeggen. En in een rap tempo noemde hij eenentwintig tekens waaruit het wachtwoord bestond. Meysa probeerde mee te schrijven maar kon het niet bijhouden. Ze keek wanhopig naar haar chef. Jaap glimlachte en zweeg.

‘Meneer Schrama kan terug naar zijn cel.’

Nadat de verdachte was afgevoerd zei hij tegen Meysa: ‘het verhoor is opgenomen. Je kunt het terugdraaien.’ Ze lachte opgelucht.

‘Mag dat eigenlijk wel,’ vroeg ze, ‘een opname maken zonder dat de verdachte het weet?’ De Groot negeerde haar opmerking.

Maar de politie had buiten de paranoïde achterdocht gerekend die Jaap Schrama eigen is. Met het wachtwoord konden ze weliswaar in de buitenste schil van zijn netwerk komen, maar de verdere content van de computers was zodanig versleuteld dat geen ICT-er van de politie er wijs uit kon worden. De computers bleven onneembaar. Het deed een van hen verzuchten: ‘Dit is een volkomen absurde beveiliging, veiliger dan de computers het Pentagon of de geheime dienst.’

En Jaap Schrama zweeg.

Intussen had zich in de voorbije maanden tussen John de Groot en Ramon Pirotti een bizar soort kameraadschap ontwikkeld. Ze hadden nu in een aantal misdaadzaken met elkaar te maken gehad en waardeerden elkaars professionaliteit en humor. En vooral de onconventionele manier waarop ze beiden nu en dan met hun werk omgingen. Na afloop van het laatste interview met de psychiater aten ze samen een broodje in een zaak aan de Arnhemse Koningstraat toen De Groot iets te binnen schoot.

‘Jij hebt toch een bericht op de darknet site van Schrama geplaatst?’

‘Ja, dat is zo. Nou ja, eigenlijk heeft mijn dochter dat gedaan, met hulp van een docent van haar, een zekere Emirhan, die beweert dat hij *ethisch hacker* is.’

‘Ethisch hacker!’ bromde De Groot met een minachtende blik.

‘Tja.’

‘Maar goed, die knaap kon blijkbaar wel in de computer van Schrama komen.’

‘In elk geval wel in zijn geheime websites. Zal ik Corinne mailen of hij ons kan helpen?’

Uiteindelijk bleek er dan toch iemand te zijn die de versleuteling kon ontwarren. Deze Emirhan lukte wat de politie niet was gelukt, waarna de complete verborgen denk- en handelingswereld van Joep Quint en ‘*De échte waarheid*’ in de openbaarheid kwamen. Ze ontdekten dat ‘*De échte waarheid*’ hoofdzakelijk in het hoofd van Joep Quint bestond. Het derde lid van de cel, Brechtje Pascal, werd opgepakt.

Niet lang daarna belde Ramon De Groot op.

‘Ik wil me natuurlijk niet met jouw onderzoek bemoeien...’

‘Natuurlijk niet. Maar?’

‘Het gaat om jouw verdachte, Jaap Schrama. Ik heb hem dus een paar keer geobserveerd en ik heb sterk het vermoeden dat hij vrij ernstig ziek is.’

‘Hoezo ziek? Heeft hij kanker of zo?’

‘In zijn hoofd. Hij lijkt me een verdachte die psychiatrisch onderzocht zou moeten worden.’
De groot dacht even na.

‘Kun jij dat niet doen?’ Hier moest Ramon hard om lachen.

‘Wat denk je zelf? Een rechter ziet me aankomen als rechtstreeks betrokkene.’

‘Grapje, Ramon. Oké, ik zal er met een collega over spreken. Zij is psychiatrisch verpleegkundige geweest en bemiddelt nu tussen ons en de GGD en allerlei psychiatrische organisaties.’

Een halve week later kreeg Jaap Schrama te horen dat hij voorafgaand aan zijn rechtszaak psychiatrisch zal worden onderzocht.

Hij snijdt een stuk van zijn kerstschnitzel af, doet er zigeunersaus op en stopt het in zijn mond. Het doet hem niets. Hij heeft geen trek. Het vruchtenijs zet hij in de vriezer. Jaap Schrama heeft eigenlijk helemaal weinig trek. Niet in eten, niet in drinken en zelfs slapen is voor hem een bezoeking. Sinds zijn vrijlating uit het voorarrest, een maand of drie geleden, heeft hij helemaal nergens meer zin in. Goesting noemen de Belgen het. Ergens naar uitzien, ergens naar verlangen, het gevoel ontbreekt hem volkomen.

Hij denkt aan het moment dat hij uit zijn voorarrest werd ontslagen. Op dat moment voelde hij zich opgewekt en wandelde hij kwiek naar het station om met de trein naar huis te gaan, want zijn Chevroletbus was door de politie als bewijsmateriaal in beslag genomen. Zodra hij weer voet in huis zette, wilde hij zich veilig terugtrekken op zijn computerkamer en zich storten op zijn missie: de alomvattende website waarmee de wereld bewust gemaakt zal worden van de grote complotten die er gaande zijn. Al spoedig kwam hij erachter dat zijn computers waren gehackt. Iemand had gedaan wat hij voor onmogelijk had gehouden, namelijk het verbreken van de versleuteling van zijn computerinhoud. Hij merkte het aan digitale oneffenheden, kleine wijzigingen, bestandjes die er voorheen niet waren. Die ontdekking maakte hem razend. De inhoud van heel zijn wezen die hij aan zijn computers had toevertrouwd, die hij zorgvuldig had gemaskeerd, het resultaat van jaren inspanning, was in vreemde handen gevallen. De ontdekking had grote gevolgen voor zijn geestelijk welzijn. Zijn al jaren sluimerende schizofrenie leek als een steenpuist open te barsten en begon zijn hersenen voor de gek te houden. Wat voorheen zo nu en dan gebeurde, werd dagelijkse werkelijkheid. Hij zag, hoorde en dacht dingen die er niet waren. Dat de wereld hem op de hielen zat. Dat hij werd bespioneerd, achtervolgd in zijn eigen huis, dat er iemand op de stoep stond om hem opnieuw te arresteren. Een stem in zijn hoofd vertelde hem dat hij zich de wachtwoorden en versleutelcodes van zijn computers, die hij nooit aan papier had durven toevertrouwen, ondanks zijn fabelachtige geheugen niet meer kon herinneren. Woedend trok hij alle stekkers uit de apparatuur en verviel in een apathische lusteloosheid. Hij at of dronk nauwelijks en bracht zijn dagen en nachten door in bed en op de zitbank, nog te beroerd om de televisie aan te zetten.

Deze staat van schizofrenie duurde een week waarvan hij zich achteraf nauwelijks meer iets kan herinneren. Daarna sloot hij zijn computers weer aan en zocht gejaagd het hele internet af naar degenen die hem belaagden. En die vond hij ook. Allerlei verborgen boodschappen en bedreigingen op ogenschijnlijk onschuldige websites kwam hij tegen die voor zijn gemankeerde geest aankondigingen bevatten van naderend onheil.

Toen, van het ene moment op het andere, was alles weer normaal. Maar een maand erna kreeg hij een nieuwe aanval en half december nog een.

Nu, op eerste kerstdag, voelt hij zich onmetelijk alleen omdat de hele wereld erop uit is om hem kwaad te doen. Hij kan bij niemand terecht. Het eten gooit hij in de afvalbak. Paniek maakt zich van hem meester. Er hangt hem een psychiatrisch onderzoek boven het hoofd en daarna een rechtszaak en hij weet niet of hij dat aankan. Hij zou iemand kunnen bellen om hem gezelschap te houden, Brechtje, bijvoorbeeld, want ook zij is weer vrij. Of een andere collega van het stadhuis. Maar hij is ervan overtuigd dat niemand te vertrouwen is. Dat weet hij al van kinds af aan, dat je niemand kan vertrouwen. Zelfs je eigen moeder en vader niet. Ze laten je in de steek of ze maken een eind aan hun leven, wat in zijn beleving op hetzelfde neerkomt. En zelfs ook je tweede moeder laat je in de steek, die laat zich doodrijden. Ook de twee mensen die hij wel dacht te kunnen vertrouwen, Roos en Brechtje, zijn dood of wenden zich van hem af. En zijn werkgever laat hem vallen als een baksteen. Hij denkt aan zijn moeder en aan zijn vader. Psychiatrisch ziekenhuis en zelfdoding. Wacht hem hetzelfde lot?

‘Je kan zo niet verder,’ fluistert de stem in zijn hoofd. ‘Niet verder, niet verder...’ Hij moet er wel naar luisteren. ‘Maar er is een uitweg, een uitweg.’

Hij heeft de neiging om het ermee eens te zijn.

*

Na afloop van de sombere kerstmaaltijd loopt Liesbeth Groen de trap op naar haar kamer. Beelden komen terug. Tijdens die rampzalige avond is zij hier haar zus Iris tegengekomen terwijl ze met een ingepakte tas op weg was naar de vrijheid. Iris woont nu met haar vriend Jeroen bij zijn ouders. Onder het juk van haar vader vandaan.

‘Ze komt er niet meer in,’ heeft haar vader geroepen. ‘Eer uw vader en uw moeder, staat er in het vijfde gebod. Dat heeft ze geschonden!’ Maar dat was voordat hij het tractorongeluk kreeg. Sindsdien is hij zwijgzaam. Liesbeth en David hebben van hem in de afgelopen maanden geen vermaning of tirade meer gehoord. Hij staat toe dat Liesbeth zijn werk op de boerderij doet, hij moet wel. Is hij in haar teleurgesteld? Bewondert hij haar? Ze weet het niet.

Maar wat ze wel weet is dat zij zijn nabijheid nauwelijks kan verdragen. Heimelijk voelt ze genoegdoening. Want Martien Groen heeft sinds de afgelopen zomer veel moeten inleveren. Zijn onaantastbare positie in de kleine kerkgemeenschap is hij kwijt. Hij is geen voorganger meer. Afgezien van een paar getrouwen, zoals zijn vriend broeder Vischjager, zien de gelovigen hem niet langer als de leider, de religieuze rots waarop zij konden bouwen. De mensen kijken na Tonnies dood anders tegen hem aan. Iedereen schijnt te weten dat Tonnie Quist op zijn boerderij aan haar einde is gekomen en het oordeel van de geloofsgemeenschap is hard. God straft, dat blijkt wel. De imposante, rijke boer is van zijn voetstuk gevallen en zit nu krachteloos in een rolstoel.

Liesbeth kan haast niet in zijn nabijheid zijn omdat zij het weet! In menig opzicht is ze minder naïef dan inspecteur De Groot en de Officier van Justitie denken. Afgezien van de Heer zelf is er maar een op de wereld die weet wat er die avond in de stal van Teun echt is gebeurd en dat is zij. En ze vermoedt al maanden dat haar vader weet dat zij het weet. Dat ze elkaar in de tang houden. En dat zij hem in die zin in haar macht heeft.

Die zwoele zomeravond in het halfduister. Liesbeth is de stal binnengeslopen.

‘Kijk, dit is onze stier,’ hoort ze haar vader zeggen. ‘Hij heet Teun.’

‘Mag ik hem aanraken?’ vraagt een vrouwenstem. Op dat moment slaat Liesbeths hart een slag over. Ze kent die stem, het is onmiskenbaar de stem van haar vriendin Tonnie. Ze dwingt zichzelf kalm te blijven en af te wachten.

‘Ja, hoor. Hij is de rust zelf.’

‘Kom maar, beest,’ zegt Tonnie. Ze hoort haar giechelen. ‘Weet je waar een stier heel goed in is?’

Liesbeth sluipt verder de schuur in en gluurt om de hoek. Een flauw schijnsel van de nachtlamp valt op de houten balken waar het hok van is gemaakt. Vaag ziet ze de gestalten van haar vader en Tonnie erachter. Ze zijn in het hok van Teun.

‘Kom, doe mijn rok eens omhoog,’ hoort ze Tonnie fluisteren.

Dan is het een tijdje stil, tot Liesbeth een geluidje van Tonnie hoort, gevolgd door een zacht gekreun. Ze sluipt naar de achterkant van het hok waar ze voor het koppel onzichtbaar is. In het halfduister ziet ze Tonnie, voorovergebogen met haar handen tegen de achterwand van het hok geleund. Haar vader staat achter haar met zijn broek naar beneden en beweegt ritmisch. Haar armen en zijn billen glanzen in het schaarse licht. Naast hen op minder dan een meter afstand staat de stier van het hooi in zijn voerbak te vreten, onbewogen, met zijn enorme vlezige kont naar Liesbeth toegekeerd.

Dan, alsof ze aanvoelt dat er iemand toekijkt, draait Tonnie haar hoofd in de richting van Liesbeth. Als ze Liesbeth ziet is er in haar blik geen schrik of schaamte, hij drukt iets anders uit. ‘Kijk mij eens,’ lijkt ze te willen zeggen.

Het wordt Liesbeth rood voor de ogen, een blinde haat stijgt in haar op, tegen haar vriendin en tegen haar vader. Maar ook tegen zichzelf, dat ze zo kortzichtig, zo blind is geweest. Dit moet al veel langer gaande zijn.

Zonder na te denken doet ze het eerste wat in haar opkomt. Ze pakt een drietand die tegen de muur staat om het stro op de grond te verdelen, doet een stap in de richting van het stierenhok en stoot het wapen met kracht in de testikels van de stier. Het beest geeft een rauwe brul en springt met zijn voorpoten omhoog.

Liesbeth wacht het vervolg niet af. Met de drietand in haar hand rent ze weg, smijt het ding in een hoek en rent de stal uit. In een flits ziet ze vanuit haar ooghoek dat haar vader omkijkt. Heeft hij haar gezien? Dat kan haast niet, denkt ze, want ze was met een paar stappen in het halfduister om de hoek verdwenen.

Nu ligt ze in haar kamer op haar bed, maar ze vindt geen rust. Al maanden kan ze zich niet meer echt ontspannen. Ze houdt zich staande, afgeleid door lange uren te werken en door te slapen op pillen. Ze doet wat van haar wordt verwacht, maar weet eigenlijk niet waarom of waarvoor ze het nog doet. Wat heeft het voor zin? Die zwoele avond is niet meer terug te draaien. De stier heeft haar vriendin gedood, maar in feite heeft zij Tonnie vermoord. En er is niemand die het ooit te weten zal komen. Misschien vermoedt haar vader het, maar dat zal zij nooit weten, want hij heeft alle redenen om te zwijgen over waar Tonnie en hij op dat moment mee bezig waren. Zij, Liesbeth, heeft de volmaakte misdaad gepleegd.

Ze kruipt onder haar dekbed, rolt zich op en zou het liefst doodgaan.

Vorden,
oktober 2022.